

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

17. (127.) évfolyam, 2. szám

Megjelent: 2022. április

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Felelős kiadó:

Pomázi Gyula

Felelős szerkesztő:

Girmann Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:

Plette Péter

Tördelőszerkesztő:

Mányoki Anna

Szerkesztőség:

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

1054 Budapest, Zoltán u. 6.

Levélcím: 1438 Budapest, Pf. 415

E-mail: szerkesztoseg@hipo.gov.hu

Telefon: 06 1 474 5767

www.sztnh.gov.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.

Postacím: 1900 Budapest

Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján,

a hírlapot kézbesítőknél, a www.posta.hu WEBSHOP-ban

(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),

e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,

telefonon a 06 1 767 8262 számon,

levélben az MP Zrt. 1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél:
www.posta.hu, WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>),

1900 Budapest, 06 1 767 8262, hirlapelofizetes@posta.hu

Egy szám ára: 2100 Ft

Egy évre: 12 600 Ft

SZTNH – 2022/2

HU ISSN

1587–5563

Szerkesztőbizottság:

*Dr. Baticz Csaba, Girmann Zsuzsanna, Gyetvainé Virág Dóra,
dr. Lábod Péter, dr. Legeza Dénes, dr. Mikló Katalin,
dr. Sulyok Ádám, dr. Tótháti Márta, dr. Zábori Zoltán*

17. (127.) ÉVFOLYAM 2. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

17. (127.) ÉVFOLYAM 2. SZÁM

2022. április

Mencser Zita

A sampling megítélése az Európai Unióban

Dr. Dávid Ujhelyi, PhD LLM

**The long road to parody exception in Hungarian copyright law –
an explorer's log**

Ferge Zsigmond

**A szerzői jogok megsértéséről a fájlmegosztáson és a jogtulajdonos ezzel kapcsolatos
jogi eljárásán keresztül az Európai Bíróság Mircom-ügyben hozott döntése kapcsán**

Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila

**A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének
főbb jellemzői 2021 második felében**

Dr. Palágyi Tivadar

Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről

Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből

Könyv- és folyóiratszemle

Summaries

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A Word vagy Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeiket, alcímeiket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek maximum 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. A hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám, webcím) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 1054 Budapest, Zoltán u. 6., Girmann Zsuzsanna szerkesztő, szerkesztoseg@hipo.gov.hu, tel.: 06 1 474 5767.

TARTALOM

A sampling megítélése az Európai Unióban	
MENCSE ZITA	7
Hosszú út a paródiakivételhez a magyar szerzői jogban – egy felfedező naplója	
DR. UJHELYI DÁVID, PhD LLM	44
A szerzői jogok megsértéséről a fájlmegosztáson és a jogtulajdonos ezzel kapcsolatos jogi eljárásán keresztül az Európai Bíróság Mircom-ügyben hozott döntése kapcsán	
FERGE ZSIGMOND	109
A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2021 második felében	
DR. BATICZ CSABA – PÉTERI ATTILA	132
Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	
DR. PALÁGYI TIVADAR	176
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből	218
– SZJSZT-16/2019 – <i>Sui generis</i> oltalom alatt álló adatbázis hasznosítása	218
– SZJSZT-17/2019 – <i>Sui generis</i> oltalom alatt álló adatbázis hasznosítása	228
Könyv- és folyóiratszemle	237
– Szerzői és védjegyjogi bírósági gyakorlat a délkelet-ázsiai térségben: Kung-Chung Liu (szerk.): <i>Annotated Leading Copyright Cases in Major Asian Jurisdictions és Annotated Leading Trademark cases in Major Asian Jurisdictions</i> (Timár Adrienn)	237
– Cécile Puech: <i>Antibodies defined by functional features: beware of sufficiency of disclosure!</i> (Funkcionális jellemzőkkel meghatározott antitestek: vigyázzunk a kielégítő kinyilvánításra!) (Dr. Palágyi Tivadar)	244
– Jonathon Woodward, Gary Small: <i>Tokyo 2020: Revolutionary design or patent infringement?</i> (Tokió 2020: Forradalmi tervezés vagy szabadalomtörés?) (Dr. Palágyi Tivadar)	249
– Adam Grant: <i>Gondold újra</i> (Dr. Osman Péter)	252
– Åsa Wikforss: <i>Alternatív tények. A tudás és ellenségei</i> (Dr. Osman Péter)	264
Summaries	276

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

The judgment of sampling in the European Union ZITA MENCSEK	7
The long road to parody exception in Hungarian copyright law – an explorer’s log DR DÁVID UJHELYI, PhD LL.M	44
Copyright infringement in the Mircom case by the European Court of Justice through file-sharing and related rights proceedings ZSIGMOND FERGE	109
Main features of the international cooperation activities of the HIPO in the second half of 2021 DR CSABA BATICZ – ATTILA PÉTERI	132
News in the field of industrial property protection abroad DR TIVADAR PALÁGYI	176
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright	218
Review of books and periodicals	237
Summaries	276

CONTENT

Le jugement du sampling dans l'Union européenne ZITA MENCSE	7
La route longue jusqu'à l'exception de la parodie dans le droit d'auteur hongrois – le registre d'un explorateur DR DÁVID UJHELYI, PhD LLM	44
Sur l'atteinte des droits d'auteur par le partage de fichiers et la procédure judiciaire du titulaire du droit s'y rapportant dans le cadre de la décision de la Cour de justice de l'Union européenne dans le procès Mircom ZSIGMOND FERGE	109
Les caractéristiques principales de l'activité sur la coopération internationale de l'Office hongrois de la propriété intellectuelle dans la deuxième moitié de 2021 DR CSABA BATICZ – ÁRILÁ PÉTERI	132
Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger DR TIVÁDÁR PÁLÁGYI	176
Avis d'expert choisis du corps des experts en droits d'auteur	218
Revue des livres et périodiques	237
Summaries	276

INHALT

Die Beurteilung des Samplings in der Europäischen Union ZITA MENCSEK	7
Der lange Weg zur Ausnahme der Parodie im ungarischen Urheberrecht – das Tagebuch eines Forschers DR. DÁVID UJHELYI, PH.D. LL.M.	44
Über die Urheberrechtsverletzung durch das Filesharing und das damit zusammenhängende Gerichtsverfahren des Rechtsinhabers im Hinblick auf die Entscheidung des Europäischen Gerichtshofs im Fall Mircom ZSIGMOND FERGE	109
Die bedeutendsten Merkmale in der internationalen Kooperationsaktivität des Ungarischen Amtes für Geistiges Eigentum in der zweiten Hälfte von 2021 DR. CSABA BATICZ – ATTILA PÉTERI	132
Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland DR. PALÁGYI TIVADAR	176
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht	218
Übersicht von Büchern und Zeitschriften	237
Summaries	276

A SAMPLING MEGÍTÉLÉSE AZ EURÓPAI UNIÓBAN*

I. BEVEZETÉS

Minden nemzet kultúrájának és hagyományainak egyik kiemelkedő értéke a zene. Napjainkban a legtöbb ember életének szerves része. Ez megnyilvánulhat zenehallgatásban, koncertlátogatásban, éneklésben, hangszeres játéokban, táncban, de akár zenekomponálásban vagy egyéb módokon is. A zeneélvezők közül már biztosan mindenki fedezett fel egymáshoz hasonló zenei alkotásokat, vagy tapasztalta azt a jelenséget, hogy egy műnek egy másik, korábban létrehozott és ismert zenealkotás kisebb részlete is alkotóelemét képezi. Sokan ezt a jelenséget minden esetben lopásnak titulálják. Ennek ellenére ez a gyakran sampling (hangmintázás, zenei mintaátvétel) technikájával való alkotás a jog szempontjából bizonyos esetekben szabad felhasználásnak, engedélyezett átdolgozásnak vagy többszörözésnek is minősülhet, nem minden esetben lesz jogellenes. Ez a technikai eljárás a korábban létrejött zeneművek feldolgozásának egyik lehetséges módja.¹ A modern sampling a hip-hop (rap) zenei stílus kialakulásával jött létre, amelynek szülőhazája Jamaica. A hangmintázás a hip-hopról terjedt át lassan a többi zenei irányzatra.²

A digitális technológia megjelenése nagy hatást gyakorolt a szellemi alkotótevékenységre és a szerzői jogra egyaránt. A szellemi alkotások nagy mennyiségben és változatlan minőségben többszörözhetővé és terjeszthetővé váltak; a művekhez való hozzáférés lényegesen egyszerűbb lett; a szerzői alkotótevékenység pedig általánossá, kevésbé megbecsültté vált.³ A digitális technológiának köszönhetően egyre gyakoribbá vált a digitális samplingelés, ennek következtében az ezzel kapcsolatos jogviták száma is megemelkedett. Komoly ellentét húzódik a szerzők és a felhasználók között, amelyet a sampling jelenleg kétes megítélése csak tovább élez. Az Amerikai Egyesült Államok szabályozása és ráépülő bírósági gyakorlata biztosít néhány lehetőséget a samplinget megvalósítók számára, hogy tevékenységük jogszerűnek minősülhessen abban az esetben is, ha a hangmintázást a szerzők és a szomszédos jogi jogosultak engedélye nélkül teszik. Az Európai Unió joga és bírósági gyakorlata azonban úgy tűnik, hogy konzervatívabban áll e kérdés megítéléséhez.

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán díjazott szakdolgozat szerkesztett változata.

¹ Mezei Péter: Digitális sampling és fájlcsere. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Összehasonlító Jogi Intézet, 2010, p. 75.: http://doktori.bibl.u-szeged.hu/560/1/Digitalis_Sampling.pdf (2020. 09. 15.).

² Mezei: i. m. (1), p. 79.

³ Mezei: i. m. (1), p. 17–18.

A téma aktualitását az adja, hogy 2020-ban született meg a végső döntés egy már több mint húsz éve zajló, samplinggel kapcsolatos német jogvitában, a Metall auf Metall-ügyben. Az ügy eldöntésében szerepet játszott az Európai Unió Bírósága, amely megválaszolta az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket. Az uniós döntés jól tükrözi az Európai Unió merev és szabálytartó hozzáállását, amely ennek nyomán a német bíróság döntésében is érzékelhető. A végső ítélet szerint⁴ a sampling engedély nélkül nem jogszerű, a zenei mintavétel sérti a hangfelvétel-előállítók többszörös jogát, ha a hangminta azonosítható. Az Európai Unió Bíróságának döntése alapján megállapítható, hogy az Európai Unióban a zeneműveket alkotó művészeknek egyszerűen nem maradt lehetősége a hangmintázás eszközével szabadon élni abban az esetben sem, ha csak nagyon rövid részletet vesznek át egy már létrejött műből. Ez azért aggályos, mert önmagukban az egyes hangok vagy zenei akkordok nem élveznek szerzői jogi védelmet, így nehéz meghatározni, hogy mikor mondhatjuk azt, hogy egy rövid zenei részlet már szerzői jogi vagy szomszédos jogi védelem alatt áll. Ezek alapján felmerül a kérdés, hogy tényleg jogellenes-e például egy olyan zenei mintát átvenni és beépíteni egy új zenei műbe, illetve hangfelvételbe, amely csupán egy-két másodperces, nem a mű lényegi részét képezi, és nem is mondható kimondottan egyedinek. Az Amerikai Egyesült Államokban ez valószínűleg nem minősülne jogellenesnek a fair use rendelkezései vagy a „de minimis” védekezés gyakorlata alapján. Az Európai Unió Bírósága vagy valamely EU-tagállami bíróság viszont valószínűleg jogellenesnek találná e tevékenységet, a szabad felhasználásra vonatkozó szabályok nem mutatnak hasonló rugalmasságot. Az eltérés arra vezethető vissza, hogy a két jogrendszer máshogy közelíti meg a szabad felhasználást. Így az európai alkotóművészek nagy hátrányba kerülhetnek az amerikaiakhoz képest, inspirációnál többet nem meríthetnek a már kész alkotásokból, és nem élhetnek ilyen értelemben a művészeti szabadságukkal. Ez sok esetben igazságtalan eredményre vezethet, amelynek a feloldására vagy legalább a mérséklésére kellene törekednie a jelen és a jövő szerzői joggal foglalkozó jogászainak. Az Európai Unió e szigorú szabályozása csak az elsődleges, primer alkotókat támogatja, a szekunder alkotók (például átalakítók, samplingelők) tevékenységét nem. Ha ezen másodlagos alkotókat is támogatná a jog, akkor valószínűleg több alkotás jönne létre, ami hozzájárulna a művészet és kultúra fejlődéséhez, illetve gazdagodásához. E célok megvalósulását pedig érdemes volna a jog által is fokozottabban támogatni, hiszen ez az emberiség közös érdeke.

Jelen dolgozat célja a Metall auf Metall-ügy elemzése, egyes döntések kritikája, illetve lehetőségek keresése arra, hogyan lehetne Európában is jogszerű a jelenlegi gyakorlat alapján valószínűleg engedély nélkülinek minősülő samplingelés egyes esetekben. Jelenleg az Európai Unió Bíróságának joggyakorlata alapján úgy tűnik, hogy a sampling egyik jogsza-

⁴ Mezei Péter: Breaking News: a BGH lezárta a szerzői jogi trilógiát: <https://copy21.com/2020/05/breaking-news-a-bgh-lezarta-a-szerzoi-jogi-trilogiat/> (2020. 09. 15.). Eredeti ítélet lásd: Bundesgerichtshof entscheidet über Rechtswidrigkeit des Tonträger-Samplings, 2020. április 30.: <https://www.bundesgerichtshof.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2020/2020046.html> (2020. 09. 15.).

bály által biztosított szabad felhasználási esetkörbe sem illik bele. Emiatt célszerű lenne az amerikai joggyakorlatban meghonosodott elemeket átvenni, vagy egy új szabad felhasználási kategóriát létrehozni. Az amerikai fair use szabályokra és a „de minimis” védekezés gyakorlatára azért érdemes figyelmet fordítani, mert talán vannak olyan elemeik, amelyek az Európai Unióban is helytállóak lennének. A felhasználás jogellenességének megállapításánál fontos vizsgálati szempont az, hogy a műnek lényeges vagy nem lényeges része került-e átvételre, a forrásmű lényeges vagy triviális elemeire terjedt-e ki a samplingelés. A fentebb hivatkozott amerikai szabályokat alkalmazva ezek a vizsgálati szempontok kiemelt jelentőséget kapnak egy samplingelési eljárás szabad felhasználássá minősítése esetén. Elképzelhető azonban, hogy ezek a megoldások nem illeszthetők bele az Európai Unió jogrendszerébe, mivel ez a rendszer az amerikaitól nagyon eltérő. Ebben az esetben érdemes lenne valamely, már az Európai Unió jogrendszerében szabad felhasználásnak minősített esetkör értelmét úgy bővíteni, hogy a sampling bizonyos feltételek esetén abba beletartozónak minősülhessen. Például érdemes volna megvizsgálni az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (a továbbiakban: Infosoc-irányelv) 5. cikk (2) bekezdés *k*) pontjában található karikatúra, paródia és utánzat céljára történő felhasználás esetkörét, azon belül is a (stílus)utánzat céljára történő felhasználást.

A Metall auf Metall-ügyben a Német Szövetségi Alkotmánybíróság tett olyan észrevételt, amelyben a művészeti szabadságot mint alapjogot előtérbe helyezi a szerzői joghoz képest. Azt a kérdést is fontos elemezni, hogy az egyes alapjogok felhozhatók-e a szerzői jogi jogvitákban érvként, és ha igen, akkor ezek mennyire korlátozhatják a szerzők és egyéb szomszédos jogi jogosultak jogait. A szerzői jog speciális jogterület az alapjogokhoz képest, és a jogvitákban célszerű elsősorban szerzői jogi érveket felhasználni. Ezzel szemben az alapjogoknak át kell hatniuk az összes jogterületet, és bizonyos feltételek esetén elképzelhető, hogy előtérbe kerülhetnek a szerzői joghoz képest, amennyiben a szerzői jog alkalmazása az alapjogok sérelméhez vezetne.

Ezen kérdések megválaszolásával talán létrejöhet egy olyan megoldás, amely alapján a sampling az Európai Unióban is jogszerű lehet bizonyos feltételek esetén engedély nélkül is, így az európai művészek ugyanolyan szabadsággal alkothatnak majd, mint amerikai társaik.

II. A SAMPLINGRÓL ÁLTALÁBAN

A sampling fogalmát a jogirodalomban és a bírósági döntésekben is számos ügyben meghatározták. A definíció lényege, hogy egy már létrejött hangfelvétel rövidebb vagy hosszabb részét az alkotásból kiemelik, majd módosítással vagy módosítás nélkül beillesztik egy új hangfelvételbe, amellyel egy új zenei alkotás jön létre.⁵ Fontos megjegyezni, hogy a fogalom

⁵ A Metall auf Metall-ügyhöz kapcsolódó főtanácsnoki indítvány – Maciej Szpunar főtanácsnok indítványa a C-476/17. sz. ügyben 1. pont.

technikai része is nagy jelentőséggel bír.⁶ Kiemelendő, hogy ez a tevékenység hangfelvétel formájában rögzített zenéhez kapcsolódik.⁷ E téma vizsgálatánál érdemes tisztázni néhány alapfogalmat. A sampling szó angol eredetű, amely a sample kifejezésen alapszik. Ezt a kifejezést leginkább mintaként tudjuk fordítani. Az első fontos lépés az, hogy meg kell különböztetnünk egymástól a sampling és a sampler fogalmát. A sampler olyan elektronikus vagy digitális eszközt jelent, amelynek segítségével az eredeti mű lényegesnek tekintett részeit kiemelhetjük, elszeparálhatjuk, digitálisan menthetjük, majd átdolgozást követően egy új zeneműbe illeszthetjük.⁸ Emellett ez az eszköz képes az analóg formában rögzített hangok digitális jelekké való átalakítására, illetve az egyes hangok minőségromlás nélküli átvételére is. A műszaki rendszerekben otthonosan mozgó a digitális hangok felvételére, rögzítésére és átalakítására alkalmas számítógépeket samplingrendszereknek nevezik, tehát e kifejezés a sampler szinonimájának tekinthető. Ezek az eszközök olyan sok funkcióval rendelkeznek, hogy bármilyen hangszint bármilyen hangmagasságon vissza lehet velük adni, és ezenfelül is rengeteg lehetőséget kínálnak a használóik számára.⁹ A digitális sampling egy olyan eljárást foglal magában, amelyben valaki hanganyagokat, illetve hanganyagrészeket digitális formában lemásol, és az új zenei alkotást ezen anyagok módosításával és más elemekkel való kombinálásával hozza létre.¹⁰ A témához kapcsolódik még a „sound-sampling” fogalma is, amely hangszekvenciákat felvevő, feldolgozó, módosító eljárást jelent, amelyet számítógép végez.¹¹ A fogalmak áttekintését követően érdemben elemezhetjük a samplinggel kapcsolatos kérdéseket.

II.1. A sampling története

A sampling, ahogy fentebb már látható, a hip-hop (rap) zenei irányzat megjelenése nyomán alakult ki, amelynek gyökerei Jamaicába nyúlnak vissza. Ez az új irányzat több más zenei stílusból táplálkozott, például a jazzből, antebellumból, R&B-ből. Az akkori DJ-k ott más szerepet tölthettek be, mint a maiak. Gyakori volt, hogy az instrumentális zenei művekre élőben ráénekeltek. A rap, és ez által a sampling Clive Campbell (művésznevén DJ Kool Herc) bronxi fellépéseinek hatására tört be az Egyesült Államokba a hetvenes években. Ezt követően a sampling számos más ritmikus alapon nyugvó zenei stílusra, elsősorban az

⁶ Lásd: a korábbi *Jarvis v. A & M Records-ügyben* (*Jarvis v. A & M RECORDS*), 827 F. Supp. 282 (D.N.J. 1993) és az újabb *Metall auf Metall-ügyhöz* kapcsolódó főtanácsnoki indítványban is.

⁷ I. m. (5), 2. pont.

⁸ *Paku Dorottya Irén: Digitális sampling a magyar és a német szerzői jogban – I. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 14. (124.) évf. 4. sz., 2019. augusztus, p. 74–108.

⁹ *Paku: i. m. (8)*, p. 79.

¹⁰ *Mezei Péter: Digitális sampling az amerikai szerzői jogban. Sírba szálltok „groove robbers”? Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 3. (113.) évf. 3. sz., 2008. június, p. 5–24.

¹¹ *Paku: i. m. (8)*, p. 80.

elektronikus és a popzenére terjedt át. Európában főként az utóbbi zenei stílusok hatására vált ismertté ez az eljárás.¹²

A sampling technológiájának előzménye az 1900-as évek közepére datálható. 1948 körül jelent meg a *musique concrète*, amellyel felvett hangokat alapanyagként használva lehetett létrehozni új zenei kompozíciókat. Ezt a technikát Pierre Schaeffer francia zeneszerző és munkatársai fejlesztették ki a francia rádiórendszerben. A *musique concrète* valójában nem olyan eljárást alkalmazott, amit napjainkban a sampling alatt értünk, de ez képezte a mai technológiai alapját.¹³ Az első samplinget megvalósítani tudó, kereskedelmi forgalomban is kapható modell a Harry Mendell Computer Music Melodian és a Fairlight CMI (Computer Musical Instrument) volt. Ez az utóbbi modell mai szempontból már primitívnek tűnhet, akkor azonban forradalminak számított, hiszen 24 kHz-es mintavételezésre és a hullám-alakok beépített villanóval történő szerkesztésére volt képes.¹⁴ A digitális sampling elterjedésében nagy szerepet játszott a Roland és a Yamaha által gyártott Musical Instrument Digital Interface (MIDI) szintetizátorok megjelenése és alkalmazása 1983-tól. Ezekkel a szintetizátorokkal az egyes dallamokat digitális jelek formájában részekre lehetett bontani, azokat tárolni, és bármennyiszer visszajátszani is volt lehetőség akár eredeti formában, akár a hangerő, hangszín vagy a tempó megváltoztatásával. Napjainkban e feladatot már a számítógépek látják el a korábbiánál egyszerűbb és modernebb módon.¹⁵

II.2. A sampling technológiája

A mai stúdiótechnika már lehetővé teszi, hogy az adott zenei alkotás különböző hangszeres és vokális elemei külön-külön egymástól független felvételi sávokon rögzítsék, és majd a legjobban sikerülteket illesszék össze egy tökéletes hangfelvétel létrehozásához.¹⁶

A samplingelési eljárás részei: a hangfelvétel digitalizálása (digital recording); a hanganyag analízise, azaz a kérdéses részlet „kiemelése” és digitális módosítása (computer sound analysis); és a kiemelt hangminták másodlagos műbe való beillesztése (playback).¹⁷ Digitalizálásra azért van szükség, mert a samplingelési eljárás csak digitalizált hangmintákkal folytatható le. Erre azonban napjainkban sok esetben nincs szükség, hiszen a hangfelvéte-

¹² Mezei: i. m. (1), p. 77–78.

¹³ A History Of Music Sampling Through The Decades: <https://primeloops.com/blog/blog/post/slug/a-history-of-music-sampling-through-the-decades/> (2020. 10. 10.); *Musique concrète* <https://www.britannica.com/art/musique-concrete> (2020. 10. 10.).

¹⁴ A brief history of sampling by computer music (computer music): <https://www.musicradar.com/tuition/tech/a-brief-history-of-sampling-604868> (2020. 10. 10.).

¹⁵ Mezei: i. m. (1), p. 77; David Sanjek: “Don’t have to DJ no more”: Sampling and the “autonomous” creator. *Intellectual Property and the Construction of Authorship*. *Cardozo Arts and Entertainment Law Journal*, 10 *Cardozo Arts & Ent. L.J.* 607, 1992, p. 4.

¹⁶ Paku: i. m. (8), p. 81.

¹⁷ Mezei: i. m. (1), p. 77–78.

lek többsége már digitális formában elérhető.¹⁸ Ha azonban ez mégis szükséges, akkor a másodlagos mű előállítójának először fel kell vennie a kívánt hangokat egy mikrofon segítségével, és le kell mentenie. A hanganyag analízise arra szolgál, hogy az egyes minták a samplingelés alatt ne sérüljenek. A hangmintázás során az egyes hangszerek és vokális minták megváltoztathatóak, akár feljebb vagy lejjebb is transzponálhatóak. Ennek során sérülhet a hangminta minősége, ha a rögzített hanganyag oda nem illő zajokat is tartalmaz. Ennek elkerülése érdekében gyakran különböző hangmagasságokban játsszák fel az adott mintát, és valamennyi formában rögzítik azt. A másodlagos műbe illesztés folyamatában két típust különböztethetünk meg. Az egyik esetben az eredeti műből csak egy-egy hang kerül átvételre, míg a másik típus esetén a teljes hangsorok, dallam-, illetve ritmusrészletek felhasználására kerül sor. Az első eset általában akkor fordul elő, ha egy bizonyos hangszer hangját vagy jellegzetes énekhangot digitalizálnak és használnak fel mintaként. A teljes hangsorok, dallam-, illetve ritmusrészletek felhasználása még népszerűbb a zeneiparban, hiszen a stúdióknak ezekkel a mintákkal kell a legkevesebbet dolgozniuk a másodlagos műbe illesztés előtt.¹⁹

A samplingtechnika alkalmazása során több samplingelési módszer alakult ki. Ezek a módszerek a „biting”, a „flipping”, a „chopping” és a „looping”.²⁰ A „biting” módszer alkalmazása azt jelenti, hogy a másodlagos mű létrehozója egy hip-hop előadótól samplingel. A „flipping” módszer célja, hogy új kreatív elem hozzáadásával kerüljön sor az eredeti mű átdolgozására, tehát a kiragadott részletet a felhasználó nagymértékben módosítja. A „chopping” módszerével a felhasználó az eredeti hanganyagot részeire „vágja” szét, és ezeket a részeket tetszőleges, az eredetitől eltérő sorrendben illeszti újból össze. A negyedik módszer pedig a „looping”, amellyel a felhasználó a hanganyag kiválasztott részeit az új műben többször megismétli, gyakran változtatás nélkül. Ez az utóbbi általában remek eszköz zenei alap létrehozásához.²¹

II.3. Sampling jogszerűen és jogellenesen

A sampling szerzői jogi megítélése szempontjából fontos látni, hogy pontosan milyen jogokat érinthet ez az eljárás. A szerzőknek vannak személyhez fűződő és vagyoni jogaik egyaránt. A szerzők mellett pedig nem lehet megfeledkezni a szomszédos jogi jogosultakról sem. A sampling szempontjából a szerzők, a szomszédos jogi jogosultak közül a hangfelvétel-előállítók és az előadóművészek jogai a legfontosabbak. A következő szabályok az Európai Unió szerzői joga alapján kerülnek bemutatásra. A szerző személyhez fűződő jogai tekintetében a sampling érintheti a mű egységének, integritásának védelmét. E jog szerint

¹⁸ Mezei: i. m. (1), p. 77.

¹⁹ Paku: i. m. (8), p. 82.

²⁰ Paku: i. m. (8), p. 82.

²¹ Paku: i. m. (8), p. 82.

„[a] szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy a mű más olyan megváltoztatása vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.”²² A sampling során egy kis részletet ragadnak ki az eredeti műből, amely sértheti a szerzőnek e jogát, mert megbontja a mű egységét, illetve adott esetben sérelmes lehet a szerző becsületére vagy hírnevére. A szerző vagyoni jogai tekintetében a sampling a többszörözést és az átdolgozást érintheti elsősorban. Az Európai Unióban „a tagállamok biztosítják a közvetett vagy közvetlen, ideiglenes vagy tartós, bármely eszközzel vagy formában, egészben vagy részben történő többszörözés engedélyezésének, illetve megtiltásának kizárólagos jogát” a szerzőknek, valamint a sampling szempontjából releváns szomszédos jogi jogosultak közül a hangfelvétel-előállítóknak és az előadóművészeknek egyaránt.²³ A többszörözés a magyar szerzői jog szerint, amely összhangban áll az uniós értelmezéssel, „a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről.”²⁴ Amint az látható, a részben történő többszörözés is a többszörözés kizárólagos joga alá tartozik, amely engedély nélkül sértheti a szerző és a szomszédos jogi jogosultak jogait. A sampling pedig általában részleges többszörözést valósít meg. Az átdolgozás joga pedig „[a] szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.”²⁵ Amennyiben nincs többszörözés, abban az esetben is megvalósulhat az engedély nélküli átdolgozás. A különbség pedig az, hogy a többszörözéssel új szerzői mű nem keletkezik, míg az átdolgozással az eredeti műből származó más mű jön létre. Főszabály szerint e jogsértések akkor kerülhetők el, ha a másodlagos mű alkotója engedélyt kér a szerzőtől és a szomszédos jogi jogosultaktól. A tevékenység azonban nem minden esetben lesz jogellenes engedély nélkül sem, mert megvalósíthat valamely Infosoc-irányelvben biztosított korlátozást vagy kivételt. Sampling esetén felmerülhet például az idézés, a karikatúra, a paródia vagy az utánzat kivétele. Ahhoz viszont, hogy egy adott felhasználás ilyen kivételnek minősülhessen, meg kell felelnie az adott kivétel egyedi feltételeinek, amelyek főként a joggyakorlatban kerülnek kialakításra.

A hangmintázás több formában is megvalósulhat, azonban nem jelent minden esetben jogsértést. Előfordulhat, hogy olyan hangok vagy zenei részletek kerülnek felhasználásra, amelyek nem élveznek szerzői jogi védelmet. Ilyen lehet, ha például valaki a természet hangjait vagy gépek zajait illeszti be az új zenei alkotásba. E kategóriába tartozik az az eset is, ha olyan zeneművekből használ fel valaki részleteket, amelyek tekintetében a védelmi idő már lejárt. Természetesen nem szabad megfeleldkeznünk az olyan esetekről sem, amikor

²² 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról, 13. §.

²³ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve – Infosoc-irányelv 2. cikk.

²⁴ I. m. (22), 18. §.

²⁵ I. m. (22), 29. §.

szerzői jogi védelem alatt álló alkotásból használnak fel részleteket, azonban ezt a szerző és a hangfelvétel-előállító, esetleg az előadóművész engedélyével teszik. Ezek a felhasználások mind jogszerűnek minősülnek. A szerzői jogilag védett művek részleteinek engedély nélküli felhasználásai kérdésesek jogi szempontból.²⁶ A kérdés elsősorban az, hogy e tevékenység minden esetben jogellenes-e, vagy vannak olyan körülmények, amelyek között jogszerű az engedély nélküli samplingelés.

II.3.1. Az Egyesült Államok álláspontja

Mivel a sampling és az azzal kapcsolatos jogviták az Egyesült Államokban jelentek meg elsőként, ezért érdemes először ezt a jogrendszert alapul venni a kérdés megvizsgálásához. E jogrendszer az európaiaktól meglehetősen eltérő, jellemző a precedensrendszer, emiatt jelentős a bírák jogfejlesztő tevékenysége.²⁷ Az Egyesült Államok első jelentős samplinggel kapcsolatos jogesetei a *Grand Upright*-²⁸ és a *Jarvis-ügy*²⁹ volt. Ezek az esetek nagy hatást gyakoroltak a sampling megítélésére elméleti és gyakorlati szempontból is.³⁰ A *Grand Upright*-ügyben az eredeti sláger címéből három szó, dallamából pedig egy körülbelül húsz másodperces rész került átvételre. Az ügyben eljáró bíró a Biblia egyik parancsát tekintette irányadónak a helyzet minősítésére, amikor kimondta, hogy „Ne lopj!” („Thou shalt not steal.”)³¹ A bíró szerint a jogellenességet egyértelműen alátámasztotta az, hogy az alperes zenész engedélyt kért a felperes kiadótól, aki az engedélyt megtagadta, ennek ellenére az alperes a zenei részletet mégis felhasználta. A bíróság kiemelte, hogy egyértelműen megállapítható, hogy a hangminta jogai a felperest illetik, ennek a sikeres bizonyítása pedig megalapozta a jogsértés megállapítását, különösen, hogy az alperesek maguk is tudták, hogy jogsértést követnek el.³² A *Jarvis*-ügyben az alperes szintén zenei és szöveges részleteket is átvett a felperes művéből. A bíróság ebben az esetben azt mondta ki, hogy a sampling olyan mértékű volt, hogy a jogsértés megállapítása indokolt.³³ Ezekből a döntésekből az látható, hogy az Egyesült Államokban az volt a kezdeti uralkodó álláspont, hogy a sampling engedély nélkül jogellenesnek minősül.

További szerzői jogi ügyek bíróság elé kerülésével és a joggyakorlat elemzésével kialakult egy olyan, teszteket alkalmazó eljárás, amelyet a bíróság minden ügyben le tud folytatni, és ez alapján eseti mérlegeléssel döntést tud hozni az adott tevékenység jogosságáról vagy jog-

²⁶ Mezei: i. m. (1), p. 79.

²⁷ Mezei: i. m. (1), p. 22.

²⁸ *Grand Upright Music v. Warner Bros. Records, Inc.*, 780 F. Supp. 182 (S.D.N.Y. 1991).

²⁹ *Jarvis v. A & M Records*, 827 F. Supp. 282 (D.N.J. 1993).

³⁰ Mezei: i. m. (10), p. 8.

³¹ I. m. (28).

³² I. m. (28).

³³ *Jarvis v. a & M RECORDS*, 827 F. Supp. 282 (D.N.J. 1993).

ellenességéről.³⁴ Így ezt az eljárást folytatják le sampling alkalmazása esetén is. Az USCA³⁵ a szerzők kizárólagos jogosítványait felsoroló rendelkezései adták a szerzői jogi viták kiindulási alapját (17 U.S.C.A. §106). A felperesnek, ha művét felhasználták, bizonyítania kell, hogy az eredeti mű szerzői jogai őt illetik, illetve azt, hogy az alperes a mű egy vagy több lényeges és védett részét engedély nélkül használta fel. Az utóbbi tekintetében a felperes a műhöz való hozzáférést és a két mű közötti hasonlóságot köteles bizonyítani.³⁶ A szerzői jogok meglétének fennállását a szerző általában könnyen bizonyítja, így a hangsúly a második tényezőre tolódik. Ezt a második tényezőt is két részre érdemes bontani: a másolás tényének és a másolás jogellenességének bizonyítására. A másolás tényét többféleképpen lehet bizonyítani. A legegyszerűbb, ha közvetlen bizonyíték van az adott ügyben (például a felperes és az alperes zenésztársak vagy ismerősök), ez azonban ritkán fordul elő. Emiatt a másolás tényének megállapítására a „fordított arány szabályát” (inverse ratio rule) szokták alkalmazni. E szabály alapján a hozzáférés és a hasonlóság mértékéből kell következtetni a jogellenességre. Ez azt jelenti, hogy minél nagyobb a lehetőség a hozzáférésre, annál kisebb hasonlóság elegendő a másolás megállapításához, és ez fordítva is működik: tehát minél kisebb esély van a hozzáférhetőségre, annál nagyobb mértékű hasonlóság szükséges a megállapításhoz. Előfordulhat olyan eset, amikor a hozzáférés nem bizonyítható, ez azonban nem zárja ki a másolás megállapíthatóságát.³⁷

Miután a másolás tényét bebizonyították az adott ügyben, akkor rá lehet térni a felhasználás jogszerűségének megvizsgálására. Az eredeti mű lényeges átvétele szükséges ahhoz, hogy a jogellenesség megállapítást nyerjen. E kivonatolási eljárás során gyakorlatilag a bíróságnak meg kell keresnie az eredeti mű lényeges részeit. E részeket szokták „aranyrögöknek” (golden nuggets) nevezni. Általában a dallam és a dalszöveg tekinthető lényeges résznek, hiszen ezek az elemek jogosultak szerzői jogi védelemre a hangszínnel, hangerővel, hangszereléssel ellentétben. Az „aranyrögök” megtalálása azért fontos, mert a bizonyítás ezekre korlátozva folytatódik.³⁸

Ezt követően a vizsgálat szubjektív teszt része következik, amelyben a bírói gyakorlatban kialakult álláspont szerint zeneművek vizsgálatakor az átlagos hallgató szemszögéből kell több körülményt megvizsgálni. Először azt kell megnézni, hogy milyen emberek számára tűnhet hasonlóknak a két mű. Minél nagyobb az átfedés a két zenemű hallgatótáborá között, annál valószínűbb, hogy az eredeti mű szerzője vagyoni hátrányt szenved. A samplingelők számára kedvező szokott lenni ez az érv, mert hangmintázás esetén a két mű általában más zenei stílusba sorolható.³⁹ Második lépés a másolás „természetének” vizsgálata. Itt azt kell

³⁴ A teszteken alapuló eljárás összefoglalásának forrása: *Mezei*: i. m. (10), a tesztek angol és magyar elnevezéseire is az e forrásban megjelölt elnevezéseket használjuk.

³⁵ United States Copyright Act 1976.

³⁶ *Mezei*: i. m. (10), p. 9–10.

³⁷ *Mezei*: i. m. (10), p. 10.

³⁸ *Mezei*: i. m. (10), p. 10–11.

³⁹ *Mezei*: i. m. (10), p. 11.

megnézni, hogy a másolás csak egy-egy „aranyrög” terjedt-e ki, vagy a mű egészére. A kérdés megválaszolása azért kiemelt jelentőségű, mert ha a másolás a mű egészére terjed ki, akkor lehet, hogy nem samplingnek, hanem például átdolgozásnak vagy többszörözésnek fog minősülni. Harmadik lépésként újból a „fordított arány szabályát” kell alkalmazni a hasonlóság mértékének megállapításához.⁴⁰

E körülményekre tekintettel a bíróság két módszert használhat fel. Ha mennyiségi szempontból kérdéses, hogy zeneművek esetén képes-e az átlagos hallgató az eredeti művet felismerni az új alkotásban, akkor a „lényeges hasonlóság tesztjét” (substantial similarity test) szükséges alkalmazni. Biztos a jogellenesség, ha az átlagos hallgató a két mű között nem érez különbséget. Ha az adott esetben vitatott minta az eredeti műnek csak egy kisebb részét képezi, akkor a jogalkalmazók a Melville B. Nimmer által kidolgozott „részletek szó szerinti hasonlósága” (fragmented literal similarity) tesztet használhatják segítségként.⁴¹ Ebben az esetben azt kell figyelembe venni, hogy a másolás az eredeti mű triviális vagy lényeges elemeit érinti. Ha az átvett részlet az eredeti alkotás vonatkozásában minőségi szempontból lényegesnek mutatkozik, akkor a felhasználás jogellenesnek minősül. A fentiek alapján a jogellenesség megállapításához a felperesnek azt kell bizonyítania, hogy a felhasználás a minimálisnál nagyobb, tehát a két mű minőségi vagy mennyiségi értelemben lényegesen hasonlít egymáshoz. Ez a „de minimis non curat lex”, röviden „de minimis-szabály”.⁴²

A fenti teszt- és szabályrendszeren felül az 1976-os szerzői jogi törvény vezette be a fair use doktrínát az Egyesült Államok jogrendszerébe, amely az alkotmány egyik célkitűzésén, a hasznos művészetek fejlődésének támogatásán alapul.⁴³ A doktrína lehetővé teszi szigorú feltételek mellett mások művének szabad felhasználását. Az alkalmazhatósága akkor lehetséges, ha a törvényben meghatározott (nem taxatív) feltételek teljesülnek, és alátámasztják a méltányos felhasználást. Az első feltétel a használat céljával és jellegével kapcsolatos; a második a forrásmű természetét veszi alapul; a harmadik a felhasznált rész mértékét és lényegességét a forrásmű egészéhez viszonyítva vizsgálja; a negyedik pedig a forrásmű értékére vagy aktuális, illetve potenciális piacára gyakorolt hatást veszi górcső alá.⁴⁴

A fenti összetett vizsgálatból kimaradt a zeneművek és hangfelvételek elkülönítésének fontos lépése, ami napjainkban az ilyen jogvitákban létfontosságú kérdés. A zenemű alkotóeleme a zene, beleértve a zenét kísérő szavakat, és általában előadóművészi alkotásként kerül nyilvántartásba. A zenemű szerzője általában a zeneszerző és a dalszövegíró abban az esetben, ha szöveges zenéről van szó. Ezzel szemben a hangfelvétel egy sorozatos rögzítés, amely zenét, beszédet vagy más hangokat örökít meg. A hangfelvétel jogosultja az előadó, akinek az előadása rögzített, vagy az a lemezgyártó, aki a hangokat feldolgozza és rögzíti a

⁴⁰ Mezei: i. m. (10), p. 11.

⁴¹ Mezei: i. m. (10), p. 12.

⁴² Mezei: i. m. (10), p. 12.

⁴³ Mezei: i. m. (10), p. 13.

⁴⁴ Mezei: i. m. (10), p. 14–15.

végző felvételen, illetve adott esetben mindkettőjük.⁴⁵ E különbségételt az 1972-ben hatályba lépő Sound Recording Copyright Act vezette be az amerikai jogrendszerbe, az új 1976-os szerzői jogi törvény részévé vált, a Newton-⁴⁶ és a Bridgeport-ügytől⁴⁷ vált kiemelkedő jelentőségűvé.⁴⁸

A Newton-ügyben az alperes engedélyt kért a hangfelvételhez kapcsolódó jogosítványok gyakorlójától, de a zenemű jogosítványait gyakorlótól nem. A bíróság a felhasználást „de minimis”-nek minősítette a minta rövidsége miatt, így megállapítása szerint nem történt jogsértés.⁴⁹ A Bridgeport-ügyben az alperes egy két másodperces részt használt fel a felperes alkotásából. Az ügyben kimondta a bíróság, hogy a lényeges hasonlóság és a „de minimis teszt” hangfelvételek engedély nélküli samplingelése esetén nem alkalmazható, valamint felhívta a figyelmet arra, hogy engedély hiányában senki se samplingeljen.⁵⁰

Vannak azonban újabb jogviták, amelyek visszahozzák a „de minimis teszt” alkalmazását a joggyakorlatba. A TufAmerica-ügyben⁵¹ a jogvita azon alapult, hogy a felperes állítása szerint az alperes egy „oh” felkiáltást emelt át művéből, és azt többször újrakiadásra illesztette bele saját alkotásába. A bíróság ebben az esetben azt állapította meg, hogy a két mű között nem áll fenn lényeges hasonlóság, a felperes kérelme jogilag nem teljesen megalapozott. Így az átvett mintát minimális felhasználásnak minősítette.⁵² A VMG Salsoul-ügyben⁵³ a jogvita tárgya az volt, hogy Madonna Vogue című számába annak producere engedély nélkül emelt át két, alig egy másodperces kűrtrészletet egy másik olyan zeneszámból, amelynek szintén ő volt a producere. Az ügyben eljáró Kilencedik Kerület Fellebbviteli Bírósága⁵⁴ eltért a korábbi, a Hatodik Kerület Fellebbviteli Bírósága⁵⁵ által a Bridgeport-ügyben hozott ítéletétől. A „de minimis tesztet” a szerzői jogban alkalmazhatónak találta, megállapította, hogy az átvett minták nagyon rövidnek, „de minimis”-nek minősülnek, így nem történt szerzői jogi jogsértés.⁵⁶

Megfigyelhető, hogy a sampling tekintetében nem alakult ki egységes álláspont az Amerikai Egyesült Államokban. A samplinget alkalmazó művészek perlése esetén nem lehet pontosan előre tudni azt, hogy az adott ügyben az egyedi körülmények alapján kimenthető lesz-e az általuk végzett hangmintázási tevékenység. Így előfordul a peren kívüli megegye-

⁴⁵ Copyright Registration of Musical Compositions and Sound Recordings: <https://www.copyright.gov/register/pa-sr.html> (2021. 01. 29.).

⁴⁶ Newton v. Diamond, 349 F.3d 591 (2003).

⁴⁷ Bridgeport Music v. Dimension Films, et al. 410 F. 3d 792 (6th Cir. 2005).

⁴⁸ Mezei: i. m. (10), p. 16.

⁴⁹ Newton v. Diamond 349 F.3d 591 (9th Cir. 2003).

⁵⁰ Bridgeport Music v. Dimension Films, et al. 410 F. 3d 792 (6th Cir. 2005).

⁵¹ TufAmerica, Inc., v. WB Music Corp., et. al., 67 F.Supp.3d 590 (2014).

⁵² TufAmerica, Inc., v. WB Music Corp., et. al., 67 F.Supp.3d 590 (2014).

⁵³ VMG Salsoul, LLC, v. Madonna Louise Ciccone, et. al., 824 F.3d 871 (2016).

⁵⁴ United States Court of Appeals for the Ninth Circuit.

⁵⁵ United States Court of Appeals for the Sixth Circuit.

⁵⁶ VMG Salsoul, LLC, v. Madonna Louise Ciccone, et. al., 824 F.3d 871 (2016).

zés, például a Vanilla Ice és a Queen, illetve David Bowie közötti samplingen alapuló jogvitában, ahol Vanilla Ice inkább e megoldást részesítette előnyben a pereskedéssel szemben.⁵⁷

Látható ugyanakkor, hogy az Egyesült Államokban vannak bizonyos tesztek, amiket a bíróságok minden samplinggel kapcsolatos ügyben is alkalmazni tudnak. Ennek ellenére ez nem teremtett egységes joggyakorlatot, megfigyelhető, hogy az adott ügy egyedi körülményeit figyelembe véve hozható megfelelő döntés. Ezenkívül a zeneművek és hangfelvételek elválasztása még több értelmezési kérdést vetett fel. Látható azonban, hogy előfordulnak olyan esetek, amelyekben az engedély nélküli samplingelés nem minősül jogellenesnek. E hozzáállás pedig elősegítheti a zenei élet gazdagodását.

II.3.2. Az Európai Unió álláspontja

Az amerikai gyökerű digitális sampling olyan eljárás, amely nehezen illeszthető be az Európai Unió szerzői jogi rendszerébe. Ennek főbb oka lehet, hogy nincs kialakult gyakorlat a „de minimis” elv tekintetében, valamint a szerző személyhez fűződő jogai hangsúlyosabban érvényesülnek Európában.⁵⁸ Az Európai Unió szabályozása irányelvek formájában keretnormát biztosít, amelyet kiegészít az egyes tagállamok saját jogrendszere. Ez azt jelenti, hogy nincs teljesen egységes uniós szerzői jog, csak egységes szerzői jogi keretek és alapok vannak. E rendszer nem használja a nyílt végű kivételek „fair use” jellegű rendszerét, mint az amerikai, így az engedély nélküli sampling megítélése nehézségekbe ütközik. Természetesen számos tagállamot érintő hangmintázással kapcsolatos jogvita előfordult már, azonban még csak egy ügyben kellett az Európai Unió Bíróságának is döntést hozni az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések megválaszolásával. Ez a Metall auf Metall-ügy, amelynek eldöntése több mint húsz évig húzódott el. Számos tagállam samplinghez való hozzáállása látható különböző ügyekben, azonban az Európai Uniónak mint egységnek a hangmintázással kapcsolatos véleménye ebből a döntésből derül ki. Így ezen ügy elemzésével ismerhetjük meg a sampling megítélését az Európai Unióban.

III. A METALL AUF METALL-ÜGY

III.1. Az ügy története

Az ügy szereplői egyrészt a Kraftwerk zenekar, más részről a „Nur mir” című zeneszám szerzői, valamint egyes, a dal létrehozásában közreműködő személyek. Ralf Hütter és társai

⁵⁷ Vanilla Ice Reveals How He Dodged 'Under Pressure' Lawsuit, & Queen Fans Are Furious About It! <https://societyofrock.com/vanilla-ice-reveals-how-he-dodged-under-pressure-lawsuit-queen-fans-are-furious-about-it/> (2021. 01. 24.).

⁵⁸ A szerzői joggal kapcsolatban gyakran ismételt kérdések: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/hu/web/observatory/faqs-on-copyright-hu>, (2021. 01. 28.) 1. kérdés.

a Kraftwerk nevű zenekar tagjai. A fémes hangzást idéző, ritmusjátékon alapuló „Metall auf Metall” című dalukat egy 1977-es hangfelvételen tették közzé. Moses Pelham és Martin Haas a „Nur Mir” című dal szerzői, amely 1997-ben jelent meg a Pelham társaság által létrehozott hangfelvételen. A Kraftwerk zenekar tagjai azt állították, hogy Pelham egy két másodperces ritmusszekvencia-részletet digitális formában lemásolt a „Metall auf Metall” című dalból, és ezt többször ismételve felhasználta a „Nur Mir” című dalban. Így Hütter és társai elsősorban azt állították, hogy Pelham megsértette hangfelvétel-előállítói – mint szerzői joggal szomszédos – jogait. Másodsorban azt sérelmezte a zenekar, hogy az őket mint előadóművészeket megillető szellemi tulajdon-jogokat, illetve Hütter szerzői jogait is megsértette e tevékenység. Ezenfelül harmadsorban azt állították, hogy Pelham megsértette a versenyjogi szabályozást.⁵⁹

Az ügyben mindkét félről elmondható, hogy minden releváns érvet felhozott, és mindent megtett annak érdekében, hogy a jogvitában győztes lehessen. Így az ügy több mint húsz évig húzódott különböző bírósági fórumokon, mire a végső döntés megszületett. Azonban tekintsük végig e folyamatot az elejétől.

Hütter és társai a Landgericht Hamburghoz (a továbbiakban: Hamburgi Regionális Bíróság) fordultak 2004-ben, és keresetükben kérték a jogsértés abbahagyására való kötelezést, kártérítés megítélését, tájékoztatásnyújtást és a hangfelvételek megsemmisítés céljából való átadását. A bíróság helyt adott a keresetnek.⁶⁰ Azonban Pelham és csapata ebbe nem nyugodott bele, fellebbezést nyújtott be az Oberlandesgericht Hamburghoz (a továbbiakban: Hamburgi Regionális Felsőbíróság). E bíróság azonban elutasította a fellebbezést.⁶¹ Ezt követően Pelham felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Bundesgerichtshofhoz (Szövetségi Legfelsőbb Bíróság, a továbbiakban: BGH), amelynek következtében a Hamburgi Regionális Felsőbíróság által hozott ítéletet hatályon kívül helyezték, és az ügyet újbóli vizsgálat céljából visszautalták e bíróság elé.⁶² A bíróság ismét elutasította a fellebbezést. Így Pelham újból felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a BGH-hoz, amelyet a bíróság elutasított.⁶³ Az utóbbi ítéletet a Bundesverfassungsgericht (a továbbiakban: Szövetségi Alkotmánybíróság) hatályon kívül helyezte, és az ügyet a kérdést előterjesztő BGH-hoz utalta vissza.⁶⁴ A bíróság úgy vélte, hogy a felülvizsgálati kérelem elbírálása az egyes, e jogesetben releváns irányelvek bizonyos cikkeinek és pontjainak értelmezésétől⁶⁵ függ. Emiatt az eljárást felfüggesztette, és az ügyben felmerült kérdéseket előzetes döntéshozatal céljából az Európai Unió Bírósága

⁵⁹ Az Európai Unió Bíróságának ítélete C476/17. sz., ECLI:EU:C:2019:624, 2019. július 29.

⁶⁰ LG Hamburg, Urt. v. 8.10.2004 – 308 O 90/99.

⁶¹ OLG Hamburg, 07.06.2006 – 5 U 48/05.

⁶² BGH, Urt. v. 20.11.2008 – I ZR 112/06 „Metall auf Metall I”.

⁶³ BGH, Urt. v. 13.12.2012 – I ZR 182/11 „Metall auf Metall II”.

⁶⁴ Német Szövetségi Alkotmánybíróság döntése – Judgment of 31 May 2016 – 1 BvR 1585/13.

⁶⁵ A 2001/29 irányelv 2. cikke c) pontjának és 5. cikke (3) bekezdése d) pontjának, valamint a 2006/115 irányelv 9. cikk (1) bekezdése b) pontjának és 10. cikke (2) bekezdésének értelmezésétől függ.

elé terjesztette.⁶⁶ Az Európai Unió Bírósága megválaszolta az eléterjesztett kérdéseket, ami alapján a BGH folytathatta az előtte folyó eljárást. Így e bíróság döntése alapján dőlt el a jogvita 2020-ban.

III.2. A Szövetségi Alkotmánybíróság eljárása

III.2.1. A Szövetségi Alkotmánybíróság döntése

Az alkotmánybíróság döntése⁶⁷ váratlan fordulatot hozott az ügyben. A körülmények elemzése során a mérleg nyelve inkább a művészeti szabadság mint alkotmányos jog irányába dőlt a hangfelvétel-előállítókat megillető többszörözési joggal szemben.

Megállapította, hogy a német alkotmányban és az Alapjogi Chartában is szabályozott művészi szabadság fenntartások nélküli, de nem mentes a korlátozásoktól. A hangfelvétel-előállítók tulajdonjoga pedig egy ilyen korlátot képez. Ezzel szemben leszögezte, hogy a szellemi tulajdon alkotmányos védelme nem követeli meg mindenekelőtt, hogy a hangfelvétel-előállítóknak minden elképzelhető lehetőséget biztosítsanak a gazdasági kiaknázással szemben; inkább csak annak biztosítására szolgál, hogy a hangfelvételgyártók összességükben is megfelelő díjazást kapjanak munkájukért.⁶⁸

Hangsúlyozta, hogy miután egy művet nyilvánosságra hoznak, már nem a tulajdonos kizárólagos rendelkezése alatt fog állni, hanem belép a társadalmi szférába, és ezáltal független tényezővé válhat. Mivel az idő múlásával a mű már nem csak a magánjog hatálya alá tartozik, és közös szellemi és kulturális tulajdonba kerül, a szerzőnek el kell fogadnia, hogy egyre inkább része lesz egy művészi párbeszédnek. Ennek a szabálynak ugyanúgy érvényesnek kell lennie a hangfelvétel-előállító jogára. E rendelkezés a szellemi tulajdon társadalmi elkötelezettségének kifejezője.⁶⁹

A német alkotmányból nem vezethető le, hogy a tulajdon mindig elsőbbséget élvez a művészi szabadság garanciájával szemben; az alkotmány sem javasolja, hogy a művészi szabadságnak elsőbbséget kell élveznie a tulajdon felett. Bármely művészeti tevékenységre azonban kezdetben a művészet oltalma vonatkozik.⁷⁰ A sampling megengedhetőségére vonatkozó körülmények messzemenő következményekkel járhatnak az új alkotásokat létrehozó művészek tekintetében, különösen ha azok a hip-hop stílusában alkotnak. A hangfelvétel-előállító joga nemcsak a hangfelvétel felhasználóitól követel meg jogdíjat, hanem a rendelkezési jogot is magában foglalja, amely felhatalmazza a tulajdonosát arra, hogy megtiltsa azokat a felhasználásokat, amelyeket a jogosult nem engedélyezett. Így e jogosult

⁶⁶ Beschluss vom 1. Juni 2017 – I ZR 115/16 – Metall auf Metall III.

⁶⁷ Német Szövetségi Alkotmánybíróság döntése – Judgment of 31 May 2016 – 1 BvR 1585/13.

⁶⁸ I. m. (67), 84, 87.

⁶⁹ I. m. (67), 87.

⁷⁰ I. m. (67), 90.

megakadályozhatja az új művészi alkotások létrehozását, amelyeket a művészi szabadság véd. A zeneszerzés céljából történő mintavételt ilyen esetekben a művészi szabadság védi, ugyanúgy, mintha a mintavételt az eredeti művel kialakított párbeszéd céljából folytatnák.⁷¹ A szabad felhasználás szigorú értelmezése miatt az olyan zeneművészeknek, akik hangmintát szeretnének felhasználni alkotásuk létrehozásához, engedélyt kell kérniük az eredeti mű szerzőjétől, illetve hangfelvétel-előállítójától, vagy saját maguknak kell megalkotniuk a mintát. Az alkotmánybíróság szerint ezek a tevékenységek korlátozzák a művészi szabadságot és ez által a kulturális fejlődést is.⁷² A minta saját előállítása nem is egyszerű folyamat, ráadásul különösen nehéz helyzetben vannak azok az alkotók, akik több mintát szeretnének felhasználni művük létrehozásához.⁷³

Kiemelte továbbá az alkotmánybíróság, hogy a hip-hop műfaj jellegzetes stilisztikai eleme a hangminták felhasználása, a szintetizáló alkotófolyamat ezen irányzat sajátossága. A meghatározott művészi kritériumok szükséges figyelembevétele pedig megköveteli, hogy az ilyen műfajt meghatározó szempontokat ne hagyják figyelmen kívül. Az a tény, hogy más területeken a mintákat általában elsősorban pénzmegtakarításra használják, nem eredményezhet olyan helyzetet, amelyben ennek a kreatív médiumnak a használatát indokolatlanul akadályozzák azokban az esetekben, amikor ez a stílus megkülönböztető jellemzője.⁷⁴ Továbbá nem törvényszerű, hogy az elsődleges mű vagy hangfelvétel alkotói gazdasági hátrányt szenvednek a másodlagos mű megjelenése miatt. Ez a kockázat legfeljebb olyan egyedi esetekben fordulhat elő, amikor az újonnan létrehozott mű annyira hasonlít az eredeti hangfelvételre, hogy reálisan elvárható, hogy az új mű az eredetivel versenyezzen. Erről azonban a „Metall auf Metall” és a „Nur mir” zeneszám esetén nincs szó.⁷⁵

III.2.2. Észrevételek a Szövetségi Alkotmánybíróság döntésére

Az alkotmánybíróság döntése érdekes és váratlan, amely megfordítja a jogeset addigi állását, és az alpereseknek ad igazat. A művészeti szabadságot részesíti előnyben a hangfelvétel-előállítók többszöröségi jogával szemben, ami inkább egy szabadabb hozzáállást tükröz. Az a megállapítás, miszerint a mű a nyilvánosságra hozatallal már nem a tulajdonos kizárólagos rendelkezése alatt áll, hanem belép a társadalmi szférába, nem tükrözi az európai államokra jellemző szigorú, a szerző személyhez fűződő jogait fokozottan oltalmazó szerzői jogi és hangfelvétel-előállítókat megillető védelmet.

Az engedély nélküli sampling jogszerűtlennek minősítése sértheti a szerzők és a hangfelvétel-előállítók művészeti szabadságát. A szabad művészi alkotás és a kultúra gazdago-

⁷¹ I. m. (67), 96.

⁷² I. m. (67), 97.

⁷³ I. m. (67), 98.

⁷⁴ I. m. (67), 99.

⁷⁵ I. m. (67), 101–105.

dása nemcsak az elsődleges művek szigorú védelme által biztosítható, hanem a művészeti szabadságba beletartozik a sampling megengedhetősége is megfelelő feltételek mellett. Egy rövid részlet átvétele és felhasználása nem jár feltétlenül az eredeti mű sérelmével. Gazdasági tekintetben pedig nem feltétlenül, sőt, valószínűleg az esetek többségében nem jelenti az elsődleges művet alkotók hátrányba kerülését a másodlagos alkotás megjelenését követően – mondta ki az alkotmánybíróság. Ezt megerősítheti egy némileg eltérő területen folytatott kutatás, amelyet a Bournemouthi Egyetem szellemi tulajdon-védelemmel foglalkozó központja, a Centre for Intellectual Property Policy and Management (CIPPM) végzett. A kutatás során a YouTube online videómegosztó felületen azt vizsgálták, hogy a paródiák milyen hatással bírnak az eredeti művek kereskedelmi hasznosítására. Eredményként azt állapították meg, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a helyettesítés okán gazdasági károkat szenvedtek volna az elsődleges művek jogosultjai.⁷⁶ Bár a paródia és a sampling egymástól eltérő felhasználások, e kutatásból látható, hogy a másodlagos mű nem jár feltétlenül gazdasági hátránnyal az elsődleges alkotás létrehozói számára. Gyakran a hangminta felhasználásával létrehozott másodlagos mű egyáltalán nem is hasonlít az eredetire, így nem veszi el a hallgató közönséget az elsődleges alkotástól. Ha pedig mégis hasonlóság mutatkozna a két zenei mű, illetve hangfelvétel között, az sem jelenti feltétlenül, hogy egyik a másiktól elvenné a népszerűséget és a közönséget,⁷⁷ hanem mindkettő egymás közismertségét és sikerességét erősítheti.

Az alkotmánybíróság szerint nem állapítható meg, hogy a tulajdon mindig elsőbbséget élvez a művészi szabadság garanciájával szemben. Egyes vélemények szerint azonban nem lehet általánosan kijelenteni, hogy bármely művészeti tevékenységre kezdetben a művészet oltalma vonatkozik elsősorban. Erről minden ügyben az egyedi körülmények mérlegelésével lehet dönteni.

Fontos figyelembe venni az egyes stílusok stilisztikai jellemzőit, például hip-hop műfaj esetén a hangminták felhasználását. Ennek azért van jelentősége, mert a hip-hop műfaj nem is alakulhatott volna ki, illetve nem terjedhetett volna át Európába, ha a művészeti és alkotási szabadságba nem tartozna bele a hangminták felhasználása. Ha pedig már kialakult és elterjedt, akkor nem lehet egyértelműen azt állítani, hogy minden ilyen magatartás jogsértő lenne, mert ez tényleg sértene az alkotók művészeti szabadságát.

Összességében a megfelelő egyensúly biztosítására lenne szükség a szerzői jog és a művészeti szabadság között. Ehhez minden ügyben egyedi értékelés szükséges, és kiemelten

⁷⁶ *Ines Duhanic*: Copy this Sound! The Cultural Importance of Sampling for Hip Hop Music in Copyright Law – A Copyright Law Analysis of the Sampling Decision of the German Federal Constitutional Court. *Journal of Intellectual Property Law and Practice*, 11. évf., 2015. december. Lásd: *Kris Erickson, Martin Kretschmer, Dinusha Mendis*: Copyright and the Economic Effects of Parody: An Empirical Study of Music Videos on the YouTube Platform and an Assessment of the Regulatory Options: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/309903/ipresearch-parody-report3-150313.pdf (2021. 01. 10.).

⁷⁷ *Duhanic*: i. m. (76).

vizsgálandóak az adott mű műfaja szerinti sajátosságok a művészeti szabadság biztosítása érdekében.

III.3. Maciej Szpunar főtanácsnok indítványa

III.3.1. A főtanácsnoki indítvány összefoglalása

Maciej Szpunar, az Európai Unió Bíróságának főtanácsnoka indítványában kifejtette álláspontját az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről. Válaszait azért érdemes megvizsgálni, mert habár kötőerővel nem rendelkeznek az Európai Unió Bírósága számára, nagy jelentőséggel bírtak az ügy későbbi alakulása szempontjából.

Az első kérdése a BGH-nak arra irányult, hogy a „2001/29 irányelv 2. cikkének c) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy egy hangfelvétel részletének egy másik hangfelvételen történő felhasználás céljából való kiemelése (tehát sampling esetén) e rendelkezés értelmében sérti-e az első hangfelvétel előállítójának a hangfelvétele többszörözésének engedélyezésére, illetve megtiltására vonatkozó kizárólagos jogát, ha arra a hangfelvétel-előállító engedélye nélkül kerül sor”.⁷⁸ Elsőként a főtanácsnok kifejtette, hogy a jogvitában kérdéses cselekmény, tehát egy két másodperces részlet kimásolása és minimális módosítás mellett, felismerhető módon, folyamatosan ismételt formában ritmusszekvenciaként új műbe illesztése egyértelműen többszörözésnek minősül. E többszörözés pedig engedély nélkül egyértelműen sérti a hangfelvétel-előállítók többszörözés engedélyezéséhez, illetve megtiltásához való jogát.⁷⁹ A minimumküszöb tekintetében a főtanácsnok kiemelte, hogy szerzői jogi védelem terén nem helyes az az értelmezés, amely szerint létezne ilyen küszöb, továbbá a hangfelvétel oszthatatlan egész, így nincs értelme semmilyen minimumküszöböt meghatározni. Míg a szerző nem sajátíthat ki egyes hangokat, abban az esetben, ha azok már hangfelvétel részét képezik, a hangfelvétel-előállítók jogai kiterjednek e kis részekre is. Szpunar véleménye szerint az amerikai bíróságok által alkalmazott minimumküszöbhez hasonló megoldás nem ültethető át az amerikaitól lényegesen eltérő európai jogi környezetbe. Egy ilyen küszöb meghatározása és gyakorlati alkalmazása álláspontja szerint komoly nehézségeket vetne fel.⁸⁰ Ezenkívül hangsúlyozta, hogy a két szóban forgó zeneszám stílusából adódóan ritmikusságon alapul, a „Metall auf Metall” elektronikus, míg a „Nur mir” rap műfaj. Így értelmezése szerint azzal, hogy kimásoltak egy ritmusszekvenciát a „Metall auf Metall” című számból, és azt folyamatosan ismételve a „Nur mir” című számba illesztették, az első zeneszám jelentős részét emelték át a második zenei alapjának létrehozásához. Így akárhogy is határoznánk meg a minimumküszöböt, az átvétel egészen biztosan meghaladná azt.⁸¹ Leszögezte to-

⁷⁸ I. m. (5), 19.

⁷⁹ I. m. (5), 26.

⁸⁰ I. m. (5), 30–32.

⁸¹ I. m. (5), 32.

vább, hogy álláspontja szerint tévedés a hangfelvétel-előállítók jogos pénzügyi érdekeit a kalózkodással, azaz önmagában a hangfelvételeik terjesztésével vagy nyilvánosságához való közvetítéssel szembeni védelemre korlátozni.⁸² Hangsúlyozta, hogy a hangfelvételek védelme nem jelent fokozottabb védelmet a művekénél, csupán más típusút. Az a tény, hogy a védelem tárgya a hangfelvételek esetében eltérő, nem jelenti azt, hogy a művek oltalmánál magasabb fokú védelemben részesülnének.⁸³ A főtanácsnok azt is kifejtette, hogy a hangfelvétel-előállítók helyzete hasonló az adatbázis-előállítókéhoz annyiban, hogy mindkettő esetében a részükre biztosított jog pénzügyi befektetéseik védelmét szolgálja. Azonban véleménye szerint a vonatkozó irányelvek⁸⁴ szó szerinti értelmezése kizárja azt, hogy párhuzamot lehessen vonni az adatbázis-előállítók jogainak védelmével.⁸⁵ Ezenkívül nem ért egyet azzal, hogy az előadásokról és hangfelvételekről szóló WIPO-szerződés⁸⁶ 11. cikke csupán a hangfelvétel egészének engedély nélküli többszörözésével szembeni védelmét írja elő.⁸⁷ Mindezek alapján Szpunar azt a választ adta az első kérdésre, hogy az irányelv kérdéses pontját úgy kell értelmezni, hogy a sampling sérti a hangfelvétel előállítójának a hangfelvétel többszörözésének engedélyezésére, illetve megtiltására vonatkozó kizárólagos jogát.⁸⁸

A második kérdéssel a bíróság arra kívánt választ kapni, hogy „a 2006/115 irányelv 9. cikke (1) bekezdésének b) pontját úgy kell-e értelmezni, mint amely szerint egy másik hangfelvételtől átvett részleteket (samplek) tartalmazó hangfelvétel e másik hangfelvétel e rendelkezés értelmében vett másolatának minősül.”⁸⁹ Ebben a tekintetben a főtanácsnok kiemelte, hogy a sampling nem arra szolgál, hogy az eredetivel megegyező, azt helyettesíteni képes hangfelvétel jöjjön létre, hanem egy új, eredeti mű létrehozása a célja.⁹⁰ Másolat esetén a másodlagos műnek a Genfi Egyezmény⁹¹ alapján tartalmaznia kellene az eredeti műből a hangok összességét, illetve lényeges részét. Szpunar szerint sampling esetén a másodlagos mű ezeket nem tartalmazza.⁹² Így a második kérdés tekintetében arra a válasza jutott, hogy az egyezmény kérdéses pontját úgy kell értelmezni, hogy egy másik hangfelvételtől átvett részleteket tartalmazó hangfelvétel nem minősül e másik hangfelvétel ezen rendelkezés értelmében vett másolatának.⁹³

⁸² I. m. (5), 33.

⁸³ I. m. (5), 35.

⁸⁴ 96/9/EK és 2001/29/EK irányelv.

⁸⁵ I. m. (5), 37–38.

⁸⁶ A WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése (WPPT) 1996.

⁸⁷ I. m. (5), 39.

⁸⁸ I. m. (5), 40.

⁸⁹ I. m. (5), 41.

⁹⁰ I. m. (5), 48.

⁹¹ 1971. október 29-i egyezmény a hangfelvételek előállítóinak védelmére, hangfelvételeik engedély nélküli sokszorosítása ellen, amely 1973. április 18-án lépett hatályba.

⁹² I. m. (5), 46., 48.

⁹³ I. m. (5), 49.

A harmadik kérdés, amelyre a bíróság a választ kereste arra irányult, hogy „a 2001/29 irányelv 2. cikkének c) pontját és a 2006/115 irányelv 9. cikke (1) bekezdésének b) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes a tagállami belső jog olyan, az UrhG 24. §-ának (1) bekezdéséhez hasonló rendelkezésének a hangfelvételekre történő alkalmazása, amelynek értelmében önálló mű létrehozható egy másik mű szabad, a szerzője hozzájárulása nélküli felhasználásával.”⁹⁴ A német jog ugyanis tartalmaz egy „Freie Benutzung” (vagyis szabad felhasználás) nevű jogintézményt az UrhG 24. §-ban,⁹⁵ amely a szabad felhasználást teszi lehetővé, és ez is a jogvitában felhozott érv volt. Az Infosoc-irányelv meghatározza a tagállamokban alkalmazható korlátozásokat és kivételeket a szerzői jogi védelem tekintetében. Az irányelv ugyanakkor lehetőséget biztosít a tagállamok számára, hogy az 5. cikkében foglaltakon túlmenően olyan korlátozásokat tartsanak fenn, amelyek a nemzeti jogban már léteztek az irányelv hatálybalépésének időpontjában. Ugyanakkor ez az uniós jog összehangolását nehezítheti, még ha a védelem alatt álló teljesítmények „egyes kisebb jelentőségű” felhasználásáról van is szó az ilyen korlátozások esetén. A főtanácsnok szerint pedig egy ilyen széles körű kivétel, mint a „Freie Benutzung”, nem korlátozódik egyes kisebb jelentőségű esetekre.⁹⁶ Emellett pedig kiemelte, hogy e német szabad felhasználás túl általános ahhoz, hogy az irányelvben meghatározott korlátozások és kivételek alá szubszumálható legyen.⁹⁷ Így Maciej Szpunar a harmadik kérdésre azt a választ adta, hogy „az Infosoc-irányelv kérdéses pontját úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes a tagállami belső jog olyan *Freie Benutzung*hoz hasonló rendelkezésének a hangfelvételekre történő alkalmazása, amelynek értelmében önálló mű létrehozható egy másik mű szabad, a szerzője hozzájárulása nélküli felhasználásával, amennyiben az túllépi a kizárólagos jogokra vonatkozóan az irányelv 5. cikkének (2) és (3) bekezdésében felsorolt kivételek és korlátozások kereteit.”⁹⁸

A negyedik kérdése a bíróságnak arra irányult, hogy „a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének d) pontjában szereplő idézésre vonatkozó kivételt kell-e alkalmazni abban a helyzetben, amelyben egy hangfelvétel kivonatát egy másik hangfelvételbe olyan módon illesztették be, hogy azt nem lehet megkülönböztetni az utóbbi hangfelvétel egyéb részeitől.”⁹⁹ Ebben az esetben a főtanácsnok kifejtette, hogy a zeneművek esetén is elképzelhető az idézés kivétele, azonban szigorú feltételeknek kell megfelelni ahhoz, hogy a tevékenység e kategóriába sorolhatónak minősüljön. Ezek a feltételek pedig a következők: az idézésnek valamilyen megfelelő célból kell történnie (például kritikai vagy ismertetési célból), a két mű között

⁹⁴ I. m. (5), 50.

⁹⁵ Lásd: Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte 1965. 24. §: https://www.gesetze-im-internet.de/urhg/_24.html (2020. 10. 15.).

⁹⁶ I. m. (5), 57.

⁹⁷ Anja Fischhold: AG Szpunar advises CJEU to rule that unlicensed sampling infringes phonogram producers' reproduction right. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 14. évf. 5. sz., 2019, p. 353–354.

⁹⁸ I. m. (5), 59.

⁹⁹ I. m. (5), 60.

párbeszédnek kell fennállnia ez alapján, az idézetnek változatlanoknak és felismerhetőnek kell lennie, valamint szükséges a forrás feltüntetése.¹⁰⁰ Ezek a feltételek ebben az esetben nem teljesültek, ezért a kérdésre a főtanácsnok szerint az a válasz, hogy ilyen helyzetben az idézésre vonatkozó kivételt nem lehet alkalmazni.¹⁰¹ Felvetődött még egy további kivétel, a karikatúra, paródia és utáncat kategóriája. Azonban Szpunar szerint az eredeti művel vagy annak szerzőjével való kölcsönös kapcsolat fennállásának hiánya miatt ez a kategória sem alkalmazható.¹⁰²

Az ötödik kérdés tekintetében a bíróság azon „mérlegelési mozgástér meghatározására törekszik, amellyel a tagállamok a 2001/29 irányelv 2. és 3. cikkében, valamint a 2006/115 irányelv 9. cikkében szabályozott kizárólagos jogokra, továbbá a 2001/29 irányelv 5. cikkében és a 2006/115 irányelv 10. cikkében szabályozott, e kizárólagos jogok alóli kivételekre vonatkozó rendelkezések belső jogukba való átültetése során rendelkeznek.”¹⁰³ A főtanácsnok e kérdést csak az Infosoc-irányelv szempontjából elemezte, mert a másik irányelv kérdéses pontja álláspontja szerint nem alkalmazható ebben az esetben.¹⁰⁴ A kérdés tekintetében arra jutott Szpunar, hogy a tagállamok kötelesek belső jogukban biztosítani az Infosoc-irányelv 2–4. cikkében szereplő kizárólagos jogok védelmét, ezek csak az irányelv 5. cikkében kimerítően felsorolt kivételek és korlátozások alkalmazásának keretében korlátozhatók. E kötelezettséggel szemben a tagállamok nem hivatkozhatnak még a belső joguk által biztosított alkotmányos szintű vagy alapjogi jellegű rendelkezéseire sem, azonban szabadon megválaszthatják azokat az eszközöket, amelyeket szükségesnek ítélnék a fentebb ismertetett kötelezettség teljesítéséhez.¹⁰⁵

A hatodik kérdése a bíróságnak arra irányult, hogy „milyen módon kell figyelembe venni a Chartában biztosított alapjogokat a hangfelvétel-előállítók számára a 2001/29 és 2006/115 irányelvekben biztosított kizárólagos jogok, valamint az e jogokra vonatkozóan ugyanezen irányelvekben szabályozott korlátozások és kivételek terjedelmének értelmezése során.”¹⁰⁶ A kérdés hosszas elemzése folyamán a főtanácsnok kitért arra, hogy a hip-hopban, a rapben és a hasonló zenei műfajokban a sampling különleges szerepet tölt be, ugyanis nem csupán az alkotás eszköze, hanem egyben művészeti megközelítés is. Azonban ez nem lehet döntő érv egy jogvitában, mert a jogszabályokat mindenkire egységesen kell alkalmazni.¹⁰⁷ Végül a kérdést úgy válaszolta meg, hogy a hangfelvétel-előállítónak a hangfelvétele részben történő többszörözésének – sampling céljából történő felhasználása esetén – engedélyezésére vagy megtiltására vonatkozó kizárólagos joga nem sérti a művészet szabadságát.¹⁰⁸

¹⁰⁰ I. m. (5), 62–65., 68.

¹⁰¹ I. m. (5), 69.

¹⁰² I. m. (5), 70.

¹⁰³ I. m. (5), 71.

¹⁰⁴ I. m. (5), 71.

¹⁰⁵ I. m. (5), 79.

¹⁰⁶ I. m. (5), 80.

¹⁰⁷ I. m. (5), 93.

¹⁰⁸ I. m. (5), 99.

III.3.2. Észrevételek a főtanácsnoki indítványra

Szpunar főtanácsnok indítványában meglehetősen konzervatívan állt a sampling kérdésének megítéléséhez. Alapos elemzést végzett, amelyen keresztül megismerhetjük álláspontját az ügyben felmerült kérdésekről. Először is a főtanácsnok kifejtette, hogy a minimumkűszöb („de minimis” szabály) idegen az európai jogi környezettől, és abba nem ültethető át. Pont ilyen „de minimis” típusú védekezési forma valóban nem alakult ki a joggyakorlatban a szerzői jogi jogviták terén, azonban az Európai Unió szerzői jogában is léteznek olyan minimumszabályok, amelyek a „de minimis”-hez hasonlóak megjelenésük szempontjából.¹⁰⁹ Így a „de minimis” alkalmazása nem biztos, hogy olyan távol áll az uniós jogtól. E szabályok kifejtését a későbbiekben a dolgozat tartalmazni fogja.

Ezenkívül a főtanácsnok azon álláspontja, miszerint a karikatúra, paródia és utánzat kivétele¹¹⁰ az eredeti mű szerzőjével való kölcsönös kapcsolat fennállásának hiánya miatt nem alkalmazható, talán elhamarkodottnak mondható. E kérdés megválaszolásához részletes vizsgálat során az ügy egyedi körülményeit, illetve e kivételek sajátosságait figyelembe véve biztosabb választ lehetne kapni. Az utánzat kivétel vizsgálata kifejtésre kerül a tanulmány IV.3. alfejezetében.

III.4. Az Európai Unió Bíróságának döntése

III.4.1. A döntés összefoglalása

A Bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett hat kérdést döntésében megválaszolta, kezdetben az első és a hatodik kérdésre adta meg a választ e két kérdés összevonásával. A kérdések megválaszolásakor a Bíróság igyekezett összhangba hozni egymással a hangfelvétel-előállítók többszörözési jogát az Alapjogi Chartában szabályozott és az ügyben felhívott művészeti szabadsággal. Először is hangsúlyozta, hogy a többszörözés, így akár a „részben” történő többszörözés, a hangfelvétel-előállító kizárólagos joga.¹¹¹ Azonban ha valaki a művészeti szabadságával élve átvesz egy részletet egy korábbi hangfelvételtől úgy, hogy módosított és fel nem ismerhető formában használja fel egy új mű létrehozásához, akkor e felhasználás nem minősül többszörözésnek.¹¹² Álláspontja szerint a szellemi tulajdon-jog nem érinthetetlen, nem kell abszolút jelleggel biztosítani a védelmét, összhangba kell hozni a többi alapvető joggal, például a művészeti szabadsággal.¹¹³ A Bíróság megállapította,

¹⁰⁹ I. m. (23), 5. cikk (1) bekezdés és (35) preambulumbekkezdés, ezek részletezését a IV. 2. alfejezet tartalmazni fogja.

¹¹⁰ I. m. (23), 5. cikk (3) bek. k) pont: „caricature, parody or pastiche”.

¹¹¹ Az Európai Unió Bíróságának ítélete a C476/17. sz. Pelham-ügyben, ECLI:EU:C:2019:624, 2019. 29.

¹¹² I. m. (59), 31.

¹¹³ I. m. (59), 33–34.

hogy a sampling a művészi önkifejezés egyik eszköze, a művészeti szabadság kategóriájába tartozik alkalmazása.¹¹⁴ Így az első és hatodik kérdésre azt a választ adta e fórum, hogy a többszörözés kizárólagos joga miatt a hangfelvétel előállítója felléphet abban az esetben, ha művét vagy annak akár csak egy rövid részletét egy másik személy felhasználja egy másik hangfelvételbe illesztéssel, kivéve, ha ezt a részletet módosított és felismerhetetlen formában foglalja bele az új hangfelvételbe.¹¹⁵

A második kérdés megválaszolásakor a Bíróság abból indult ki, hogy a hangfelvétel-előállítóknak kizárólagos joguk van arra, hogy hangfelvételeiket, ideértve azok „többszörözött példányait” is, adásvétel útján vagy egyéb módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyék.¹¹⁶ Itt pedig fontosnak találta e fórum a „többszörözött példány” fogalmának meghatározását. Visszautalt a főtanácsnoki indítványra, amelyben a 2006/115 irányelv 9. cikke (1) bekezdését segítségül hívva meghatározásra került, hogy az olyan adathordozó minősülhet az eredeti hangfelvétel többszörözött példányának, amely a hangfelvételen rögzített hangok összességét vagy lényeges részét magában foglalja.¹¹⁷ A fenti irányelv és a Genfi Egyezmény¹¹⁸ rendelkezésének értelmezésével a Bíróság úgy válaszolta meg a kérdést, hogy az olyan hangfelvétel, amely egy más hangfelvételtől átvett zenei részletet tartalmaz, nem minősül az eredeti hangfelvétel „többszörözött példányának”, hiszen nem foglalja magában ugyanezen hangfelvétel összességét vagy lényeges részét.¹¹⁹

A harmadik kérdés tekintetében Bíróság arra kereste a választ, hogy a tagállamok megállapíthatnak-e az Infosoc-irányelv 5. cikkében meghatározottakon felül kivételeket és korlátozásokat. A Bíróság több alkalommal is hangsúlyozta, hogy ez a felsorolás kimerítő jellegű, a bővítésre a tagállamoknak nincs lehetőségük. Ha ez megengedett lenne, akkor az Európai Unióban a szerzői és szomszédos jogok körében a harmonizációra törekvő tevékenység és a jogbiztonság sérülne. A külön korlátozások és kivételek meghatározása a belső piac működését veszélyeztetné, aminek hatékonyságát igyekszik szolgálni az irányelvben meghatározott korlátozásokat és kivételeket tartalmazó kimerítő felsorolás.¹²⁰ Tehát ezek alapján a válasz egyértelműen az volt, hogy a tagállamok nem állapíthatnak meg e listán felüli korlátozásokat és kivételeket.¹²¹

¹¹⁴ I. m. (59), 35.

¹¹⁵ I. m. (59), 39.

¹¹⁶ I. m. (59), 41.

¹¹⁷ I. m. (59), 46.

¹¹⁸ I. m. (91).

¹¹⁹ I. m. (59), 55.

¹²⁰ I. m. (59), 63.

¹²¹ I. m. (59), 65.

A negyedik kérdés megválaszolásánál a Bíróság nagyban támaszkodott a főtanácsnoki indítványra, arra többször is visszautalt.¹²² Megállapította, hogy az idézést az általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentését alapul véve kell értelmezni, illetve fontos, hogy az idézetet felhasználónak valamilyen párbeszéd, kapcsolat megteremtése kell, hogy legyen a célja az eredeti művel.¹²³ Sampling esetén lehet szó idézésről, azonban fontos az Infosoc-irányelvben rögzített feltételek megtartása, illetve a már említett párbeszéd a két alkotás között.¹²⁴ Más a helyzet azonban, ha az idézett mű az új alkotásban nem ismerhető fel. Ebben az esetben a kérdésre a Bíróság azt a választ adta, hogy az idézés fogalma nem terjedhet ki olyan esetre, amikor az idézéssel érintett mű nem ismerhető fel, nem azonosítható.¹²⁵

Az ötödik kérdés kapcsán a Bíróság megállapította, hogy az Infosoc-irányelv 2. cikkének c) pontja egyértelműen meghatározza azt a kizárólagos jogot, amellyel a hangfelvétel-előállítók az Európai Unióban rendelkeznek.¹²⁶ E cikk rendelkezéseit pedig úgy kell értelmezni, hogy az itt említett jog anyagi jogi tartalmát illetően teljes körű harmonizációt irányoz elő.¹²⁷

III.4.2. Észrevételek az Európai Unió Bíróságának döntésével kapcsolatban

A Bíróság döntése rövidebb és kevésbé részletes elemzés, mint a főtanácsnok indítványa. A döntésben nem tért ki a „de minimis” kérdésére, ami előremutató lett volna az adott ügy és az uniós szerzői jog szempontjából is.

A Bíróság ítélete során szinte minden kérdéssel kapcsolatosan megvizsgálja azt az esetet is, ha a többszörözés során az eredeti hangminta nem ismerhető fel, a felismerhetőség vizsgálatával próbál egyensúlyt teremteni a szerzői jog és a művészeti szabadság között. Első olvasatra a felismerhetőség mentén tett különbségtétel logikusnak tűnhet. Ha jobban megvizsgáljuk, akkor azonban azt láthatjuk, hogy ezt a különbségtételt nehezen lehet a gyakorlatban alkalmazni. Hiszen gondoljunk csak bele, ha a hangminta egyáltalán nem ismerhető fel, akkor hogyan is lehetne bizonyítani, hogy egyáltalán bármi köze lenne az eredeti alkotáshoz. Ha pedig valóban nem onnan származik, vagy ez nem bizonyítható, akkor nem is jöhet létre jogvita. A Bíróság gyakorlatilag azt fejezi ki, hogy aki úgy többszöröz a hangfelvétel-előállító engedélye nélkül, hogy az nem lesz felismerhető, nem követ el jogsértést. Ebben az esetben azonban senkiben sem merülne fel a többszörözés jogának megsértése, ha tényleg nem azonosítható be az adott részlet. A másik probléma az, hogy a felismerhetőség egy meglehetősen szubjektív tényező. Kinek a felismerésén vagy fel nem ismerésén

¹²² I. m. (59), 68, 73

¹²³ I. m. (59), 71.

¹²⁴ I. m. (59), 72.

¹²⁵ I. m. (59), 73–74.

¹²⁶ I. m. (59), 83.

¹²⁷ I. m. (59), 86.

múlna ez esetben a jogsértő vagy jogszerű magatartás?¹²⁸ Az eredeti művet létrehozó alkotóművész vagy hangfelvétel-előállító valószínűleg az esetek nagy részében, ha nem minden esetben, felismerné, ha egy általa létrehozott zenei vagy hangfelvételészetet valaki más felhasználna, még akkor is, ha több átalakításon esett át. A laikusok pedig – és zenei szempontból a bírák is idesorolhatóak – adott esetben lehet, hogy az egyértelműen máshonnan átvett részletet sem ismernék fel a rajta eszközölt átalakítások miatt. Jelen ügyben sem lehet arra hivatkozni, hogy a minta nem felismerhető, hiszen akkor nem lenne jogvita.

III.5. A BGH végső döntése

III.5.1. A döntés összefoglalása

A BGH feladata volt, hogy a jogvitát végleg eldöntse. Döntéséből¹²⁹ a szerzői jogot szigorúban védő hozzáállás látható, több tekintetben is az Európai Unió Bíróságának döntésére támaszkodott.

A BGH először is kettéválasztotta az ügyet, a 2002. december 22. előtti és utáni eseményekre, mert az Infosoc-irányelvet ezen a napon ültették át a német jogba. Így a jogvitát nem zárta le véglegesen, a 2002. december 22. előtti eseményekre új eljárás lefolytatását tartja szükségesnek.

A BGH az Európai Unió Bíróságának gondolatát fűzte tovább, amely kimondta, hogy bármilyen, akár nagyon rövid hangminta reprodukálása is sérti a hangfelvétel-előállítók jogát, kivéve ha a minta a hallgató számára felismerhetetlen formában kerül átvételre. Ezt a szabályt pontosította a Bíróság az átlagos zenehallgató érzékelése mint mérce alkalmazásával. Így már egyértelművé vált, hogy a minta ki számára kell, hogy felismerhető vagy fel nem ismerhető legyen. Továbbá megállapította a „Nur Mir” esetében, hogy a „Metall auf Metall”-ból vett minta sajátos jellemzői alapján továbbra is felismerhetőnek számít.¹³⁰

A BGH az ügyben felmerült minden releváns kivétel alkalmazhatóságát elvetette. Az idézéssel kapcsolatban Szpunar főtanácsnok indítványát vette alapul, aki kimondta, hogy a két mű közötti interakció vagy párbeszéd alapjául szolgáló mintának idegen részként felismerhetőnek kell lennie. A BGH álláspontja szerint itt a minta nem azonosítható különálló, idegen egységként a másodlagos műben, ezért nem jön létre szellemi kontaktus, párbeszéd a

¹²⁸ *Martin Senfleben*: Flexibility Grave – Partial Reproduction Focus and Closed System Fetishism in CJEU, Pelham; IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law, 52. évf., 2020, p. 751–769; <https://doi.org/10.1007/s40319-020-00940-z> (2021. 01. 10.).

¹²⁹ Eredeti döntés lásd: Bundesgerichtshof entscheidet über Rechtswidrigkeit des Tonträger-Samplings <https://www.bundesgerichtshof.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2020/2020046.html> (2020. 09. 10.).

¹³⁰ *Brend Justin Jütte, Giulia Priora*: The end of a legal franchise – The German BGH concludes the sampling saga in Metall auf Metall IV, Kluwer Copyright Blog, 2020: <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2020/08/05/the-end-of-a-legal-franchise-the-german-bgh-concludes-the-sampling-saga-in-metall-auf-metall-iv/> (2021. 01. 11.).

két alkotás között. A karikatúra- és paródiakivételeket is kizárta, mert megállapította, hogy nem teljesülnek a Deckmyn-ügyben¹³¹ meghatározott feltételek, a „Nur Mir” dal, tehát a másodlagos mű nem képezi a humor vagy a gúny valamely formáját. A (stílus)utánnal kapcsolatban megállapította, hogy nincs e tekintetben kialakult német joggyakorlat, így nem valószínű, hogy az Infosoc-irányelv átültetésekor a német jogalkotó egy utánnal típusú kivételt hozott volna létre szabad felhasználás égisze alatt.¹³²

A BGH e döntésével gyakorlatilag lezárta a sampling megítélésével kapcsolatos bizonytalanságokat, amiket a Szövetségi Alkotmánybíróság többi fórumtól eltérő álláspontja okozott. A BGH ítéletének lényegi gondolata, hogy ha a sampling engedély nélkül történt, és a hangminta egy átlagos zenehallgató számára felismerhető, akkor ez sérti a szerzők és hangfelvétel-előállítók jogait.

III.5.2. Észrevételek a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság végső döntésével kapcsolatban

A BGH döntésében és az Európai Unió sampling kérdéséhez való hozzáállásában tükröződik, hogy hatékonyan szeretnének fellépni a szerzők és a hangfelvétel-előállítók védelmében. Fontosnak tartják annak a megelőzését, hogy egyes művészek szellemi termékét szabadon, engedély nélkül és önkényesen átvehessék más alkotók. Azonban fontos lenne a különbségtétel a között, hogy két egymáshoz nagyon hasonló, egymással versengő alkotás jött-e létre a sampling következményeként, vagy két egymástól nagyon eltérő zeneszám lett a végeredmény, amelyek csak egy-két kisebb hasonlóságot mutatnak egymással. Az első esetben ez a szigorú védelem abszolút érthető és szükséges is. Ezzel ellentétben a második esetben talán nem indokolt. Jelen ügy pedig sokkal inkább a második kategóriába sorolható.

A „Metall auf Metall” című zeneszám egy ritmusjáték, kizárólag instrumentális és elektronikus. Nincs benne dalszöveg, ének. Tempója gyors, hangulatában lelkesítő és vidám, élénkséget sugároz. Ezzel szemben a „Nur Mir” című dal vokális, rap és ének is szerepel benne. Tempója lassabb, hangulata melankolikus, amit a dalszöveg is megerősít, hiszen egy szerelmi kapcsolat végét írja le. E tények figyelembevételével azt láthatjuk, hogy a két dal az alapritmusukat leszámítva egymástól nagyon eltérő. Ezért a jogi szabályozást is érdemes lenne árnyalni, hogy az ilyen ügyeket meg lehessen különböztetni jogilag is az olyan helyzettől, mint amikor két nagyon hasonló alkotás születik.

Az átvétel minősítése esetén az európai szerzői jogi hozzáállástól eltérően fontos lenne több szempontot együttesen figyelembe venni, így azt, hogy az eredeti mű, illetve hangfelvétel milyen mennyiségben került átvételre, valamint azt is, hogy az elsődleges alkotás lényegi vagy kevésbé fontos részét képezte-e az átvett hangminta. Emellett arra is érdemes volna figyelmet fordítani, hogy a hangminta mennyire egyedi. A mennyiség tekintetében

¹³¹ Az Európai Unió Bíróságának ítélete – Deckmyn-ügy C201/13. ECLI:EU:C:2014:2132.

¹³² *Jütte, Priora*: i. m. (130).

az ügyben látható, hogy egy két másodperces részletet vettek át, és annak ismételtetésével hozták létre a másodlagos mű zenei alapját. Felhozható érvként, hogy a „Nur Mir” szám teljes ritmusalapját az átvett hangminta képezi. Ezzel szemben viszont inkább azt érdemes figyelembe venni, hogy az eredeti alkotásnak ez milyen hosszú részét alkotja, ami azonban csak két másodperc, tehát nagyon rövid. A lényegesség tekintetében megjegyezhető, hogy mivel a „Metall auf Metall” ritmusjátékon alapul, ezért az átvett ritmusminta lényegi részét képezi az eredeti alkotásnak. Ezzel szemben azonban azt is látni kell, hogy az eredeti mű több ritmus egymásra épülésével jött létre, amelynek csak az egyik alkotóeleme az átvett hangminta. Az egyediség tekintetében elmondható, hogy Európában jogi szempontból minden olyan alkotás egyedinek fog minősülni, amelyet a szerző saját maga hozott létre, és nem egyezik egy másik művel.¹³³ Így bár az átvett ritmusszekvencia reprodukálásával kapcsolatban az első BGH-eljárás során megkérdozett két hangmérnök állítása szerint csupán egy-két munkanapba telik egy ilyen hangminta megalkotása,¹³⁴ attól ez egyedinek minősül, ha azt a szerző saját maga alkotja meg. Ezzel szemben köznyelvi értelemben az egyediség nem ugyanazt jelenti, hiszen számos olyan másik zeneszám létezik, amelyeknek az átlagos hallgató számára hallhatóan hasonló alapritmusa van, így a köznyelvben talán nem mondanák ezt egyedi ritmusnak.

A vizsgált jogesetek alapján az Amerikai Egyesült Államok hozzáállása kedvezőbb a zenei világnak az alkotóművészet szabadságának biztosítása tekintetében. Az amerikai és európai országok jogrendszerei nagyon eltérőek, így valószínűleg soha nem lesznek egységesek, ami nem feltétlenül probléma. Azonban bizonyos területeken, így akár a sampling terén, a jogrendszerek közelítése célszerű lehet, különösen, hogy a zenei piac ma már nemzetközinek mondható, főleg az online platformok tagadhatatlan térnyerésével.

IV. LEHETŐSÉGEK KERESÉSE A SAMPLING SZABAD FELHASZNÁLÁSKÉNT TÖRTÉNŐ ELFOGADÁSÁHOZ

Bár látható a „Metall auf metall”-ügy kapcsán, hogy az Európai Unió nem támogatja az engedély nélküli samplinget, mégis érdemes megvizsgálni, hogy nem lenne-e mégis valami jogi lehetőség arra, hogy az Unióban is bizonyos esetekben mégis szabad felhasználásnak minősülhessen e tevékenység. Kezdetben azokat a lehetőségeket vizsgáljuk, amelyeket az amerikai szerzői jogból vehetne át az európai. Ezt követően pedig a már meglévő szabad felhasználási kategóriába történő beillesztés lehetőségét elemezzük, illetve az alapjogok és a szerzői jogok egymáshoz kapcsolódó viszonyát tanulmányozzuk.

¹³³ Szerzői jogi alapfogalmak: <https://www.sztnh.gov.hu/hu/szerzoi-jog/szerzoi-jogi-alapfogalmak> (2021. 02. 11.) 3. kérdés.

¹³⁴ Tracy Reilly: Good Fences Make Good Neighboring Rights: The German Federal Supreme Court Rules on the Digital Sampling of Sound Recordings in Metall auf Metall. Minnesota Journal of Law, Science & Technology, 13. évf. 1. sz., 2012, p. 198.

IV.1. A fair use bevezethetőségének vizsgálata

A fair use az amerikai szerzői jogban kialakult teszt, amely biztosítja a szerzői jog által védett művek szabad felhasználását, amennyiben a felhasználás megfelel a teszt feltételeinek. Valójában az amerikai jog szerint is minden engedély nélküli felhasználás automatikus jogsértést jelent, viszont a fair use kimentő eszközként hozható fel ilyen esetekben.¹³⁵ A fair use-teszt, ahogyan már a korábbiakban erről szó esett, négy tényezőt vesz figyelembe a felhasználás jogszerűként minősítéséhez, amelyek az alábbiak: „(1) a használat célja és jellege, beleértve, hogy e használat kereskedelmi természetű vagy nonprofit oktatási célú-e; (2) a szerzői joggal védett mű természete; (3) a felhasznált résznek a mértéke és lényegessége a szerzői joggal védett műhöz mint egészhez viszonyítva; és (4) a használatnak a szerzői joggal védett mű potenciális piacára vagy értékére kifejtett hatása.”¹³⁶ E kimentési lehetőségként felhozható teszt azért nagyon előnyös, mert mindig az adott eset egyedi körülményeit lehet figyelembe venni általa, így minden egyedi esetben megfelelő döntés születethet. Az Európai Unióban nincs szabad felhasználási lehetőség, amely ilyen szinten képes az egyedi ügyek sajátos tényezőit figyelembe venni, így talán szükség volna egy ilyen vagy ehhez hasonló teszt bevezetésére. Ugyanakkor ez problémát jelenthet a bírósági joggyakorlatban, hiszen az amerikai bírának történetileg jogalakító szerepük van, így egy szabadabb teszttel is megbirkóznak, míg az európai jogalkalmazók a törvényi szempontok szigorú alkalmazásához vannak hozzászokva.¹³⁷

Az uniós szerzői jog ezzel szemben egy taxatív felsorolást tartalmaz a szerzői jogi védelem korlátozásairól és kivételeiről az Infosoc-irányelv 5. cikkében. Más szerző műveinek felhasználása esetén csak akkor mentesülhet valaki a felelősség alól, ha tevékenysége beleilleszthető e kategóriák valamelyikébe. Ez a szabályozás azért tekinthető zártnak, mert főszabály szerint az irányelvet átültetett tagállamoknak is ezeket a kivételeket és korlátozásokat lehet alkalmazni a saját szerzői jogában. Azért tekinthető mégis valamilyen szinten nyitottnak, mert nem minden korlátozás és kivétel pontos értelmezését határozza meg egyforma részletességgel, illetve lehetőséget biztosít a tagállamoknak arra, hogy megtartsák azokat a kivételeket, amelyeket az irányelv belső jogrendszerükbe való átültetése előtt jogrendszerük tartalmazott. Nyitott továbbá amiatt, hogy mivel irányelv, csak a célt határozza meg, de a végrehajtásról a tagállam dönt, így az átültetésben volt némi mozgásterük a tagállamoknak. Így lehetséges az, hogy az Európai Unió tagállamainak egymástól kisebb-nagyobb mértékben eltérő a szerzői joguk a kivételek tekintetében.

Az Európai Unió jogában is található egy fair use-hoz valamilyen mértékben hasonló szabály, amely bizonyos feltételek esetén biztosítja a szabad felhasználást. Ez a háromlépcsős

¹³⁵ Mezei Péter: Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználása a fair use-teszt fényében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 6. sz., 2008. december, p. 26–68.

¹³⁶ Mezei: i. m. (135), p. 28.

¹³⁷ Bírák eltérő szerepének forrása: Mezei: i. m. (1), p. 22–23.

teszt, amit az Infosoc-irányelv 5. cikk (5) bekezdése tartalmaz, illetve már a Berni Unió Egyezmény¹³⁸ 9. cikk (2) bekezdésében is szerepelt a művek többszörözése tekintetében. A szabály három feltételt, „lépcsőt” támaszt a szabad felhasználásként történő elfogadásához, a szabad felhasználási esetkör 1. kizárólag olyan különös esetekben alkalmazható, 2. amely nem sérelmes a mű vagy más, védelem alatt álló teljesítmény rendes felhasználására, és 3. indokolatlanul nem károsítja a jogosult jogos érdekeit. Az amerikai fair use-tesztől azonban mégis eltér ez a szabály. Míg a fair use-tesztet bármilyen felhasználás esetén kimentésként fel lehet hozni – így szinte bármi minősülhet jogszerű felhasználásnak az eset egyedi körülményeitől függően – az európai háromlépcsős tesztet az Infosoc-irányelv szövege alapján csak az irányelvben felsorolt taxatív korlátozások és kivételek tekintetében lehet értelmezni. Így az irányelvben meghatározott valamelyik szabad felhasználási esetkörbe csak akkor illeszthető be az adott felhasználás, ha az megfelel e teszt feltételeinek. Tehát a teszt követelményeinek kielégítése nem jelent újabb szabad felhasználási kategóriát, csak lehetőséget teremt arra, hogy az irányelvben meghatározott egyik kategória felhozható legyen az adott ügyben, egyfajta kiegészítő garanciális követelmény.

Valójában nem olyan meglepő az a tény, hogy az uniós szerzői jogban nem alakult ki egy olyan szabad felhasználást lehetővé tevő kimentési rendszer, mint a fair use. Ennek oka pedig valószínűleg a kontinentális és az angolszász jogrendszerek közötti eltérésekre vezethető vissza, beleértve a szerzői jogi szabályozás eltéréseit. Ahogyan az már korábban is említésre került, az angolszász jogrendszerek sajátossága a bírósági esetjogon alapuló rendszer, illetve a bírák jogfejlesztő tevékenysége, ellentétben a kontinentális jogrendszerek törvénypozitivistá hagyományaival. Az angolszász jogrendszerek tekintetében e sajátosságokat attól függetlenül érdemes figyelembe venni, hogy a szerzői jog területén e jogrendszerekben van kodifikált jog is, hiszen a bíróságok alapvető működése, a bírák szerepe más maradt a kontinentális jogrendszerekhez képest.¹³⁹ Eltéreként említhető a szerzői jog terén például, hogy a kontinentális szerzői jog elsősorban a szerző személyéhez kapcsolódik, a szerző áll a középpontban. Ehhez képest az angolszász jogrendszerekben a szerzői jog inkább magához a műhöz tapad, a fókusz a létrehozott alkotásra, annak gazdasági értékére tevődik.¹⁴⁰ Emellett eltérő az is, hogy a kontinentális szerzői jogban csak a szerző lehet a szerzői jogok jogosultja, e szerepet pedig csak természetes személy töltheti be, míg az angolszász szerzői jog ennél bonyolultabb,¹⁴¹ megjelenik az átruházhatóság a vagyoni jogok tekintetében. To-

¹³⁸ Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886 évi Berni Unió Egyezmény, felülvizsgált szöveg 1971, kihirdette: 1975. évi 4. törvényerejű rendelet az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről.

¹³⁹ Mezei: i. m. (1), p. 22–23.

¹⁴⁰ Maria Vitória Rocha: Fair use in USA Copyright v. EU InfoSoc Directive closed list of exceptions and limitations. Nanterre Colloquium – Law and Interculturalism, Catholica Porto Law School, 2017, p. 38–71, 40.

¹⁴¹ Rocha: i. m. (140), p. 48.

vábbi eltérés tapasztalható az alkotások megítélése terén. A kontinentális jogban a szerzői jog központi eleme a szerző és annak egyedi, kreatív tevékenysége. Így ha egy alkotás létrehozásához már minimális kreativitás szükséges, tehát az egy kis mértékben is egyedinek mondható, akkor szerzői jog által védett lesz. Az USA szerzői joga szerint a sok munkával és erőfeszítéssel létrehozott alkotás sem lesz feltétlenül szerzői jogilag védett, ha nem igényel kreativitást a megalkotása, tehát nem mondható eredetinek. Ennek ellenére ha jobban megvizsgáljuk a két jogot, látható, hogy e szempont alapján nincs nagy különbség közöttük, hiszen a nagyon kis kreativitással rendelkező művek már védettek a kontinentális és az angolszász szerzői jogban is.¹⁴²

A fentiekben felsorolt eltérések megalapozzák azt, hogy miért viszonyul máshogy e két rendszer a fair felhasználáshoz és egyéb nyitott normákhoz. A kontinentális jog kevésbé toleráns az engedély nélküli, de feltehetően Amerikában „fair use”-nak tekinthető felhasználással szemben, amely a kontinentális szerzői jog logikájában is megnyilvánul, hiszen, ha a szerzői jogok védelme alapvetően méltányosság kérdése volna, akkor e jog korlátozásának „kivételnek” kell maradnia.¹⁴³ Ez érthető hozzáállás egy, a szerző személyét központba helyező szerzői jogban. Ezzel szemben az amerikai szerzői jog célja a tudomány és a hasznos művészetek előmozdítása, amely célkitűzés az alkotmányból ered.¹⁴⁴ E célkitűzéssel összhangban érthető, hogy több esetben megengedett a felhasználás, ha az a szabályok alapján jogszerűnek minősül. A kontinentális szerzői jog a 20. század folyamán a nagy technológiai fejlődés hatására elvesztette rugalmasságát és nyitottságát,¹⁴⁵ amikor pont most, a 21. században lenne igény arra, hogy rugalmasabb és nyitottabb legyen.¹⁴⁶ A nyitott normák tekintetében megállapítható, hogy mindig az egyedi helyzetre alakíthatóak, azonban a jogalkalmazás egysége nem feltétlenül valósul meg minden esetben. Így e nyitott normák fokozott igazságosságot biztosítanak a csökkentett jogbiztonság árán.¹⁴⁷ Azáltal, hogy több bírósági döntés születik egy adott nyitott norma alkalmazásával, és precedensek jönnek létre, kiszámíthatóbbá válhat az adott szabály. Azonban ez évtizedekig is eltarthat, és addig fennállhat a jogbizonytalanság.¹⁴⁸ A precedensek fokozott követése pedig eredendően az angolszász jogrendszerek jellemzője.

A fenti indokok alapján érthető, hogy az európai szerzői jog nem alkalmaz ilyen, fair use-hoz hasonló kimentési esetkör. A kontinentális és az angolszász jogrendszerek gyökerei, hagyományai és elvei nagyon eltérőek, így elképzelhető, hogy a kontinentális szerzői jogban nem fér meg egy ilyen jellegű nyitott norma. Vannak olyan gondolkodók, akik szerint az

¹⁴² Rocha: i. m. (140), p. 48.

¹⁴³ P. B. Hugenholtz, M. R. F. Senfileben: Fair Use in Europe. In Search of Flexibilities. Institute for Information Law/VU Centre for Law and Governance, VU Research Portal; 2011, p. 7.

¹⁴⁴ Hugenholtz, Senfileben: i. m. (143), p. 7. Article I, Section 8 of the U.S. Constitution.

¹⁴⁵ Hugenholtz, Senfileben: i. m. (143), p. 7.

¹⁴⁶ Hugenholtz, Senfileben: i. m. (143), p. 29.

¹⁴⁷ Hugenholtz, Senfileben: i. m. (143), p. 8.

¹⁴⁸ Hugenholtz, Senfileben: i. m. (143), p. 8.

európai szerzői jog elkezdett nyitni egy amerikai fair use-hoz hasonló kimentési kategória felé.¹⁴⁹ Nem kizárt a lehetősége, hogy egyszer talán létrejön egy ilyen nyitott norma, amely szabad felhasználást biztosít. Ennek ellenére az európai jogrendszerek sajátosságait tekintve nem valószínű, hogy a legjobb megoldás a fair use alkalmazásának átvétele az engedély nélkül alkalmazott sampling vagy más felhasználások megengedhetőségének biztosítása érdekében.

IV.2. A „de minimis” küszöbérték alkalmazhatóságának vizsgálata

A „de minimis” alkalmazhatóságának kérdése a szerzői jogban még nem kristályosodott ki. A küszöbérték alkalmazása zeneművek esetén valójában azt jelentené, hogy egy másik műből egy olyan kicsi és nem lényegi, „de minimis” rész került átvételre, hogy az nem sérti az eredeti alkotás szerzőjének vagy hangfelvétel-előállítójának a jogát akkor sem, ha engedély nélkül használták azt fel.

A „de minimis” szerzői jogban történő alkalmazhatóságával kapcsolatban az Amerikai Egyesült Államokban is vegyes hozzáállás alakult ki. Ahogyan ez fentebb is olvasható, a Newton-ügyben¹⁵⁰ a bíróság használta a „de minimis” szabályt, a minta rövidsége miatt nem állapította meg a szerzői jogok megsértését. Ezzel szemben a Bridgeport-ügyben¹⁵¹ a Hatodik Kerület Fellebbviteli Bírósága kimondta, hogy e küszöbérték nem alkalmazható hangfelvételek esetén, azok engedély nélküli samplingelésekor. Ezzel szemben a TufAmerica-ügyben¹⁵² újból alkalmazták a szabályt, ahol a felhasznált részletet „de minimis”-nek minősítették. Majd a VMG Salsoul, LLC v. Ciccone-ügyben¹⁵³ is a Kilencedik Kerület Fellebbviteli Bírósága a korábbi Bridgeport-döntéssel szembehelyezkedve alkalmazta a „de minimis” szabályt. A küszöbérték alkalmazhatósága nem kiforrott, de látszik, hogy több esetben is eredményesen fel lehet hozni védekezésként bizonyos samplinggel kapcsolatos jogvitákban.

Az Európai Unióban – ahogy Maciej Szpunar főtanácsnok is megfogalmazta a Metall auf Metall-ügy kapcsán – nincs kialakult gyakorlat „de minimis” jellegű minimumküszöb alkalmazásában, annak meghatározása és gyakorlati alkalmazása nehézségekbe ütközne az uniós szerzői jogban.¹⁵⁴ Így nem váratlan, hogy az ebben az ügyben hozott döntés sem tér ki a „de minimis” alkalmazhatóságának lehetőségére.

Az Európai Unió jogától azonban nem mondható teljesen idegennek egyfajta „de minimis” küszöbérték megállapítása bizonyos esetekben. Megfigyelhető, hogy az Infosoc-

¹⁴⁹ *Hugenholtz, Senftleben*: i. m. (143), p. 10. p.

¹⁵⁰ *Newton v. Diamond*, 349 F.3d 591.

¹⁵¹ *Bridgeport Music v. Dimension Films, et al.* 410 F. 3d 792 (6th Cir. 2005).

¹⁵² *TufAmerica, Inc. v. WB Music Corp.*, 67 F.Supp.3d 590 (2014).

¹⁵³ *VMG Salsoul, LLC v. Ciccone*, 824 F.3d 871 (2016).

¹⁵⁴ I. m. (5), 32. pont.

irányelv is tartalmaz „de minimis” jellegű szabályokat. Az irányelv 5. cikk (1) bekezdése szerint ezen irányelv 2. cikkében említett *„időleges többszörözési cselekmények, amelyek járulékos vagy közbenső jellegűek, valamely műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részét képezik, és amelyeknek kizárólagos célja, hogy lehetővé tegyék egy mű vagy más védelem alatt álló teljesítmény a) hálózaton harmadik személyek között közvetítő szolgáltató által végzett átvitelét, vagy b) jogszerű felhasználását, és önálló gazdasági jelentőséggel nem bírnak, a 2. cikkben szabályozott többszörözési jog alól kivételt képeznek.”*¹⁵⁵ E rendelkezés gyakorlatilag egyfajta „de minimis” kivételt fogalmaz meg az önálló gazdasági jelentőséggel nem bíró többszörözést megvalósító tevékenységek tekintetében. E szabály azonban nem tekinthető egy általános, bármely szerzői jogi jogvitában felhozható „de minimis” védekezésnek, hiszen csak az itt megfogalmazott feltételek együttlállása esetén és csak a többszörözési jog tekintetében állapít meg küszöbértéket. Ezenkívül az Infosoc-irányelv preambuluma a kivételek esetén esetlegesen fennálló díjigény kapcsán tartalmaz egy olyan rendelkezést, amely lényegében „de minimis”-nek tekinthető. Az irányelv (35) preambulumbekkezdésében, ahol rögzíti a szabályozás, hogy a kivételek és korlátozások bizonyos eseteiben a jogosultaknak méltányos díjazás jár, az utolsó mondat egy korlátot fogalmaz meg: *„Olyan helyzetekben, amikor a jogosultat ért hátrány csak minimális lenne, díjfizetési kötelezettség nem keletkezik.”*¹⁵⁶ E szabály kifejezi a „de minimis” lényegét, olyan, mint egy általános minimumküszöb. Ellenben csak a díjfizetési kötelezettséget helyezi a középpontba, és nem szól arról, hogy jogsértést keletkeztet-e például a szerző személyéhez fűződő jogainak megsértése által. Azt is érdemes kiemelni, hogy ez a kvázi „de minimis” rendelkezés valójában nem kifejezetten a bíróságoknak alkotott, jogalkalmazást segítő normaként jelenik meg, hanem sokkal inkább a nemzeti jogalkotóknak címzett alkalmazási segédlet a kivételek esetén alkalmazható díjigény kapcsán. Továbbá az is kiemelhető, hogy ez pusztán egy értelmezést segítő preambulumban, nem az irányelv rendelkező részében található. Mindezekből látható, hogy a „de minimis” jellegű védekezési módok alkalmazására nincs kialakult bírói gyakorlat, azonban egy minimumküszöb meghatározása nem áll teljesen távol az Európai Unió szerzői jogától. E szabályok adhatnak némi kiindulópontot.

A „de minimis” küszöbérték a szerzői jogban, azon belül is a sampling terén történő alkalmazásának előnye, hogy különbséget tud tenni a mintavételek között. Természetesen ha valaki az elsődleges műből az alkotás legjellegzetesebb alkotóelemét, illetve a minimálisnál nagyobb részét veszi át, akkor ez a tevékenység nem minősülhet „de minimis” samplingnek. Abban az esetben viszont, ha az elsődleges műnek csak egy triviális és nem nagy mennyiségű része kerül átvételre, akkor e tevékenységnek nem kellene feltétlenül szerzői jogi jogsértésnek minősülnie, különösen abban az esetben, ha két egymástól nagyon eltérő zenemű jön létre, ahol az átlagos hallgatók nagyobb része fel sem ismerné az átvételt. Ilyen esetben

¹⁵⁵ I. m. (23), 5. cikk (1) bekezdés.

¹⁵⁶ I. m. (23), (35) preambulumbekkezdés utolsó mondat.

segítséget nyújthat a „de minimis” küszöbérték. Az Egyesült Államokban a *TufAmerica*- és a *VMG Salsoul*-döntés után kialakult az az álláspont, miszerint a kreatív, transzformatív, illetve triviális mennyiségű vagy minőségű felhasználások megengedhetők lehetnek eseti bírói mérlegelés alapján.¹⁵⁷

Fontos azt is megemlíteni, hogy a „de minimis” nemcsak egy eltűrendő kényszer lehet az alkotók számára, hanem egy kompromisszumos megoldás is a szerzők, hangfelvétel-előállítók és a felhasználók érdekei között. Alkalmazása esetén a szerzők és a hangfelvétel-előállítók által létrehozott alkotás védett, kivéve azoknak kicsi és nem lényegi, „de minimis”-nek minősülő részeit. Így a felhasználóknak tartózkodniuk kell az egész alkotás vagy annak lényeges, illetve nagy mennyiségű részének átvételétől, de a kisebb, minimális részleteket új, saját kreativitással feldúsított formában vagy környezetben felhasználhatják. Az Egyesült Államok szerzői joga inkább magát a kreativitás kifejezését védi, nem a művet egészében.¹⁵⁸ Bár az amerikai jogrendszer az európai jogrendszerektől eltérő, mégis e hozzáállás elgondolkodtató lehet az Európai Unióban is. Egy zenemű azért olyan, amilyen, mert azt a kompozíciót, azokat a ritmus és dallamrészeket, akkordokat, hanghatásokat olyan időben, intenzitásban és arányban tartalmazza, ahogy a szerző és a hangfelvétel-előállító megalkotta. Kérdés, ha például e kompozíció egyik elemének kisebb részletét valaki átveszi, és módosítva vagy eltérő környezetben saját művébe illeszti, valójában sérti-e az eredeti mű szerzőjének, illetve hangfelvétel-előállítójának jogát.

Viszont egyet kell érteni Maciej Szpunar főtanácsnokkal, hogy mivel nincs a „de minimis” alkalmazása terén kialakult gyakorlat, így a pontos meghatározás vagy joggyakorlat kialakulásáig sok bizonytalanság merülne fel, ami a jogbiztonságot veszélyeztethetné. E meghatározás pedig valóban nem egyértelmű, hogy milyen tényezők alapján lenne eredményes.

A „de minimis” felmerülésekor további nehézséget jelent, hogy az európai szerzői jogban a zenemű „osztható”, míg a hangfelvétel „oszthatatlan”. Az egyes hangok, akkordok, ritmusképletek, amik a zenemű részeit képezik, önmagukban nem élveznek szerzői jogi védelmet. Ezzel szemben, ahogyan azt Maciej Szpunar a *Metall auf Metall*-ügy kapcsán a főtanácsnoki indítványban megfogalmazta, a hangfelvétel oszthatatlan egészként áll védelem alatt.¹⁵⁹ Így a zenemű esetén talán elképzelhető, a hangfelvételek esetén ez alapján nem lehetséges a „de minimis” felhasználás. Ez a nem feltétlenül indokolt különbségtétel megnehezíti a „de minimis” alkalmazhatóságát az Európai Unió szerzői jogában.

Összegezve, a „de minimis” küszöbérték alkalmazásának vannak bizonyos alapjai az uniós szerzői jogban, e rendszer is tartalmaz hasonló szabályokat. Alkalmazása áthidaló megoldást jelentene a szerzők, hangfelvétel-előállítók és a felhasználók érdekei között. Ezzel

¹⁵⁷ *Mezei Péter*: Új utak a sampling megítélésében. *Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies*, 6. évf. 2. sz., 2017, p. 309–322, 319.

¹⁵⁸ *Alex K. Lubin*: *Digital Music Sampling and Modern Music: the Need for the 'De Minimis' Exception*. *Law School Student Scholarship, Seton Hall Law*, 2014, p. 8–9.

¹⁵⁹ I. m. (5), 30. pont

szemben kialakítása, alkalmazhatósága, feltételeinek pontos kidolgozása nem lenne egyszerű, és valószínűleg sok időt venne igénybe. A legnagyobb akadálya a zeneművek terén az, hogy a hangfelvételek oszthatatlan egységként részesülnek védelemben az Európai Unióban. Ennek ellenére jó megoldás lenne egy ilyen küszöbérték alkalmazásának bevezetése a sampling megítélésére az Amerikai Egyesült Államok mintájára, bár lehet, hogy ennek megvalósítása csak több év múlva lesz lehetséges, hiszen számos változtatást igényel az uniós szerzői jogban.

IV.3. A sampling beilleszthetőségének vizsgálata a (stílus)utánczat (pastiche) meglévő szabad felhasználási esetkörébe

Amennyiben sem a fair use, sem a „de minimis” alkalmazása nem lenne lehetséges az Európai Unió szerzői jogában, illetve ezek nem biztosítanak megfelelő „kimentést” a hangmin-tázással engedély nélkül élő művészeknek, érdemes megvizsgálni, hogy van-e olyan uniós korlátozás vagy kivétel, amelybe a sampling beilleszthető lehet. Az Infosoc-irányelvben felsorolt korlátozások és kivételek közül az irányelv 5. cikk (3) bekezdés *k*) pontjában található utánczat esetkörével foglalkozunk, mert e szabad felhasználási mód értelmezési köre talán kevésbé kiforrott. Az irányelv e pontjában rögzített karikatúra- és paródiakivételekre már több hangsúly esett, illetve az Európai Unió Bírósága fontos döntést hozott a paródia uniós fogalmának meghatározásával a Deckmyn-ügyben.¹⁶⁰ Ezzel szemben az utánczat esetköre eddig viszonylag háttérbe szorult.

Mindenekelőtt fontos azt látni, hogy mit jelent az utánczat, mi is a fogalma, és milyen esetekben tekinthető egy mű utánczatnak. A Szerzői Jogi Szakértői Testület egyik megkeresésre tett szakvéleményében¹⁶¹ 2008-ban többek között foglalkozott az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdés *k*) pontjával, amely rögzíti a karikatúra, paródia vagy utánczat készítésének céljára történő felhasználást. A testület megállapította, hogy az irányelv angol nyelvű szövegéből és annak helyes fordításából az következik, hogy a magyarázatot igénylő utánczat (angol szóhasználatul *pastiche*) a szerzői jogi védelem alá nem eső stílus, illetve jelleg utánczatát jelenti, nem pedig a szerzői mű másolatát. Ebből az értelmezésből az derül ki, hogy valójában ez a kivétel stílusutánczatot jelent. Ha már az angol a hivatalos nyelve az irányelv szövegének, akkor az angol szótárak értelmezése is fontos lehet a definíció kialakításában. A Merriam-Webster English Dictionary az utánczatot irodalmi, művészeti, zenei vagy építészeti alkotásként határozza meg, amely a korábban létrejött mű stílusát utánozza. Ezenkívül utal egy zenei, irodalmi vagy művészi kompozícióra is, amely különböző művekből készült

¹⁶⁰ I. m. (131).

¹⁶¹ A Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményei: Reklámozás céljából megrendelt mű felhasználása, ügyszám: SZJSZT-16/2008, p. 9.

válogatásokból áll.¹⁶² A Collins English Dictionary pedig úgy határozza meg, hogy az utánzat egy olyan írásos vagy zenei alkotás, amelynek a stílusa máshonnan átvett, illetve egy stílusokat keverő műalkotás.¹⁶³ Ezekből a definíciókból az derül ki, hogy a stílusutánzaton kívül az utánzat fogalmához tartozik továbbá a más művek különböző stílusait vagy elemeit magában foglaló, szintetizáló alkotás is.

A fogalom e második jelentése nem váratlan, ha ismerjük a pastiche szó eredetét. E szó az olasz „pasticcio” szóból származik.¹⁶⁴ A szó önmagában pitét vagy zavart, felhalmozást jelent.¹⁶⁵ Művészeti értelemben a 16. századi Olaszországban használták először.¹⁶⁶ Egyrészt a „pasticcio” festményekre alkalmazták, amelyek reneszánsz elemeket ötvöző, kevert, eklektikus művek voltak. Másrészt a zenei életben is alkalmazták a „pasticcio” operákra, amelyek különböző zeneszerzők népszerű áriáinak sorozatából létrejött műveket jelentettek.¹⁶⁷ Ez alapján úgy tűnik, hogy a „pasticcio” opera különböző szerzők műveinek részleteiből összeálló alkotás. Ennek hátterében azonban a zenetudósok különbséget tesznek pastiche és pasticcio között aszerint, hogy az előbbi más művek stílusának utánzatát jelenti, míg az utóbbi más szerzők műveinek felhasználásával létrejött alkotást.¹⁶⁸ A fenti tényezők alapján látható, hogy a pastiche definíciójának meghatározása nem egyszerű feladat. Ennek oka lehet, hogy művészeti körönként változik annak értelmezése, illetve maga a fogalom folyamatos fejlődésen megy át.¹⁶⁹

A fogalom e folyamatos fejlődését lehetne felhasználni, és az utánzat értelmezésének körét úgy alakítani, hogy a modernebb zenei technikákkal, például samplinggel létrehozott alkotások beilleszthetők legyenek ebbe a szabad felhasználási esetkörbe. Emily Hudson cikkében előnyben részesíti azt a hozzáállást, miszerint az utánzat Deckmyn szerinti eredeti értelmezéséből kell kiindulni, amely alapján jelentésébe beletartozik a már létező művek stílusának utánzása, a korábbi művek egyes részeinek beépítése az új művekbe és medley-k előállítása.¹⁷⁰ Ez az átfogó értelmezés pedig előrelépés abban a tekintetben, hogy felszámolja azt az igényt, hogy sok új kivételt kelljen létrehozni az újabb zenei kategóriák minősítéséhez, mint például a mash-up vagy a sampling.¹⁷¹ A pastiche kategória fejlesztése és bővítése

¹⁶² Merriam-Webster English Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/pastiche> (2021. 01. 25.). Martin Senftleben: User-Generated Content – Towards a New Use Privilege in EU Copyright Law. Research Handbook on Intellectual Property and Digital Technologies, Tanya Aplin (ed.). Edward Elgar Publishing Cheltenham, 2019, p. 22.

¹⁶³ Collins English Dictionary: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/pastiche> (2021. 01. 25.).

¹⁶⁴ Emily Hudson: The Pastiche Exception in Copyright Law: A Case of Mashed-Up Drafting? Intellectual Property Quarterly, 2017, p. 6.

¹⁶⁵ Julian Perkins: Musical Pies. An Introduction to the Pasticcio. <http://julianperkins.com/julians-jottings/programme-notes/musical-pies.html> (2021. 01. 22.).

¹⁶⁶ Hudson: i. m. (164), p. 7.

¹⁶⁷ Hudson: i. m. (164), p. 6.

¹⁶⁸ Hudson: i. m. (164), p. 7.

¹⁶⁹ Hudson: i. m. (164), p. 8.

¹⁷⁰ Hudson: i. m. (164), p. 27.

¹⁷¹ Hudson: i. m. (164), p. 29.

egy jó irány lehet a sampling elfogadhatóságának javítására az Európai Unióban. Julia Reda is kiemelte cikkében, hogy a paródiához képest az utánzat kategória jelentősen elhanyagolt a jogalkotók és a bíróságok által. Ennek ellenére megfelelő kategória lenne a transzformatív művek, például a remix és a sampling kivételen alapuló legalizálásához.¹⁷² További érv, hogy az új digitális egységes piacot szabályozó 2019/790/EU irányelv is tartalmazza az utánzatkivételt.¹⁷³ Így az irányelv átültetése is e kategória újragondolásával járhat a tagállamok részéről.¹⁷⁴ Ez az újragondolás is elősegítheti az utánzat fogalmának fejlődését, amely lehetőséget teremthet akár a sampling e kategóriába illesztésére is. Természetesen nem biztos, hogy ez a megfelelő megoldás, mert mint láthattuk, jogi értelemben a stílusutánzat jelentés az alkalmazott. Ennek ellenére egy lehetőséget ad, hogy ha akár nem is minden esetben, de az egyedi körülmények mérlegelésével a sampling utánzatnak minősülhessen.

Láthatjuk, hogy a technika folyamatosan fejlődik, ezért szükséges, hogy a szerzői jog, illetve egyes kategóriáinak értelmezése is fejlődjön, idomuljon a változáshoz, és lehetővé tegyen új alkotásokat. Az utánzat kivételének értelmezése is fontos, hogy folytassa azt a fejlődési utat, amit elkezdett, így talán több olyan új alkotást magába foglalhat, amelyek jelenleg nem illenek bele egyik szabad felhasználási esetkörbe sem.

IV.4. Alapjogok jelentősége a szerzői jogi jogvitákban

Az alapjogok minden jogrendszer alapját képezik, érvényesülésük minden jogterületen elengedhetetlen. A szerzői jog speciális jogterület, amely szintén igyekszik összhangban állni az alapjogokkal. Ennek ellenére előfordulhatnak olyan jogesetek, amelyekben a szerzői jogok és az alapjogok ütköznek, illetve nincsenek egymással összhangban. A szerzői jogok és az alapjogok ütközése folyamatos probléma az Európai Unióban, hiszen ahogy arról már korábban szó volt, nincs olyan fair use-hoz hasonló nyitott norma, amely képes lenne esetről esetre az alapjogokkal való összhang megteremtésére.¹⁷⁵

¹⁷² Julia Reda: German Federal Supreme Court defends press freedom in two high-profile copyright cases, no resolution of sampling dispute. Kluwer Copyright Blog: <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2020/05/01/german-federal-supreme-court-defends-press-freedom-in-two-high-profile-copyright-cases-no-resolution-of-sampling-dispute/> (2021. 01. 25.).

¹⁷³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (70) bekezdés és 17. cikk (7) bekezdés b) pont.

¹⁷⁴ Martin Senftleben: Institutionalized Algorithmic Enforcement – The pros and cons of the EU approach to UGC platform liability. Florida International University Law Review, 14. évf., 2020, p. 299–328.

¹⁷⁵ Viktoria Kraetzig: Does copyright law have to balance fundamental rights beyond the written exceptions? Unfortunately, the German Federal Supreme Court has recently left this question open. Kluwer Copyright Blog: http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2020/05/28/does-copyright-law-have-to-balance-fundamental-rights-beyond-the-written-exceptions-unfortunately-the-german-federal-supreme-court-has-recently-left-this-question-open/?doing_wp_cron=1598204815.8078229427337646484375 (2021. 01. 23.).

Az egyik alapjog, amely ellentétbe kerülhet a szerzői joggal, a véleménynyilvánítás szabadsága. Itt az ütközés azért lehet gyakori, mert a véleménynyilvánítás szabadsága több kisebb szabadságot foglal magában, például a sajtószabadságot, információszabadságot vagy művészeti szabadságot. Kérdéses, hogy a szerzői jogi jogvitákban ezek az alapjogok felhozhatóak-e a szerzői jog külső korlátjaként. A dolgozat fő jogvitájában, a Metall auf Metall ügyben az alperesek a művészet szabadságát mint alapjogi érvet hozták fel védekezésüként, és tagállami szinten a német Szövetségi Alkotmánybíróság ezt megfelelő érveknek találta. Az Európai Unió Bíróságának véleménye szerint viszont az uniós szerzői jogban fennálló korlátozások és kivételek összhangban állnak és biztosítják a véleménynyilvánítás szabadságát, e szabadság külső korlátozásként való felhozása nem szükséges, mert ez veszélyeztetné a jogbiztonságot, illetve a korlátozások és kivételek következetes alkalmazását.¹⁷⁶ A művészet és a kultúra fejlődésével azonban új műfajok jelenhetnek meg, új helyzetek állhatnak elő, az alapjogokhoz igazított korlátozások és kivételek értelmezése pedig bővíthet. Így fennáll a veszély, hogy a korlátozások és kivételek kimerítő felsorolása nem tud elegendő rugalmasságot biztosítani a megfelelően tág értelmezés ellenére.¹⁷⁷ Megfigyelhető, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága már több olyan ügyben döntést hozott, ahol a véleménynyilvánítás szabadsága külső korlátként állt szemben a szerzői joggal.¹⁷⁸ Ezek alapján az európai hozzáállás vegyesnek tekinthető, hiszen az Európai Unió Bírósága elzárkózik a szerzői jog alapjogokkal történő külső korlátozásától, míg az Emberi Jogok Európai Bírósága, valamint bizonyos tagállami bíróságok előtt zajló ügyekben felmerülhet a szerzői jogok ilyen külső korlátozásának lehetősége.

Nehéz állást foglalni abban a tekintetben, hogy felülkerekedhetnek-e az alapjogok a szerzői jogokon alapvetően szerzői jogi jogvitákban. Ezt nem lehet általánosan megválaszolni, mindig figyelembe kell venni az adott ügy egyedi körülményeit. Az az értelmezés is elgondolkodtató, hogy alapjoggal való ütközés esetén ezt mennyire lehet a szerzői jog külső korlátjának tekinteni. A szerzői jogi jogvitákban elsősorban szerzői jogi érvekkel érdemes érvelni és védekezni. Ha pedig az ügyben a szerzői jogi védelem valamely alkotmányos jog sérelmét veszélyeztetné, akkor kerül át a jogvita alkotmányos szintre. Ezen a szinten pedig a szellemi tulajdon védelme mint a tulajdon alapjogának egy vetülete áll szemben a másikkal, sértett alapjoggal. Így a sértett alapjog már nem a szerzői jog korlátjaként jelenik meg, hanem azonos szinten álló, ütköző alapjogként. Az alapjogok ütközése esetén pedig már könnyebben eldönthető, hogy melyik érvényesülése az elsődleges, és melyiknek kell háttér-

¹⁷⁶ *Christophe Geiger, Elena Izyumenko: Intellectual property law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online decisions of the CJEU: progress, but still some way to go! Center for International Intellectual Property Studies Research Paper No. 2019-09; p. 8–9.*
EUB-ítéletek: *Funke Medien C-469/17. sz. ECLI:EU:C:2019:623* 62, 63, *Pelham C476/17. sz. 63, 64, ECLI:EU:C:2019:624, Spiegel Online C-516/17. sz. C-516/17. ECLI:EU:C:2019:625* 47, 48. pont.

¹⁷⁷ *Geiger, Izyumenko: i. m. (176), p. 25.*

¹⁷⁸ *Geiger, Izyumenko: i. m. (176), p. 26.; Ashby Donald-ügy ECtHR, No. 36769/08; The Pirate Bay-ügy ECtHR, No. 40397/12.*

be szorulnia az alkotmányjogban e célra alkalmazott tesztek segítségével. Azonban ehhez is figyelembe kell venni az eset egyedi körülményeit.

A szerzői jog és alapjog konfrontációja során felmerülő kérdésekre nem biztos, hogy egyértelmű és megnyugtató általános válaszokat lehet adni. Valószínűleg az ilyen helyzetekre minden egyedi esetben más és más a megoldás. Ezért lehet, hogy nem is lehetséges *általánosságban állást foglalni* abban a tekintetben, hogy képezhetik-e az alapjogok a szerzői jog külső korlátait.

V. BEFEJEZÉS

Láthatjuk, hogy a sampling egy különleges technikai eljárás, amelyet több zenei műfajban alkalmaznak, néhány zenei stílusnak pedig meghatározó sajátossága. Ez az eljárás már megjelenésétől fogva problémát, fejtörést okoz a szerzői jog világában. A sampling engedély nélküli alkalmazása főszabály szerint jogellenes. Az Amerikai Egyesült Államok szerzői joga és joggyakorlata biztosít néhány kivételes kimentési lehetőséget, amelyek mégis lehetővé teszik, hogy e tevékenység jogszerűnek minősülhessen. Ennek ellenére látható, hogy ott is vegyes hozzáállás alakult ki az engedély nélküli sampling jogszerűsége tekintetében. Az Európai Unió jogára nem jellemzőek a nyitott normák, illetve joggyakorlatában nem honosodtak meg olyan védekezési lehetőségek, amelyek biztosítanák az engedély nélküli samplingelők kimenthetőségét. Az Unióban e technikai eljárás engedély nélkül csak akkor alkalmazható, ha a meghatározott korlátozások és kivételek egyikébe beleilleszthető. eltérő álláspontok alakultak ki abban a tekintetben, hogy a sampling beilleszthető lehet-e valamelyik esetkörbe, és hogy ennek milyen feltételei lehetnek. Az elsődleges művek alkotói és a felhasználók érdekei egymással ellentétesek, és az európai jogszabályok „szigorúbb” szerzői jogi védelme inkább az elsődleges alkotóknak kedvez. E dolgozat a mellett igyekszik érvelni, hogy az uniós szerzői jog talán egy kicsivel nagyobb rugalmasságot tanúsíthatna, ami kiegyensúlyozottabbá tehetné az elsődleges alkotók és a felhasználók érdekeit. Nem lehet előre megmondani, hogy az európai jog nyitni fog-e a jövőben a sampling felé. Az uniós kivételek és korlátozások értelmezése viszont az idő múlásával folyamatosan változik és bővül a technikai fejlődéssel és új művészeti alkotások megjelenésével. Ezáltal rugalmassága is fokozódhat, amely az érdekek közötti egyensúly irányába hathat, és fokozottabban hozzájárulhat a művészeti szabadság biztosításához.

THE LONG ROAD TO PARODY EXCEPTION IN HUNGARIAN COPYRIGHT LAW – AN EXPLORER’S LOG

I. INTRODUCTION

There is a saying in the Hungarian language, which is used when one encounters a joke which is offensive or unfunny for some reason. In such a scenario, it is not unusual to say “I get the joke, I just don’t like it.” This saying perfectly sums up the previous, long dominant standpoint in Hungarian copyright law and Hungarian legal literature on the parody exception in copyright law – we understand it, we just don’t like it.

Personally I have always found this approach puzzling. My presumption was – and still is – that uses of parody are not just a form of being funny, they are most important in two ways. First, parody serves the constitutional right of freedom of expression,¹ in a form of humorous and/or mocking adaptations of works that are – in many instances – protected by copyright law. Second, parody (and the parody exception) are crucial to incentivise creativity,² which is obviously an important purpose³ of copyright legal regimes as well.

This long dominant standpoint opposing the parody exception came to a collision course with the European Union’s CDSM Directive.⁴ In contrast with the 20 years old authorization in Art. 5(3)k of the InfoSoc Directive⁵ – the transposition of which was optional, and which was not transposed in Hungary –, Art. 17(7) of the CDSM Directive makes it mandatory for Member States to transpose the parody exception in their national copyright

* Dr. David Ujhelyi, Ph.D. LL.M. Head of the Competition Law and Intellectual Property Department of the Ministry of Justice of Hungary and lecturer at Civil Law Department, Pázmány Péter Catholic University. The views expressed in this paper do not necessarily reflect the views of the above institutions.

¹ Andres GUADAMUZ: Living in a Remixed World: Comparative Analysis of Transformative Uses in Copyright Law. In: Lilian EDWARDS – Burkhard SCHAFER – Edina HARBINJA (ed.): Future Law – Emerging Technology, Regulation and Ethics. Edinburgh University Press, 2020. p. 356. In this paper, sources referred to in hyperlink were uniformly last accessed on at 1 March, 2022.

² Christina BOHANNAN: Reclaiming Copyright. Cardozo Arts & Entertainment Law Journal, Vol. 23, 2006. p. 609.

³ UJHELYI Dávid: A szerzői jog célja és emberképe a szellemi alkotásokat megalapozó elméletek tükrében. Industrial Property and Copyright Review, 2014/5. pp. 34–52. Available at: <https://goo.gl/IPYzaG>.

⁴ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019L0790&from=EN>.

⁵ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001L0029&from=EN>.

regime (even if only in the context of the right of communication to the public of online content sharing services).

Thus, the Hungarian legislator found itself in an interesting position: the legal literature did not find parody valuable, worthy enough to be transposed as an exception for decades, but as of 6 June 2021 Hungarian copyright law had to find a place for the parody exception, one way or another. This situation was not just an intellectual challenge: the use of parody raises many relevant questions in copyright law in connection with moral rights,⁶ the range of exclusive rights involved, the definition of parody and so on. So, this situation was also a unique opportunity to take a look at different legal systems, examine their scientific approach and judicial practice concerning parody in copyright law, and create an exception that distils the knowledge and experience of several decades. It was also an opportunity to readjust, fine tune the balance⁷ between authors and users, which is one of the main goals of copyright legislation.

This paper aims to present three topics that are relevant and in connection with parody and their copyright approach, but are not so widely researched and therefore relatively hard to access. Thus, this paper in Chapter II will present the European Union (EU) copyright regime’s standpoint and case law concerning parody. Chapter III aims to explore connections and potential collisions between uses of parody and moral rights. Chapter IV will shed light on the long dominant standpoint of Hungarian legal literature on parody and the critique of this approach. Chapter V will highlight every relevant factor that should be considered during the legislative process of a new exception in copyright law and specifically the parody exception, and it will also examine the final version of the transposed Hungarian parody exception in detail, analysing the building blocks that finally make the use of parody free use in the Hungarian copyright regime. Chapter VI will provide a brief conclusion.

Last but not least, it must be noted that while relevant to the subject, this paper will not present the international copyright framework⁸ or the legal approach and case law of the United States concerning parody. This is because the international copyright regime does not cover parody specifically, and while the three-step test is a basic and general framework to interpret every exception in copyright law, my previous research indicates that the uses of parody generally seem to be conform with the test’s requirements (moral rights play an interesting role here, but this specific aspect will be discussed later in this paper). The United States has a huge number of relevant cases and a very interesting regulatory system

⁶ FALUDI GÁBOR: A paródia a szerzői jogban. In: KÖHIDI ÁKOS – KESERŰ BARNA ARNOLD (ed.): Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére. Győr; Budapest: Eötvös József Könyv- és Lapkiadó, 2015. p. 117.

⁷ Christophe GEIGER – Elena IZYUMENKO: Copyright on the Human Rights’ Trial: Redefining the Boundaries of Exclusivity Through Freedom of Expression. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 45, 2014. pp. 326–339.

⁸ See also: Peter K. YU: Digital copyright and the parody exception in Hong Kong. *Media Asia*, Vol. 21, 2014. p. 121.

concerning parody, but this topic is extensively researched and widely available for interested researchers.

II. THE LEGAL APPROACH OF THE EUROPEAN UNION TO PARODY IN A NUTSHELL

Currently, the EU's law has two directives which sought to horizontally⁹ reform the EU copyright framework,¹⁰ the InfoSoc Directive – which was transposed in Hungary before its accession to the EU – and the CDSM Directive, which was transposed on 1 June 2021.

II.1. The InfoSoc Directive

The codification of the InfoSoc Directive was aimed to reach a number of parallel objectives, such as “to create a general and flexible legal framework at Community level in order to foster the development of the information society in Europe”, but ensuring a high level of intellectual property protection¹¹ and preventing the fragmentation of national legislations¹² were also important. The direct antecedents of the source of law are the World Intellectual Property Organisation's (WIPO) Internet Treaties, as stated in recital (15) of the InfoSoc Directive, which sets out that the Directive also serves to implement the WIPO's Internet Treaties.

Of the economic rights, the InfoSoc Directive only regulates the right of reproduction, distribution and communication to the public.¹³ However, these exclusive rights are relatively broadly defined in order to achieve a high level of protection.¹⁴ At the same time, the InfoSoc Directive regulates exceptions and limitations as well (in the context of the mentioned economic rights). The parody exception appears here for the first time in EU law, in the form of an explicit, independent form of free use (as opposed to being interpreted under another form of free use, e.g. quotation).¹⁵ The InfoSoc Directive regulates two kinds

⁹ Jakub HALEK – Martin HRACHOVINA: Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Challenge for the Future. *Common Law Review*, Iss. 16, 2020. p. 44.

¹⁰ GRAD-GYENGE Anikó: A szerződési jog harmonizációja rendelettel: új utak a szerzői jogi harmonizációban. In: GRAD-GYENGE Anikó – KABAI Eszter – MENYHÁRD Attila (ed.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018. p. 130.

¹¹ Christophe GEIGER – Elena IZYUMENKO: The Role of Human Rights in Copyright Enforcement Online: Elaborating a Legal Framework for Website Blocking. *American University International Law Review*, Vol. 32, No. 1, 2016. pp. 48, 88.

¹² InfoSoc Directive, recitals (1), (4) and (6)–(7).

¹³ Id. Art. 2–4.

¹⁴ Christophe GEIGER – Elena IZYUMENKO: Towards a European Fair Use Grounded in Freedom of Expression. *American University International Law Review*, Vol. 35, No. 1, 2019. p. 3.

¹⁵ MEZEI Peter: Fair Use and Culture: Comments on the Gowers Review. *University of Toledo Law Review*, Vol. 39, No. 3, 2008. p. 659.

of exceptions, mandatory and optional,¹⁶ which is why the directive has been criticized because the optional exceptions – as a summary list of national exceptions – have not achieved real harmonization, while leaving open the possibility for Member States to transpose the exceptions in various ways.¹⁷

The parody exception of the InfoSoc Directive¹⁸ provides an exception from the exclusive right of reproduction, communication to the public and distribution¹⁹ if the use is for the purpose of caricature, parody or pastiche. The Directive does not give the national legislator or users much guidance on the specific conditions of free use. In light of this, it does not seem surprising that a study – made at the request of the European Commission (hereinafter Commission) – revealed a number of differences in Member States’ solutions of transposing Art. 5(3)(k) of the InfoSoc Directive.²⁰

It caused difficulties in interpretation that in many Member States, including Hungary, parody uses are primarily (but not exclusively) interpreted as uses affecting the right of adaptation. However, EU law, with the exception of the Software Directive and the Database Directive,²¹ has not harmonized this specific economic right,²² nor is it one of the exclusive rights covered by the InfoSoc Directive. In this situation, in our view, the relevant directives should be interpreted so that the InfoSoc Directive provides for an exemption from the exclusive rights of reproduction and communication to the public, while the EU legislator leaves this aspect of the partially harmonized adaptation right²³ in the hands of the national legislator.²⁴

¹⁶ Ilanah FHIMA: Fairness in Copyright Law: An Anglo-American Comparison. Santa Clara High Technology Law Journal, Vol. 34, No. 1, 2017. pp. 48–49.

¹⁷ Eleonora ROSATI: Non-Commercial Quotation and Freedom of Paratorma. Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law, Vol. 8, No. 4, 2017. p. 312.

¹⁸ InfoSoc Directive Art. 5. “(3) Member States may provide for exceptions or limitations to the rights provided for in Articles 2 and 3 in the following cases:
(k) use for the purpose of caricature, parody or pastiche;”.

¹⁹ For the latter, see Art. 5(4) of the InfoSoc Directive.

²⁰ Jean-Paul TRIAILLE (ed.): Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society. De Wolf & Partners, 2013. p. 481. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9ebb5084-ea89-4b3e-bda2-33816f11425b>.

²¹ See Art. 4(1)(b) of Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Software Directive) and Art. 5(b) of Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases (Database Directive).

²² Daniël JONGSMA: Parody after Deckmyn. A comparative overview of the approach to parody under copyright law in Belgium, France, Germany and the Netherlands. International Review of Intellectual Property and Competition Law, Vol. 48, 2017. p. 665.

²³ For the sake of completeness, it is necessary to point out that not all Member States recognize the right of reproduction as an independent right (cf. Section 29 of the Hungarian Copyright Act).

²⁴ The same conclusion is reached: Christina ANGELOPOULOS – Joao Pedro QUINTAIS: Fixing Copyright Reform. Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law, Vol. 10, No. 2, 2019. pp. 150–151.

II.2. The CDSM Directive

The InfoSoc Directive set the direction for copyright harmonisation for decades, but over time its revision became inevitable. One of the first steps in this direction is the Commission's 2012 Communication entitled "*A coherent framework for building trust in the Digital Single Market for e-commerce and online services*,"²⁵ which already envisaged a revision of the InfoSoc Directive to ensure the effectiveness of the Single Market.²⁶ A year later, a Commission-initiated study assessing the potential economic impact of copyright exceptions and limitations found that changes in the distribution channels of new digital uses and copyrighted works could justify the addition of new exceptions to EU copyright law and also provided findings about the parody exception.²⁷

However, the strategy for a comprehensive reform of the copyright framework had to wait until 2015, when the Commission published its Digital Single Market Strategy for Europe (DSMS).²⁸ DSMS planned to realize its vision for the Digital Single Market based on three pillars: firstly, better consumer and business access to Internet services, secondly, to ensure a fair and level playing field for digital networks and innovative services, and thirdly, to maximize the growth potential of the digital economy.²⁹

The second pillar's proposals for action, among other things, envisage the creation of a more modern and European copyright framework,³⁰ and the Commission's Communication "*Towards a modern, more European copyright framework*,"³¹ also published in 2015, sets out these ideas in detail. In this context, the reform of the EU copyright regime must be based on the premise of increasing accessibility, a high level of protection and a balance between stakeholders, adapting regulation to technological developments since the adoption

²⁵ EUROPEAN COMMISSION: A coherent framework for building trust in the Digital Single Market for e-commerce and online services. COM(2011) 942 final, 11 November 2012. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0942&from=en>.

²⁶ Id. 17–18. See also: TÓTH Andrea Katalin: Az európai szerzői jogi harmonizáció és a territorialitás kérdése. Industrial Property and Copyright Review, 2016/4. p. 17. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/szemle-2016-04/02.pdf>

²⁷ GREGOR LANGUS – DAMIEN NEVEN – GARETH SHIER: Assessing the economic impacts of adapting certain limitations and exceptions to copyright and related rights in the EU. Charles River Associates, 2013. pp. 6, 20. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5092b309-660e-48d7-a984-390ebb549062>

²⁸ EUROPEAN COMMISSION: A Digital Single Market Strategy for Europe. COM(2015) 192 final, 6 May 2015. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0192&from=EN>.

²⁹ Id. 4, 9. and 14. See also: MARIA JOSE SCHMIDT-KESSEN: EU Digital Single Market Strategy, Digital Content and Geo-Blocking: Costs and Benefits of Partitioning EU's Internal Market. Columbia Journal of European Law, Vol. 24, No. 3, 2018. p. 563.

³⁰ Id. Subsection 2.4.

³¹ EUROPEAN COMMISSION: Towards a modern, more European copyright framework. COM(2015) 626 final, 9 December 2015. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0626&from=EN>.

of the InfoSoc Directive, and ensuring an efficient distribution of royalties.³² At the same time, it is worth noting that neither the DSMS, nor the 2015 Communication addresses the issue of parody,³³ although the so-called Reda Report adopted not much earlier by the European Parliament addresses parody as a key issue, as follows “*The European Parliament [...] Emphasises the importance of the exception for caricature, parody and pastiche as a factor in the vitality of democratic debate; believes that the exception should strike the balance between the interests and rights of the creators and original characters and the freedom of expression of the user of a protected work who is relying on the exception for caricature, parody or pastiche.*”³⁴

During his 2016 annual evaluation speech, Jean-Claude Juncker, then President of the Commission, announced in a press release³⁵ that the Commission, aiming to realize the goals of the DSMS, had proposed a directive to reform the copyright framework in response to the challenges caused by digitalization and new online services – the proposed directive was the first public version of the later CDSM Directive.

The primary goal of the DSM proposal³⁶ was therefore to reform the copyright framework established by the InfoSoc Directive,³⁷ to adapt the legal framework to the needs of the digital age,³⁸ and to provide the tools and measures³⁹ needed to extend the digital single

³² Id. 6, 9, and 12–13.

³³ TÓTH Andrea Katalin: Szerzői jogi reform az Európai Unióban. Industrial Property and Copyright Review, 2017/4. p. 11. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/szemle-2017-04/01-tothandrea.pdf>.

³⁴ European Parliament resolution of 9 July 2015 on the implementation of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. 9 July 2015. (2014/2256(INI)). Point 47. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1932fdc-7e5e-11e7-b5c6-01aa75ed71a1/language-en>.

³⁵ EUROPEAN COMMISSION: State of the Union 2016: Commission proposes modern EU copyright rules for European culture to flourish and circulate. Press release, 14 September 2016. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_3010.

³⁶ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on copyright in the Digital Single Market (DSM proposal). COM(2016) 593 final, 14 September 2016. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0593&from=EN>.

³⁷ Giancarlo F. FROSIO: Internet Intermediary Liability: WILMap, Theory and Trends. Indian Journal of Law and Technology, Vol. 13, No. 1, 2017. p. 31. and Giovanni DE GREGORIO: Expressions on Platforms: Freedom of Expression and ISP Liability in the European Digital Single Market. European Competition and Regulatory Law Review, Vol. 2, No. 3, 2018. p. 210.

³⁸ TÓTH Andrea Katalin: A linkelés jelene és jövője az Egyesült Államok és az Európai Unió joggyakorlata alapján. Industrial Property and Copyright Review, 2016/1. p. 74, 84. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/szemle-2016-01/03-t-thandrea.pdf>.

³⁹ Giancarlo F. FROSIO: To Filter, or Not to Filter - That Is the Question in EU Copyright Reform. Cardozo Arts & Entertainment Law Journal, Vol. 36, No. 2, 2018. p. 334.

market, including measures concerning digitalization and cross-border accessibility.⁴⁰ Although the need for modernization alone was not disputed, the DSM proposal has met with strong opposition⁴¹ and has become the most controversial proposal in EU copyright law, with petitions signed by more than five million people⁴² and protests in several countries. In the weeks leading up to the final vote,⁴³ the “people of the internet” saw the twilight of the meme age in the proposal,⁴⁴ and confidence in the legislative process was not strengthened by the fact that the negotiation process was surrounded by extremely strong lobbying.⁴⁵

The CDSM Directive was finally adopted on 17 May 2019 after lengthy discussions,⁴⁶ with significantly more detailed regulations than the DSM proposal. One of the most controversial provisions in both the proposal and the final version is the provision to address⁴⁷ the *value gap problem*.⁴⁸ The essence of this provision is that content-sharing service providers whose activity is based on the sharing of copyrighted content uploaded by users – such as YouTube –, although they generate very significant revenue from their activities, rightholders receive only a disproportionately small and indirect share of these revenues.⁴⁹ These content-sharing service providers, as they only play an intermediary role and therefore did not carry out uses under exclusive rights directly under the pre-CDSM approach, have been granted a special exemption under the E-Commerce Directive,⁵⁰ provided that

⁴⁰ Christophe GEIGER – Giancarlo FROSIO – Oleksandr BULAYENKO: Facilitating Access to Out-of-Commerce Works in the Digital Single Market - How to Make Pico della Mirandola's Dream a Reality in the European Union. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 9, No. 3, 2018. p. 242.

⁴¹ Eleonora ROSATI: Copyright and the Court of Justice of the European Union. Oxford University Press, 2019. p. 215.

⁴² Thomas SPOERRI: On Upload-Filters and Other Competitive Advantages for Big Tech Companies under Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 10, No. 2, 2019. p. 174.

⁴³ Markus REUTER: Protests against Copyright Directive: All Cities, Dates and Numbers of Participants across Europe. *Netzpolitik.org*, March 25, 2019. Available at: <https://netzpolitik.org/2019/protests-against-copyright-directive-all-cities-dates-and-numbers-of-participants-across-europe/>.

⁴⁴ Jasper HAMIL: EU votes for copyright law which could kill memes and introduce 'automated surveillance and control' of the internet. *Metro.co.uk*, June 20, 2018. Available at: <https://metro.co.uk/2018/06/20/eu-votes-copyright-law-kill-memes-introduce-automated-surveillance-control-internet-7647997/>.

⁴⁵ Sallie SPILSBURY: Rewriting the Rule Book: The Latest on the Draft Copyright Directive. *Entertainment and Sports Law Journal*, Vol. 17, 2019. p. 1.

⁴⁶ HALEK – HRACHOVINA (2020) 44.

⁴⁷ Martin HUSOVEC: The Promises of Algorithmic Copyright Enforcement: Takedown or Staydown: Which Is Superior: And Why. *Columbia Journal of Law & the Arts*, Vol. 42, No. 1, 2018. p. 63.

⁴⁸ See more: Adam FREELAND: Negotiating under the New EU Copyright Directive 2019/790 and GDPR. *Journal of International Economic Law*, No. 24, Iss. 1, 2020. p. 106–109.

⁴⁹ Daniel L. LAWRENCE: Addressing the Value Gap in the Age of Digital Music Streaming. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vol. 52, No. 2, 2019. p. 522.

⁵⁰ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0031&from=EN>.

they comply with the obligations under the notice-and-takedown procedure.⁵¹ However, practice has shown that for some high-profile providers, the exemption rules in the E-Commerce Directive were not effective and required special, stricter regulation.

The Court of Justice of the European Union (CJEU) tried to remedy this problem by developing the doctrine of “*new public*” and shaping it from judgment to judgment,⁵² but legislation in the form of directives can certainly be considered a more appropriate tool to address the issue. The CDSM Directive classifies⁵³ such activity as a specific, new form of communication to the public, but not as a separate, *sui generis* right. The new form of communication to the public provides grounds for claiming remuneration as well.⁵⁴ Exemption from liability in the case of a content-sharing service provider will no longer be based on a notice-and-takedown procedure,⁵⁵ but on the much stricter⁵⁶ notice-and-staydown procedure,⁵⁷ under which service providers will be required to actively filter⁵⁸ (but not monitor) certain content.⁵⁹

However, Art. 17(7) of the CDSM Directive states that the new system of direct liability⁶⁰ may not prevent the use of exceptions or limitations. In this context, Member States shall ensure that users have the opportunity to make free use of citation, critique, review or the

⁵¹ E-Commerce Directive Art. 14.

⁵² See e.g. C-117/15. *Reha Training v. GEMA* (available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-117/15>), C-138/16. *AKM v. Zürs.net* (available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=c-138/16>), C-610/15. *Stichting Brein v. Ziggo BV* (available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-610/15>), C-161/17. *Land Nordrhein-Westfalen v. Renckhoff* (available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-161/17>).

⁵³ It is necessary to point out that, although some of the decisions of the CJEU (see e.g. C-610/15. *Stichting Brein v. Ziggo BV*) provide a precedent for the solution set out in the CDSM Directive, in our opinion, prior to the EU copyright reform, neither EU law nor the Hungarian Copyright Act indicated that the use of content-sharing service providers should or could be considered as direct communication to the public.

⁵⁴ CDSM Directive Art. 17(1).

⁵⁵ BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: A tárhelyszolgáltatók felelőssége a jogsértő tartalmakért – különös tekintettel a francia bíróságok gyakorlatára. *Iustum Aequum Salutare*, 2011/3. p. 126. Available at: <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20113sz/14.pdf>.

⁵⁶ DE GREGORIO (2018) 204.

⁵⁷ Kristofer ERICKSON – Martin KRETSCHMER: This Video Is Unavailable. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 9, No. 1, 2018. p. 80.

⁵⁸ The legal literature also raises the question of whether “humourless” filtering algorithms will be able to identify parodies that are covered by the exception, and thus works could be used without permission, see Lia SHIKHIAVILI: The Same Problem, Different Outcome: Online Copyright Infringement and Intermediary Liability under US and EU Laws. *Intellectual Property and Technology Law Journal*, No. 24, Iss. 1, 2019. p. 141.

⁵⁹ CDSM Directive 17(4). See also: Felipe ROMERO-MORENO: Notice and Staydown and Social Media: Amending Article 13 of the Proposed Directive on Copyright. *International Review of Law, Computers & Technology*, Vol. 33, Iss. 2, 2019. pp. 187–210.

⁶⁰ Laura ROZENFELDOVA – Pavol SOKOL: Liability Regime of Online Platforms New Approaches and Perspectives. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series*, Vol. 3, 2019. pp. 870–873.

making of a caricature, parody or pastiche.⁶¹ In support of this, recital (70) of the CDSM Directive states the following from a fundamental rights point of view.

„The steps taken by online content-sharing service providers in cooperation with rightholders should be without prejudice to the application of exceptions or limitations to copyright, including, in particular, those which guarantee the freedom of expression of users. Users should be allowed to upload and make available content generated by users for the specific purposes of quotation, criticism, review, caricature, parody or pastiche. That is particularly important for the purposes of striking a balance between the fundamental rights laid down in the Charter of Fundamental Rights of the European Union (‘the Charter’), in particular the freedom of expression and the freedom of the arts, and the right to property, including intellectual property. Those exceptions and limitations should, therefore, be made mandatory in order to ensure that users receive uniform protection across the Union. It is important to ensure that online content-sharing service providers operate an effective complaint and redress mechanism to support use for such specific purposes. [...]”

Thus, the CDSM Directive made the transposition of certain exceptions already known in the InfoSoc Directive mandatory⁶² – even if only in the context of communication to the public, or more precisely communication to the public by content-sharing service providers –, therefore Art. 17(7) is of paramount importance concerning parody. The CDSM Directive narrows the national legislator’s discretion: Member States can only decide whether they would like to transpose the exception in its entirety as authorized by the InfoSoc Directive, or only provide for an exception covering communication to the public by content-sharing service providers.

In this regard, it may be difficult to interpret that, while Art. 17 of the CDSM Directive was not intended to create a *sui generis* exclusive right but to extend the interpretation of the existing right of communication to the public,⁶³ the authorization in Art. 17(7) refers

⁶¹ Gerald SPINDLER: The Liability System of Art. 17 DSMD and National Implementation: Contravening Prohibition of General Monitoring Duties. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 10, No. 3, 2019. p. 369.

⁶² Joho Pedro QUINTAIS – Giancarlo FROSIO – Stef VAN GOMPEL – P. Bernt HUGENHOLTZ – Martin HUSOVEC – Bernd Justin JUTTE – Martin SENFTLEBEN: Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 10, No. 3, 2019. p. 278.

⁶³ Although the Commission’s consultation on Article 17 seems to have outlined the opposite approach, see EUROPEAN COMMISSION: Targeted consultation addressed to the participants to the stakeholder dialogue on Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market, 2020. Available at: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=68591.

only to the obligation to ensure free uses – including the parody exception – in connection with content-sharing service providers. So, to what extent does the CDSM Directive make the transposition of the exceptions listed in Art. 17(7) mandatory? In our view, as the uses of content-sharing service providers are to be considered as communication to the public, the provision applies to the right of communication to the public as a whole, not only in a narrow sense. Otherwise, if the national legislator wished to transpose the exception to the narrowest extent required by the CDSM Directive, it could transpose the free use covering only communication to the public by content-sharing service providers, which would be contrary to Art. 17 and the interpretation of the right of communication to the public set out above.

II.3. The CJEU’s decision in C-201/13. Deckmyn

II.3.1. Findings and Significance of the Deckmyn decision

Over the past five years, the CJEU has increasingly interpreted EU law more freely and flexibly in its judgments in the field of copyright.⁶⁴ The decision in the *Deckmyn case*,⁶⁵ which deals with the EU copyright regime’s standpoint on parody, also fits into this trend without question.

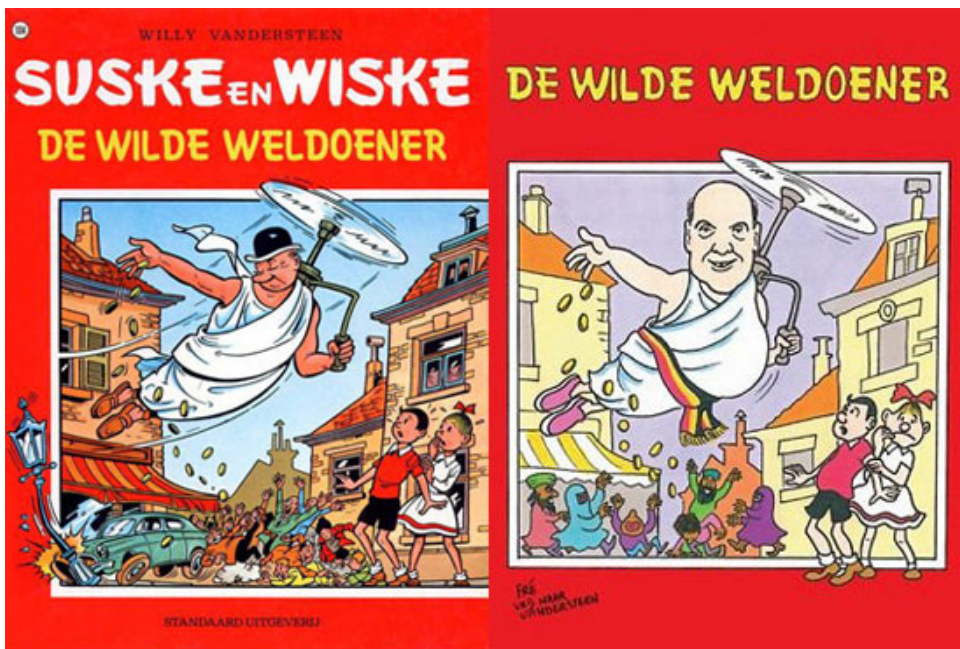
According to the facts of the dispute in the main proceedings, Johan Deckmyn, a member of the political party Vlaams Belang, distributed calendars to those present at a ceremony on 9 January 2011. The cover of the calendars in question featured an adaptation of the 1961 issue of the comic *Suske en Wiske* (the specific issue was titled *De Wilde Weldoener*), created by the famous and well-known Belgian comic book artist Willebord Vandersteen.⁶⁶ The cover shows the then mayor of the city of Ghent, Daniël Termont, scattering money among ladies dressed in shrouds and men of colour wearing turbans⁶⁷ in very similar circumstances to the original work, while white-skinned young people watched the scene with astonishment and concern, also similar to the children depicted in the original work.

⁶⁴ See e.g. the decisions in C-466/12. *Svensson v. Retriever Sverige AB* (available at: <http://goo.gl/SpD6Ls>), C-348/13. *BestWater International GmbH v. Michael Mebes* (available at: <http://goo.gl/ydqSVU>), C-160/15. *GS Media BV v. Sanoma Media Netherlands BV* (available at: <http://goo.gl/9UjpHx>), or C-174/15. *Vereniging Openbare Bibliotheken v. Vereniging Nederlands Uitgeversverbond* (available at: <https://goo.gl/mGglis>).

⁶⁵ C-201/13. *Johan Deckmyn v. Vandersteen*. Available at: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=157281&text=&dir=&doclang=EN&part=1&occ=first&mode=DOC&pageIndex=0&cid=42308059>.

⁶⁶ Josef DREXL: *European and International Intellectual Property Law between Propertization and Regulation: How a Fundamental-Rights Approach Can Mitigate the Tension*. The University of the Pacific Law Review, Vol. 47, 2016. p. 211.

⁶⁷ Catherine SEVILLE: *The Space Needed for Parody within Copyright Law – Reflections Following Deckmyn*. National Law School of India Review, Vol. 27, 2015. p. 9.

1. Willebord Vandersteen's original comic (left) and J. Deckmyn's calendar (right)
(source: europeanlawblog.eu)

According to the heirs of the original author (as copyright holders), the graphic artist working on the cover and the publisher,⁶⁸ the use of Mr Deckmyn infringed their exclusive rights and thus they brought a civil action before the Brussels Court of First Instance (*Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel*). The court of first instance declared the use described above to be a copyright infringement, despite the existence of a parody exception in Belgian national copyright law and ordered the defendant to cease the infringement. The defendant appealed against the decision and the Court of Appeal in Brussels (*Hof van Beroep te Brussel*) referred the following questions to the CJEU.⁶⁹

⁶⁸ MEZEI Péter: Paródia az Európai Bíróságon. Szerzői jog a XXI. században, blog post, 23 June 2014. Available at: <https://goo.gl/2U762f>.

⁶⁹ Jonathan GRIFFITHS: Fair dealing after Deckmyn - The United Kingdom's Defence for Caricature, Parody or Pastiche. In: Sam RICKETSON – Megan RICHARDSON (ed.): *Research Handbook on Intellectual Property in Media and Entertainment*, Edward Elgar, 2017. p. 5. Available at: <http://goo.gl/XcddE7>.

- „1. Is the concept of “parody” an autonomous concept of EU law?
2. If so, must a parody satisfy the following conditions or conform to the following characteristics:
 - display an original character of its own (originality);
 - display that character in such a manner that the parody cannot reasonably be ascribed to the author of the original work;
 - seek to be humorous or to mock, regardless of whether any criticism thereby expressed applies to the original work or to something or someone else;
 - mention the source of the parodied work?
3. Must a work satisfy any other conditions or conform to other characteristics in order to be capable of being labelled as a parody?”

Article 22(1)6° of the 1994 Belgian Copyright Act⁷⁰ (which is no longer in force) stated that the author may not object to a parody, caricature or imitation of his work if it was made in accordance with the requirement of fair dealing. In his opinion, Advocate General Pedro Cruz Villalón emphasizes that the referring court’s questions do not deal with the interpretation of fair dealing or with the role of the moral rights and the three-step test in assessing the case, in the absence of authorization.⁷¹ The CJEU has also followed this path, although this has not prevented it from making (at least indirectly) relevant findings in the judgment on moral rights.

Accordingly, the CJEU answered the above-mentioned questions primarily in the light of the provisions of the InfoSoc Directive. As explained above, Art. 5(3)(k) of the Directive allows for the exception of reproduction and communication to the public for use in caricature, parody or pastiche.⁷²

On the first question, the CJEU, in line with Advocate General Villalón’s opinion, explains that parody is not defined in the InfoSoc Directive and that the Directive does not refer back to national law, so “its meaning and scope must normally be given an autonomous and uniform interpretation throughout the European Union”⁷³ and “must be regarded as an autonomous concept of EU law”, having regard to the objectives and principles set out in recital (32) of the InfoSoc Directive,⁷⁴ such as ensuring a functioning single market and the

⁷⁰ De wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht. Available at: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1994063035&table_name=wet.

⁷¹ Pedro Cruz VILLALÓN Advocate General’s opinion in a C-201/13. 22 May 2014. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62013CC0201&from=HU>.

⁷² Georgios I. ZEKOS: Copyrights and Trademarks in Cyberspace: A Legal and Economic Analysis. Chicago-Kent Journal of Intellectual Property, Vol. 15, No. 1, 2016. p. 341.

⁷³ MEZEI Péter: Vicces kedvében van az Európai Unió Bírósága. Szerzői jog a XXI. században, blog post, 10 September 2014. Available at: <https://goo.gl/EuEpxE>.

⁷⁴ Sinisa RODIN: Constitutional Relevance of Foreign Court Decisions. The American Journal of Comparative Law, Vol. 64, No. 4, 2016. p. 838.

coherent application of exceptions and limitations.⁷⁵ The obligation to interpret exceptions uniformly has been confirmed by a number of previous judgments of the CJEU, such as in *ACI Adam*,⁷⁶ *Padawan*⁷⁷ and *DR & TV2 Danmark*.⁷⁸

The CJEU answered the second and third questions together. According to the CJEU's answer, the exact definition of parody is not regulated in the InfoSoc Directive, so – following the CJEU's case law – it should be interpreted as the word's usual meaning in common language.⁷⁹ The national legislator does not get a more specific definition to parody. Advocate General Villalón cites in paragraph 42 of his opinion the argument of the Kingdom of Belgium that the distinction between parody, imitation and caricature is indifferent to the assessment of the case, since “*the three concepts are too similar for it to be possible to distinguish between them*” and the exception of the InfoSoc Directive covers all three concepts anyway.

Furthermore, in interpreting parody as an autonomous concept of EU law, the CJEU – rejecting the criteria raised in the second question – states that the definition of parody does not depend on characteristics or conditions such as originality (original character), relating to the original work itself or mentioning the source of the parodied work.⁸⁰ However, two specific conditions are highlighted in paragraph 33 of the decision, with which parody must comply in EU law. Accordingly, a parody must a) *evoke an existing work while being noticeably different from it*, and b) *expresses humour or mockery*.⁸¹

Thus, according to the CJEU, a parody's purposes are covered by the exception if 1. *it does not infringe national law (there is an exception for parody in the Member State)*,⁸² 2. *it meets the conditions for parody as autonomous concept of EU law (evokes an existing work*

⁷⁵ Richard ARNOLD – Eleonora ROSATI: Are national courts the addressees of the InfoSoc three-step test? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Vol. 10, Iss. 10, 2015. p. 747. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2627014.

⁷⁶ C-435/12. *ACI Adam* paragraphs [30]–[31]. Available at: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=150786&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=13560040>.

⁷⁷ C-467/08. *Padawan v. SGAE*. See paragraphs [32]–[33] and [37]. Available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=hu&num=C-467/08>.

⁷⁸ C-510/10. *DR & TV2 Danmark v. NCB*. See paragraphs [33]–[37]. Available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-510/10&language=EN>.

⁷⁹ FALUDI (2015) 112.

⁸⁰ Deckmyn paragraph [21]. The “relation to the original work” condition refers to the common law terminology, which differentiates between weapon parodies or target parodies. See e.g. Anna SPIES: *Revering Irreverence – A Fair Dealing Exception for Both Weapon and Target Parodies*. *UNSW Law Journal*, Vol. 34, Iss. 3, 2011. p. 1123.

⁸¹ ZEKOS (2016) 341.

⁸² Emphasizing that in addition to the exceptions set out in the InfoSoc Directive, Member States do not have the authorization to introduce new exceptions or limitations by themselves. See Bernd Justin JÜTTE: *The EU's Trouble with Mashups – From Disabling to Enabling a Digital Art Form*. *Journal of Intellectual Property, Information Technology & E-Commerce Law*, Vol. 5, Iss. 3, 2014. p. 180.

*and expresses humour or mockery), 3. it strikes an appropriate balance of interests between stakeholders and is non-discriminatory.*⁸³

The CJEU adds that parody must also meet the requirement of “fair balance”, as stated in recital (31) of the InfoSoc Directive. In the present case, that balance must be struck between the rights and legitimate interests of rightholders guaranteed particularly by Art. 2 and 3 of the InfoSoc Directive and the freedom of expression. In the wording of the CJEU, “*It is not disputed that parody is an appropriate way to express an opinion*” and that “*the exception for parody, within the meaning of Article 5(3)(k) of Directive 2001/29, must strike a fair balance between, on the one hand, the interests and rights of persons referred to in Articles 2 and 3 of that directive, and, on the other, the freedom of expression of the user of a protected work who is relying on the exception for parody, within the meaning of Article 5(3)(k).*”⁸⁴ Thus, the CJEU expects that in the event of a collision between exclusive rights and freedom of expression, free use should seek to strike a balance between these interests.⁸⁵ This is not a new idea in the practice of the CJEU, in many other cases the CJEU also highlighted that exceptions are rooted in fundamental rights and the importance of achieving a balance between rights.⁸⁶ But how could and should this balance be achieved? In Rosati’s view, striking an appropriate balance is a duty of the court, taking into account the particular circumstances of the case,⁸⁷ but in our view the authorization and instruments necessary to this must be provided by the national legislator. Furthering the CJEU’s finding, Geiger indicates that a copyright framework which fails to recognize parody as free use may even constitute an infringement of freedom of expression.⁸⁸ In addition, he draws attention to an important aspect: in his view, the possibility of collision with fundamental rights – as externalities from copyright law’s point of view – is the most important way of recognizing creative, transformative uses in continental legal systems,⁸⁹ so this collision has significant added value.

However, there is clearly a boundary to the limitation of copyright, and the CJEU is trying to reflect on this when it states that the use must not be discriminative.⁹⁰ Although the

⁸³ GRIFFITHS (2017) 5.

⁸⁴ Deckmyn paragraphs [25], [27] and [34].

⁸⁵ Elena IZYUMENKO: The Freedom of Expression Contours of Copyright in the Digital Era: A European Perspective. *Journal of World Intellectual Property*, Vol. 19, No. 3-4, 2016. p. 118.

⁸⁶ See C-70/10. *Scarlet v. SABAM* paragraph [46] (available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=hu&num=C-70/10>), a C-360/10. *SABAM v. Netlog* paragraph [44] (available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-360/10&language=HU>), C-314/12. *UPC Telekabel v. Constantin Film* paragraph [46] (available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-314/12>), C-145/10. *Painer* paragraphs [134]–[135], a C-469/17. *Funko Medien* paragraph [67], a C-476/17. *Pelham* paragraphs [32], [34] and C-516/17. *Spiegel Online* paragraphs [42], [51], [58] and [82].

⁸⁷ Eleonora ROSATI: Just a Laughing Matter? Why the Decision in *Deckmyn* is broader than parody. *Common Market Law Review*, Vol. 52, 2015. pp. 515–518.

⁸⁸ Christophe GEIGER: Freedom of Artistic Creativity and Copyright Law: A Compatible Combination. *UC Irvine Law Review*, Vol. 8, No. 3, 2018. p. 428.

⁸⁹ *Ibid.* 418.

⁹⁰ ROSATI (2019) 132. and Abbe BROWN – Smita KHERIA – Jane CORNWELL – Marta ILJADICA: *Contemporary Intellectual Property – Law and Policy*. Oxford University Press, 2019. p. 187.

CJEU leaves open the question of what may be a further restriction on the application of an exception (or particularly the parody exception). In our view, if it comes to uses of parody, the answer to this question lies in the area of moral rights (in particular, the right of integrity) and freedom of expression.⁹¹

The CJEU's decision in the *Deckmyn* case was followed by both supportive and critical voices. In their published opinion, members of the European Copyright Society expressed the view that full harmonization of exceptions and limitations is necessary and welcomed the CJEU's purposeful and non-restrictive interpretation in its decision, and emphasized that the three-step test required an alternative, more permissive interpretation.⁹² In a number of previous cases, for example the *Premier League*⁹³ and *Ulmer decisions*,⁹⁴ the CJEU reached a broader, more flexible interpretation of exceptions. Faludi emphasizes however that when judging parody from a copyright perspective, the extent to which the original work has been used is an important aspect, as the parody must take enough of the original work to recall it, but only draw as much from the original work as is absolutely necessary to evoke it.⁹⁵ According to Mezei, the definition of parody should not be approached by emphasizing the EU interpretation; EU law's lack of definition should be seen as leaving the task of defining parody to the Member States.⁹⁶ Given that the conditions for copyright protection are not harmonized, the CJEU did not name originality of the adapting work (parody) as a separate condition, which is of course obvious from the internal logic of the Hungarian copyright system.

II.3.2. *The Effects of the Deckmyn decision on National Legal Approaches*

After the decision in *Deckmyn*, we had to wait three years to see its impact on Member States' legal approach through a national judgment.

1. *Germany*. The judgment of the German Federal Supreme Court (*Bundesgerichtshof*, BGH) of 28 July 2016 in the *Fett getrimmt case*⁹⁷ deals with the conditions laid down by the

⁹¹ Sabine JACQUES – Krzysztof GARSTKA – Morten HVIID – John STREET: An Empirical Study of the Use of Automated Anti-Piracy Systems and Their Consequences for Cultural Diversity. *SCRIPTed: A Journal of Law, Technology and Society*, Vol. 15, No. 2, 2018, p. 290. and KOLTAY András: A gyűlöletbeszéd korlátozásának elméleti szempontjai. *Iustum Aequum Salutare*, 2011/3. Available at: <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20113sz/13.pdf>.

⁹² EUROPEAN COPYRIGHT SOCIETY: Opinion on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 *Deckmyn*. 2014. pp. 2-4. Available at: <https://goo.gl/BH79v6>.

⁹³ C-403/08. and C-429/08. *Football Association Premier League Ltd v. QC Leisure*. Available at: <https://goo.gl/8cTzAT>.

⁹⁴ C-117/13. *Technische Universität Darmstadt v. Eugen Ulmer KG*. Available at: <https://goo.gl/LyyNhA>.

⁹⁵ FALUDI (2015) 97, 115.

⁹⁶ MEZEI Péter: Paródia az Európai Bíróságon. In: HOMOKI-NAGY Mária – HAJDÚ József (ed.): *Ünnepi kötet Dr. Czúcz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2016. pp. 469–475.

⁹⁷ BGH, I ZR 9/15, 2016. Available at: <https://goo.gl/grl4wI>.

CJEU in relation to uses of parody and the applicability of these conditions in the law of Member States. According to the facts of the case, a competition called “Promis auf fett getrimmt” was announced by the online portal BZ News.⁹⁸ The applicants were expected to create and upload original photographs featuring celebrities, which have been digitally altered so as to make the subjects look fat. One of the works, in which the actress Bettina Zimmermann is portrayed, was the subject of litigation⁹⁹ by the author of the original work, claiming that the use of the work without permission and without payment infringed copyright.

2. The original photograph (left) and the digitally altered version (right)
(source: ipkitten.blogspot.com)

In the light of the Deckmyn decision, it was particularly significant and interesting whether the BGH would stick to its earlier interpretation of the German general free use exception (*freie Benutzung*) in relation to parody or would take over the conditions developed by the CJEU.

In its decision, the BGH stated that,¹⁰⁰ although the exception covers a wide variety of uses and was considered by German jurisprudence to be an internal limitation of copyright rather than a simple exception to exclusive rights, Art. 24 of the German Copyright Act,¹⁰¹

⁹⁸ Jan Bernd NORDEMANN – Viktoria KRAETZIG: The German Bundesgerichtshof changes its concept of parody following CJEU Deckmyn v. Vrijheidsfonds/ Vandersteen. Kluwer Copyright Blog, 3 November 2016. Available at: <https://tinyurl.com/yasnut5x>.

⁹⁹ Eleonora ROSATI: Parody and free use in Germany: Federal Court of Justice decides first parody case after Deckmyn. The IPKat, blog post, 6 September 2016. Available at: <https://goo.gl/iKHkZD>.

¹⁰⁰ ÚJHELYI Dávid: Paródiával kapcsolatos döntés született Németországban. Szerzői jog a XXI. században, blog post, 7 September 2016. Available at: <https://goo.gl/xzf4Mm>.

¹⁰¹ Urheberrechtsgesetz vom 9. September 1965 (BGBl. I S. 1273) (UrhG).

which contains a general case of free use, should be treated as a parody exception¹⁰² and thus EU law should be applied. Accordingly, the BGH rejected its previous practice and interpreted the German parody exception along the lines¹⁰³ set out in the Deckmyn case.¹⁰⁴ In its assessment of the specific case, the BGH also omitted the conditions stating that the use should be oriented towards the original work and it should distort the message of the original work, which were included in its previous practice.¹⁰⁵

The BGH even referred to the requirement to balance the legitimate interests of the author and the user. On the one hand, it is in the author's interest that the parody was created by distorting the original work – moral rights must be kept in mind here. Furthermore, the author has a legitimate interest in not being associated with a possible violation of a personal right, including the rights of the actress in the photograph. It is also relevant that the parody did not criticize the original work directly. At the same time, the right of the parodist to express an opinion¹⁰⁶ must also be kept in mind and copyright must not be the rightholders' instrument of censorship based on political correctness.¹⁰⁷

In its decision, the BGH did not take a position on the question of the lawfulness of the use, but ordered new proceedings before the court which had previously ruled on the use based on the old parody case-law. Even if no conclusion was reached at the end of the case, the BGH found that the interpretation¹⁰⁸ of the parody exception developed in the Deckmyn case should be applied in the national law of Member States,¹⁰⁹ even if it differs significantly from previous case-law.¹¹⁰

¹⁰² See also BRUCE RICH – BENJAMIN E. MARKS (ed.): *The Media and Entertainment Law Review*. Law Business Research Ltd, 2019. p. 57.

¹⁰³ ANDREEA SEUCAN: *The concept of parody*. Juridical Tribune, Vol. 5, Iss. 1, 2015. p. 103.

¹⁰⁴ HENRIKE MAIER: *Remixe auf Hostingplattformen – Eine urheberrechtliche Untersuchung filmischer Remixe zwischen grundrechtsrelevanten Schranken und Inhaltefiltern*. Mohr Siebeck GmbH, 2018. p. 47.

¹⁰⁵ DANIEL JONGSMA: *AG Szpunar on copyright's relation to fundamental rights: one step forward and two steps back?* IPRinfo, 2019/1. p. 4. Available at: https://iprinfo.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/02/FI-NAL_Jongsma_IPRinfo_1_2019.pdf.

¹⁰⁶ See also ANDROMACHI KAMPANTAI: *Trademark Parody: Limit to the Concept of Dilution or Inherent Right of the Public?* UK Law Students Review, Vol. 3, Iss. 1, 2015. p. 52.

¹⁰⁷ See BGH's decision paragraph 37. p. 18.

¹⁰⁸ EUROPEAN COPYRIGHT SOCIETY: *Limitations and exceptions as key elements of the legal framework for copyright in the European Union – Opinion on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn*. 2014. pp. 2-3. Available at: <https://goo.gl/ZijmEb>.

¹⁰⁹ HENRIKE MAIER: *German Federal Court of Justice rules on parody and free use*. Journal of Intellectual Property Law & Practice, Vol. 12, Iss. 1, 2017. p. 17.

¹¹⁰ Cf. FRÉDÉRIC DÖHL: *Zum drohenden Pastiche-Begriff im Kontext der freien Benutzung nach § 24 Abs. 1 UrhG*. UFITA – Archiv für Medienrecht und Medienwissenschaft. 2019/1. p. 26. Available at: <https://tinyurl.com/yakyf546>.

2. *France*. The question of the application of the parody exception was also raised before the French courts in *Bauret v Koons*.¹¹¹ In 1970, Jean-François Bauret created a photographic work (*Enfants*), in which two young children, a boy and a girl stand side by side embracing each other and holding each other’s hands. From 1975, the photograph could also be purchased in the form of a postcard. Jeff Koons, an artist from the United States, made four identical sculptures as part of a series of ‘*banality*’ based on the photograph in 1988, which were uniformly named *naked*. The sculptures differ only minimally from Bauret’s original photograph: the children embrace each other, the little boy hands a flower to the little girl with his free hand, and the sculptures stand on a colourful pedestal covered with flowers.¹¹²

3. Bauret’s photograph (left) and one of the sculptures made by Koons (right)
(source: baylos.com)

In 2014, Bauret’s widow (and his copyright successor) became aware of the existence of the sculptures Koons wanted to exhibit at the Pompidou Centre of Paris. In the end, the sculptures were not exhibited, but the works were featured on the flyers for the exhibition.¹¹³

¹¹¹ Decision of first instance: *Bauret v. Koons*. Tribunal de Grande Instance de Paris, No. 15-01086, 9 March 2017. Decision of second instance: *Bauret v. Koons*. Cour d’Appel de Paris, No. 17/09695, 17 December 2019. Available at: <https://drive.google.com/file/d/1Qqb2NXA1aZLzoSd7vbScX050dQtyB95/view>.

¹¹² Mark Edward BLANKENSHIP: Prince & the Revolution of Transformative Use: Observing “New Portraits” Alongside the Potential Specter of Appropriation Art’s Past. *Kentucky Law Journal*, Vol. 107, 2018. p. 2. Available at: <https://tinyurl.com/yax8ultr>.

¹¹³ Eleonora ROSATI: Paris Court of Appeal confirms that Koons’s ‘Naked’ sculpture infringes copyright in ‘Enfants’ photograph, rejecting freedom of the arts and parody defences. *IPKat Blog*, 23 December 2019. Available at: <http://ipkitten.blogspot.com/2019/12/paris-court-of-appeal-confirms-that.html>.

Koons argued in the lawsuits that while the sculptures were indeed based on Bauret's photograph, there are significant differences between the two works: the photograph symbolizes childhood innocence, while the sculptures refer back to the story of Adam and Eve, but there are a number of other visible differences, such as the dimensions of the works, the use of colours or even the composition. This argument was not upheld before the courts, but in the light of the CJEU's practice,¹¹⁴ the conflict between exclusive rights and artistic freedom – arising from¹¹⁵ freedom of expression –¹¹⁶ was a serious consideration in the decision-making process. In addition, Koons argued during the proceedings that his work could even be considered as parody. The French courts relied on the conditions laid down in the Deckmyn judgment, disregarding their previous case law. The courts examined whether the use evoked the original work or expressed humour or mockery.¹¹⁷

In the end, both courts came to the same conclusion: Koons' use did not meet the conditions required for the parody free use, so it must be considered infringing Bauret's rights.¹¹⁸

3. *Canada*. The significance of the Deckmyn decision is shown by the fact that its findings are relevant not only for the practice of the Member States but also outside of Europe, since they have been adopted in Canada (in a country that is to some extent under the influence of United States case law). The *United Airlines v. The Jeremy Cooperstock* case¹¹⁹ – in an unusual way – started from a consumer protection problem: Jeremy Cooperstock had a negative experience with United Airlines in 1997, and in response set up the website "Untied.com" in 1998. The website initially collected information, criticisms and complaints only about United Airlines and later about other airlines and their employees. From 2011, Mr. Cooperstock began to align the look of the website with United's official website, and in 2012, the similarity between the two websites was already misleading. Following a series of letters of formal notice, United Airlines filed a civil lawsuit against Mr. Cooperstock in 2015.¹²⁰

¹¹⁴ C-516/17. Spiegel Online, C-469/17. Funke Medien and C-476/17. Pelham decisions were taken into account by the courts.

¹¹⁵ Sabine JACQUES: *The Parody Exception in Copyright Law*. Oxford University Press, 2019. p. 154.

¹¹⁶ See also SZABÓ Sarolta: Alapvető jogok védelme és az Európai Unió nemzetközi magánjoga. Iustum Aequum Salutare, 2014/2. Available at: <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20142sz/06.pdf>.

¹¹⁷ Christophe GEIGER: "Fair Use" through Fundamental Rights in Europe, When Freedom of Artistic Expression allows Creative Appropriations and Opens up Statutory Copyright Limitations. Center for International Intellectual Property Studies Research Paper Series, No. 2018-09, 2018. p. 24. Available at: <https://ssrn.com/abstract=3256899>.

¹¹⁸ Giancarlo FROSIO: *Reconciling Copyright with Cumulative Creativity: The Third Paradigm*. Edward Elgar Publishing, 2018. Chapter III, footnote 969. and ROSATI (2019).

¹¹⁹ *United Airlines v. Jeremy Cooperstock* (2017 FC 616). Available at: <https://ccla.org/cclanewsites/wp-content/uploads/2018/07/UA-v-Cooperstock-CCLA-Memo-of-Fact-Law-FINAL-July-3-2018.pdf>.

¹²⁰ Cynthia ROWDEN – Tamara Céline WINEGUST: *Untied Tied Up... United Airlines Takes Aim at Complaint Website (Part I)*. Bereskin & Parr, September 1, 2017. Available at: <https://www.bereskinparr.com/doc/untied-tied-up-united-airlines-takes-aim-at-complaint-website-part-i>

4. The trademark of United Airlines (above) and the logo used by Untied.com (below)
(source: ipkitten.blogspot.com)

The case was of particular interest because it was the first test of the Canadian parody exception (that came into effect in 2012). In the course of the proceedings, Cooperstock claimed, inter alia, that its use fell within the scope of fair dealing, which included uses for parody purposes, so it did not constitute an infringement. The Supreme Court of Quebec (SCQ), similarly to the CJEU, has indicated that as freedom of expression and exclusive rights may be in conflict in this particular case,¹²¹ it is also necessary to strike a balance between the legitimate interests of rightholders and users.¹²² In the context of parody (which is unusual in an Anglo-Saxon legal systems),¹²³ the SCQ indicated that the approach set out in the CJEU’s Deckmyn decision is also in line with the intention of the Canadian legislator,¹²⁴ thus it is only necessary to examine whether the use evoked the original work and expressed humour or mockery. In the end, the SCQ ruled that,¹²⁵ since the use was primarily for the purpose of defamation rather than laughter, Cooperstock’s conduct did not meet the requirements of fair dealing¹²⁶ and constituted an infringement.¹²⁷

¹²¹ Florian MARTIN-BARITEAU: The Idea of Property in Intellectual Property. U.B.C. Law Review, Vol. 52, No. 3, 2019. p. 896.

¹²² Carys J. CRAIG: Globalizing User Rights-Talk: On Copyright Limits and Rhetorical Risks. American University International Law Review, Vol. 33, No. 1, 2017. p. 52.

¹²³ Sabine JACQUES: First application of the Canadian parody exception. Journal of Intellectual Property Law & Practice, Vol. 12, No. 11, 2017. p. 896.

¹²⁴ Amy LAI: The Natural Right to Parody: Assessing the (Potential) Parody/Satire Dichotomies in American and Canadian Copyright Laws. Windsor Yearbook of Access to Justice, Vol. 35, No. 1, 2018. p. 94.

¹²⁵ About the decision of first instance, see: UJHELYI Dávid: A Kanadai Szövetségi Bíróság átvette a Deckmyn-döntés paródia fogalmát. Copy21 Blog, blog post, 7 July 2017. Available at: <http://copy21.com/2017/07/dontesfigyelo-1-5-a-kanadai-szovetsegi-birosag-atvette-a-deckmyn-dontes-parodia-fogalmat/>.

¹²⁶ The case raised questions regarding trademark law as well, SCQ found the use of the mark also infringing.

¹²⁷ United Airlines v. Jeremy Cooperstock (2017) 3.

II.4. A Partial Conclusion

As we have seen, despite the relatively late and fragmented start of copyright law's harmonization in the EU,¹²⁸ the emphasis in recent years has been on comprehensive and balanced legislation, not only to clarify the content of economic rights but also to update exceptions in response to the digital advancements.

The parody exception appeared in the InfoSoc Directive as an optional form of free use in 2001 and – following the 2013 Deckmyn decision – in 2019 it has become a mandatory exception to the communication to the public right under Art. 17(7) of the CDSM Directive.

The judgment in Deckmyn is of paramount importance among the decisions of the CJEU: the CJEU has been relatively flexible in its interpretation of parody,¹²⁹ leaving a very wide range of uses that can be covered by the exception. In our view, this was the right approach, which is in line with the international practice of uses of parody and a number of studies.

It should be emphasized that both the CJEU and the which apply the criteria laid down in its decision have paid close attention to the role of parody in protecting freedom of expression and ensuring a proper balance¹³⁰ between conflicting rights.

According to the CJEU's case law, EU law takes precedence¹³¹ over national law in the interpretation of exceptions and limitations that are mandatory in EU law in order to ensure their uniform application in the internal market, so it is – in principle – not possible for Member States to interpret these provisions differently. It seems clear from the examples of Germany and France that – in the context of copyright exceptions and limitations – the primacy of EU law has been respected by Member States in interpreting existing exceptions, consequently they applied the conditions set by the CJEU, even if they were contrary to their own past practice.

As a result of the above, the Hungarian legislator found itself in a very unique situation: on the one hand, the Deckmyn decision and the subsequent practice in the other Member States provided it with clear guidance as to the scope and conditions of the exception. On the other hand, by making the application of the exception mandatory, even if only in the context of the communication to the public right, the CDSM Directive also deprived the national legislator of the possibility of considering the necessity of the exception's transposition. The Union legislator has only left it to the Member States to decide whether they want to transpose an exception covering only the communication to the public right, or in its entirety (as provided by the InfoSoc Directive).

¹²⁸ TATTAY Levente: Versenyképesség és szellemi alkotások az Európai Unióban. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. Chapter 4.5.

¹²⁹ Raquel XALABARDER: The Role of the CJEU in Harmonizing EU Copyright Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 47, 2016. p. 638.

¹³⁰ See also: POGÁCSÁS Anett: Érték és szabadság. *Iustum Aequum Salutare*, 2016/1. p. 73. Available at: <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20161sz/07.pdf>.

¹³¹ See C-510/10. DR & TV2 Danmark v. NCB paragraph [36].

In our view, given that a narrower exception would be substantially inappropriate for the recognition of parody and for finding a fair balance between copyright and freedom of expression,¹³² it is only possible to transpose the exception into the Hungarian copyright regime based on the fullest authorization of the InfoSoc Directive.

III. MORAL RIGHTS AND PARODY

Moral rights cannot be considered new in either international or domestic copyright law (related provisions appeared in the Berne Convention¹³³ in 1928).¹³⁴ The roots of moral rights reach all the way back to the Renaissance,¹³⁵ and they can be found in the regulations of more than 160 countries.¹³⁶ So, it can be said with confidence – formally at least – that we are talking about a widely recognised legal construct.

At the same time, as many papers have noted,¹³⁷ the development of moral rights has been uneven, their regulation is fragmented, patchwork-like, and the range of rights granted and the extent of protection may vary from country to country. It can also be stated that the moral rights could be traced back to 17th and 18th century thinkers like Locke,¹³⁸ Kant or Hegel,¹³⁹ they were based on the dogmatic and idealised connection between the author and his work. Moral rights have essentially continental roots – Anglo-Saxon literature often notes that they are the result of the romantic of the author in the continental conception¹⁴⁰ and due to their different background and rationale, moral rights’ recognition and protection in Anglo-Saxon countries is a highly controversial topic.

¹³² JACQUES – GARSTKA – HVIID – STREET (2018) 283–284.

¹³³ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (Berne Convention). Available at: <https://wipo.int/en/text/283698>.

¹³⁴ Thierry JOFFRAIN: Deriving a (Moral) Right for Creators. *Texas International Law Journal*, Vol. 36, 2001. p. 751.

¹³⁵ PART Krisztina Katalin: A szerzői jogi szabályozás kialakulása Angliában, Németországban és az Egyesült Államokban. *Industrial Property and Copyright Review*, 2006/4. p. 149. Available at: https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/kiadv/ipsz/200608-pdf/06_08_SZEMLE.pdf.

¹³⁶ Peter K. YU: Moral Rights 2.0. *Texas A&M Law Review*, Vol. 1, No. 4, 2014. p. 875.

¹³⁷ Molly TORSÉN: Authorial Rights and Artistic Works: An Analysis of the International Calibration. *eLaw Journal*, Vol. 15, No. 2, 2008. p. 245. and Jacqueline D. LIPTON: Moral Rights and Supernatural Fiction: Authorial Dignity and the New Moral Rights Agendas. *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*, Vol. 21, No. 3, 2011. p. 548. and POGÁCSÁS Anett: A digitális mű integritásvédelmének aktuális kérdései. In: GRAD-GYENGE Anikó – KABAI Eszter – MENYHÁRD Attila (ed.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018. p. 320.

¹³⁸ LAI (2018) 70.

¹³⁹ Robert C. BIRD – Lucille M. PONTE: Protecting Moral Rights in the United States and the United Kingdom: Challenges and Opportunities under the U.K.’s New Performances Regulations. *Boston University International Law Journal*, Vol. 24, No. 2, 2006. p. 218.

¹⁴⁰ Dane S. CIOLINO: Rethinking the Compatibility of Moral Rights and Fair Use. *Washington and Lee Law Review*, Vol. 54, No. 1, 1997. p. 38, 76. See also: UJHELYI (2014) 46.

In the light of all this, it does not seem surprising that papers focusing on the copyright assessment of parody typically address the issue of moral rights only to a very limited extent, even though it is an essential issue for the full assessment and proper functioning of the exception.

Two moral rights seem to be specifically relevant to parody uses, but with different intensities. On the one hand, the recognition of authorship (or the right to claim authorship): the question arises as to whether it is necessary to indicate the author of the original work on an adaptation? Moreover, is it necessarily in the author's best interests that his name should always appear on the parody or on the contrary? While these questions are relevant, studies only sporadically discuss the issue of the right to claim authorship, the emphasis is often shifted to the right of integrity, the second moral right that is relevant in parody cases. There is no doubt that there is a very close connection between adaptation and the right of integrity,¹⁴¹ and this will inevitably have an impact on the parody as well. Studies of the Anglo-Saxon legal system typically take a firm standpoint on this issue, according to which there is a serious and hardly reconcilable contradiction¹⁴² between the integrity of the work¹⁴³ and the uses of parody.

The purpose of this Chapter is to examine the extent to which parody uses are compatible with moral rights (especially the right to claim authorship and the right of integrity) by examining relevant international regulations and certain national solutions and domestic provisions.

III.1. Moral Rights in International Law

Moral rights became part of the international copyright framework by way of the amendment of the Berne Convention by the 1928 Rome Protocol, and the regulations were updated in 1948 through the Brussels Protocol.¹⁴⁴ Article 6bis of the Berne Convention names two moral rights, on the one hand the right to claim authorship of the work, from which in some countries – including Hungary – the author's right to indicate his name on the work is derived, and on the other hand the right to integrity (*“to object to any distortion, mutilation or other modification of, or other derogatory action in relation to, the said work, which would be prejudicial to his honour or reputation”*). The Berne Convention also states that moral rights are independent of the author's economic rights and their transfer. Protection

¹⁴¹ FALUDI Gábor: Az új Ptk. hatása a szerzői jogi és iparjogvédelmi jogátruházási szerződésekre. In: POGÁCSÁS Anett (ed.): *Quaerendo et creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja tiszteletére*. Szent István Társulat, Budapest, 2014. p. 175. and FALUDI Gábor: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója – II. rész. Polgári Jogi Kodifikáció, Vol. 5, Iss. 3, 2003. p. 4. Available at: <https://ptk2013.hu/wp-content/uploads/2012/11/2003-3kodi.pdf>.

¹⁴² JOFFRAIN (2001) 760.

¹⁴³ See also: JESSICA LITMAN: *Digital Copyright*. Prometheus Books, 2006. p. 184.

¹⁴⁴ BIRD – PONTE (2006) 224.

should be maintained until the end of protection of economic rights, although the Berne Convention allows for a limited period for member states to limit the protection of moral rights until the author’s death.

There seems to be a consensus in the legal literature that Article 6bis of the Berne Convention was intended to achieve a common ground¹⁴⁵ between the contracting parties, but therefore leaves a wide margin of discretion for the national legislator: regulations can be adapted to the national needs of the member states¹⁴⁶ especially for the scope and limitation of moral rights and the possibility of waiving moral rights,¹⁴⁷ but as a result, the picture of moral rights became very colourful at European level.¹⁴⁸

Due to the commercial focus of the TRIPS Agreement¹⁴⁹ and the successful lobbying of the United States (which sought to rule out the possibility of raising the issue of compliance with Article 6bis of the Berne Convention before the WTO Dispute Settlement Body),¹⁵⁰ the agreement does not address moral rights.¹⁵¹ Moreover, although Article 9(1) of the TRIPS Agreement states that its Members must comply with Art. 1 through 21 of the Berne Convention, this obligation does not apply to Art. 6bis.¹⁵²

Among the WIPO Internet Treaties, the WIPO Copyright Treaty (hereinafter WCT)¹⁵³ has a similar approach to the TRIPS Agreement, and it does not deal with personal rights, but Art. 5 of the WIPO Performances and Phonograms Treaty (hereinafter WPPT)¹⁵⁴ gives performers the right to claim authorship and the right to integrity in their live performances and phonograms. By almost verbatim adapting the provision of the Berne Convention, the

¹⁴⁵ Peter JONES: Copyright Law and Moral Rights. *Waikato Law Review*, Vol. 5, 1997. pp. 86–87.

¹⁴⁶ TORSÉN (2008) 238.

¹⁴⁷ Roberta Rosenthal Kwall: Copyright and the Moral Right: Is an American Marriage Possible. *Vanderbilt Law Review*, Vol. 38, Iss. 1, 1985. p. 14.

¹⁴⁸ It is also worth mentioning that the Berne Convention also contains provisions on moral rights with regard to certain free uses, see e.g. Art. 10(3) of the Berne Convention. "Where use is made of works in accordance with the preceding paragraphs of this Article, mention shall be made of the source, and of the name of the author if it appears thereon."

¹⁴⁹ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, 1998. Available at: <https://wipo.int/wipo.int/en/text/305907>.

¹⁵⁰ YU (2014) 876.

¹⁵¹ FALUDI Gábor: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója – I. rész. *Polgári Jogi Kodifikáció*, Vol. 5, Iss. 2, 2003. p. 10. Available at: <https://ptk2013.hu/wp-content/uploads/2012/11/2003-2kodi.pdf>.

¹⁵² TRIPS Agreement Art. 9.1. Members shall comply with Articles 1 through 21 of the Berne Convention (1971) and the Appendix thereto. However, Members shall not have rights or obligations under this Agreement in respect of the rights conferred under Article 6bis of that Convention or of the rights derived therefrom.

¹⁵³ WCT, 1996. Available at: <https://wipo.int/wipo.int/en/text/295166>.

¹⁵⁴ WPPT, 1996. Available at: <https://wipo.int/wipo.int/en/text/295578>.

Beijing Treaty¹⁵⁵ (also managed by WIPO, entered into force on 28 April 2020)¹⁵⁶ extends the moral rights of performers guaranteed by the WPPT to their audiovisual performances. The wording of the Beijing Treaty – signed in 2012 and signed by Hungary in the same year –, follows the established format of the Berne Convention and WPPT, but the right to integrity in Art. 5(1)(ii) is supplemented by the condition that the nature of audiovisual recordings must be taken into account.

III.2. Moral Rights (or the lack thereof?) in EU Law

The EU has a limited mandate to harmonize intellectual property rights, linked to the establishment and functioning of the internal market.¹⁵⁷ With regard to the interpretation of the scope of the limited competence¹⁵⁸ contained in Art. 118 of the TFEU, the legal literature typically argues that the provision does not, or only to a very limited extent,¹⁵⁹ allow the EU to legislate on moral rights.¹⁶⁰

Nor does Art. 17 of the EU Charter of Fundamental Rights¹⁶¹ provide guidance on the interpretation of the EU's legislative competence in relation to moral rights, but there is no doubt that some EU bodies have examined the issue and possibilities of harmonizing mor-

¹⁵⁵ Beijing Treaty on Audiovisual Performances, 2012. Available at: <https://wipolex.wipo.int/en/text/295837>. See also: TATTAY Levente: A szellemi alkotások területén bekövetkezett jogfejlődés dimenziói Magyarországon (1990–2016). In: DARÁK Péter – KOLTAY András (ed.): *Ad astra per aspera. Ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest, 2017b. p. 640. Available at: https://jak.ppke.hu/uploads/collection/207/file/SoltPal_kotet_2017.pdf

¹⁵⁶ BÉKÉS Gergely: Breaking News: Hatályba lép a Pekingi Szerződés. Szerzői jog a XXI. században, blog post, 30 January 2020. Available at: <http://copy21.com/2020/01/breaking-news-hatalyba-lep-a-pekingi-szerzodes/>. See also: WIPO: WIPO's Beijing Treaty on Audiovisual Performances Set to Enter into Force with Indonesia's Ratification; Aims to Improve Livelihoods of Actors and other Audiovisual Performers. WIPO.int, press release, PR/2020/845, January 28, 2020. Available at: https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2020/article_0002.html?utm_source=WIPO+Newsletters&utm_campaign=0dc2e73642-EMAIL_CAMPAIGN_2020_01_16_10_17&utm_medium=email&utm_term=0_bcb3de19b4-0dc2e73642-254587045

¹⁵⁷ According to Art. 118. of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) “In the context of the establishment and functioning of the internal market, the European Parliament and the Council, acting in accordance with the ordinary legislative procedure, shall establish measures for the creation of European intellectual property rights to provide uniform protection of intellectual property rights throughout the Union and for the setting up of centralised Union-wide authorisation, coordination and supervision arrangements.”

¹⁵⁸ See also: Eleonora ROSATI: Originality in EU Copyright: Full Harmonization through Case Law. Edward Elgar, 2013. pp. 231–236.

¹⁵⁹ Marina PERRAKI: Moral Rights: Could There Be a European Harmonisation - A Comparative Study of the Common Law and Civil Law Approach. *Revue hellénique de droit international*, Vol. 53, 2000. p. 344.

¹⁶⁰ Albert FANG: Let Digital Technology Lay the Moral Right of Integrity to Rest. *Connecticut Journal of Intellectual Property Law*, Vol. 26, 2011. p. 475.

¹⁶¹ Charter of Fundamental Rights of the European Union. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>.

al rights on several occasions. Such was the case with the European Commission’s Green Paper¹⁶² in 1995, which stated that, although the legislation had not yet addressed the issue of individual rights, the need for it could be examined with the arrival of the information society.

Five years later, also at the initiative of the European Commission, a study focusing specifically on the issue of moral rights was carried out,¹⁶³ which sought to shed light on the need for harmonization by examining the relevant industries. However, this study concluded that there did not appear to be a need for uniform regulation at EU level, either for individual industries or on the internal market as a whole.¹⁶⁴

Even in EU secondary sources of law, there is only a rare reference to moral rights. Art. 9 of the former Term of Protection Directive¹⁶⁵ merely states that “*This Directive shall be without prejudice to the provisions of the Member States regulating moral rights.*” Furthermore, recital (19) of the InfoSoc Directive merely states that “[t]he moral rights of rightholders should be exercised according to the legislation of the Member States and the provisions of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, of the WIPO Copyright Treaty and of the WIPO Performances and Phonograms Treaty. Such moral rights remain outside the scope of this Directive.” Two recitals of the CDSM Directive also deal with moral rights, in both cases with regard to the new exceptions introduced by the Directive. Recital 23 states, with regard to the cross-border education exception, that “*Member States should, for example, remain free to require that the use of works or other subject matter respect the moral rights of authors and performers.*” In relation to out-of-commerce works, recital 37 states: “[n]ever-in-commerce works can include posters, leaflets, trench journals or amateur audiovisual works, but also unpublished works or other subject matter, without prejudice to other applicable legal constraints, such as national rules on moral rights.” It is clear that moral rights appear at most as one of the external limits of EU legislation in the relevant directives, which further strengthens the position on the limitation of EU competences.¹⁶⁶

The first decision before the CJEU concerning moral rights was taken in the *Independent Television case*.¹⁶⁷ In the judgment, when comparing intellectual property rights (and in

¹⁶² Commission of the European Communities: Copyright and Related Rights in the Information Society. Green Paper, COM(95) 382 final, 1995. pp. 65–68. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51995DC0382&from=EN>

¹⁶³ Marjut SALOKANNEL – Alain STROWEL – Estelle DERCLAYE: Study contract concerning moral rights in the context of the exploitation of works through digital technology. ETD/99/B5-3000/E/28, 2000. Available at: http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=60475.

¹⁶⁴ Ibid. 225.

¹⁶⁵ Directive 2006/116/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on the term of protection of copyright and certain related rights. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32006L0116>.

¹⁶⁶ Yu (2014b) 877.

¹⁶⁷ T-76/89. *Independent Television Publications Ltd v Commission of the European Communities*. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61989TJ0076&from=EN>.

particular the reproduction right) and freedom of competition, the CJEU concludes that, if exercised contrary to the purpose of an exclusive copyright, freedom of competition in the internal market should be given priority. The CJEU also notes that Art. 36 of the Treaty establishing the European Community,¹⁶⁸ which exempts, inter alia, “industrial property” from quantitative restrictions, must be interpreted as meaning that it also protects moral rights.¹⁶⁹

In its decision in the *Phil Collins case*¹⁷⁰ the CJEU states that the regulation of the moral rights is the responsibility of the legislature of the Member States, highlighting the right to integrity as an example in this area. However, the judgment indicates that moral rights, like economic rights, may affect the internal market, which may give rise to EU legislative competence under the founding treaties.¹⁷¹

Advocate General Villalón’s opinion in the *Deckmyn case* preceded the narrower interpretation by stating, referring to recital 19 of the InfoSoc Directive, that “[t]he moral rights of rightholders should be exercised according to the legislation of the Member States.”¹⁷² In line with this, the judgment itself no longer explicitly mentions the issue of moral rights, but there are points in the CJEU’s reasoning that may be relevant in this regard.¹⁷³ The CJEU states that “[t]he concept of ‘parody’, within the meaning of that provision, is not subject to the conditions that the parody should [...] mention the source of the parodied work.”¹⁷⁴ Although the mentioning or indication of the source of the parodied work is not necessarily identical to the recognition of authorship or the author’s right to have his name indicated – in practice this is often indicated only with a hyperlink – the reference to the original work is traditionally made with a reference to the author and the title of the adapted work. The InfoSoc Directive, in several free uses, interprets the source, including the author’s name, as indicated” InfoSoc Art. 5(3)a), c), d) and f),¹⁷⁵ while the CDSM Directive chooses the same solution for free use in connection with cross-border education.¹⁷⁶ Chapter IV of the Hungarian Copyright Act (hereinafter HCA),¹⁷⁷ dealing with free uses, regulates the indication of the source in a number of ways, including, in the case of citation and borrowing, as “the

¹⁶⁸ The text in force at the time of the case is available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:11992E/TXT&from=EN>.

¹⁶⁹ Ibid. paragraph [56].

¹⁷⁰ C-92/92. and C-326/92. *Phil Collins v Imtrat Handelsgesellschaft mbH and Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH and Leif Emanuel Kraul kontra EMI Electrola GmbH*. Available at: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=61992CJ0092&lang1=hu&type=TEXT&ancre=>.

¹⁷¹ Ibid. paragraphs [19]–[22].

¹⁷² See paragraph 28 of Advocate General VILLALÓN’s opinion.

¹⁷³ Eugene C. LIM: On the Uneasy Interface between Economic Rights, Moral Rights and Users’ Rights in Copyright Law: Can Canada Learn from the UK Experience. *SCRIPTed: A Journal of Law, Technology and Society*, Vol. 15, No. 1, 2018. p. 88.

¹⁷⁴ *Deckmyn case* paragraph [36] 2).

¹⁷⁵ See Art. 5(3) points a), c), d) and f) of the InfoSoc Directive.

¹⁷⁶ Art. 5(1) point b) of the CDSM Directive.

¹⁷⁷ Act LXXVI of 1999 on Copyright.

source and the author named therein”. In the case of three other free uses, the phrase “the source and the name of the author must be indicated” is used,¹⁷⁸ which is in line with the solution used in EU law. Based on all this, it appears that both EU law and the regulatory solutions of the HCA include the author’s right to have his name indicated in the obligation of source indication.

Furthermore, as regards the uses which carry a discriminatory message, the *Deckmyn* decision states that “holders of rights [...] have, in principle, a legitimate interest in ensuring that the work protected by copyright is not associated with such a message.”¹⁷⁹ That finding appears to have addressed, on the one hand, the negative aspects of the right to claim authorship of the work and, on the other hand, it indirectly includes requirements relating to the right of integrity.¹⁸⁰ MEZEI summarizes the findings of the CJEU and the conclusions that can be drawn from it as follows.

“However, the above decision of the CJEU in its own form means that in the case of violations of fundamental rights, integrity is also violated, but without the violation of fundamental rights, moral rights are marginal. This could ultimately lead to a stalemate in the courts of the Member States: because while the CJEU says that «parodying with something» (in the absence of a violation of fundamental rights) is okay, the Member States’ practice with regard to moral rights may suffer.”¹⁸¹

Mezei explains in another place, that “[a]nother somewhat paradoxical conclusion of the *Deckmyn* judgment is that, while the CJEU has considered it possible to enforce [...] fundamental rights based on adopting changes relative to the original work (infringement of the right of integrity), such partial recognition of the moral rights [...] is in the interests of the pictured community (the Muslim minority). If this is true, then the most important innovation of the *Deckmyn* judgment is the creation of a completely new regime for moral rights.”¹⁸² Pogácsás expresses similar reservations: “the violation of the right to integrity alone would not have been sufficient, or we could say that the «political cartoon» in question could be considered infringing copyright only because the parody violates another fundamental right (here, non-discrimination). Although this decision is understandable in view of the European Union’s relationship with moral rights, the recognition of integrity as an independent right may be confusing for Member States’ practice of balancing interests.”¹⁸³

¹⁷⁸ HCA Section 34(1)–(2), Section 36(1)–(2) and Section 37.

¹⁷⁹ *Deckmyn* case paragraphs [29]–[31].

¹⁸⁰ ROSATI (2015) 527.

¹⁸¹ MEZEI (2014).

¹⁸² MEZEI (2016) 475.

¹⁸³ POGÁCSÁS (2018) 335.

In our opinion, the above conclusions of Mezei and Pogácsás are correct. Although the Deckmyn decision formally avoids the issue of moral rights, it nevertheless makes relevant and serious findings with regard to the right to claim authorship of the work, the author's right to have his name indicated and the right of integrity. This is especially true for Hungarian copyright law, as in our case it was not possible to hide behind the conditions of a pre-existing exception or judicial practice and weigh the findings of the CJEU from there: the legislator had to pay attention to the CJEU's findings during the codification of the parody exception.

III.3. Moral rights in France

Moral rights were born in the cradle of continental law,¹⁸⁴ as they originated in France.¹⁸⁵ They stem from natural law thinking, the romantic image of the author, and the inner, immanent, and close relationship between the author and his work.¹⁸⁶ The importance of their codification was also emphasized by Honoré de Balzac and Victor Hugo.¹⁸⁷ As early as the first half of the 20th century, French jurisprudence began to work out the foundations of moral rights. Several judgements have been reached that can be seen as precursors to the rights to publication,¹⁸⁸ to claim authorship and to integrity.¹⁸⁹ Later practice also proved to be very rich,¹⁹⁰ the term "moral rights" itself being first used in a 1902 lawsuit.¹⁹¹ In the French system, moral rights cannot be alienated, they are upheld after the death of the author,¹⁹² but there is a limited possibility of waiving them.¹⁹³ However, moral rights

¹⁸⁴ Mariko A. FOSTER: Parody's Precarious Place: The Need to Legally Recognize Parody as Japan's Cultural Property. *Seton Hall Journal of Sports and Entertainment Law*, Vol. 23, No. 2, 2013. p. 243.

¹⁸⁵ Roberta Rosenthal KWALL: The soul of creativity: forging a moral rights law for the United States. Stanford University Press, 2010. p. 39.

¹⁸⁶ CIOLINO (1997) 38, 76.

¹⁸⁷ KWALL (2010) 39.

¹⁸⁸ *Vauve Vergne c. Héritiers Vergne*, Cour d'appel. Paris, 11 January 1828. Available at: <https://tinyurl.com/rlnryay>. See also: Calvin D. PEELER: From the Providence of Kings to Copyrighted Things (and French Moral Rights). *Indiana International & Comparative Law Review*, Vol. 9, 1999. p. 447.

¹⁸⁹ *Marquam c. Lehuby*, Tribunal de commerce. Paris, 22 August 1845. Available at: <https://tinyurl.com/ssn-g4rg>. See also: Lee MARSHALL: Bootlegging: Romanticism and Copyright in the Music Industry. SAGE Publications, 2005. p. 47.

¹⁹⁰ Isabella ALEXANDER – H. Tomás GÓMEZ-AROSTEGUI: *Research Handbook on the History of Copyright Law*. Edward Elgar, 2016. p. 419.

¹⁹¹ *Cinquin c. Lecocq*, Cour de Cassation. Paris, 25 June 1902. See also: Natalie C. SUHL: Moral Rights Protection in the United States Under the Berne Convention: A Fictional Work? *Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal*, Vol. 12, No. 4, 2002. p. 1210.

¹⁹² PERRAKI (2000) 335.

¹⁹³ Thomas P. HEIDE: The Moral Right of Integrity and the Global Information Infrastructure: Time for a New Approach. *U.C. Davis Journal of International Law & Policy*, Vol. 2, 1996. pp. 245–247.

can be limited, e.g. with regard to the right to integrity, French law contains a limitation concerning software.¹⁹⁴

French law has provided for an explicit parody exception¹⁹⁵ since 1957,¹⁹⁶ the provision was revised in 1992, and has remained unchanged since then.¹⁹⁷ The wording of the free use is general in the sense that it is not tied to a specific use or economic right, so in principle any use of a work for parody purposes is allowed as long as it satisfies the regulated conditions (published work, compliance with the rules of the genre).¹⁹⁸ From this, several studies have concluded that parody uses can be exercised regardless of moral rights, possibly overriding both the author’s right to have his name indicated and the integrity of the work.¹⁹⁹

French case law helps to judge the above statement. The 1962 *Buffet case*²⁰⁰ was based on the sale of a refrigerator door. French painter Bernard Buffet has been invited to take part in an auction. For the event, Buffet painted the four sides (the door, left and right sides and the top) of a refrigerator; his work was auctioned off and the proceeds were donated to charity. Six months later, the work came up at another auction, but not in its entirety, as only one of the paintings was offered for sale, with the refrigerator door being detached. The author objected to the dismantling of the original work, with which the court agreed, as the use violated the integrity of the work.²⁰¹

In the 1977 *Peanuts case*,²⁰² the famous characters of the comic book series created by Charles M. Schulz (Snoopy, Charlie Brown) were featured in obscene situations. The court found that if the parody is distinctive – the work of the author and the parody can be clearly distinguished –,²⁰³ then freedom of expression in the use of the parody overrides the au-

¹⁹⁴ Code de la propriété intellectuelle L121-7.

¹⁹⁵ Code de la propriété intellectuelle L122-5.4. The provision in French is available at: <https://goo.gl/gm-L9c2>. The provision in English is available at: <https://goo.gl/KQLk7W>.

Article L122-5 Lorsque l’œuvre a été divulguée, l’auteur ne peut interdire: 4° La parodie, le pastiche et la caricature, compte tenu des lois du genre.

Article L122-5 Once a work has been disclosed, the author may not prohibit: 4°. parody, pastiche and caricature, observing the rules of the genre.

¹⁹⁶ See also: JOFFRAIN (2001) 760.

¹⁹⁷ Amy LAI: *The Right To Parody – Comparative Analysis of Copyright and Free Speech*. Cambridge University Press, 2019. pp. 171–172.

¹⁹⁸ Ana RAMALHO: *Parody in Trademarks and Copyright: Has Humour Gone Too Far*. Cambridge Student Law Review, Vol. 5, No. 1, 2009. p. 66.

¹⁹⁹ FOSTER (2013) 330 and HEIDE (1996) 248.

²⁰⁰ Buffet c. Fersing, Cour d’appel, Paris, 1962. See John Henry MERRYMAN: *The Refrigerator of Bernard Buffet*. Hastings Law Journal, Vol. 27, 1976. p. 1024.

²⁰¹ John Henry MERRYMAN: *Thinking about the Elgin Marbles: Critical Essays on Cultural Property, Art and Law*. Kluwer Law International, 2009. p. 406.

²⁰² Les Peanuts. Trib. de Gr. Inst. de Paris, January 19, 1977. *Revue Internationale de Droit D’auteur*, Vol. 92, 1977. p. 167. Available at: <https://www.la-rida.com/fr/article-rida/2990?lang=fr>.

²⁰³ Neil W. NETANEL: *Why has Copyright Expanded? Analysis and Critique*. UCLA School of Law Public Law & Legal Theory Research Paper Series, Research Paper, No. 07-34, 2007. p. 32. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1066241

thor's right to integrity.²⁰⁴ Essentially the same decision was made by the court in the 1978 *Tarzoon case*,²⁰⁵ in which the character of Edgar Rice Burroughs' "Tarzan" character was portrayed,²⁰⁶ also in an obscene context, in the cinematographic work "Tarzoon, La Honte de la Jungle" ("Tarzoon, the Shame of the Jungle").²⁰⁷

In the 1992 *Godot case*,²⁰⁸ the creative freedom of a theatrical director and the author's moral right collided, as Samuel Beckett, the author of "Waiting for Godot," made it clear in his lifetime that the roles in his work could only be played by men,²⁰⁹ but the theatrical adaptation deviated from this. The court gave priority to moral rights in the conflict between the two rights.²¹⁰

The plaintiffs also pleaded infringement of their moral rights in the 2014 *Commissaire Crémèr case*.²¹¹ The use embodied in the comic was meant to parody the character of a fictional French detective, Commissaire Maigret (the well-known character also appears in many novels, radio plays and films). The rightholders argued that their moral rights have been violated as a result of the original character being confused by the target audience with the new detective appearing in the parody. The court held that the use was humorous and differed from the original work to such an extent that there was no likelihood of confusion between the works, so it did not find a violation of moral rights.²¹²

Finally, it is important to mention the 2015 *Dieudonné case*.²¹³ In a musical video, M'Bala dit Dieudonné parodied the work "l'Aigle noir" ("The Black Eagle") by Holocaust survivor and performer known as Barbara. The adaptation was entitled "Le rat noir" ("The Black Rat") and clearly conveyed an anti-Semitic message. In the court's view, although freedom of expression may restrict copyright, the use made by the defendant ("a parody of hatred") went beyond the legally permissible framework of expressing one's opinion and clearly infringes the author's moral rights.²¹⁴

²⁰⁴ Fiona MACMILLAN: *New Directions in Copyright Law*. Edward Elgar Publishing, 2007. p. 32.

²⁰⁵ *Tarzoon*. Trib. de. Gr. Inst. de Paris, January 3, 1978. See: JACQUES (2015) 20.

²⁰⁶ Rachel D. MURPHY: *Tarzoon v. Tarzan: A New Look at the Legal Status of Parody*. *Art & The Law*, Vol. 5, 1979. p. 14–17.

²⁰⁷ MACMILLAN (2007) 32.

²⁰⁸ *Godot*. Tribunal de grande instance de Paris. *Revue Internationale de Droit D'auteur*, Vol. 155, October 15, 1992. p. 225. Available at: <https://www.la-rida.com/fr/article-rida/3118?lang=fr>.

²⁰⁹ SÁPI Edit: A színpadi művek szerzői joga. *Patrocínium*, 2019. p. 139. Available at: <http://patrocinium.hu/wp-content/uploads/2019/02/S%C3%A1pi-Edit-A-sz%C3%ADnpadi-m%C5%B1vek-szerz%C5%91i-joga.pdf>.

²¹⁰ Laurence R. HELFER – Graeme W. AUSTIN: *Human Rights and Intellectual Property: Mapping the Global Interface*. Cambridge University Press, 2011. p. 258.

²¹¹ *Commissaire Crémèr*. La Cour de Cassation, 13-14.629. 4 September 2012. Available at: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000029453424&fastReqId=718780014&fastPos=21>.

²¹² LAI (2019) 179.

²¹³ *Dieudonné*. La tribunal de grande instance de Paris, January 15, 2015. Available at: https://www.huffingtonpost.fr/caroline-mecary/condamnation-dieudonne-barbara_b_6513612.html.

²¹⁴ LAI (2019) 179–180.

In our opinion, it can be concluded from French practice that in the case of uses that comply with a codified parody exception, moral rights do not take precedence over free use, however, legal restrictions and externalities outside copyright law may override the provided exception (especially when the use goes beyond the legally permissible framework of freedom of expression).²¹⁵

III.4. Moral Rights in Hungary

To a certain extent, the Hungarian approach to moral rights is in line with the development of continental legal systems: they are traditionally based on the personal relationship²¹⁶ between the author and his work,²¹⁷ protect personal interests not covered by economic rights²¹⁸ and serve the author’s moral recognition.²¹⁹ Although Hungarian law does not contain a general definition of moral rights,²²⁰ it provides extensive protection for the recognition of the right to claim authorship, the right to publication and revocation of the work, the rights to integrity of a work and the right of the author to have his name indicated.²²¹

In the approach of the HCA, moral rights may not be the subject of trade: they are not alienable,²²² they cannot be transferred in any other way, nor can they be waived.²²³ These rights remain protected – during the term of protection – even after the death of the author (although not with unchanged content) and are enforceable by the person entrusted with their care or the author’s heir.²²⁴

²¹⁵ Ibid. 181–182.

²¹⁶ GYENGE Anikó: Alkotmányossági kérdések a szerzői jogban. *Industrial Property and Copyright Review*, 2003/5. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200310/01-gyenge.html>.

²¹⁷ POGÁCSÁS Anett: A közkinccs és a szerzői személyhez fűződő jogok. In: KOLTAY András – DARÁK Péter (ed.): *Ad Astra Per Aspera: Ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest, 2017. p. 600.

²¹⁸ MEZEI Péter: A szerzői jog jövője (is) a tét – Gondolatok a Google Books könyvdigitalizálási projektről. *Industrial Property and Copyright Review*, 2011/5. p. 19. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/kiadv/ipsz/201105-pdf/1110-szemle.pdf>.

²¹⁹ SCHWERTNER Nikolett Beatix: A zeneművek szerzői jogi szabályozása egy zeneszerző szemszögéből. *Industrial Property and Copyright Review*, 2014/3. p. 74. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/kiadv/ipsz/201403-pdf/03.pdf>.

²²⁰ GYENGE Anikó – BÉKÉS Gergely: A Digital Rights Management szerzői jogi természetéről. *Industrial Property and Copyright Review*, 2006/1. p. 53. Available at: https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/kiadv/ipsz/200602-pdf/03_tanulmany%20gyenge_bekes.pdf.

²²¹ HCA Chapter II.

²²² KARDOS Andrea – SZILÁGYI Dorottya: Szellemi alkotások büntetőjogi védelme – I. rész. *Industrial Property and Copyright Review*, 2011/6. p. 13. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/kiadv/ipsz/201106-pdf/1112-szemle.pdf>.

²²³ POGÁCSÁS Anett: A szerző jelentősége és művével való kapcsolata. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/1. p. 155. Available at: <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20141sz/11.pdf>.

²²⁴ BARTA Judit: Építészeti alkotások szerzői jogi védelme és a gazdasági reklámozás némely összefüggései megtörtént esetek alapján. *Industrial Property and Copyright Review*, 2011/6. p. 105. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/kiadv/ipsz/201106-pdf/06.pdf>. and Section 14(1) of HCA.

Given that in the case of uses of parody the right to have the author's name indicated and the right to integrity are of paramount importance²²⁵ (as the exception can only be exercised in lawfully published works), this Chapter will focus only on these specific moral rights.

III.4.1. Indicating the Name of the Author

With regard to the author's right to have his name indicated, Hungarian law may face the same problem as other countries: according to Section 12(2) of the HCA, due to the moral nature of the economic right related to adaptation,²²⁶ the name of the author of the original work has to be indicated.²²⁷ Parody is primarily considered a special kind of adaptation, so the question arises: is it necessary to indicate the name of the author of the original work in uses for the purpose of parody? An interesting conflict of interest can be identified in this regard, as the author obviously has the right to claim authorship of the original work,²²⁸ but at the same time he may have a serious interest in distancing himself from the message contained in the parody. In our view, given the nature of the specific use, the CJEU correctly approached the issue in the Deckmyn decision,²²⁹ stating that the author of the original work may have a legitimate interest in not associating his work with certain content and that the parodist is not required to indicate the source of the original work.²³⁰ However, if the author of the original work is not identified in the parody, perhaps it is also to be expected that the parody should be visibly and clearly detached from the original work.²³¹

It is, of course, quite clear that under the current regulations of the HCA, the author has the right to object to the indication of his name on the parody.²³²

²²⁵ See also: Pedro G. SALAZAR: The Acuff-Rose Parody Case: Give unto the Congress What is the Congress' and to the States What is the States'. *Revista Juridica de La Universidad Interamericana De Puerto Rico*, Vol. 29, No. 1, 1994. p. 171.

²²⁶ LEGEZA Dénes: Egy paragrafus margójára – Adalékok a munkaviszonyban létrehozott művek szabályozásához. *Industrial Property and Copyright Review*, 2014/2. p. 108. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/kiadv/ipsz/201402-pdf/05.pdf>.

²²⁷ GYERTYÁNFY Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: A jogok keletkezése, forgalmuk; A személyhez fűződő jogok. *Industrial Property and Copyright Review*, 2013/3. p. 85. Available at: <https://www.hipo.gov.hu/kiadv/ipsz/201303-pdf/03.pdf>.

²²⁸ POGÁCSÁS Anett: A szerző fogalmának és jelentőségének alakulása napjainkban. In: POGÁCSÁS Anett (ed.): *Quaerendo et creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja tiszteletére*. Szent István Társulat, Budapest, 2014. p. 489.

²²⁹ This is consistent with: JACQUES (2015) 129.

²³⁰ Deckmyn paragraphs [31], [33]. See also: Iona SILVERMAN: The Parody Exception Analysed. *Managing Intellectual Property*, Vol. 254, 2015. p. 28.

²³¹ LIM (2018) 73.

²³² See Section 12(3) of HCA.

III.4.2. Right to Integrity

We may face a much more complex problem when examining the right to integrity of a work. Art. 10 of the Copyright Act of 1969²³³ established an especially strong system of protection of integrity²³⁴ when it stated that “[A]ny unauthorised modification or use of the author’s work shall be considered an infringement of his moral rights.” However, the explanatory memorandum to the HCA (which replaced the Copyright Act of 1969) points out that the above mentioned provision “resulted in excessive, unrealistic protection of the integrity of the work, which also served as a disproportionate and unreasonable restriction on the freedom of creation and performance.” Consequently, the original version of the HCA (in force between 1999 and 2013) “reverted to the provision contained in Art. 6bis of the Berne Convention, which has proved its worth over several decades and is also flexible in adapting to technical progress”, and with regard to the interpretation of Section 13 of the HCA, the explanatory memorandum clearly states that “only the distortion or mutilation of a work or any other modification or impairment of the work which is prejudicial to the honour or reputation of the author shall be regarded as an infringement.”²³⁵

This interpretation was applicable until the entry into force of Act XVI of 2013 (1 April 2013), which amended the HCA’s above-mentioned provision in Section 13. The amendment formally makes only a minimal change of wording. However, according to the explanatory memorandum²³⁶ to Act XVI of 2013²³⁷ – although the provision between 1999 and 2013 was otherwise viable and performed well in practice –²³⁸ in order to address the “remaining concerns”, “it must be made clear that any distortion or mutilation of the work shall be prohibited and the condition regarding the use’s prejudicial nature to the honour or reputation of the author shall be only applicable in the case of modification or other misuse.” The amendment therefore seeks to split Section 13 of the HCA, as a result of which the first provision of the sentence provides unconditional protection against all direct interference,

²³³ Act III of 1969 on Copyright.

²³⁴ Regarding the objective and subjective side of integrity, see Gabrielle OSORIO: Does Literal Bohemian Rhapsody Infringe Copyright. *Perth International Law Journal*, Vol. 3, 2018. p. 61.

²³⁵ Explanatory memorandum to Section 10-15 of HCA.

²³⁶ Explanatory memorandum to Section 35 of Act XVI of 2013.

²³⁷ MUNKÁCSI Péter: Moral Rights and the Cultural Aspects of Hungarian Copyright Law. In: Mira Sundara RAJAN (ed.): *Cambridge Handbook on Intellectual Property in Central and Eastern Europe*. Cambridge University Press, 2019. p. 66.

²³⁸ Section 13 of HCA (in force between 1999 and 2013, and between 2013 and 2021).

Art. 13. The moral rights of an author are infringed by every kind of distortion and mutilation or any other modification or impairment of his/her work that is injurious to the honour or reputation of the author.

Art. 13. Any distortion, mutilation or other modification of the author’s work or any other misuse relating to the author’s work that prejudices the honour or reputation of the author, shall be considered an infringement of the author’s moral rights.

while the second provision protects against indirect interference, provided that the author's honour or reputation is also damaged.²³⁹

Before revealing the critical remarks on this amendment, it should be noted that the Berne Convention regulates in this respect a minimum level of protection, so that the establishment of a stronger level of protection in the HCA is fully in line with the international legal framework. However, it should be noted that the vast majority of the legal literature²⁴⁰ and even the Berne Convention's Commentary²⁴¹ clearly support the interpretation of the original, 1999 provision of the HCA, saying that any violation of the right to integrity is conditional on damage to the author's honour or reputation.²⁴²

At this point, it should be emphasized that the Hungarian Council of Copyright Experts (hereinafter CCE) addresses the issue of the integrity of the work in a number of its expert opinions, from which the following conclusions can be drawn. On the one hand, the CCE refers in several places to the above mentioned explanatory memorandum to the HCA, in which it was stated that the 1969 Hungarian Copyright Act's regulatory solution, according to which all unauthorized use, unconditionally violated integrity, was not appropriate.²⁴³ On the other hand, in agreement with the Berne Convention, it indicates that infringement to the integrity of the work can only be invoked in the case of prejudice to the author's honour or reputation.²⁴⁴ Furthermore, the CCE also mentions that Section 13 of the HCA protects only the essential elements of the work²⁴⁵ and that infringement must always be examined in the light of the circumstances of the particular case.²⁴⁶ It can also be an important addition in the context of parody that in several cases – typically related to architectural works – the CCE considered moral rights to be limited by certain external factors, primarily the right to property or public interest.²⁴⁷ It was further found that the absence of infringement of economic rights does not mean that moral rights could not have been

²³⁹ GYERTYÁNFY Péter: Repedések a hatályos szerzői jogi épületén. In: GRAD-GYENGE Anikó – KABAI Eszter – MENYHÁRD Attila (ed.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018.

²⁴⁰ Phyllis AMARNICK: American Recognition of the Moral Right: Issues and Options. *Copyright Law Symposium*, Vol. 29, 1979. p. 31, HEIDE (1996) 225, LIM (2018) 90, LIPTON (2011) 546. and LAI (2019) 52.

²⁴¹ WIPO: *Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*. Geneva, 1978. p. 42. Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/615/wipo_pub_615.pdf.

²⁴² See also: PAKU Dorottya Irén: *Digitális Sampling a magyar és német szerzői jogban – I. rész*. *Industrial Property and Copyright Review*, 2019/4. pp. 88–89. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/szemle-2019-4/04.pdf>.

²⁴³ CCE 2/2001, CCE 35/02, CCE 18/2003, CCE 4/2004, CCE 7/2004. and CCE 1/2006.

²⁴⁴ CCE 2/2001, CCE 19/2002, CCE 35/2002, CCE 4/2004, CCE 7/2004, CCE 26/2004, CCE 1/2006, CCE 06/07/01, CCE 38/07/01, CCE 17/10, CCE 18/10, CCE 19/12. and CCE 13/13.

²⁴⁵ CCE 7/2004, CCE 18/10, CCE 25/10, CCE 02/13. and CCE 40/15. See also: POGÁCSÁS Anett: *Szerzői jog újratöltve*. *Industrial Property and Copyright Review*, 2010/6. p. 34. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/kiadv/ipsz/201012-pdf/02.pdf>.

²⁴⁶ CCE 37/2001. and CCE 30/2003.

²⁴⁷ CCE 18/09, CCE 38/07/01. and CCE 13/13.

infringed²⁴⁸ and that infringement of the rights contained in Chapter II of the HCA also makes it impossible to comply with the three-step test.²⁴⁹

In expert opinion 1/2006 the CCE states that “*Both the rights to property and copyright (its economic and moral elements) enjoy constitutional protection. In the event of a collision between these rights, one of them will necessarily be restricted. In such cases, neither the «natural» internal limits of copyright [the term of protection that limits copyright in time (HCA Section 31) or the free uses (HCA Chapter IV, Section 33-41), nor the restrictions on property rights rooted in the Civil Code are in themselves sufficient to eliminate the conflict.*” From this, the question may also arise – *a contrario* – whether free uses, as an internal limitation to copyright, may provide a possibility for the legislator to strike a balance between colliding fundamental rights. If the answer to the above question is in the affirmative, must a parody exception take account of freedom of expression? Is it also possible to limit moral rights on that basis?

It is also worth noting that there have been several comments in Hungarian papers following (or even before)²⁵⁰ the 2013 amendment of Section 13 of the HCA that the 1999 version of the provision provided the correct interpretation²⁵¹ and the explanatory memorandum to the amendment did not really clarify the rationale or necessity for the modification.²⁵² Although Faludi stated – in 2011 – that the two different interpretations could have been reconciled,²⁵³ in our view, given the purpose of the provision and its accepted international interpretation, the text in force between 1999 and 2013 seems more justified. The debate was closed by Act XXXVII of 2021 (which came into force on 1 June 2021), which amended once again Section 13 of the HCA, restoring the provision to its original (1999) meaning, which is consistent with Art. 6bis of the Berne Convention.²⁵⁴

Finally, it can be an important addition in the context of parody that the assessment of integrity should – in principle – be adapted to the circumstances of the case, including the

²⁴⁸ CCE 18/10.

²⁴⁹ CCE 19/17.

²⁵⁰ BÉKÉS Gergely – MEZEI Péter: A sampling megítélése a magyar szerzői jogban. *Industrial Property and Copyright Review*, 2010/6. pp. 20–21. Available at: <https://goo.gl/XpsZ9d>.

²⁵¹ MEZEI Péter: Elképzeltém: nem lenne jó. In: POGÁCSÁS Anett (ed.): *Quaerendo et creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja tiszteletére*. Szent István Társulat, Budapest, 2014. p. 413; and PAKU (2019) 89.

²⁵² SÁPI Edit: A hazai szerzői jogi jogalkotás fontosabb állomásai. *Industrial Property and Copyright Review*, 2019/6. pp. 66–67. and SÁPI (2019) 151.

²⁵³ FALUDI Gábor: A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. *Infokommunikáció és Jog*, 2011/5. p. 166.

²⁵⁴ From 1 June 1, 2021. Section 13 of the HCA states „The personal rights of an author shall be considered violated by every kind of distortion and defamation or alteration in any manner or any form of misuse of his or her work which prejudices the integrity or reputation of the author.”

specific type of work²⁵⁵ and the particular form of use.²⁵⁶ Consequently, in examining the infringement of integrity, it should be taken into account that parody uses can be of added value as an accepted means of expression.

III.5. A Partial Conclusion

Although moral rights raise serious questions about parody at the international level, the Hungarian approach puts the legislator in a particularly difficult position when considering the inclusion of the parody exception in the HCA.

This stems essentially from the approach that free uses, while undoubtedly affecting moral rights at several levels, are fundamentally intended to limit economic rights. Regulating a specific parody exception would therefore not in itself mean that the exception also affects moral rights.²⁵⁷ With regard to the right to name indication, as explained above, the omission of the obligation to indicate the source (which, in our view, should be upheld in accordance with the Deckmyn decision) would indirectly limit the right under Section 12 of the HCA.

The real difficulty, however, is to reconcile parody with the right to integrity. It is perhaps beyond dispute that parody by its very nature affects the integrity of the work.²⁵⁸ In the process of parodying, the original work is altered, which in some cases includes mutilation or distortion of the work. Criticism in parody is often sharp, sometimes downright obscene, it may target both the work and its author. As WEIR puts it, “[s]ince parody is aimed at the author’s modes of expression and characteristic turns of thought or phrase, it is principally an attack upon the author’s personality manifested in his or her creation.”²⁵⁹

The questions arising from the collision between moral rights and parody could be – at least partially – answered by the legal framework of freedom of expression if the question is judged according to the interpretation of the Berne Convention.²⁶⁰ The situation is com-

²⁵⁵ POGÁCSÁS Anett: Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben. Infokommunikáció és Jog, 2017/1. p. 40. Available at: https://infojog.hu/wp-content/uploads/pdf/201768_38_45_PogacsasAnett.pdf.

²⁵⁶ GRAD-GYENGE Anikó (ed.): Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez. ProArt, 2019. p. 73.

²⁵⁷ FALUDI (2015) 117.

²⁵⁸ Sheldon N. LIGHT: Parody, Burlesque, and the Economic Rationale for Copyright. Connecticut Law Review, Vol. 11, No. 4, 1979. p. 617.

²⁵⁹ Moana WEIR: Making Sense of Copyright Law Relating to Parody – A Moral Rights Perspective. Monash University Law Review, Vol 18, No 2, 1992. p. 196.

²⁶⁰ See also: KOLTAY András: A közéleti szereplők hírnév- és becsületvédelme Európában. In: POGÁCSÁS Anett (ed.): Quærendo et creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja tiszteletére. Szent István Társulat, Budapest, 2014. p. 319. and KOLTAY András: A becsület, a jóhírnév és az emberi méltóság fogalmi elhatárolása a magyar magánjogban. In: KOLTAY András – DARÁK Péter (ed.): Ad Astra Per Aspera: Ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából. Pázmány Press, Budapest, 2017. pp. 435–458.

plicated by the fact that acquiring authorization is not a viable alternative for parody,²⁶¹ as in many cases the author of the original work may have an explicit interest in not having the parody made. In our view, the exception must not leave uses unrecognised that are not infringing the integrity right and are within the legally recognised boundaries of freedom of expression.²⁶²

IV. THE PREVIOUS HUNGARIAN STANDPOINT ON PARODY

As the HCA did not previously contain an exception for parody, it did not, of course, contain a definition or other reference to this use. However, one of the goals of this paper is to explore the arguments by which the Hungarian legislator has not previously transposed the optional exception provided for in the InfoSoc Directive, and then to clarify whether these arguments could be considered valid.

IV.1. Parody in the Light of the Expert Opinions of the CCE and Hungarian Legal Literature

The CCE has addressed the Hungarian copyright regime’s approach to parody in several expert opinions. First of all, there are relevant findings in CCE’s expert opinion 39/2002, stating that on the one hand, there is no judicial practice relating to parody in Hungary,²⁶³ and on the other hand, it names several characteristics that uses of parody usually have. Parody thus exaggerates the style of the original work, or presents the characteristic features of the author’s works in a humorous way, and it also may be characterized by “devastating critique”.²⁶⁴ In light of this, the definition of parody in the CCE’s interpretation covers not only strictly parody, but also the mocking imitation of the author’s style.

CCE’s expert opinion 13/2003 contributes additional aspects to the interpretation of the definition of parody. In its interpretation, the necessary element of parody is to evoke the original work, but it is important that the new, original elements predominate in the work created through adaptation. In addition, it is particularly interesting that in the CCE’s view, in Hungarian copyright, the adaptation subject to a licence and a parody as a free use can in principle be distinguished (even without an exception in the HCA).²⁶⁵

²⁶¹ FOSTER (2014) 339, LIM (2018) 73. and Sangwani Patrick NG’AMBI: Parody: A Defence for the Defenceless Satirist. *Zambia Law Journal*, Vol. 41, 2010. pp. 17, 22.

²⁶² JACQUES (2015) 195.

²⁶³ GRAD-GYENGE Anikó: Film és szerzői jog – A megfilmesítési szerződés. *Médiatudományi Intézet*, 2016. p. 66.

²⁶⁴ CCE 39/2002. Available at: <https://goo.gl/DXh59j>.

²⁶⁵ CCE 13/2003. Available at: <https://goo.gl/sQe8eA>.

These thoughts are further detailed in CCE's expert opinion 16/08. The CCE interprets parody as a well-known instrument of intellectual debate and as a "*particular internal limitation recognized by copyright, serving the constitutional right of freedom of opinion*". In order to acknowledge parody in copyright law as free use, it is also objectively necessary to evoke the original work and that the parodist acquire an independence, "*distance*" his work from the original by creative activity, an original work through individual creation. The expert opinion explains that parody is "*an exception from the right of adaptation, but not to be considered as an expressly mentioned free use*." The elements that can be taken over without permission are the parts that are necessary for evoking and for expressing opposition to the original work. Finally, the CCE – and it is interesting whether this contradicts its expert opinion 39/2002, which says that the imitation of the author's style also falls within the concept of parody – explains that imitation of style is covered by Section 1(6) of the HCA,²⁶⁶ and thus is not subject to exclusive rights.²⁶⁷

In his study on the copyright perception of parody, FALUDI also refers to CCE's expert opinion 16/08. He concludes that in his view there is no need to add a parody exception to the HCA, as parody's "*purest form*" draws so little from the original work that it does not reach the level of adaptation, "*it fits within the framework of quotation, the most typical free use*", and the copyright approach to parody should be – in any case – subject to a case-by-case examination by the court.²⁶⁸ In connection to this, it should be noted that the recognition of parody through the exception of quotation – as e.g. it is also the case in Italy and the Czech Republic – although not unprecedented, is far from being the dominant approach. Furthermore, it was a problem that certain genres were inherently excluded from the free use of quotation in Hungarian copyright law, such as works of fine art (this approach was modified by the transposition of the CDSM Directive). Nevertheless, uses of parody typically go beyond this form of free use.

Grad-Gyenge in her monograph on copyright exceptions and limitations also touches on the issue of parody. In her view, there is no need to introduce an exception in the HCA, as the transposition of the parody exception from the InfoSoc Directive would only allow "*the works concerned to be used unaltered by the parodist*".²⁶⁹ The Deckmyn decision presented above – which was reached well after the publication of the monograph – does not necessarily suggest this, although there is no doubt that the CJEU could not include the right of adaptation in its judgment as it is not a harmonized economic right. She also explains that

²⁶⁶ HCA Section 1(6) "Ideas, principles, theories, procedures, operating methods, and mathematical operations shall be excluded from copyright protection."

²⁶⁷ CCE 16/08. Available at: <https://goo.gl/n6TxhT>.

²⁶⁸ FALUDI (2015) 95, 112 and 115.

²⁶⁹ However, in countries where the exception was introduced after EU accession, such as Lithuania, the texts adopted suggest a more flexible interpretation.

some forms of parody – such as the pastiche – do not require a licence and parodies are in many cases covered by the quotation exception.²⁷⁰

The Commentary to the HCA²⁷¹ also addresses the issue of parody. Similarly to the above-mentioned standpoint of the CCE and relevant studies, the Commentary addresses the problem of evocation and imitation of style, and states that the distinction between uses that require a licence and parody as free use (even without an exception in the HCA) requires an individual examination in each case.

For the sake of completeness, it is also necessary to refer to the Copyright Act of 1969, which provided for a narrow recognition of parody uses in Section 17(3),²⁷² but this provision was repealed in 1994 due to its conflict with the Berne Convention,²⁷³ and thus was not transferred into the HCA.

IV.2. Lessons learned from DC Comics v HVG Lapkiadó Kft.

For the first Hungarian legal dispute concerning the copyright assessment of a parody, we had to wait until 2018. The subject of the lawsuit between *DC Comics and HVG Lapkiadó Kft.*²⁷⁴ was the display and adaptation of DC Comics’ oldest and maybe most famous character, Superman. The cover of the 8 September 2016 issue of the weekly paper entitled HVG displayed Superman’s iconic motion: the stretching of his shirt with both hands and revealing the famous “S” symbol.²⁷⁵ Because the use took place without authorization of the rightholder, DC Comics filed a civil lawsuit.

²⁷⁰ GYENGE Anikó: Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere. HVG-ORAC, Budapest, 2010. pp. 222–225.

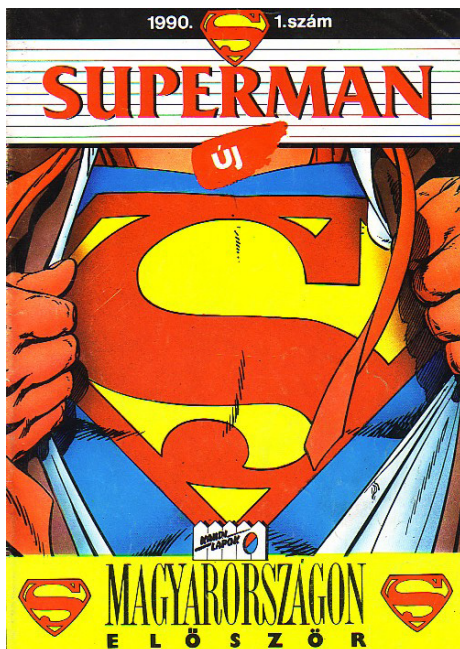
²⁷¹ GYERTYÁNFY Péter (ed.): Nagykomentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. Online version, 2019. See the commentary to adaptation.

²⁷² Act III of 1969 on Copyright, Art. 17(3) “A foreign work may be used to create a new, independent work; however, this right shall not extend to the adaptation of a foreign work for the purposes of stage, film, radio or television, or to to adaptation in the same genre.”

²⁷³ FALUDI (2015) 100.

²⁷⁴ Special thanks are due to László Bérczes, Founding Partner of Bérczes Law Firm, the legal representative of the plaintiff, for making the decisions related to the case available for scientific research.

²⁷⁵ CZEGLÉDI Ádám Sándor: Case law update – az elmúlt egy év legfontosabb védjegyjogi tárgyú döntései Magyarországon és az EU-ban. Presentation at the Hungarian Industrial Property and Copyright Association’s conference, 21 November 2019. Available at: http://mie.org.hu/2019_osz/Czegledi_DC_Comics_HVG.pdf.

5. Hungarian edition of the first issue of the Superman comic (right)
and the cover of HVG's issue in question (left)
(source: kepregenyaruhas.hu, hvg.hu)

The Budapest-Capital Regional Court (*Fővárosi Törvényszék*) requested the CCE's expert opinion to substantiate its own decision, in which the CCE seems to have refined some of its previous standpoints on the issue of parody.

“The acting council notes that the Hungarian Copyright Act does not include free use for parody purposes. Although Art. 5(3)(k) of EU’s 2001/29/EC Directive allows Member States to introduce free use for parody purposes, it leaves the transposition of the exception to the discretion of Member States. The Hungarian legislator did not introduce this free use when it amended the HCA by Act CII of 2003 for the purpose of legal harmonization.”²⁷⁶

²⁷⁶ CCE 07/19, point 2.

However, despite the above, the acting council refers back to CCE’s expert opinion 16/08, stating that “*parody, as an internal constraint on copyright, is a form of exercising freedom of expression, which is regulated in the Charter of Human Rights and the European Convention on Human Rights and protected by the Hungarian Constitution, recognized whether it be a parody of a person or a copyrighted work or performance.*”²⁷⁷ At the end, the expert opinion leaves the question open and leaves it to the discretion of the court to make the decision, as follows.

*“The parody exception therefore exists in Hungarian copyright law according to some opinions in the legal literature. The main issue is whether it should be included in the HCA as an explicitly named free use or whether the fundamental rights basis is sufficient, i.e. whether the fundamental right argument can override the HCA’s regulatory principle that only free uses that are explicitly named by the Act can be invoked.”*²⁷⁸

Pursuant to the decision of the Budapest-Capital Regional Court, the defendant argued during the proceedings, inter alia, that the use was “*a kind of parody of the original work that creates a new work without requiring the plaintiff’s permission. The depiction undoubtedly takes over some of the style elements of the character Superman, but it is a new work with a narrative that contrasts with the narrative of the original work, a use which is not subject to the plaintiff’s authorization.*”²⁷⁹ The defendant also refers to the reasoning of CCE expert opinion 16/08²⁸⁰ in relation to imitation of style, basing its argument on that the use took over only elements of style or parts that are unprotected by copyright. The Budapest-Capital Regional Court concluded the dispute regarding parody very briefly,²⁸¹ interpreting CCE’s export opinion²⁸² in the case as “*the Hungarian Copyright Act does not provide for free use for parody purposes, which makes the defendant’s defence in this regard weightless.*”²⁸³

²⁷⁷ Ibid.

²⁷⁸ Ibid.

²⁷⁹ Budapest-Capital Regional Court 3.P.23.174/2018/26.

²⁸⁰ E.g. CCE 16/08. „If a parody only parodies a style or an element that is not protected by itself, the question of adaptation does not arise.”

²⁸¹ See also: UJHELYI Dávid: Paródiával kapcsolatos döntés született Magyarországon. Copy21 blog, blog post, 3 May 2020. Available at: <http://copy21.com/2020/05/parodiaval-kapcsolatos-dontes-szuletett-magyarorszagon/>.

²⁸² It should be noted that when CCE’s expert opinion 07/19 was finalized, the decisions in Case C-476/17 Pelham, C-469/17 Funke Medien GmbH and Case C-516/17 Spiegel Online GmbH cases were unfortunately not yet available to the acting council, but their content would have been an interesting addition to the proceedings.

²⁸³ Budapest-Capital Regional Court 3.P.23.174/2018/26.

In the appeal proceedings, the decision²⁸⁴ of the Budapest-Capital Regional Court of Appeal (*Fővárosi Ítéltábla*) – which included the relevant parts of HCA's Commentary –,²⁸⁵ reached the same conclusion as the Budapest-Capital Regional Court saying “[s]ince the Hungarian Copyright Act does not provide for a free use for parody, therefore the plaintiff's authorization would have had to be sought for the adaptation. Failing that, the defendant's use is infringing.”²⁸⁶

IV.3. A Critical Analysis of the Previous Hungarian Approach to Parody

We partly agree with what has been said so far about the judgment made on parody and described in this Chapter, but on some points we would like to take an opposing view.

It is beyond dispute that for uses of parody it is essential to evoke the original work, the conclusions of the Deckmyn decision²⁸⁷ at EU level and the US case law's *conjure up* condition²⁸⁸ show the same picture. However, in order for an adaptation²⁸⁹ to result in an original work protected by copyright law,²⁹⁰ the parody must also have an original character, in a quality that gives a proper basis for the independent protection of the adapting work. It also seems correct to state that, under Section 1(6) of the HCA, imitation of the author's style does not constitute a relevant use from a copyright point of view and can therefore be made use of without the authorization of the rightholder or a licence fee. We also agree with Grad-Gyenge and Faludi in that, in some cases, parody falls within the scope of the quotation exception, although due to the problems explained above, this exception is only partially capable to cover parodies.

However, in our view, consideration needs to be given to identifying parody as a free use case even without an explicit exception in the HCA. According to the interpretation expressed in CCE's expert opinion 16/08, parody is an instrument of freedom of expression

²⁸⁴ Budapest-Capital Regional Court of Appeal 8.Pf.20.424/2019/5.

²⁸⁵ HCA Commentary “Parody necessarily makes the parodied work recognizable. It has the effect of adding new – exaggerated – features to the original work. Parody is a controversy – in content or artistic form – over the original work, a contrast, in which the parodist indirectly attributes a different content and form to the original work and this triggers a comic effect. Some parodies – if, on the one hand, the original work fades in them and the individual style of the parodist becomes recognizable, and, on the other hand, significant original features prevail against the original work – may qualify as new, independent works.”

²⁸⁶ BDT 2020.2. Bírósági Döntések Tára, 2020/1. pp. 10-14.

²⁸⁷ GRIFFITHS (2017) 5.

²⁸⁸ Robyn M. FLEGAL: Diametrically Opposing Viewpoints – Why Polar Opposites Should Not Attract the Parody Label Under the Fair Use Exception to Copyright Infringement. *Journal of Intellectual Property Law*, Vol. 21, 2013. p. 112.

²⁸⁹ POGÁCSÁS Anett: Különbözőség az egységben – A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára. Pázmány Press, Budapest, 2017. p. 114. Available at: <http://mek.oszk.hu/18600/18679/18679.pdf>.

²⁹⁰ MEZEI Péter: Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználása a fair use-teszt fényében. *Industrial Property and Copyright Review*, 2008/6. p. 57.

– which fundamental right is protected in Article IX of the Fundamental Law of Hungary, thus becomes, to some extent, an internal limitation of copyright law²⁹¹ on the basis of legal hierarchy – and thus parody’s explicit codification as free use is not necessary. At the same time, the interpretation of freedom of expression²⁹² (which according to some ideas is also the source of copyright law itself)²⁹³ as an external limitation to copyright law does not necessarily mean that it is possible to speak of free uses that are not explicitly mentioned in the HCA. This reasoning seems to contradict the prohibition of the broad interpretation of free uses mentioned in Section 33(3) of the HCA²⁹⁴ and the fact that the HCA defines the cases of free use by means of an *exhaustive list from which no derogation is allowed*, as the relevant studies confirm.²⁹⁵ However, it follows that Hungarian copyright law recognizes only those cases of free use that have expressively been codified in the HCA – excluding, of course, those that do not qualify for use from a copyright point of view, e.g. *de minimis* behaviours. On this basis, the category of free uses without explicit exception in CCE’s expert opinion 16/08, appear to be an unreasonably extensive interpretation and therefore contrary to the HCA.²⁹⁶ In principle, the connection between free uses without explicit codification and the three-step test seems also problematic, and raises a number of questions: does this category fall under the provisions of the three-step test (if yes, what is the legal basis for it?), or should it be interpreted outside the test (in this case, how can it be reconciled with obligations under international and EU law)?

Moreover, this argument does not appear to be satisfactory from the point of view of legal certainty, because users generally are not expected to have such a high level of dogmatic knowledge of copyright law. On the other hand, from the legislation itself it could have been concluded that Hungarian copyright law did not have a parody exception, so the user must apply for authorization from the rightholder in connection with the parody and is obliged to pay a licence fee. The fact that the use *may* be covered (narrowly) by the quotation exception means very little in practice, not to mention the fact that the purely dogmatic argument put forward by the CCE – concerning the explicitly not codified exceptions – is not guaran-

²⁹¹ FALUDI Gábor: A szerzői jog és az iparjogvédelem belső korlátjai. Jogtudományi Közlöny, 2006/7–8. pp. 280–292.

²⁹² See also: FALUDI Gábor: A szerzői jog alapjogi szemlélete az Európai Unióban. In: FALUDI Gábor (ed.): Liber amicorum: studia P. Gyertyánfy dedicata: ünnepi dolgozatok Gyertyánfy Péter tiszteletére. ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Budapest, 2008. pp. 185–209.

²⁹³ Kim TREIGER-BAR-AM: Kant on Copyright: Rights of Transformative Authorship. Cardozo Arts & Entertainment, Vol. 25, No. 3, 2008. p. 1066.

²⁹⁴ HCA Section 33(3) “The provisions pertaining to free use shall not be given a broad interpretation.”

²⁹⁵ KISS Zoltán: Kommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. Online version. “Detailed and [...] non-derogatory rules on free uses are justified by the nature of free use. [...] Therefore, the balance between copyright protection and the user’s (society’s) interests can only be maintained if the scope of free use is strictly limited by law.”

²⁹⁶ This derivation would otherwise seem acceptable if the three-step test were not interpreted as a general restriction or framework of free use, but – like the US fair use test – as an open-ended form of free use. See also: EUROPEAN COPYRIGHT SOCIETY (2014) 7.

teed to be upheld by court in a possible litigation (as we have seen in the DC Comics v HVG Lapkiadó Kft case above). In our opinion, the Budapest-Capital Regional Court of Appeal's judgment 8.Pf.20.424/2019/5 gave a clear answer on this subject: the category of explicitly not codified free uses – *de iure* – does not exist in the Hungarian copyright regime, and it cannot be successfully invoked – *de facto* – in court.

In our view, parody has an added value²⁹⁷ by catalysing not only freedom of expression²⁹⁸ but also the exchange of opinions, which can – without further ado – be a justification for creating an explicit codified exception to protect and incentivise this widely known and essentially several centuries old form of use.

IV.4. A Partial Conclusion

The previously dominant Hungarian standpoint – both the relevant studies and the CCE's expert opinions – did not consider it necessary to transpose an exception covering parody. In our view, several factors, in particular the decision of the Budapest-Capital Regional Court of Appeal reached in 2019, point in the direction that this position could not provide an adequate answer to either the dogmatic issues or the challenges arising in practice. In our opinion, this approach was justifiably reviewed when Hungary transposed the CDSM Directive in order to comply with the obligation of harmonization laid down in Article 17(7) thereof.

U.S. case law is an excellent example of how users and creators need a clear, flexible, and well-defined environment in order to achieve the goals of copyright, including incentivising creativity.²⁹⁹ Thus, the fact that this question comes up rarely in Hungarian practice is not, in our view, indication the lack of reasons for the transposition of the parody exception.³⁰⁰ On the contrary, it should provide justification for the fullest possible transposition of the free use in question.³⁰¹

²⁹⁷ Marlin H. SMITH: Limits of Copyright: Property, Parody, and the Public Domain. The Duke Law Journal, Vol. 42, No. 6, 1993. p. 1248.

²⁹⁸ Michael BECHTEL: Algorithmic Notification and Monetization: Using YouTube's Content ID System as a Model for European Union Copyright Reform. Michigan State International Law Review, No. 28, Iss. 2, 2020. p. 256.

²⁹⁹ See also: UJHELYI (2014) 34–52. Available at: <https://goo.gl/IPYzaG>.

³⁰⁰ Cf. FALUDI (2015).

³⁰¹ In our view, parody disputes may arise in a higher number from an existing exception, not from the absence of an exception. However, the lack of litigations may be due to the fact that users request permission for significant or more serious parody uses, but this does not address the deadweight arising from the licensing obligation (if the use is subject to authorization, many users will not make the parody or will not receive a licence from the rightholder), on the other hand, “non-significant” parodies are placed in a grey area where, although they would require a licence, are made without one and are made available to the public in an unlawful manner. A full exploration of this would require a comprehensive, empirical study on the relationship between contractual practice and parodies.

Freedom of expression³⁰² plays a particularly important role in copyright law, and its conflict with property rights affects many provisions of the copyright regime’s philosophical foundations. Parody, as a long-standing and well-known form of freedom of expression, represents an added value that has the potential to catalyse the exchange of views. Therefore, it seemed unreasonable for the Hungarian legislator to leave this aspect without recognition for so long.

In our view, parody is not just a curious form of use that can be protected and recognized – case by case – only on a narrow basis, without a specific exception. Parody is a critical and creative genre with deep roots in fundamental rights. Parody is recognised internationally and has social value, it is a very special form of use and could serve as a fertile ground for creativity.

V. THE TRANSPOSITION OF THE HUNGARIAN PARODY EXCEPTION IN HUNGARY

The transposition works of the CDSM Directive were carried out by the Ministry of Justice of Hungary – in close cooperation with the Hungarian Intellectual Property Office –, from late summer of 2019 and were finished with Act XXXVII of 2021 which amended the HCA as of 1 June 2021. With this, Hungary became the second Member State of the EU to fully transpose the CDSM Directive – after the Netherlands – and the first to transpose the SatCab II³⁰³ Directive.

During the transposition works the Ministry of Justice held six public workshops focusing on specific regulations of the CDSM and SatCab II Directives. There were also several informal and formal public consultations in the legislative process, reaching out directly to more than 150 associations of rightholders and users, aiming to bring a high level of transparency to the process of transposition.³⁰⁴

Art. 8 of Act XXXVII of 2021 amended the HCA with Section 34/A, the provision containing the exception for parody and also criticism and review. The final text goes as follows.

³⁰² William McGEVERAN: The Imaginary Trademark Parody Crisis (and Real One). *Washington Law Review*, Vol. 90, 2015. p. 727.

³⁰³ Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes, and amending Council Directive 93/83/EEC. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019L0789&qid=1646060822998&from=en>.

³⁰⁴ See more: BARANYI Róbert – UJHELYI Dávid: A digitális szerzői jogi szabályozás legújabb lépcsője – a CDSM irányelv átültetésének háttere és eredményei. *Fontes Iuris*, 2021/3.

“Section 34/A

(1) A work

a) for purposes such as criticism or review, provided that the source, including the author's name, is indicated; and/or

b) for purposes such as caricature, parody or style imitation (pastiche), by evoking the work and expressing humour or mockery may be used by anyone.

(2) As regards the uses under paragraph (1), borrowing from the original work shall be limited to the extent justified by the purpose to be achieved.”

This Chapter aims to shed light on the questions that had to be dealt with during the transposition process of Art. 17(7) of the CDSM Directive and Art. 5(3)k of the InfoSoc Directive, and on the reasoning behind the final text of HCA's parody exception.

1. *The proper place of the parody exception in the HCA.* During the transposition, it was not disputed that the parody exception should be placed in Chapter IV of the HCA, which regulates free uses. However, there was some scope for discretion regarding its placement within the chapter. Chapter IV of the HCA regulates exceptions that cover all economic rights at the beginning of the exhaustive provisions and then lists the exceptions grouped according to their purpose and the specific economic rights concerned.

The Hungarian legislator has transposed the parody exception not only in the narrow way made mandatory by the CDSM Directive, but also on the basis of the authorization given by the InfoSoc Directive. In the light of the Hungarian dogmatic approach, the economic right of adaptation has the closest connection to the exception (although obviously other economic rights are also affected).³⁰⁵ Section 34 of the HCA regulates quotation, borrowing and adaptation of works for educational purposes. Thus, amending Section 34 of the HCA or introducing a new Section 34/A both seemed justified. However, these free uses did not show such a very close relationship with parody that would have justified the amendment of Art. 34 of the HCA, so introducing a new article (Art. 34/A) seemed more reasonable in this respect.

2. *Integrating the exception in the HCA's dogmatic framework.* The integration of the parody exception in Chapter IV of the HCA has had a number of consequences which, although not explicitly stated in the law, are clear from the dogmatic structure of the HCA. For example, the provisions of the three-step test set out in Section 33(2) of the HCA – which is a

³⁰⁵ The InfoSoc Directive allows for limitation on the right of reproduction and communication to the public, the CDSM Directive allows for limitation on the new aspect of communication to the public under Art. 17 and the right of adaptation is not harmonized in EU law.

unique interpretation of the test –³⁰⁶ will clearly apply³⁰⁷ to the newly introduced exception, so legitimate parody may not be conflict with the normal exploitation of the work, may not unreasonably prejudice the authors’ legitimate interests without justification, it must fulfil the requirements of fairness and its goal may not be inconsistent with the purpose of free use.

It is also worth noting that, based on the authorization for exception in the InfoSoc Directive and the CDSM Directive, and also the interpretation of the Deckmyn decision, the exception does not only cover the cases in which the parody results in an original work, it covers reproduction as well (where the parody does not result in a new, original work).

A similarly interesting question arises with regard to pastiche, as in the Hungarian copyright system, with regard to Section 1(6) of the HCA, the imitation of the author’s style is not considered a use to be covered by the author’s exclusive rights,³⁰⁸ so in this case the applicability of the exception does not arise.

In this context, it is necessary to indicate, that every exception provided for in Chapter IV also applies to related rights under Section 83(2) of the HCA.³⁰⁹

3. *Parody, caricature and pastiche.* Both the InfoSoc Directive and the CDSM Directive allows the parody exception to cover three genres: parody, caricature, and pastiche. The exception in Section 34/A of the HCA ultimately – as a compromise – named all three genres however, in our view, the naming of all three genres within the exception is redundant from both a dogmatic and codification point of view.

Paragraph 42 of the Advocate General’s opinion in Deckmyn cites that “*the three concepts are too similar for it to be possible to distinguish between them*” and the CJEU – indirectly accepting this – deals only with parody in its judgement and does not examine the issue of caricature or pastiche.³¹⁰ Both practice³¹¹ and literature³¹² of other countries – in practice – seem to be guided by the view that naming all three genres is unnecessary, and parody, as the broadest genre of the three, essentially covers the other two genres. In our view, naming

³⁰⁶ See more: ÚJHELYI Dávid: “That escalated quickly”, avagy a háromlépcsős teszt és a paródia kapcsolódási pontjai – I. rész. *Industrial Property and Copyright Review*, 2019/6. pp. 7-41. and ÚJHELYI Dávid: “That escalated quickly”, avagy a háromlépcsős teszt és a paródia kapcsolódási pontjai – II. rész. *Industrial Property and Copyright Review*, 2020/1. pp. 7-30.

³⁰⁷ See also: P. Bernt HUGENHOLTZ (ed.): *Harmonizing European Copyright Law – The Challenges of Better Lawmaking*. Kluwer Law International, 2009. p. 113.

³⁰⁸ Cf. Sotiris PETRIDIS: *Postmodern Cinema and Copyright Law: The Legal Difference Between Parody and Pastiche*. *Quarterly Review of Film and Video*, Vol. 32, No. 8, 2015. p. 733.

³⁰⁹ HCA Section 83(2) “The authorization of holders of related rights shall not be required in cases where the Act does not require the authorization of the author for the use of a work under copyright protection. [...]”

³¹⁰ JACQUES (2019) 25–26. and VILLALÓN (2014) paragraph 42.

³¹¹ See *Loew’s Incorporated v. Columbia Broadcasting System*. 131 F. Supp. 165 (S.D. Cal. 1955). Available at: <https://casetext.com/case/columbia-pictures-corp-v-national-broadcasting-co>.

³¹² See eg. Charles C. GOETSCH: *Parody as Free Speech – The Replacement of the Fair Use Doctrine by First Amendment Protection*. *Western New England Review*, Vol. 3, 1980. p. 43.

each genre without defining them could lead to legal uncertainty, while covering all three with parody would have made the exception clearer and better defined.

It is also worth mentioning that the CDSM Directive also makes it mandatory to provide an exception for quotation, criticism and review. With regard to quotation, Section 34(1) of the HCA is clearly an appropriate exception, however, the copyright approach to uses of criticism and review was not clearly and explicitly declared in the HCA, even if the issue does not appear to be unsettled from a dogmatic point of view.³¹³ Consequently, in addition to parody, it was necessary to provide a place in Section 34/A for free uses covering criticism and review as well.

4. *The scope of the exception, the economic rights concerned.* Art. 17(7)(b) of the CDSM Directive put the legislator before crossroads, when it made the parody exception mandatory only in the context of online content-sharing service providers, not in the broader sense of Art. 5(3)(k) of the InfoSoc Directive. Consequently, the national legislator may, in principle, have had the possibility to decide to introduce the parody exception only in respect of the new aspect of communication to the public laid down by the CDSM Directive and to preserve the exclusive rights of the author in respect of all other economic rights.

In our view, the above mentioned narrower form of transposition would not have been suitable for achieving the objectives pursued by regulating a parody exception, in particular to achieve a balance between the author's exclusive rights and freedom of expression.³¹⁴ On the other hand, this could have raised practical problems: limiting only the author's communication to the public right is not enough to ensure – on a practical or legal level – the making and exploiting of parodies, which requires the parodist to reproduce, adapt and borrow from the original work. On this basis, it seemed necessary for the legislator to exercise the authorization provided not only by the CDSM Directive but also by the InfoSoc Directive and to regulate the parody exception in its fullest possible form.³¹⁵

In this context, it is necessary to point out that the parody exception not only excludes the making of a parody from the author's exclusive rights, but also covers acts related to the exploitation of the created parodies. This follows from the logic of the authorization of the CDSM Directive and is also necessary to provide the proper exercisability of freedom of expression.

³¹³ The HCA approaches review in Art. 12(1) from the point of view of the right to name indication, the CCE's expert opinion 11/07 with regard to the criticism makes the following statement. "It shall not be regarded as quotation (as free use) to highlight or incorporate shorter excerpts from articles if it is not strictly for illustrative, review, critical, or self-supporting purposes. [...]"

³¹⁴ See also: Christophe GEIGER – Elena IZYUMENKO: Copyright on the Human Rights' Trial: Redefining the Boundaries of Exclusivity Through Freedom of Expression. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 45, 2014. pp. 326–339.

³¹⁵ Similar conclusion is reached: Amy LAI: The Natural Right to Parody: Assessing the (Potential) Parody/Satire Dichotomies in American and Canadian Copyright Laws. *Windsor Yearbook of Access to Justice*, Vol. 35, No. 1, 2018. p. 78.

The explanatory memorandum³¹⁶ to Act XXXVII of 2021 also clarifies that the exception covers target and weapon parodies as well.

5. *Conditions of the exception.* As a starting point, it needs to be clarified that neither the InfoSoc Directive nor the CDSM Directive sets out specific conditions for the parody exception, but only the possibility or obligation to ensure free use. However, this does not and cannot mean that this specific free use is without limits.

This legislative solution can be traced back to the fact that the optional exceptions of the InfoSoc Directive served as a compromise list of free uses in the Member States (at the time of the adoption of the Directive), as a kind of common minimum. Although there are some similarities between the parody exceptions in the EU Member States (especially when it comes to neighbouring countries), there are a number of differences in the conditions, which are bridged by the generally worded parody exception provided for in the InfoSoc Directive,³¹⁷ which solution was also adopted by the CDSM Directive.

However, the CJEU’s analysis in the Deckmyn case examined a number of conditions for the assessment of the exception and ruled out the applicability of a significant part of them, as set out below.

“[...] The concept of «parody», within the meaning of that provision, is not subject to the conditions that the parody should display an original character of its own, other than that of displaying noticeable differences with respect to the original parodied work; that it could reasonably be attributed to a person other than the author of the original work itself; that it should relate to the original work itself or mention the source of the parodied work.”³¹⁸

In the CJEU’s view, compliance with the parody exception can only be made conditional on the use evoking the original work and expressing humour or ridicule. This interpretation, as explained above, has been taken up by two EU Member States (Germany and France) and Canada by interpreting their existing exceptions in line with the Deckmyn decision, and this dual set of conditions is confirmed by expert opinion 07/19 of the CCE, as set out below.

„The Deckmyn decision of the European Court of Justice based on the cited provision of the Directive stated that a parody occurs when, on the one hand, the adaptation evokes the original work recognizably, even if it differs significantly,

³¹⁶ The explanatory memorandum is available at: <https://www.njt.hu/jogszabaly/2021-37-K0-00>.

³¹⁷ Jonathan GRIFFITHS: European Union copyright law and the Charter of Fundamental Rights – Advocate General Szpunar’s Opinions in (C-469/17) Funke Medien, (C-476/17) Pelham GmbH and (C-516/17) Spiegel Online. International Review of Intellectual Property and Competition Law, Vol. 20, 2019. p. 36.

³¹⁸ Deckmyn paragraph [33].

*and on the other hand, expresses humour or ridicule. It does not impose any other requirements on parody, so it can be used for commercial purposes, but it may not infringe on moral rights.”*³¹⁹

During the transposition of the CDSM Directive, the task of Hungarian legislator was not to interpret an existing exception, but to create a new form of free use. Thus, the above explained dual system of conditions (evoking the original work and expressing humour or mockery) set out by the CJEU could not be disregarded during the codification of the exception. It was necessary to specify these conditions, failing which it would have been questionable whether the exception complied with EU law.³²⁰ The regulation of these conditions was also justified in the sense that the introduction of the parody exception into Hungarian law was a new limitation on the exclusive rights of the author, so the condition could be also considered as a particularly important guarantee in the provision.

Moreover, a further narrowing of the exception was justified: neither the CJEU nor the relevant directives affect the right of adaptation, as the EU has not harmonized this economic right with regard to parody.³²¹ This provided an opportunity, in line with EU law, to limit the extent of borrowing from the original work to what is justified by the purpose to be achieved. In our view, the use of the term borrowing is not precluded by the fact that the term is used by HCA by another form of free use. Moreover, the definition in the second sentence of Section 34(2) of the HCA³²² is perfectly suited to achieving the objective of narrowing the parody exception, and distinguishing it from the quotation exception.

Finally, it is important to confirm the CCE's position in expert opinion 07/19, as quoted above, that the uses of parody fall within the scope of the exception, regardless of the commercial nature of the use.

6. Moral rights. Chapter III of this paper dealt in detail with the possible collisions between uses of parody and moral rights. Addressing this issue³²³ is of paramount importance because, as indicated above, the infringement of moral rights infringes the legitimate interests of the author and thus fails to meet the conditions of the three-step test.³²⁴

In order to minimize the points of possible collision, it was necessary to restore the wording of Section 13 of the HCA which was in force between 1999 and 2013.³²⁵ This stated

³¹⁹ CCE 07/19, point 2.

³²⁰ Moreover, during transposition, EU Member States will – in principle – have to review the wording of their existing exceptions and bring them into line with the Deckmyn decision.

³²¹ Ana RAMALHO: The Competence of the European Union in Copyright Lawmaking – A Normative Perspective of EU Powers for Copyright Harmonization. Springer, 2016. p. 188.

³²² HCA Section 34(2) "[...] Any use of a work in another work to an extent that exceeds quotation or citation shall constitute borrowing."

³²³ See more: Thomas F. COTTER: Memes and Copyright. Tulane Law Review, Vol. 80, No. 2, 2005. p. 352.

³²⁴ CCE 19/17.

³²⁵ BÉKÉS – MEZEI (2010) 20–21, MEZEI (2014) 413, PAKU (2019) 89, SÁPI (2019a) 66–67. and SÁPI (2019b) 151.

that a use only infringes the integrity right if it violates the author’s honour or reputation (returning to the regulatory solution chosen by the Berne Convention). When restoring the interpretation of Section 13 of the HCA, it was necessary to update Section 75(2) of the HCA as well.

However, the amendment of Section 13 of the HCA in itself is not capable to fully resolve the issues raised by parodies,³²⁶ as these uses often express hurtful, highly critical opinions.³²⁷ In our view, – the freedom of expression contained in them should not be limited by the author’s honour or reputation, but by the legal limits and framework of expression. Thus, in addition to the above, in our view, it would have been necessary to add a new provision (a second paragraph) to Section 13 of the HCA, which could have stated in connection with parody that the author may only invoke the integrity of the work if the use exceeds what is necessary and proportionate for freedom of expression.³²⁸ This solution could have ensured that, in practice, the courts have the appropriate means to strike a balance³²⁹ between the author’s exclusive rights and freedom of expression in all cases. This approach was not supported during the public consultations of the amending Act, and thus did not make it to the HCA. Regardless, the explanatory memorandum to Act XXXVII of 2021 – based on the practice of French courts – states that the right to integrity suffers infringement only if the parody exceeds the legal framework of freedom of expression.³³⁰ Hopefully, this will be enough to ensure that courts will have the means to strike an appropriate balance between exclusive rights and freedom of expression.

With regard to indication of name, it is also necessary to refer back to the position of the CJEU in *Deckmyn* that “*holders of rights [...] have, in principle, a legitimate interest in ensuring that the work protected by copyright is not associated with such a message*”,³³¹ so the final parody exception does not contain an obligation to indicate the source or the author’s name.

³²⁶ Daniel CLODE: Power to the Artist: The False Promise of Moral Rights. A Journal of Policy Analysis and Reform, Vol. 5, No. 1, 1998. p. 125.

³²⁷ George E. MARCUS: The Debate over Parody in Copyright Law: An Experiment in Cultural Critique. Yale Journal of Law & the Humanities, Vol. 1, 1989. p. 310.

³²⁸ GYENGE Anikó: A szerzői mű ára – díjak az egyedi felhasználási szerződésekben, 1. rész. Industrial Property and Copyright Review, 2014/6. Chapter I. Available at: <https://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ip-sz/200412/01-gyenge-aniko.html>.

³²⁹ Corinne TAN: Regulating Content on Social Media – Copyright, Terms of Service and Technological Features. UCL Press, 2018. p. 93; Christina BOHANNAN: Copyright Harm, Foreseeability, and Fair Use. Washington University Law Review, Vol. 85, No. 5, 2007. p. 970; LAI (2019) 145. and *Deckmyn* paragraph [27].

³³⁰ See the explanatory memorandum to amending Article 8.

³³¹ *Deckmyn* paragraph [31].

VI. AN UNUSUALLY SHORT CONCLUSION

This paper aimed to summarize three major issues that typically arise when researching copyright law's approach to parody: EU law, moral rights and domestic solutions. These three questions were selected for this paper for two reasons: answers to them are sometimes very hard to find, even in the relevant studies, and some of them had a huge impact on the newly enacted parody exception of the HCA.

As we have seen, EU law and the Deckmyn decision both had a major impact on the parody exception's final wording. The binary system of conditions (evoking the original work and expressing humour or mockery) and the dual authorization in the InfoSoc and CDSM Directives provide a firm but flexible foundation for the national legislator. The collision between moral rights (especially the right to integrity) and freedom of expression and the legal solution national copyright law provides also has a huge impact on how effective a parody exception may be in incentivising creativity. Hungarian legal literature's standpoint – and its evolution – may also serve as an interesting example on how adaptive copyright law is and how the legislator regulating this particular field of law must be always attentive and open to rebalancing the relevant interests.

It is our hope that gathering the Hungarian experiences and the factors that moulded the parody exception in its final form during the transposition efforts in a single study may help other countries when it comes to regulating – parody or other – exceptions in their national copyright law.

I started to research the parody exception and Hungarian copyright law's standpoint on uses of parody in 2017. In that year, I gave a presentation at a conference organised by the Hungarian Industrial Property and Copyright Association. The theme of the presentation was an arctic expedition: people in fur coats, wearing copyright symbols (©) and holding the Hungarian flag (symbolising Hungarian copyright law) set off on an adventure to find the parody exception, which was missing for so long from the HCA. During the last few years, I also wrote and defended my doctoral thesis on parody.³³²

At long last, with Act XXXVII of 2021, Hungarian copyright law finally found the parody exception and the parody exception took its rightful place on 1 June 2021 in the Hungarian copyright regime. It is my sincere hope that the new exception will effectively serve its role to promote freedom of expression and provide a fertile and stable ground for incentivising creativity.

Finally, for this explorer, it is time to search for new frontiers to discover.

³³² UJHELYI Dávid: A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere a hazai szerzői jogban. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2021.

SOURCES

Studies, monographs

- ALEXANDER, Isabella – GÓMEZ-AROSTEGUI, H. Tomás: *Research Handbook on the History of Copyright Law*. Edward Elgar, 2016.
- AMARNICK, Phyllis: American Recognition of the Moral Right: Issues and Options. *Copyright Law Symposium*, Vol. 29, 1979.
- ANGELOPOULOS, Christina – QUINTAIS, Joao Pedro: Fixing Copyright Reform. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 10, No. 2, 2019.
- ARNOLD, Richard – ROSATI, Eleonora: Are national courts the addressees of the InfoSoc three-step test? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Vol. 10, Iss. 10, 2015.
- BARANYI Róbert – UJHELYI Dávid: A digitális szerzői jogi szabályozás legújabb lépcsője – a CDSM irányelv átültetésének háttere és eredményei. *Fontes Iuris*, 2021/3.
- BARTA Judit: Építészeti alkotások szerzői jogi védelme és a gazdasági reklámozás némely összefüggései megtörtént esetek alapján. *Industrial Property and Copyright Review*, 2011/6.
- BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: A tárhelyszolgáltatók felelőssége a jogsértő tartalmakért – különös tekintettel a francia bíróságok gyakorlatára. *Iustum Aequum Salutare*, 2011/3.
- BECHTEL, Michael: Algorithmic Notification and Monetization: Using YouTube’s Content ID System as a Model for European Union Copyright Reform. *Michigan State International Law Review*, No. 28, Iss. 2, 2020.
- BÉKÉS Gergely – MEZEI Péter: A sampling megítélése a magyar szerzői jogban. *Industrial Property and Copyright Review*, 2010/6.
- BIRD, Robert C. – PONTE, Lucille M.: Protecting Moral Rights in the United States and the United Kingdom: Challenges and Opportunities under the U.K.’s New Performances Regulations. *Boston University International Law Journal*, Vol. 24, No. 2, 2006.
- BLANKENSHIP, Mark Edward: Prince & the Revolution of Transformative Use: Observing “New Portraits” Alongside the Potential Specter of Appropriation Art’s Past. *Kentucky Law Journal*, Vol. 107, 2018.
- BOHANNAN, Christina: Copyright Harm, Foreseeability, and Fair Use. *Washington University Law Review*, Vol. 85, No. 5, 2007.
- BOHANNAN, Christina: Reclaiming Copyright. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, Vol. 23, 2006.
- BROWN, Abbe – KHERIA, Smita – CORNWELL, Jane – ILJADICA, Marta: *Contemporary Intellectual Property – Law and Policy*. Oxford University Press, 2019.
- CIOLINO, Dane S.: Rethinking the Compatibility of Moral Rights and Fair Use. *Washington and Lee Law Review*, Vol. 54, No. 1, 1997.
- CLODE, Daniel: Power to the Artist: The False Promise of Moral Rights. *A Journal of Policy Analysis and Reform*, Vol. 5, No. 1, 1998.
- COTTER, Thomas F.: Memes and Copyright. *Tulane Law Review*, Vol. 80, No. 2, 2005.
- CRAIG, Carys J.: Globalizing User Rights-Talk: On Copyright Limits and Rhetorical Risks. *American University International Law Review*, Vol. 33, No. 1, 2017.
- CZEGLÉDI Ádám Sándor: Case law update – az elmúlt egy év legfontosabb védjegyjogi tárgyú döntései Magyarországon és az EU-ban. *Presentation on the Hungarian Industrial Property and Copyright Association’s conference*, November 21, 2019.

- DE GREGORIO, Giovanni: Expressions on Platforms: Freedom of Expression and ISP Liability in the European Digital Single Market. *European Competition and Regulatory Law Review*, Vol. 2, No. 3, 2018.
- DÖHL, Frédéric: Zum drohenden Pastiche-Begriff im Kontext der freien Benutzung nach § 24 Abs. 1 UrhG. *UFITA – Archiv für Medienrecht und Medienwissenschaft*, 2019/1.
- DREXL, Josef: European and International Intellectual Property Law between Propertization and Regulation: How a Fundamental-Rights Approach Can Mitigate the Tension. *The University of the Pacific Law Review*, Vol. 47, 2016.
- ERICKSON, Kristofer – KRETSCHMER, Martin: This Video Is Unavailable. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 9, No. 1, 2018.
- FALUDI GÁBOR: A paródia a szerzői jogban. In: KÖHIDI Ákos – KESERŰ Barna Arnold (ed.): *Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére*. Győr; Budapest: Eötvös József Könyv-és Lapkiadó, 2015.
- FALUDI GÁBOR: A szerzői jog alapjogi szemlélete az Európai Unióban. In: FALUDI GÁBOR (ed.): *Liber amicorum: studia P. Gyertyánfy dedicata: ünnepi dolgozatok Gyertyánfy Péter tiszteletére*. ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Budapest, 2008.
- FALUDI GÁBOR: A szerzői jog és az iparjogvédelem belső korlátjai. *Jogtudományi Közlöny*, 2006/7–8.
- FALUDI GÁBOR: A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. *Infokommunikáció és Jog*, 2011/5.
- FALUDI GÁBOR: Az új Ptk. hatása a szerzői jogi és iparjogvédelmi jogátruházási szerződésekre. In: POGÁCSÁS Anett (ed.): *Quærendo et creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja tiszteletére*. Szent István Társulat, Budapest, 2014.
- FALUDI GÁBOR: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója – I. rész. *Polgári Jogi Kodifikáció*, Vol. 5, Iss. 2, 2003.
- FALUDI GÁBOR: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója – II. rész. *Polgári Jogi Kodifikáció*, Vol. 5, Iss. 3, 2003.
- FANG, Albert: Let Digital Technology Lay the Moral Right of Integrity to Rest. *Connecticut Journal of Intellectual Property Law*, Vol. 26, 2011.
- FHIMA, Ilanah: Fairness in Copyright Law: An Anglo-American Comparison. *Santa Clara High Technology Law Journal*, Vol. 34, No. 1, 2017.
- FLEGAL, Robyn M.: Diametrically Opposing Viewpoints – Why Polar Opposites Should Not Attract the Parody Label Under the Fair Use Exception to Copyright Infringement. *Journal of Intellectual Property Law*, Vol. 21, 2013.
- FOSTER, Mariko A.: Parody's Precarious Place: The Need to Legally Recognize Parody as Japan's Cultural Property. *Seton Hall Journal of Sports and Entertainment Law*, Vol. 23, No. 2, 2013.
- FREELAND, Adam: Negotiating under the New EU Copyright Directive 2019/790 and GDPR. *Journal of International Economic Law*, No. 24, Iss. 1, 2020.
- FROSIO, Giancarlo F.: Internet Intermediary Liability: WILMap, Theory and Trends. *Indian Journal of Law and Technology*, Vol. 13, No. 1, 2017.
- FROSIO, Giancarlo F.: To Filter, or Not to Filter - That Is the Question in EU Copyright Reform. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, Vol. 36, No. 2, 2018.
- FROSIO, Giancarlo: *Reconciling Copyright with Cumulative Creativity: The Third Paradigm*. Edward Elgar Publishing, 2018.
- GEIGER, Christophe – FROSIO, Giancarlo – BULAYENKO, Oleksandr: Facilitating Access to Out-of-Commerce Works in the Digital Single Market - How to Make Pico della Mirandola's Dream a Reality in the European Union. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 9, No. 3, 2018.

- GEIGER, Christophe – IZYUMENKO, Elena: Copyright on the Human Rights’ Trial: Redefining the Boundaries of Exclusivity Through Freedom of Expression. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 45, 2014.
- GEIGER, Christophe – IZYUMENKO, Elena: Copyright on the Human Rights’ Trial: Redefining the Boundaries of Exclusivity Through Freedom of Expression. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 45, 2014.
- GEIGER, Christophe – IZYUMENKO, Elena: The Role of Human Rights in Copyright Enforcement Online: Elaborating a Legal Framework for Website Blocking. *American University International Law Review*, Vol. 32, No. 1, 2016.
- GEIGER, Christophe – IZYUMENKO, Elena: Towards a European Fair Use Grounded in Freedom of Expression. *American University International Law Review*, Vol. 35, No. 1, 2019.
- GEIGER, Christophe: “Fair Use” through Fundamental Rights in Europe, When Freedom of Artistic Expression allows Creative Appropriations and Opens up Statutory Copyright Limitations. *Center for International Intellectual Property Studies Research Paper Series*, No. 2018-09, 2018.
- GEIGER, Christophe: Freedom of Artistic Creativity and Copyright Law: A Compatible Combination. *UC Irvine Law Review*, Vol. 8, No. 3, 2018.
- GOETSCH, Charles C.: Parody as Free Speech – The Replacement of the Fair Use Doctrine by First Amendment Protection. *Western New England Review*, Vol. 3, 1980.
- GRAD-GYENGE Anikó (ed.): *Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez*. ProArt, 2019.
- GRAD-GYENGE Anikó: A szerződési jog harmonizációja rendelettel: új utak a szerzői jogi harmonizációban. In: GRAD-GYENGE Anikó – KABAI Eszter – MENYHÁRD Attila (ed.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018.
- GRAD-GYENGE Anikó: *Film és szerzői jog – A megfilmesítési szerződés*. Médiatudományi Intézet, 2016.
- GRIFFITHS, Jonathan: European Union copyright law and the Charter of Fundamental Rights – Advocate General Szpunar’s Opinions in (C-469/17) Funke Medien, (C-476/17) Pelham GmbH and (C-516/17) Spiegel Online. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 20, 2019.
- GRIFFITHS, Jonathan: Fair dealing after Deckmyn - The United Kingdom’s Defence for Caricature, Parody or Pastiche. In: Sam RICKETSON – Megan RICHARDSON (ed.): *Research Handbook on Intellectual Property in Media and Entertainment*, Edward Elgar, 2017.
- GUADAMUZ, Andres: Living in a Remixed World: Comparative Analysis of Transformative Uses in Copyright Law. In: Lilian EDWARDS – Burkhard SCHAFER – Edina HARBINJA (ed.): *Future Law – Emerging Technology, Regulation and Ethics*. Edinburgh University Press, 2020.
- GYENGE Anikó – BÉKÉS Gergely: A Digital Rights Management szerzői jogi természetéről. *Industrial Property and Copyright Review*, 2006/1.
- GYENGE Anikó: A szerzői mű ára – díjak az egyedi felhasználási szerződésekben, 1. rész. *Industrial Property and Copyright Review*, 2014/6.
- GYENGE Anikó: Alkotmányossági kérdések a szerzői jogban. *Industrial Property and Copyright Review*, 2003/5.
- GYENGE Anikó: *Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere*. HVG-ORAC, Budapest, 2010.
- GYERTYÁNFY Péter (ed.): *Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez*. Online version, 2019.

- GYERTYÁNFY Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: A jogok keletkezése, forgalmuk; A személyhez fűződő jogok. *Industrial Property and Copyright Review*, 2013/3.
- GYERTYÁNFY Péter: Repedések a hatályos szerzői jogi épületén. In: GRAD-GYENGE Anikó – KABAI Eszter – MENYHÁRD Attila (ed.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018.
- HALEK, Jakub – HRACHOVINA, Martin: Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Challenge for the Future. *Common Law Review*, Iss. 16, 2020.
- HEIDE, Thomas P.: The Moral Right of Integrity and the Global Information Infrastructure: Time for a New Approach. *U.C. Davis Journal of International Law & Policy*, Vol. 2, 1996.
- HELFER, Laurence R. – AUSTIN, Graeme W.: *Human Rights and Intellectual Property: Mapping the Global Interface*. Cambridge University Press, 2011.
- HUGENHOLTZ, P. Bernt (ed.): *Harmonizing European Copyright Law – The Challenges of Better Lawmaking*. Kluwer Law International, 2009.
- HUSOVEC, Martin: The Promises of Algorithmic Copyright Enforcement: Takedown or Staydown: Which Is Superior: And Why. *Columbia Journal of Law & the Arts*, Vol. 42, No. 1, 2018.
- IZYUMENKO, Elena: The Freedom of Expression Contours of Copyright in the Digital Era: A European Perspective. *Journal of World Intellectual Property*, Vol. 19, No. 3-4, 2016.
- JACQUES, Sabine – GARSTKA, Krzysztof – HVIID, Morten – STREET, John: An Empirical Study of the Use of Automated Anti-Piracy Systems and Their Consequences for Cultural Diversity. *SCRIPTed: A Journal of Law, Technology and Society*, Vol. 15, No. 2, 2018.
- JACQUES, Sabine: First application of the Canadian parody exception. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Vol. 12, No. 11, 2017.
- JACQUES, Sabine: *The Parody Exception in Copyright Law*. Oxford University Press, 2019.
- JOFFRAIN, Thierry: Deriving a (Moral) Right for Creators. *Texas International Law Journal*, Vol. 36, 2001.
- JONES, Peter: Copyright Law and Moral Rights. *Waikato Law Review*, Vol. 5, 1997.
- JONGSMA, Daniël: Parody after Deckmyn. A comparative overview of the approach to parody under copyright law in Belgium, France, Germany and the Netherlands. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 48, 2017.
- JÜTTE, Bernd Justin: The EU's Trouble with Mashups – From Disabling to Enabling a Digital Art Form. *Journal of Intellectual Property, Information Technology & E-Commerce Law*, Vol. 5, Iss. 3, 2014.
- KAMPANTAI, Andromachi: Trademark Parody: Limit to the Concept of Dilution or Inherent Right of the Public? *UK Law Students Review*, Vol. 3, Iss. 1, 2015.
- KARDOS Andrea – SZILÁGYI Dorottya: Szellemi alkotások büntetőjogi védelmi – I. rész. *Industrial Property and Copyright Review*, 2011/6.
- KISS Zoltán: Kommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. Online version.
- KOLTAY András: A becsület, a jóhírnév és az emberi méltóság fogalmi elhatárolása a magyar magánjogban. In: KOLTAY András – DARÁK Péter (ed.): *Ad Astra Per Aspera: Ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest, 2017.
- KOLTAY András: A gyűlöletbeszéd korlátozásának elméleti szempontjai. *Iustum Aequum Salutare*, 2011/3.
- KOLTAY András: A közéleti szereplők hírnév- és becsületvédelme Európában. In: POGÁCSÁS Anett (ed.): *Quaerendo et creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja tiszteletére*. Szent István Társulat, Budapest, 2014.

- Kwall, Roberta Rosenthal: Copyright and the Moral Right: Is an American Marriage Possible. *Vanderbilt Law Review*, Vol. 38, Iss. 1, 1985.
- Lai, Amy: The Natural Right to Parody: Assessing the (Potential) Parody/Satire Dichotomies in American and Canadian Copyright Laws. *Windsor Yearbook of Access to Justice*, Vol. 35, No. 1, 2018.
- Lai, Amy: The Natural Right to Parody: Assessing the (Potential) Parody/Satire Dichotomies in American and Canadian Copyright Laws. *Windsor Yearbook of Access to Justice*, Vol. 35, No. 1, 2018.
- Lai, Amy: *The Right To Parody – Comparative Analysis of Copyright and Free Speech*. Cambridge University Press, 2019.
- Langus, Gregor – Neven, Damien – Shier, Gareth: *Assessing the economic impacts of adapting certain limitations and exceptions to copyright and related rights in the EU*. Charles River Associates, 2013.
- Lawrence, Daniel L.: Addressing the Value Gap in the Age of Digital Music Streaming. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vol. 52, No. 2, 2019.
- Legéza Dénes: Egy paragrafus margójára – Adalékok a munkaviszonyban létrehozott művek szabályozásához. *Industrial Property and Copyright Review*, 2014/2.
- Light, Sheldon N.: Parody, Burlesque, and the Economic Rationale for Copyright. *Connecticut Law Review*, Vol. 11, No. 4, 1979.
- Lim, Eugene C.: On the Uneasy Interface between Economic Rights, Moral Rights and Users’ Rights in Copyright Law: Can Canada Learn from the UK Experience. *SCRIPTed: A Journal of Law, Technology and Society*, Vol. 15, No. 1, 2018.
- Lipton, Jacqueline D.: Moral Rights and Supernatural Fiction: Authorial Dignity and the New Moral Rights Agendas. *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*, Vol. 21, No. 3, 2011.
- Litman, Jessica: *Digital Copyright*. Prometheus Books, 2006.
- Macmillan, Fiona: *New Directions in Copyright Law*. Edward Elgar Publishing, 2007.
- Maier, Henrike: *Remixe auf Hostingplattformen – Eine urheberrechtliche Untersuchung filmischer Remixe zwischen grundrechtsrelevanten Schranken und Inhaltefiltern*. Mohr Siebeck GmbH, 2018.
- Maier, Henrike: German Federal Court of Justice rules on parody and free use. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Vol. 12, Iss. 1, 2017.
- Marcus, George E.: The Debate over Parody in Copyright Law: An Experiment in Cultural Critique. *Yale Journal of Law & the Humanities*, Vol. 1, 1989.
- Marshall, Lee: *Bootlegging: Romanticism and Copyright in the Music Industry*. SAGE Publications, 2005.
- Martin-Bariteau, Florian: The Idea of Property in Intellectual Property. *U.B.C. Law Review*, Vol. 52, No. 3, 2019.
- McGeeveran, William: The Imaginary Trademark Parody Crisis (and Real One). *Washington Law Review*, Vol. 90, 2015.
- Merrymman, John Henry: *Thinking about the Elgin Marbles: Critical Essays on Cultural Property, Art and Law*. Kluwer Law International, 2009.
- Merrymman, John Henry: The Refrigerator of Bernard Buffet. *Hastings Law Journal*, Vol. 27, 1976.
- Mezei Péter: A szerzői jog jövője (is) a tét – Gondolatok a Google Books könyvdigitalizálási projektről. *Industrial Property and Copyright Review*, 2011/5.
- Mezei Péter: Elképzelttem: nem lenne jó. In: Pogácsás Anett (ed.): *Quaerendo et creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja tiszteletére*. Szent István Társulat, Budapest, 2014.

- MEZEI Peter: Fair Use and Culture: Comments on the Gowers Review. *University of Toledo Law Review*, Vol. 39, No. 3, 2008.
- MEZEI Péter: Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználása a fair use-teszt fényében. *Industrial Property and Copyright Review*, 2008/6.
- MEZEI Péter: Paródia az Európai Bíróságon. In: HOMOKI-NAGY Mária – Hajdú József (ed.): Ünnepi kötet Dr. Czucz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2016.
- MUNKÁCSI Péter: Moral Rights and the Cultural Aspects of Hungarian Copyright Law. In: Mira Sundara RAJAN (ed.): *Cambridge Handbook on Intellectual Property in Central and Eastern Europe*. Cambridge University Press, 2019.
- MURPHY, Rachel D.: Tarzoon v. Tarzan: A New Look at the Legal Status of Parody. *Art & The Law*, Vol. 5, 1979.
- NETANEL, Neil W.: Why has Copyright Expanded? Analysis and Critique. *UCLA School of Law Public Law & Legal Theory Research Paper Series*, Research Paper, No. 07-34, 2007.
- NG'AMBI, Sangwani Patrick: Parody: A Defence for the Defenceless Satirist. *Zambia Law Journal*, Vol. 41, 2010.
- OSORIO, Gabrielle: Does Literal Bohemian Rhapsody Infringe Copyright. *Perth International Law Journal*, Vol. 3, 2018.
- PAKU Dorottya Irén: Digitális Sampling a magyar és német szerzői jogban – I. rész. *Industrial Property and Copyright Review*, 2019/4.
- PART Krisztina Katalin: A szerzői jogi szabályozás kialakulása Angliában, Németországban és az Egyesült Államokban. *Industrial Property and Copyright Review*, 2006/4.
- Pedro G. SALAZAR: The Acuff-Rose Parody Case: Give unto the Congress What is the Congress' and to the States What is the States'. *Revista Juridica de La Universidad Interamericana De Puerto Rico*, Vol. 29, No. 1, 1994.
- PEELER, Calvin D.: From the Providence of Kings to Copyrighted Things (and French Moral Rights). *Indiana International & Comparative Law Review*, Vol. 9, 1999.
- PERRAKI, Marina: Moral Rights: Could There Be a European Harmonisation - A Comparative Study of the Common Law and Civil Law Approach. *Revue hellénique de droit international*, Vol. 53, 2000.
- PETRIDIS, Sotiris: Postmodern Cinema and Copyright Law: The Legal Difference Between Parody and Pastiche. *Quarterly Review of Film and Video*, Vol. 32, No. 8, 2015.
- POGÁCSÁS Anett: A digitális mű integritásvédelmének aktuális kérdései. In: GRAD-GYENGE Anikó – KABAI Eszter – MENYHÁRD Attila (ed.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018.
- POGÁCSÁS Anett: A közkinccs és a szerzői személyhez fűződő jogok. In: KOLTAY András – DARÁK Péter (ed.): *Ad Astra Per Aspera: Ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest, 2017.
- POGÁCSÁS Anett: A szerző fogalmának és jelentőségének alakulása napjainkban. In: POGÁCSÁS Anett (ed.): *Quaerendo et creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja tiszteletére*. Szent István Társulat, Budapest, 2014.
- POGÁCSÁS Anett: A szerző jelentősége és művével való kapcsolata. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/1.
- POGÁCSÁS Anett: Érték és szabadság. *Iustum Aequum Salutare*, 2016/1.
- POGÁCSÁS Anett: Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben. *Infokommunikáció és Jog*, 2017/1.

- POGÁCSÁS Anett: *Különbözőség az egységben – A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára*. Pázmány Press, Budapest, 2017.
- POGÁCSÁS Anett: Szerzői jog újrátöltve. *Industrial Property and Copyright Review*, 2010/6.
- QUINTAIS, Joho Pedro – FROSIO, Giancarlo – VAN GOMPEL, Stef – HUGENHOLTZ, P. Bernt – HUSOVEC, Martin – JUTTE, Bernd Justin – SENFTLEBEN, Martin: Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 10, No. 3, 2019.
- RAMALHO, Ana: Parody in Trademarks and Copyright: Has Humour Gone Too Far. *Cambridge Student Law Review*, Vol. 5, No. 1, 2009.
- RAMALHO, Ana: *The Competence of the European Union in Copyright Lawmaking – A Normative Perspective of EU Powers for Copyright Harmonization*. Springer, 2016.
- RICH, Bruce – MARKS, Benjamin E. (ed.): *The Media and Entertainment Law Review*. Law Business Research Ltd, 2019.
- RODIN, Sinisa: Constitutional Relevance of Foreign Court Decisions. *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 64, No. 4, 2016.
- ROMERO-MORENO, Felipe: Notice and Staydown and Social Media: Amending Article 13 of the Proposed Directive on Copyright. *International Review of Law, Computers & Technology*, Vol. 33, Iss. 2, 2019.
- ROSATI, Eleonora: *Copyright and the Court of Justice of the European Union*. Oxford University Press, 2019.
- ROSATI, Eleonora: Just a Laughing Matter? Why the Decision in Deckmyn is broader than parody. *Common Market Law Review*, Vol. 52, 2015.
- ROSATI, Eleonora: *Originality in EU Copyright: Full Harmonization through Case Law*. Edward Elgar, 2013.
- ROSATI, Eleonora: Non-Commercial Quotation and Freedom of Parody. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 8, No. 4, 2017.
- ROWDEN, Cynthia – WINEGUST, Tamara Céline: Untied Tied Up... United Airlines Takes Aim at Complaint Website (Part I). *Bereskin & Parr*, September 1, 2017.
- ROZENFELDOVA, Laura – SOKOL, Pavol: Liability Regime of Online Platforms New Approaches and Perspectives. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series*, Vol. 3, 2019.
- SALOKANNEL, Marjut – STROWEL, Alain – DERCLAYE, Estelle: *Study contract concerning moral rights in the context of the exploitation of works through digital technology*. ETD/99/B5-3000/E/28, 2000.
- SÁPI Edit: A hazai szerzői jogi jogalkotás fontosabb állomásai. *Industrial Property and Copyright Review*, 2019/6.
- SÁPI Edit: *A színpadi művek szerzői joga*. Patrocínium, 2019.
- SCHMIDT-KESSEN, Maria Jose: EU Digital Single Market Strategy, Digital Content and Geo-Blocking: Costs and Benefits of Partitioning EU’s Internal Market. *Columbia Journal of European Law*, Vol. 24, No. 3, 2018.
- SCHWERTNER Nikolett Beatrix: A zeneművek szerzői jogi szabályozása egy zeneszerző szemszögéből. *Industrial Property and Copyright Review*, 2014/3.
- SEUCAN, Andreea: The concept of parody. *Juridical Tribune*, Vol. 5, Iss. 1, 2015.
- SEVILLE, Catherine: The Space Needed for Parody within Copyright Law – Reflections Following Deckmyn. *National Law School of India Review*, Vol. 27, 2015.
- SHIKHIASHVILI, Lia: The Same Problem, Different Outcome: Online Copyright Infringement and Intermediary Liability under US and EU Laws. *Intellectual Property and Technology Law Journal*, No. 24, Iss. 1, 2019.

- SILVERMAN, Iona: The Parody Exception Analysed. *Managing Intellectual Property*, Vol. 254, 2015.
- SMITH, Marlin H.: Limits of Copyright: Property, Parody, and the Public Domain. *The Duke Law Journal*, Vol. 42, No. 6, 1993.
- SPILSBURY, Sallie: Rewriting the Rule Book: The Latest on the Draft Copyright Directive. *Entertainment and Sports Law Journal*, Vol. 17, 2019.
- SPINDLER, Gerald: The Liability System of Art. 17 DSMD and National Implementation: Contravening Prohibition of General Monitoring Duties. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 10, No. 3, 2019.
- SPOERRI, Thomas: On Upload-Filters and Other Competitive Advantages for Big Tech Companies under Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 10, No. 2, 2019.
- SUHL, Natalie C.: Moral Rights Protection in the United States Under the Berne Convention: A Fictional Work? *Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal*, Vol. 12, No. 4, 2002.
- SZABÓ Sarolta: Alapvető jogok védelme és az Európai Unió nemzetközi magánjoga. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/2.
- TAN, Corinne: *Regulating Content on Social Media – Copyright, Terms of Service and Technological Features*. UCL Press, 2018.
- TATTAY Levente: A szellemi alkotások területén bekövetkezett jogfejlődés dimenziói Magyarországon (1990–2016). In: DARÁK Péter – KOLTAY András (ed.): *Ad astra per aspera. Ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest, 2017.
- TATTAY Levente: *Versenyképesség és szellemi alkotások az Európai Unióban*. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
- TORSÉN, Molly: Authorial Rights and Artistic Works: An Analysis of the International Calibration. *eLaw Journal*, Vol. 15, No. 2, 2008.
- TÓTH Andrea Katalin: A linkelés jelene és jövője az Egyesült Államok és az Európai Unió joggyakorlata alapján. *Industrial Property and Copyright Review*, 2016/1.
- TÓTH Andrea Katalin: Az európai szerzői jogi harmonizáció és a territorialitás kérdése. *Industrial Property and Copyright Review*, 2016/4.
- TÓTH Andrea Katalin: Szerzői jogi reform az Európai Unióban. *Industrial Property and Copyright Review*, 2017/4.
- TREIGER-BAR-AM, Kim: Kant on Copyright: Rights of Transformative Authorship. *Cardozo Arts & Entertainment*, Vol. 25, No. 3, 2008.
- TRIAILLE, Jean-Paul (ed.): *Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society*. De Wolf & Partners, 2013.
- UJHELYI Dávid: „That escalated quickly”, avagy a háromlépcsős teszt és a paródia kapcsolódási pontjai – I. rész. *Industrial Property and Copyright Review*, 2019/6.
- UJHELYI Dávid: „That escalated quickly”, avagy a háromlépcsős teszt és a paródia kapcsolódási pontjai – II. rész. *Industrial Property and Copyright Review*, 2020/1.
- UJHELYI Dávid: *A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere a hazai szerzői jogban*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2021.
- UJHELYI Dávid: A szerzői jog célja és emberképe a szellemi alkotásokat megalapozó elméletek tükrében. *Industrial Property and Copyright Review*, 2014/5.
- WEIR, Moana: Making Sense of Copyright Law Relating to Parody – A Moral Rights Perspective. *Monash University Law Review*, Vol 18, No 2, 1992.
- XALABARDER, Raquel: The Role of the CJEU in Harmonizing EU Copyright Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 47, 2016.

- Yu, Peter K.: Digital copyright and the parody exception in Hong Kong. *Media Asia*, Vol. 21, 2014.
- Yu, Peter K.: Moral Rights 2.0. *Texas A&M Law Review*, Vol. 1, No. 4, 2014.
- ZEKOS, Georgios I.: Copyrights and Trademarks in Cyberspace: A Legal and Economic Analysis. *Chicago-Kent Journal of Intellectual Property*, Vol. 15, No. 1, 2016.

International legal sources

- Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, 1998.
- Beijing Treaty on Audiovisual Performances, 2012.
- Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (Berne Convention).
- WIPO Copyright Treaty, 1996.
- WIPO Performances and Phonograms Treaty, 1996.

Sources of EU law

- Charter of Fundamental Rights of the European Union.
- Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes, and amending Council Directive 93/83/EEC.
- Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC.
- Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market.
- Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society.
- Directive 2006/116/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on the term of protection of copyright and certain related rights.
- Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs.
- Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases.
- Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).

Other EU sources

- Commission of the European Communities: *Copyright and Related Rights in the Information Society*. Green Paper, COM(95) 382 final, 1995.
- EUROPEAN COMMISSION: *A coherent framework for building trust in the Digital Single Market for e-commerce and online services*. COM(2011) 942 final, November 11, 2012.
- EUROPEAN COMMISSION: *A Digital Single Market Strategy for Europe*. COM(2015) 192 final, May 6, 2015.
- EUROPEAN COMMISSION: *State of the Union 2016: Commission proposes modern EU copyright rules for European culture to flourish and circulate*. Press release, September 14, 2016.
- EUROPEAN COMMISSION: Targeted consultation addressed to the participants to the stakeholder dialogue on Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market, 2020.

- EUROPEAN COMMISSION: *Towards a modern, more European copyright framework*. COM(2015) 626 final.
- European Parliament resolution of 9 July 2015 on the implementation of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. July 9, 2015. (2014/2256(INI)).
- Pedro Cruz VILLALÓN Advocate General's opinion in a C-201/13. May 22, 2014.
- Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on copyright in the Digital Single Market (DSM proposal). COM(2016) 593 final, September 14, 2016.

Other legal sources

- De wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht.
- Code de la propriété intellectuelle L121-7.
- Urheberrechtsgesetz vom 9. September 1965 (BGBl. I S. 1273) (UrhG).

Hungarian legal sources

- Act III of 1969 on Copyright.
- Act IV of 2013 on the Civil Code.
- Act LXXVI of 1999 on Copyright (HCA).
- Explanatory memorandum to Act XVI of 2013.
- Explanatory memorandum to Act XXXVII of 2021.
- Explanatory memorandum to the HCA.

Decisions of the CJEU

- C-117/15. Reha Training v. GEMA.
- C-138/16. AKM v. Zürs.net.
- C-145/10. Painer.
- C-160/15. GS Media BV v. Sanoma Media Netherlands BV.
- C-161/17. Land Nordrhein-Westfalen v. Renckhoff.
- C-174/15. Vereniging Openbare Bibliotheken v. Vereniging Nederlands Uitgeversverbond.
- C-201/13. Johan Deckmyn v. Vandersteen.
- C-314/12. UPC Telekabel v. Constantin Film.
- C-348/13. BestWater International GmbH v. Michael Mebes.
- C-360/10. SABAM v. Netlog.
- C-403/08. and C-429/08. Football Association Premier League Ltd v. QC Leisure.
- C-435/12. ACI Adam.
- C-466/12. Svensson v. Retriever Sverige AB.
- C-467/08. Padawan v. SGAE.
- C-469/17. Funke Medien.
- C-476/17. Pelham.
- C-510/10. DR & TV2 Danmark v. NCB.
- C-516/17. Spiegel Online.
- C-610/15. Stichting Brein v. Ziggo BV.
- C-70/10. Scarlet v. SABAM.

- C-92/92. and C-326/92. *Phil Collins v Imtrat Handelsgesellschaft mbH és Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH és Leif Emanuel Kraul kontra EMI Electrola GmbH*.
- T-76/89. *Independent Television Publications Ltd v Commission of the European Communities*.

Decisions of French courts

- Bauret v. Koons. Cour d’Appel de Paris, No. 17/09695, December 17, 2019.
- Bauret v. Koons. Tribunal de Grande Instance de Paris, No. 15-01086, March 9, 2017.
- Buffet c. Fersing, Cour d’appel, Paris, 1962.
- Cinquin c. Lecocq, Cour de Cassation. Paris, June 25, 1902.
- Commissaire Crémèr. La Cour de Cassation, 13-14.629. September 4, 2012.
- Dieudonné. La tribunal de grande instance de Paris, January 15, 2015.
- Godot. Tribunal de grande instance de Paris. *Revue Internationale de Droit D’auteur*, Vol. 155, October 15, 1992.
- Les Peanuts. Trib. de. Gr. Inst. de Paris, January 19, 1977. *Revue Internationale de Droit D’auteur*, Vol. 92, 1977.
- Marquam c. Lehuby, Tribunal de commerce. Paris, August 22, 1845.
- Tarzoon. Trib. de. Gr. Inst. de Paris, January 3, 1978.
- Vauve Vergne c. Héritiers Vergne, Cour d’appel. Paris, January 11, 1828.

Decisions of German courts

- BGH, I ZR 9/15, 2016.

Decisions of Canadian courts

- *United Airlines v. Jeremy Cooperstock* (2017 FC 616).

Decisions of US courts

- *Loew’s Incorporated v. Columbia Broadcasting System*. 131 F. Supp. 165 (S.D. Cal. 1955).

Decisions of Hungarian courts

- Budapest-Capital Regional Court 3.P.23.174/2018/26.
- Budapest-Capital Regional Court of Appeal 8.Pf.20.424/2019/5.
- BDT 2020.2. *Bírósági Döntések Tára*, 2020/1.

Expert opinions of the CCE

• CCE 18/2003.	• CCE 19/17.	• CCE 4/2004.	• CCE 16/08.
• CCE 19/2002.	• CCE 39/2002.	• CCE 7/2004.	• CCE 18/09.
• CCE 35/2002.	• CCE 13/2003.	• CCE 7/2004.	• CCE 17/10.
• CCE 26/2004.	• CCE 35/02.	• CCE 7/2004.	• CCE 18/10.
• CCE 13/13.	• CCE 38/07/01.	• CCE 1/2006.	• CCE 18/10.
• CCE 40/15.	• CCE 38/07/01.	• CCE 1/2006.	• CCE 18/10.
• CCE 37/2001.	• CCE 2/2001.	• CCE 06/07/01.	• CCE 25/10.
• CCE 30/2003.	• CCE 2/2001,	• CCE 02/13.	• CCE 19/12.
• CCE 13/13.	• CCE 4/2004.	• CCE 07/19.	

Internet sources

- BÉKÉS Gergely: Breaking News: Hatályba lép a Pekingi Szerződés. *Szerzői jog a XXI. században*, blog post, January 30, 2020.
- EUROPEAN COPYRIGHT SOCIETY: *Limitations and exceptions as key elements of the legal framework for copyright in the European Union – Opinion on The Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn*. 2014.
- EUROPEAN COPYRIGHT SOCIETY: *Opinion on The Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn*. 2014.
- HAMILL, Jasper: EU votes for copyright law which could kill memes and introduce ‘automated surveillance and control’ of the internet. *Metro.co.uk*, June 20, 2018.
- Jan Bernd NORDEMANN – Viktoria KRAETZIG: The German Bundesgerichtshof changes its concept of parody following CJEU Deckmyn v. Vrijheidsfonds/ Vandersteen. *Kluwer Copyright Blog*, November 3, 2016.
- JONGSMA, Daniël: AG Szpunar on copyright’s relation to fundamental rights: one step forward and two steps back? *IPRinfo*, 2019/1.
- MEZEI Péter: Paródia az Európai Bíróságon. *Szerzői jog a XXI. században*, blog post, June 23, 2014.
- MEZEI Péter: Vices kedvében van az Európai Unió Bírósága. *Szerzői jog a XXI. században*, blog post, September 10, 2014.
- REUTER, Markus: Protests against Copyright Directive: All Cities, Dates and Numbers of Participants across Europe. *Netzpolitik.org*, March 25, 2019.
- ROSATI, Eleonora: Paris Court of Appeal confirms that Koons’s ‘Naked’ sculpture infringes copyright in ‘Enfants’ photograph, rejecting freedom of the arts and parody defences. *IPKat Blog*, December 23, 2019.
- ROSATI, Eleonora: Parody and free use in Germany: Federal Court of Justice decides first parody case after Deckmyn. *The IPKat*, blog post, September 6, 2016.
- UJHELYI Dávid: A Kanadai Szövetségi Bíróság átvette a Deckmyn-döntés paródia fogalmát. *Copy21 Blog*, blog post, July 7, 2017.
- UJHELYI Dávid: Paródiával kapcsolatos döntés született Magyarországon. *Copy21 blog*, blog post, May 3, 2020.
- UJHELYI Dávid: Paródiával kapcsolatos döntés született Németországban. *Szerzői jog a XXI. században*, blog post, September 7, 2016.
- WIPO: *Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*. Geneva, 1978.
- WIPO: WIPO’s Beijing Treaty on Audiovisual Performances Set to Enter into Force with Indonesia’s Ratification; Aims to Improve Livelihoods of Actors and other Audiovisual Performers. *WIPO.int*, press release, PR/2020/845, January 28, 2020.

A SZERZŐI JOGOK MEGSÉRTÉSÉRŐL A FÁJLMEGOSZTÁSON ÉS A JOGTULAJDONOS EZZEL KAPCSOLATOS JOGI ELJÁRÁSÁN KERESZTÜL AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG MIRCOM-ÜGYBEN HOZOTT DÖNTÉSE KAPCSÁN¹

I. BEVEZETÉS

I.1. Az Európai Bíróság jogértelmező, jogfejlesztő tevékenységéről

Az Európai Bíróság, (a továbbiakban: EUB) az Európai Unió legfelsőbb igazságszolgáltatási szerve. Jogértelmezése során a bizonytalan tartalmú jogszövegeknek egyfajta jelentést tulajdonít, azok normatartalmát megállapítja.² Gondoskodik arról, hogy az EU-jogszabályok rendelkezéseit mindegyik tagállam azonos módos értelmezze és alkalmazza, hogy azok az uniós országok és intézmények cselekvéseiben hatályosuljanak. Ennek érdekében többek között a szerződések értelmezése és a közösségi intézmények jogi aktusainak érvényessége és értelmezése körében előzetes döntés meghozatalára hatáskörrel rendelkezik.

Az EUB döntését azonban a közösségi jog sajátos jellemzőinek értelmezésével kapcsolatos különleges nehézségeknek és az unión belüli eltérő ítélkezési gyakorlat veszélyének függvényében kell megítélni.³ Ennek példái a korábbi ítéleteiben foglaltaktól eltérő, azokat meghaladó döntései. Már többször kifejtette, hogy az esetek többségében a jogvita tárgyát az képezi, hogy a felek és az EUB értelmezésében olvasott normaszöveg egészében olvasva kétértelmű marad. Ennek során mindig az adott jogviszony elbírálására irányadó anyagi jogi jogszabály szövegéből kiindulva dönti el a jogvitát, normaértelmező tevékenysége az irányadó jogforrások mellőzésére nem nyújthat lehetőséget.

Kétségtelenül vitatható, hogy a jelenlegi gyorsan és folyamatosan változó, stabilnak kevésbé nevezhető szabályozási környezetben a jogforrás célja és az annak megvalósítására szánt konkrét előírások mennyire érvényesülhetnek, egyáltalán mennyire célszerű azokat a gyakorlatban figyelembe venni.

A jogforrásokra nézve általában, de különösen a technikához kapcsolódókra nézve, az idő múlása, az életviszonyok folyamatos változása néhány kivételes esettől eltekintve az ál-

* Ügyvéd, külkereskedelmi szakjogász.

¹ 2021. június 17-i, a Mircom International Content Management & Consulting (M. I. C. M.) Limited és Telenet BVBA, C-597/19. ítélet, ECLI:EU:C:2021:492 (a továbbiakban: ítélet).

² *Blutman László*: Az Európai Unió joga a gyakorlatban – a Brexit után. HVG-ORAC, 2020, 2.11.1 Az uniós jogszövegek és a értelmezési nehézségek, p. 101.

³ 1982. október 6-i ítélet, Srl CILFIT és Lanificio di Gavardo SpA kontra Ministero della sanità, 283/81. sz. ítélet, ECLI:EU:C:1982:335, 21. pont.

tala kitűzött cél lassú, de biztos erózióját jelenti. Amíg a jogforrás tartalmi elemeit tekintve nem kerül módosításra vagy hatályon kívül helyezésre, addig a megváltozott életviszonyokat önállóan nem, vagy csak az EUB értelmezésében képes követni. A jogbiztonság elve azonban a jogszabályok világosságát, egyértelműségét és az ennek megfelelő intézkedést követeli meg.⁴

Az EUB ítéleteiben az uniós jogszabályokról értelmezést ad, végrehajtásuk elsősorban tagállami bíróságok útján történik. Még e körülmények mellett is előfordulhat, hogy ugyanazon jogforrást – a hatálybalépését követően eltelt időre, a megváltozott körülményekre vagy a jogszabály időközben bizonytalanná vált tartalmára vagy fordulataira tekintettel – a tagállami bíróságok másként értelmezik. Ekkor az EUB segítségét kell kérniük többek között annak eldöntése céljából, hogy az uniós jogalkotó által korábban elfogadott normát, annak rendelkezéseit, vagy azokat egymással vagy egy másik norma rendelkezéseivel összefüggésben miként kell értelmezni, illetve hogy egy adott tagállami jogforrás vagy eljárás összeegyeztethető-e az uniós joggal.

Az EUB-t gyakran éri kritika, hogy a jogfejlesztés területére keveredik. A vita arról folyik, hogy ez mikor és mely esetekben kívánatos.⁵ Döntéseinek indokolásában a tagállami bírósági és hatósági jogalkalmazás számára mértékadó irányokat jelöl ki. Ítélezési gyakorlatában következetesen növeli az uniós intézmények külső kompetenciáit a tagállamok terhére.⁶

I.2. Az ítéletnél maradva

Jelen ügyben az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a belgiumi vállalkozások jogvitáiban eljáró antwerpeni bíróság a Mircom International Content Management & Consulting (M. I. C. M.) Limited (a továbbiakban: Mircom) – felperes – ciprusi jog szerinti társaság, az Egyesült Államokban és Kanadában székhellyel rendelkező nyolc vállalkozás által gyártott nagyszámú pornófilmen fennálló bizonyos jogok jogosultja, és a Telenet BVBA belga távközlési vállalat – alperes –, Belgiumban székhellyel rendelkező, többek között internet-hozzáférési szolgáltatásokat nyújtó társaság közötti jogvitában terjesztette az EUB elé.

A felek közötti vita okául az szolgált, hogy a Telenet BVBA megtagadta ügyfeleinek egy szakosodott társaság által a Mircom nevében egy peer-to-peer hálózatról összegyűjtött, sokezer IP-cím alapján történő azonosítását lehetővé tévő információk szolgáltatását, amely hálózaton a Telenet bizonyos ügyfelei a BitTorrent protokoll használatával állítólag a Mircom katalógusába tartozó filmeket tettek hozzáférhetővé.

⁴ 1981. július 9-i Administration des douanes kontra Société anonyme Gondrand Frères és Société anonyme Garancini, 169/80. sz. ítélet, 17. pont.

⁵ *Kecskés László*: EU jog és jogharmonizáció. HVG-ORAC, 2020, Az Európai Bíróság jogfejlesztő szerepe, p. 494.

⁶ *Baranyai Gábor*: Az Európai Unió tagállamainak nemzetközi szerződésai az Európai Bíróság jogfejlesztő tevékenységének tükrében. UNI-NKE, 2015.

A felperes többek között azt kérte, hogy az antwerpeni bíróság kötelezze az alperest, hogy nyújtsa be az adatokat azon ügyfelek azonosítására, akiknek internetkapcsolatával állítólag a Mircom repertoárjából származó filmeket használták fel a BitTorrent protokoll igénybevételeivel *peer-to-peer* hálózaton keresztül, amelyben minden érintett eszköz egyenlő jogokkal van összekapcsolva, és online video- vagy zenei fájlok cseréjeként, fájlmegosztás keretében használható.

Az EUB a jelen esetet megelőzően már többször is megállapította, hogy a hozzáférhetővé tétel és egy olyan internetes megosztó platform üzemeltetése, amely e platform felhasználói számára lehetővé tette azt, hogy védelem alatt álló művekhez egy *peer-to-peer* hálózat keretében hozzáférhessenek és azt megosszák, e művek nyilvánosságához közvetítésének minősül, amennyiben azokat e hálózaton a szerzői jogok jogosultjainak hozzájárulása nélkül tették hozzáférhetővé.⁷ Az előterjesztő bíróság ezzel kapcsolatos egyik kérdése az volt, hogy egy *peer-to-peer* hálózat használói vajon maguk is nyilvánosságához közvetítést végeznek-e.

Bár első pillantásra az igenlő válasz nyilvánvalónak tűnik, azonban az e hálózatok működésének technikai sajátosságain alapuló érvekkel ennek ellenkezője is alátámasztható: „az a tény, hogy több ezer ember díjfizetés nélkül férhet hozzá a művekhez, akár a csoda kategóriájába is tartozhat”.⁸ A jelen ügyben az EUB-nek alkalma volt e kérdés tisztázására.

Az üggyel kapcsolatos eddigi tapasztalatok szerint azonban az e helyzetből fakadó jogi nehézségekre tekintettel a szerzői és szomszédos jogok egyes jogosultjai egyre gyakrabban a *peer-to-peer* hálózatok felhasználóin vesznek elégtételt. A művekre vonatkozó korlátozott felhasználási jogokat vállalkozások vagy erre szakosodott ügyvédi irodák szerzik meg kizárólag abból a célból, hogy a felhasználók internetkapcsolatai IP-címeinek megszerzése után e felhasználók nevének és címének megszerzése érdekében bírósági eljárásokat kezdeményezhessenek. Bírósági eljárással fenyegetőzve, az őket ért károk megtérítése iránti kérelmeket küldenek ezen felhasználóknak, ugyanakkor leggyakrabban a bíróságok előtti keresetindítás helyett a vita egyezség útján történő rendezését javasolják egy olyan összeg megfizetése ellenében, amely bár olykor meghaladja a tényleges kárt, de még így is jelentős mértékben elmarad a bírósági eljárásban igényelhető kártérítéstől. Ebben a helyzetben – ha a megkeresett személyeknek csak egy része egyezik is bele a fizetésbe – e vállalkozások ebből olykor magasabb bevételre tudnak szert tenni, mint amely a művek jogszerű felhasználásából származna. Az ebből származó bevételt pedig megosztják az e művekhez fűződő jogok jogosultjaival.

Bár eljárásuk a szó szoros értelmében véve jogszerűnek tekinthető, ugyanakkor valójában nem a szerző vagyoni jogainak hasznosítását, hanem e jogok megsértésének kihasználását jelenti, olyan bevételi forrást teremt, amely a jogsértésen alapul. Ily módon megkerülik a

⁷ 2017. június 14-i Stichting Brein-ítélet, C-610/15, EU:C:2017:456.

⁸ Maciej Szpunar főtanácsnoknak a Mircom International Content Management & Consulting (M.I.C.M.) Limited-ügyben tett indítványa kontra Telenet BVBA, C-597/19. sz. ügy (a továbbiakban: indítvány) 2. pont.

szerzői jog (eredeti) céljait, és azt e céloktól idegen célokra használják fel, sőt, visszaélnék azzal.⁹

A jelen ügyben az EUB-nek arra a kérdésre is választ kellett adnia, hogy a szellemi tulajdon-jogok védelmének az uniós jog által létrehozott rendszere milyen mértékben teszi lehetővé vagy követeli meg az ilyen visszaélészerű használat figyelembevételét, ha az az e rendszerben megtalálható jogi eszközök alkalmazása során bebizonyosodik.¹⁰

II. A TÉNYÁLLÁS¹¹

2019. június 6-án a Mircom keresetet nyújtott be a belga vállalkozások jogvitáiban eljáró antwerpeni bírósághoz, amely arra irányult, hogy e bíróság kötelezze a Telenetet az azon ügyfeleinek azonosítására szolgáló adatok benyújtására, akiknek internetkapcsolatait arra használták, hogy a Mircom katalógusába tartozó filmeket a BitTorrent protokoll segítségével egy peer-to-peer hálózaton megosszák.

A belga gazdasági jogi törvénykönyv rendelkezése szerint az irodalmi vagy művészeti alkotások szerzőjének kizárólagos joga, hogy művét bármilyen eljárás útján a nyilvánosság-hoz közvetítsék, ideértve a nyilvánosság számára oly módon történő hozzáférhetővé tételt, hogy a közönség tagjai az említett műhöz való hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.¹²

A Mircom állítása szerint több ezer dinamikus IP-címmel rendelkezett, amelyeket a FileWatchBT szoftver segítségével a Németországban letelepedett Media Protector GmbH társaság a Mircom nevében rögzített abban az időpontban, amikor a Telenet ezen ügyfelei a BitTorrent kliens fájlmegosztó szoftver segítségével kapcsolódtak.

A Telenet, amelyet két másik Belgiumban letelepedett internet-hozzáférést nyújtó szolgáltató, a Proximus NV és a Scarlet Belgium is támogatott, nem értett egyet a keresetben foglaltakkal.

⁹ Indítvány, 4. pont.

¹⁰ Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2009. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikke (1) és (2) bekezdésének, a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló, 2004. április 29-i 2004/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikke (2) bekezdésének, valamint 4., 8. és 13. cikkének, az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről és a magánélet védelméről szóló, 2002. július 12-i 2002/58/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv; a továbbiakban: 2002/58 irányelv) 15. cikkének (1) bekezdésével együttesen értelmezett, 2016. április 27-i (EU) 2016/679 európai parlamenti és tanácsi rendelet (általános adatvédelmi rendelet) 6. cikke (1) bekezdése első albekezdése f) pontjának értelmezésére vonatkozik.

¹¹ Ítélet, 29–37. pont.

¹² A belga Wetboek Economisch Recht (gazdasági jogi törvénykönyv) XI.165. cikke (1) bekezdésének negyedik albekezdése értelmében.

A Mircom szerint figyelembe kell venni már az alapul szolgáló médiafájl legalább 20%-os töredékét együttesen képviselő szegmensek letöltését is, mivel ettől az aránytól kezdve, bár töredékes jelleggel és rendkívül bizonytalan minőségben, de e fájl előnézete lehetségessé válik.

A kérdést előterjesztő, a vállalkozások jogvitáiban eljáró antwerpeni bíróság arra kereste a választ, hivatkozva az EUB egy korábbi ítéletére,¹³ amely az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29 irányelv¹⁴ 3. cikkének (1) bekezdése értelmében vett, az internetes megosztó platform üzemeltetői által egy peer-to-peer hálózat keretében történő nyilvánosságához közvetítésre vonatkozó, hogy az ilyen nyilvánossághoz közvetítést az ilyen hálózat „downloaders”-nek nevezett egyéni felhasználói is végezhetik-e, akik egy szerzői jogi védelem alatt álló művet tartalmazó digitális fájl szegmenseinek letöltésekor e szegmenseket más felhasználók általi feltöltés céljából egyidejűleg hozzáférhetővé teszik. A letöltő személyek „bolynak” nevezett csoportjába tartozó ezen felhasználók ugyanis ily módon maguk válnak e szegmensek terjesztőivé, hasonlóan a nem meghatározott eredeti terjesztőhöz, aki e fájl e hálózaton történő első hozzáférhetővé tételének kiindulópontja. A bíróság pontosította egyrészt, hogy a szegmensek nem az eredeti fájl egyszerű töredékei, hanem önálló kódolt fájlok, amelyek önmagukban használhatatlanok, másrészt hogy a BitTorrent technológia működési módja miatt a fájl szegmenseinek feltöltése – amit „seedelésnek” neveznek – főszabály szerint automatikusan bekövetkezik, mivel ez a jellemző csak bizonyos, további programok révén küszöbölhető ki.

Kétségei voltak azonban az iránt, hogy egy olyan vállalkozás, mint a Mircom, egyáltalán részesülhetne-e a 2004/48 irányelv által biztosított védelemben, mivel ténylegesen nem hasznosítja az érintett filmek szerzői által átruházott jogokat, hanem csupán kártérítést követel az állítólagos jogsértőktől.¹⁵ Továbbá kétségesnek tartotta azt a kérdést is, hogy a 2016/679 rendeletnek (GDPR) az adatkezelés jogszerűségére vonatkozó előírásaira tekintettel¹⁶ jogszerű-e az IP-címeknek a Mircom általi összegyűjtése. E bizonytalanságaira tekintettel eljárását felfüggesztette, és előzetes döntéshozatal céljából kérdéseket terjesztett az EUB elé.

¹³ Stichting Brein-ítélet, C-610/15.

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról.

¹⁵ A „szerzői jogi troll” (copyright troll) fogalom meghatározásához hasonlóan.

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet, a továbbiakban: GDPR) 6. cikke (1) bekezdése első albekezdés f) pontja.

III. AZ ESET ÉRTÉKELÉSE ÉS AZ EUB DÖNTÉSE

III.1. A kérdést előterjesztő bíróság első kérdése

A kérdést előterjesztő bíróságnak az EUB által átfogalmazott első kérdése arra irányult, hogy a 2001/29 irányelv 3. cikkének (1) és (2) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy e rendelkezés értelmében vett nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételnek minősül-e az, ha valamely védelem alatt álló művet tartalmazó médiafájlnak egy peer-to-peer hálózat felhasználója által előzetesen letöltött szegmenseit az e felhasználó végberendezéséről e hálózat más felhasználóinak ilyen berendezései felé feltöltik, jöllehet e szegmensek önmagukban csak egy bizonyos letöltési aránytól kezdve használhatók, és a BitTorrent kliens fájlmegosztó szoftver beállításai miatt e feltöltést e szoftver automatikusan indítja el.

A főtanácsnok megközelítésében: az eljárás tárgyát elsősorban az irányelv 3. cikkének a filmek előállítását megillető jogokról szóló (2) bekezdésének c) pontja képezi. Mivel nem kizárt azonban, hogy e gyártók a teljesítményeiken fennálló szerzői jogok, valamint más szomszédos jogok jogosultjai is, így mindkét rendelkezést figyelembe kell venni. E rendelkezések azonos védelmet írnak elő a művek nyilvánossághoz közvetítésének azon sajátos formájára vonatkozóan, ami e művek oly módon történő nyilvánosságra hozatalát jelenti, amely lehetővé teszi, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg válasszathassák meg.¹⁷

A felhasználóknak azonban esetenként nincs tudomásuk arról, hogy a műveknek e hálózatokra való letöltésével azokat egyidejűleg más felhasználóknak is továbbítják. Ezzel szemben a peer-to-peer hálózatok szokásos felhasználói csak hozzáférhetővé teszik azokat az eszközöket, amelyek lehetővé teszik e nyilvánossághoz közvetítés megvalósítását.

III.1.1. A nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel

A 2001/29 irányelv. cikkének (1) bekezdésében használt „nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel” kifejezés a szerzők kizárólagos jogának megnyilvánulási formája arra, hogy bármely „nyilvánossághoz közvetítést” engedélyezzenek, illetve megtiltsanak. E cikk (2) bekezdésében szereplő, a szomszédos jogok jogosultjait megillető kizárólagos jogot jelölő egyező kifejezésnek azonos jelentést kell tulajdonítani.¹⁸

A „hozzáférhetővé tétel” megállapításához azt, hogy az érintett felhasználó előzőleg egy minimális küszöbértéknek megfelelő számú szegmenst letöltött, nem szükséges bizonyítani, mivel ahhoz, hogy a „közvetítés cselekményéről”, következképpen a hozzáférhetővé tétel cselekményéről lehessen beszélni, végső soron az is elegendő, ha a művet úgy teszik a

¹⁷ Indítvány, 34. pont.

¹⁸ 2020. április 2-i Stim és SAMI-ítélet, C-753/18, EU:C:2020:268, 28. pont.

nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy annak tagjai ahhoz az általuk egyénileg megválasztott helyről és időpontban – függetlenül attól, hogy élnek-e ezzel a lehetőséggel, vagy sem – hozzá tudjanak férni.¹⁹

A „közvetítési cselekmény” fogalma e tekintetben a védelem alatt álló művek közvetítésének valamennyi formájára vonatkozik az alkalmazott technikai eszköztől és eljárástól függetlenül.²⁰ Így bármely olyan cselekmény, amellyel a felhasználó a magatartása következményeinek teljes ismeretében védelem alatt álló művekhez vagy más teljesítményekhez ad hozzáférést, az irányelv e rendelkezéseinek értelmében vett hozzáférhetővé tétel cselekményének minősülhet még annak ellenére is, hogy a szegmensek töredékesek, és a letöltést követően is csak bizonyos százalékuk használható fel.

E fogalom a védelem alatt álló művek közvetítésének valamennyi formájára vonatkozik, az alkalmazott technikai eszköztől és eljárástól függetlenül.

Ahhoz, hogy a művek a „nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel” fogalma alá tartozzanak, a védelem alatt álló műveket vagy más teljesítményeket a nyilvánosság számára ténylegesen hozzáférhetővé kell tenni, e hozzáférhetővé tételnek meghatározatlan számú potenciális címzett felé kell irányulnia, és viszonylag jelentős számú egyént kell érintenie. Emellett – miként az EUB korábbi ítéleteiből következik – szükséges az is, hogy ez a korábban alkalmazottakhoz képest eltérő, speciális technikai módon, vagy ennek hiányában új, vagyis olyan közönség részére történjen, amelyet a szerzői jog vagy a szomszédos jogok jogosultja – amikor művének vagy más teljesítményeknek az eredeti nyilvánossághoz közvetítését engedélyezte – nem vett figyelembe.²¹

A peer-to-peer hálózatok kapcsán az EUB korábbi ítéletében már kimondta, hogy az olyan megosztóplatform interneten történő rendelkezésre bocsátása és üzemeltetése, amely a védelem alatt álló művekre vonatkozó metaadatok indexálásával és keresőmotor működtetésével e platform felhasználói számára lehetővé teszi, hogy e műveket megtalálják, és azokat egy ilyen hálózat keretében megosszák, a 2001/29 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében vett nyilvánossághoz közvetítésnek minősül, és mivel ilyen esetben a jogosultak engedélye nélkül közzétett művekről van szó, így új közönség számára történő hozzáférhetővé tételt jelent.²²

Esetünkben a peer-to-peer hálózatokon kicserélt szegmensek nem a művek, hanem az e műveket tartalmazó fájlok részei. Ezek a szegmensek csak az e fájlok BitTorrent protokoll szerinti továbbítására szolgáló eszközök. Nincs jelentősége annak a ténynek, hogy a továbbított szegmensek önmagukban használhatatlanok, mivel a művet tartalmazó fájlt, azaz a

¹⁹ 2018. augusztus 7-i Renckhoff-ítélet, C-161/17, EU:C:2018:634, 20. pont.

²⁰ 2017. november 29-i VCAST-ítélet, C-265/16, EU:C:2017:913, 42. pont.

²¹ 2019. december 19-i Nederlands Uitgeversverbond és Groep Algemene Uitgevers-ítélet, C-263/18, EU:C:2019:1111, 70. pont; 2021. március 9-i VG Bild-Kunst és a Stiftung Preußischer Kulturbesitz-ítélet, C-392/19, ECLI:EU:C:2021:181, 32. pont.

²² Stichting Brein-ítélet, 45, 48. pont.

digitális formában megjelenő művet teszik hozzáférhetővé. Ha a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tétel joga tekintetében közömbös, hogy megvalósult-e mű továbbítása vagy sem, ez még inkább igaz azon műszaki eljárásra, amelynek révén ez a továbbítás megvalósul.²³

Mivel jelen ügyben a szegmensek nem egy műnek, hanem a művet tartalmazó fájlnek a részei, így az azt tartalmazó fájl elérhető lesz. Ezért annak, hogy az egyes fájlszegmensek önmagukban használhatatlanok, nincs jelentősége.

Ennek oka, hogy a fájlokat megosztó személy feltöltésével elérhetővé teszi a korábban a számítógépre letöltött szegmenseket. Segítségével a hálózat többi felhasználója által a fájl könnyen összeszerelhető. Ily módon minden személy hozzájárul ahhoz, hogy végül minden felhasználó a teljes fájlhoz hozzáférjen.

Mivel a peer-to-peer hálózatok felhasználóit a feltöltés-letöltés arányáról tájékoztatják, így e felhasználók által teljes körűen ismert, hogy az e hálózatokban való részvétel nem csupán a tartalom letöltését, hanem annak feltöltését is feltételezi. Ezért a szerzői jogok megsértését nem minimális mennyiségű letöltött fájlszegmens jelenti, hanem inkább minden olyan cselekmény, amellyel a felhasználó magatartása következményeinek teljes ismeretében hozzáférést biztosít a védett művekhez.

III.1.2. A hálózaton keresztül történő automatikus feltöltés

Az EUB egyik korábbi ítéletben hangsúlyozta, hogy a nyilvánossághoz közvetítés cselekményének értelmezése során jelentőséggel bír a felhasználó közreműködésének szándékos jellege,²⁴ mivel a fájlmegosztó szoftver konfigurációja miatti automatikus feltöltés – miután a szoftver e tulajdonságairól megfelelő tájékoztatást adott – nem játszik szerepet, mivel az érintettek annak teljes tudatában jártak el, és járultak hozzá magatartásuk következményeihez.

Abban az esetben azonban, ha megállapítást is nyerne, hogy valamely művet előzetesen – egy internetes oldalon a szerzői jog vagy a szomszédos jogok jogosultjának engedélyével – a letöltését megakadályozó korlátozó intézkedés nélkül tettek közzé, az a tény, hogy jelen ügyben a felhasználók egy peer-to-peer hálózat révén magánszerverre töltötték le az érintett művet tartalmazó fájlszegmenseket, majd e szegmenseket ugyanezen hálózaton belül feltöltés útján hozzáférhetővé tették, azt jelenti, hogy ezek a felhasználók döntő szerepet játszottak e műnek egy olyan közönséghez való közvetítésében, amelyet a szerzői jog vagy a szomszédos jogok jogosultja az eredeti nyilvánossághoz közvetítés engedélyezésekor nem vett figyelembe,²⁵ mivel az eredeti sokszorosítás lehetővé tételével nem gondolt további

²³ Indítvány, 48. pont.

²⁴ 2017. június 14-i Stichting-Brein-ítélet, C-610/15, EU:C:2017:456, 26. pont; 2017. április 26-i Stichting-Brein-ítélet, C527/15, EU:C:2017:300, 31. pont.

²⁵ Renckhoff-ítélet, 46., 47. pont.

fájlmegosztáson keresztül megvalósuló megosztásra. A szerzőt ért károk érvényesítéséhez szerzői jog által védett mű további felhasználása nem szükséges.

Miként az EUB ítélkezési gyakorlatában hangsúlyozta, az arányosság követelményét a digitális környezetben is fenn kell tartani egyfelől a szerzői jogok és szomszédos jogok jogosultjainak szellemi tulajdonuk védelméhez fűződő, az Alapjogi Charta 17. cikkének (2) bekezdése által biztosított érdeke,²⁶ másfelől a védelem alatt álló teljesítmények felhasználói érdekeinek és alapvető jogainak – különösen a charta 11. cikkében biztosított véleménynyilvánítás és tájékozódás szabadsága,²⁷ valamint a közérdek – védelme között.²⁸ Ezen egyensúly figyelmen kívül hagyása a 2001/29 irányelv fő célját sértené.

III.1.3. Az EUB első kérdésre adott válasza

E megfontolásokra tekintettel az EUB-nek az első kérdésre adott válasza szerint a 2001/29 irányelv 3. cikkének (1) és (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy e rendelkezés értelmében nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételnek minősül az, ha valamely védelem alatt álló művet tartalmazó médiafájlnak egy peer-to-peer hálózat felhasználója által előzetesen letöltött szegmenseit az említett felhasználó végberendezéséről e hálózat más felhasználóinak ilyen berendezései felé feltöltik, jöllehet e szegmensek önmagukban csak egy bizonyos letöltési aránytól kezdve használhatók. Annak a ténynek, hogy a BitTorrent kliens fájlmegosztó szoftver beállításai miatt e feltöltést e szoftver automatikusan indítja el – amikor azon felhasználó, akinek a végberendezéséről az említett feltöltésre sor kerül, úgy regisztrált e szoftverre, hogy hozzájárult annak alkalmazásához, miután megfelelően tájékoztatták őt annak jellemzőiről – nincs jelentősége.

III.2. A kérdést előterjesztő bíróság második kérdése

E kérdés arra irányult, hogy a 2004/48 irányelvet úgy kell-e értelmezni, hogy az annak II. fejezetében előírt intézkedéseket, eljárásokat és jogorvoslatokat igénybe veheti-e az a személy, aki szerződés alapján bizonyos szellemi tulajdon-jogok jogosultja, azonban e jogokat maga

²⁶ 17. cikk A tulajdonhoz való jog. (1) Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy jogszerűen szerzett tulajdonát birtokolja, használja, azzal rendelkezzen, és azt örökül hagyja. Tulajdonától senkit sem lehet megfosztani, kivéve, ha ez közérdekből, a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel, valamint az ezáltal elszenvedett veszteségekért kellő időben fizetett méltányos összegű kártalanítás mellett történik. A tulajdon használatát, az általános érdek által szükségessé tett mértékben, törvénnyel lehet szabályozni.

²⁷ 11. cikk. A véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága (1) Mindenkinnek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna, továbbá országhatárokon való tekintet nélkül. (2) A tömegtájékoztatás szabadságát és sokszínűségét tiszteletben kell tartani.

²⁸ VG Bild-Kunst-ítélet, 54. pont.

nem hasznosítja, hanem csak – a feltételezett jogsértőkkel szemben – kártérítési igényeket érvényesít.

A főtanácsnok megfogalmazásában a kérdés az volt, hogy a perbeli legitimáció kérdésének körében az olyan társaság, mint a Mircom, amely ugyan rendelkezik védelem alatt álló műveken fennálló bizonyos jogokkal, bár azokat nem hasznosítja, és tevékenysége csupán arra korlátozódik, hogy az e jogokat jelen esetben e művek peer-to-peer hálózatokon való hozzáférhetővé tételével megsértő személyektől kártérítést követel, részesülhet-e a 2004/48 irányelv II. fejezetében előírt intézkedések, eljárások és jogorvoslatok előnyeiben. Egyáltalán, egy ilyen szervezet tekinthető-e „kárt szenvedett” szervezetnek.²⁹

III.2.1. A szellemi tulajdon-jogok érvényesítése, a kérelmezésre jogosultak

A 2004/48 irányelv 4. cikkének a)–d) pontja az előírt, a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének biztosításához szükséges intézkedésekre, eljárásokra és jogorvoslatokra jogosult szereplők négy kategóriáját sorolja fel:

- a szellemi tulajdon-jogok jogosultjait,
- minden más személyt, aki ilyen jogok használatára jogosult, így különösen a licencvevőket,
- a közös jogkezelő szervezeteket, amelyek szabályszerűen elismert jogosultsággal rendelkeznek arra, hogy a szellemi tulajdon-jogok jogosultjait képviseljék,
- azon szakmai szervezeteket, amelyek szabályszerűen elismert jogosultsággal rendelkeznek arra, hogy a szellemi tulajdon-jogok jogosultjait képviseljék.

A rendelkezések nyújtotta kedvezményben az utóbbi három csoportba tartozó személyek csak az alkalmazandó tagállami jog erre vonatkozó előírása esetén részesülhetnek. E személyeknek közvetlenül érdekeltnak és keresetindításra jogosultnak kell lenniük, amennyiben az alkalmazandó jog erre lehetőséget teremt, az abban foglaltaknak megfelelően.³⁰

Az EUB értelmezése szerint jelen ügyben figyelmen kívül kell hagyni azt a lehetőséget, hogy a Mircom a 2004/48 irányelv 4. cikkének c) és d) pontja értelmében vett közös jogkezelő szervezet vagy szakmai szervezet, amely csak kártérítést követel e művek peer-to-peer hálózatokon való hozzáférhetővé tételével az e művekhez fűződő szerzői és szomszédos jogokat megsértő személyektől. Egyebekben nincs arra irányuló tilalom, hogy az érdekelt lemondjon a keresetekről, amennyiben nem tartja azokat célszerűnek, sem azt, hogy egyezség útján megoldást keressen azokban a jogvitákban, amelyekben a szerzői jogok megsértőivel áll szemben.

Ebben az összefüggésben azonban felhívta a figyelmet arra, hogy az e szervezetek tevékenységét az Unión belül harmonizáló és a 2014/26 irányelv szerinti, az Európai Bizottság

²⁹ Indítvány, 67. pont.

³⁰ 2018. augusztus 7-i SNB-REACT-ítélet, C-521/17, EU:C:2018:639, 39. pont.

által közzétett közös jogkezelő szervezeteket tartalmazó listán a Mircom neve nem szerepel.³¹

Az uniós jog általános jogelve szerint a jogalanyok e jog normáira csalárd módon vagy visszaélészerűen nem hivatkozhatnak. E jog jelen ügyre vonatkozó szabályozását nem lehet olyan mértékben kiterjeszteni, hogy az vonatkozzon az abból a célból végrehajtott ügyletekre, hogy csalárd módon vagy visszaélészerűen részesüljenek az uniós jog által biztosított előnyökből. Ez az eset valósul meg, amikor az uniós jogi rendelkezésekre nem e rendelkezések célkitűzéseinek megvalósítása érdekében hivatkoznak, hanem azért, hogy az uniós jog által biztosított előnyben részesüljenek, noha az ezen előny igénybevételéhez szükséges feltételek csak formálisan teljesülnek.³²

A Mircom azzal, hogy olyan felhasználási engedélyeket szerez meg, amelyeket nem áll szándékában alkalmazni, valójában visszaélészerűen kíván azokra hivatkozni a licencvevői jogállás megszerzése érdekében, amely lehetővé teszi számára az irányelvben előírt bírósági eljárásoknak arra irányuló megindítását, hogy a felhasználási engedélyek tárgyát képező műveken fennálló szerzői és szomszédos jogok megsértőinek az adatait megszerezze. Ezen adatok birtokában léphet kapcsolatba a jogsértőkkel annak érdekében, hogy bírósági eljárásokkal fenyegetse meg őket abból a célból, hogy peren kívüli egyezség címén átalányösszeget fizessenek részére.

E helyzetben a tagállami bíróságnak meg kell tagadnia a licencvevői jogálláson alapuló intézkedések, eljárások és jogorvoslatok kedvezményét.

Mivel az irányelv 4. cikke a szellemi tulajdon-jog jogosultjának minőségét illetően – tekintettel arra, hogy nem követeli meg, hogy az ilyen jogosult ténylegesen hasznosítsa szellemi tulajdon-jogait – e jogok hasznosításának elmaradása miatt nem zárható ki e rendelkezés hatálya alól, így a szellemi tulajdon-jogok használatára jogosult más személynek tekinthető, mert a jogosult engedélye az átruházott jogok tényleges hasznosítását nem feltételezte. E minősítést azonban az alkalmazandó jogszabályok rendelkezéseinek megfelelően vizsgálni kell, és a hivatkozást úgy kell érteni, mint amely egyaránt utal a releváns nemzeti szabályozásra és adott esetben az uniós szabályozásra is.³³

III.2.2. Intézkedések, eljárások

A Mircomot – mivel sem szerzői, sem szomszédos jogokkal az érintett művek tekintetében nem rendelkezett – licencvevőnek kell tekinteni.

Az EUB értékelése során kétségtelennek tartotta, hogy a szellemi tulajdon-jogok jogosultjait és az e jogok használatára jogosult személyeket főszabály szerint sérthetik a jogsértő

³¹ Ítélet, 66. pont

³² 2019. február 26-i N Luxembourg 1 és társai-ítélet, C-115/16, C-118/16, C119/16 és C-299/16, EU:C:2019:134, 96–98. pont.

³³ SNB-REACT-ítélet, 31. pont.

tevékenységek, amennyiben e tevékenységek megakadályozhatják az említett jogok rendes hasznosítását, vagy csökkenthetik az azokból származó bevételeket. Ugyanakkor az is lehetséges, hogy valamely személy, bár szellemi tulajdon-jogokkal rendelkezik, ténylegesen arra szorítkozik, hogy saját nevében és javára behajtja a más szellemi tulajdon-jogok jogosultjai által neki engedményezett követelések címén járó kártérítést.³⁴

Az irányelv nem követeli meg, de nem is zárja ki, hogy a szellemi tulajdon-jogok megsértéséhez kapcsolódó követelések engedményesének e jogosultságát a tagállam belső jogszabályaiban elismerje. A megsértett jogok jellegét a követelések átruházása önmagában nem érintheti. Ha a szellemi tulajdon-jogok jogosultja úgy dönt, hogy a kártérítés behajtását követelések átruházása vagy más jogi aktus útján egy erre szakosodott vállalkozás igénybevételével hajtja végre, nem részesülhet kedvezőtlenebb bánásmódban, mint az ilyen jogok egy másik jogosultja, aki e jogok személyes érvényesítése mellett dönt.

III. 2.3. Tájékoztatáshoz való jog a szellemi tulajdon megsértése miatt indított eljárásban

A kérdést előterjesztő bíróság kétségeit fejezte ki az iránt, hogy a Mircomnak valójában szándékában állt-e kártérítési keresetet indítani, mivel az 500 eurós átalány-kártérítés megszerzése céljából általában csak egyezség útján történő rendezést javasolt.

A főtanácsnok szerint jelen ügy tényállása egyszerre tartozik a személyes adatok védelméről szóló GDPR és az elektronikus hírközlési adatvédelemről szóló 2002/58 irányelv³⁵ hatálya alá, mivel a kezelt IP-címek mind személyes adatoknak, mind forgalmi adatoknak minősülnek.³⁶ Következésképpen nem állapítható meg, hogy a szellemi tulajdon védelmének a 2004/48 irányelv által létrehozott rendszerében e gyakorlat tilos lenne.³⁷

Az EUB korábbi ítéletében már kimondta, hogy a 2004/48 irányelv 8. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az alkalmazandó az olyan helyzetre, amelyben a szellemi tulajdon-jog megsértésének megállapításával végződő, jogerősen lezárt eljárást követően a felperes külön eljárás keretében kér az e jogot sértő áruk vagy szolgáltatások eredetéről és terjesztési hálózatairól tájékoztatást.³⁸ Ezzel egyértelművé tette, hogy elvben azok a személyek, akiknek csak szerződéses jogaik vannak a szellemi tulajdon használatára, jogosultak a vonatkozó irányelvi jogorvoslatra és a tájékoztatási jogból fakadó információhoz.

Jelen esetben a felperes az internet-hozzáférést nyújtó szolgáltatótól, amely üzletszerűen nyújtott szolgáltatásokat jogsértő tevékenységekhez, olyan információkat kért, amelyek

³⁴ Ítélet, 72. pont.

³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2002/58/EK irányelve (2002. július 12.) az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről (elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv).

³⁶ 2020. október 6-i La Quadrature du Net és társai-ítélet, C-511/18, C-512/18 és C-520/18, EU:C:2020:791, 152. pont.

³⁷ Indítvány, 113. pont.

³⁸ 2017. január 18-i NEW WAVE CZ-ítélet, C-427/15, EU:C:2017:18, 28. pont.

ügyfelei azonosítását teszik lehetővé a feltételezett jogsértőkkel szembeni keresetindítás céljából.

Az előterjesztett tájékoztatás iránti kérelem önmagában nem tekinthető elfogadhatatlannak, azonban a 2004/48 irányelv 8. cikkének (1) bekezdése szerint az ilyen kérelemnek indokoltnak és arányosnak kell lennie, és nem szabad visszaélésszerűen benyújtani. Annak vizsgálata azonban, hogy az ilyen kérelmet benyújtó társaság által konkrétan megfogalmazott kérelem megalapozott-e, már a kérdést előterjesztő bíróság feladatát képezi.

III.2.4. Üzletszerűen elkövetett cselekmény

Az EUB döntése szerint azt a feltételt, amely szerint a jogsértéseket üzletszerűen kell elkövetni, csak az irányelv 6. cikkében előírt bizonyítékokra, a 8. cikkében előírt tájékoztatáshoz való jogra és a 9. cikkében előírt ideiglenes és óvintézkedésekre vonatkozó intézkedésekre kell alkalmazni. Ez nem érinti annak lehetőségét, hogy a tagállamok ezen intézkedéseket nem üzletszerűen elkövetett cselekmények tekintetében is alkalmazzák, azonban ez a feltétel a sértett fél jogsértővel szembeni – a 2004/48 irányelv 13. cikkében megjelölt – kártérítés iránti kérelmeire nem alkalmazható. Ennek értelmében az egyéni elkövetőket kötelezhetik arra, hogy a szellemi tulajdon-jog jogosultja számára a jogai megsértése folytán elszenvedett tényleges kárnak megfelelő kártérítést fizessenek, amennyiben tudták, vagy kellő gondosság mellett tudniuk kellett volna, hogy jogsértést valósítanak meg.³⁹ A tájékoztatás iránti kérelem keretében az a kitétel, amely szerint a jogsértéseket üzletszerűen kell elkövetni, többek között akkor teljesülhet, ha a feltételezett jogsértőtől eltérő személy „üzletszerűen nyújtott szolgáltatásokat jogsértő tevékenységekhez”.⁴⁰

Azokban az esetekben, amelyekben a jogsértő úgy fejtette ki tevékenységét, hogy nem tudta, vagy kellő gondosság mellett nem kellett tudnia, hogy jogsértést valósít meg, a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy a bíróságok rendeljék el a gazdagodás megtérítését vagy kártérítés fizetését, amelynek összegét előre meghatározhatják.⁴¹

A 2004/48 irányelv 3. cikke általános kötelezettséget ír elő többek között annak biztosítására, hogy azok az intézkedések, eljárások és jogorvoslatok, amelyek az irányelv által szabályozott szellemi tulajdon-jogok – köztük a tájékoztatáshoz való jog – érvényesítésének biztosításához szükségesek, méltányosak és igazságosak legyenek, valamint hogy azokat úgy alkalmazzák, hogy a velük való visszaélés esetére biztosítékok álljanak rendelkezésre.

Mivel ez az ügy tényállása értékelésének részét képezi, ezért a kérdést előterjesztő bíróság hatáskörébe tartozik. Feladata annak vizsgálata, hogy a Mircom visszaélt-e a 2004/48

³⁹ Ítélet, 88. 89. pont.

⁴⁰ Ítélet, 90. pont.

⁴¹ 2004/48 irányelv 13. cikk (2) bekezdés.

irányelv 3. cikke értelmében vett intézkedésekkel, eljárásokkal és jogorvoslatokkal, valamint adott esetben az e társaság által előterjesztett kérelem elutasítása.⁴²

E bíróság e célból többek között elemezheti a Mircom működési módját, ennek során értékelve azt, hogy milyen módon javasol egyezséget a feltételezett jogsértőknek, és ellenőrizve, hogy valóban nyújt-e be keresetet az egyezség útján történő rendezés megtagadása esetén. Vizsgálhatja azt is, hogy az adott ügy valamennyi sajátos körülményére tekintettel úgy tűnik-e, hogy a Mircom valójában az állítólagos jogsértések miatti, egyezségre irányuló javaslatok címén arra törekszik, hogy az érintett felhasználóknak a jelen esethez hasonló peer-to-peer hálózatban való részvételéből anyagi jövedelemhez jusson anélkül, hogy konkrétan próbálná leküzdeni az e hálózat által okozott szerzői jogi jogsértéseket.

E körben figyelemmel lehet arra, hogy a jogosult jelen van-e és békés megoldásokat javasol-e az állítólagos jogsértésekre, vagy valójában gazdasági bevételt kíván elérni az érintett felhasználóknak a peer-to-peer hálózathoz való csatlakozásából ahelyett, hogy az ebből eredő szerzői jogi jogsértések ellen kifejezetten harcolna. Amennyiben a tagállami bíróság megállapítja, hogy a jogok e szervezet általi megszerzésének kizárólagos célja e jogosultág megszerzése volt, e szervezet nem jogosult arra, hogy az irányelvi intézkedések, eljárások és jogorvoslatok előnyeiből részesüljön.

III.2.5. Az EUB második kérdésre adott válasza

Az EUB ítéleti rendelkezése szerint a 2004/48 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy a II. fejezetében előírt intézkedéseket, eljárásokat és jogorvoslatokat főszabály szerint igénybe veheti az a személy, aki szerződés alapján bizonyos szellemi tulajdon-jogok jogosultja, e jogokat azonban maga nem hasznosítja, hanem csak kártérítési igényeket érvényesít feltételezett jogsértőkkel szemben, kivéve ha 3. a cikk (2) bekezdésében előírt általános kötelezettség értelmében és egy átfogó és részletes vizsgálat alapján bizonyítást nyer, hogy kérelme visszaélésszerű. Továbbá, az irányelv 8. cikkére alapított tájékoztatás iránti kérelmet illetően, e kérelmet akkor is el kell utasítani, ha az nem indokolt vagy nem arányos, aminek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróság feladata.⁴³

III.3. A harmadik és a negyedik kérdésről

A harmadik és a negyedik kérdés a Mircomhoz hasonló gazdasági szereplők helyzetének különböző vonatkozásait érintette, az e jogok tiszteletben tartására, valamint a személyes adatok védelmére vonatkozó uniós jogi rendelkezésekkel összefüggésben.

⁴² Ítélet, 93. 95. pont.

⁴³ Ítélet, 94–95. pont.

III.3.1. A kérdést előterjesztő bíróság harmadik kérdése

Az előterjesztő bíróság harmadik kérdésével arra kért választ, hogy jelentőséggel bír-e a tényállásban ismertetett körülmények – egyrészt a szellemitulajdon-jogok érvényesítése, másrészt az Alapjogi Charta által biztosított jogok és szabadságok, például a magánélet tiszteletben tartása és a személyes adatok védelme – egymással szembeni megfelelő mérlegelése, különösen az arányossági vizsgálat keretében.

III.3.1.1. A szellemitulajdon-jogok érvényesítése

Az előzőek alapján rögzíthető, hogy védelem alatt álló művet tartalmazó fájl szegmenseinek peer-to-peer hálózaton nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele az e műre vonatkozó szerzői és szomszédos jogok jogosultjának kizárólagos joga, és ha arra e jogosult engedélye nélkül kerül sor, az e kizárólagos jogot sérti. Pusztán a letöltés ténye önmagában is kellőképpen valószínűsíti a szerzői vagy szomszédos jogok vélhető megsértését. Ennek ténye az internetkapcsolat szolgáltatójának oldaláról megfelelő indokul szolgálhat az internetkapcsolatok jogosultjainak személyazonosságára vonatkozóan kért adatok továbbítására.

Az internetkapcsolat jogosultja saját védelme érdekében azonban bizonyítékokat terjeszthet elő annak bizonyítása érdekében, hogy a jogsértés nem tőle ered. Ő a fájlokat csupán letöltötte, anélkül, hogy azokat a hálózat többi felhasználója részére hozzáférhetővé tette volna, illetve hogy az automatikus hozzáférhetővé tételről nem volt tudomása. A személyes adatok védelme azonban nem jelenthet mentesülési lehetőséget a méltányos kártérítési eljárás megindításához szükséges információk hozzáférhetővé tétele iránti indokolt kérelmek teljesítése alól.

A Mircom jogosultsági körébe tartozó filmek megosztására használt internetkapcsolatok jogosultjai nevének hozzáférhetővé tétele e filmek kifejező címei miatt a GDPR 9. cikke értelmében a természetes személy szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó adatok kezelésének minősül, az ilyen adatkezelés e rendelet 9. cikkének (1) bekezdése értelmében főszabály szerint tilos.⁴⁴

Az EUB döntése szerint az ilyen internetkapcsolatok jogosultjai nevének a megosztásból eredő káron alapuló kártérítési kereset keretében történő hozzáférhetővé tétele e rendelet 9. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes.

III.3.1.2. Az érintett személy azonosíthatósága

Az EUB ítéletében foglaltak szerint a fájlmegosztó személyek dinamikus IP-címeinek a jogosult vagy a nevében eljáró harmadik fél általi tárolása – feltéve, hogy a jogosult rendel-

⁴⁴ Indítvány, 107. pont.

kezik jogi eszközökkel, amelyek lehetővé teszik számára, hogy azonosítsa az érintett személyeket azon további információk alapján, amelyekkel a távközlési vállalat rendelkezik ezekkel az emberekkel kapcsolatban – adatfeldolgozásnak minősül. Jelen ügyben a Mircom esetében is ez a helyzet.

A kérdést előterjesztő bíróság a Mircom keresetindítási szándékát illetően kételyeit fejezte ki. Megítélése szerint inkább arról volt szó, hogy az érintett személyeket az egyezsége vonatkozó ajánlatának elfogadására kívánta ösztönözni.

Az egyezés megkísérlése – gyakran, a szó szoros értelmében – a kereset megindításának előfeltétele. Az egyezségkötésnek azonban feltétele – a kereset megindításához hasonlóan – a feltételezett jogsértő nevének és címének megismerése.

Mivel az irányelv előírása, hogy a tájékoztatáskérésnek indokoltnak és arányosnak kell lenni, az előterjesztő bíróságnak a Mircom működési módjára tekintettel figyelembe kell vennie, hogy e társaság – mivel nem áll szándékában ezen engedélyek hasznosítása – teljesen nem szenvedne olyan kárt, amelynek megtérítését kártérítés és költségei vonatkozásában a későbbiekben kérhetné.⁴⁵

Annak ténye, hogy a Mircom a kártérítés összegét az egyes esetek sajátos körülményeinek figyelembevételével, átalányjelleggel, személyenként 500 euróra értékelte, továbbá az egyezés megtagadása esetén fennálló keresetindítási szándékát illető kétségek, lehetővé teszik annak feltételezését, hogy a Mircom tájékoztatáskérése visszaélészerű módon, nem a kárral arányos mértékű kártérítés megszerzésének, hanem az egyezsége irányuló javaslat címén valamiféle váltságdíj kikényszerítésének célját szolgálja.⁴⁶

Mivel keresetösségi joga kizárólag a nemzeti jogon alapulna, tájékoztatáskérését a kérdést előterjesztő bíróságnak e jog alapján kellene értékelnie. Erre tekintettel azonban keresete alaptalan, a kérelme indokolatlan is lehet. A nemzeti bíróságnak tehát meg kell tagadnia az irányelv 8. cikkében előírt tájékoztatáshoz való jogot, ha a jogvita körülményeire tekintettel azt állapítja meg, hogy a tájékoztatáskérés indokolatlan vagy visszaélészerű.

III.4. A kérdést előterjesztő bíróság negyedik kérdése

A kérdést előterjesztő bíróság negyedik kérdésével arra várt választ, hogy a GDPR 6. cikke (1) bekezdésének f) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy a személyes adatok jogszerű kezelésének minősül a védelem alatt álló művek peer-to-peer hálózatokon történő megosztásához használt internetkapcsolatok jogosultjai IP-címeinek oly módon történő rögzítése, ahogyan azt a Media Protector a Mircom nevében végezte.

Másként fogalmazva, a kérdés annak megválaszolásában kért segítséget, hogy igazolható-e a tényállás szerinti körülmények között az általános adatvédelmi rendelet előírása alap-

⁴⁵ Indítvány, 115. pont.

⁴⁶ Indítvány, 120. pont.

ján⁴⁷ egy „seedelő boly” fel- és visszatöltő (arányjavító) IP-címeinek szisztematikus rögzítése és általános jellegű további kezelése a licencvevő és megbízásából egy harmadik fél által.

III.4.1. Az adatok fel és letöltése

A kérdés kapcsán mindenekelőtt rögzíteni kell, hogy a peer-to-peer hálózatok fájlmegosztó hálózatokként való működtetéséhez, a letöltés lehetőségének megszerzéséhez feltöltéseket kell alkalmazni, ezért az indexelő oldalak megkövetelik a felhasználóktól a feltöltés és a letöltés közötti bizonyos arány betartását.

Mivel azonban önmagában az adatállomány szegmenseinek a letöltésük időpontjában történő feltöltése a megkövetelt arány fenntartásához nem elegendő, ezért a feltöltéseknek a letöltés idejét meg kell haladniuk. Az ügyben a felhasználók teljes mértékben tisztában voltak azzal, hogy a peer-to-peer hálózatokban való részvétel nem csupán a tartalom letöltését, hanem annak feltöltését is feltételezi.⁴⁸ Arányuk számítása során a hozzáférhetővé tétel nem elegendő, kizárólag a tényleges feltöltést kell figyelembe venni.

III.4.2. A személyes adatok kezelését igazoló jogos érdek

A fájlmegosztást végző személyek dinamikus IP-címeinek jogszerű tárolása adatfeldolgozásként három kumulatív feltétel mellett engedélyezett:

- az adatkezelő vagy valamely harmadik fél jogos érdekének érvényesítése,
- a személyes adatok kezelése valamely jogos érdek érvényesítéséhez szükséges, és
- az adatvédelemmel érintett személy érdekei vagy alapvető szabadsága és jogai nem magasabb rendűek.⁴⁹

Ebben az összefüggésben is szükséges a személyes adatok feldolgozása, mivel a fájlmegosztást üzemeltető személy azonosítása gyakran csak az IP-cím és a távközlési társaság által továbbított információk alapján lehetséges. Bár e cselekmény nem mindig a jogosulttól ered, azonban információkat tud szolgáltatni az elkövetésért felelős személyre vonatkozóan, vagy az internetkapcsolata segítségével elkövetett cselekményekért saját maga köteles felelősséget vállalni.⁵⁰

Ami a jogos érdek érvényesítésére vonatkozó feltételt illetően az EUB ítéletében írtak szerint jogosnak fogadható el, az adatkezelő vagy harmadik fél ahhoz fűződő érdeke, hogy a tulajdonában állítólagosan kárt okozó személyre vonatkozó személyes adathoz jusson annak érdekében, hogy kártérítési keresetet indíthasson. A követelések érvényesítése és a fájlmegosztás miatti kártérítési igények érvényesítése ilyen jogos érdekeket képviselhet.

⁴⁷ 2016/679 rendelet 6. cikk (1) bekezdése első albekezdésének f) pontja.

⁴⁸ Indítvány, 47., 56. pont.

⁴⁹ 2017. május 4-i Rigas satiksme-ítélet, C-13/16, EU:C:2017:336, 28. pont.

⁵⁰ 2018. szeptember 18-i Bastei Lübke-ítélet, C149/17, EU:C:2018:841.

Ezt az értelmezést erősíti meg a GDPR 9. cikke (2) bekezdésének *e*) és *f*) pontja annak előírásával, hogy a személyes adatok bizonyos típusai – többek között a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó adatok – kezelésének tilalma nem alkalmazható abban az esetben, ha az adatkezelés olyan személyes adatokra vonatkozik, amelyeket az érintett kifejezetten nyilvánosságra hozott, vagy többek között jogi igények előterjesztéséhez, érvényesítéséhez, illetve védelméhez szükségesek.⁵¹

A követelések szabályszerű behajtása e rendelet 6. cikke (1) bekezdése első albekezdésének *f*) pontja értelmében vett személyes adatok kezelését igazoló jogos érdeknek minősülhet.⁵² Ahhoz azonban, hogy az ilyen adatkezelés indokolt legyen, az engedményesnek a továbbiakban ezeket az adatokat a megszerzett követelések adósainak azonosítása érdekében kell felhasználnia. Következésképpen az adatkezelés indokolt jellege az IP-címekkel azonosított internetkapcsolatok jogosultjai nevének közlése iránti kérelem sorsától függ.⁵³ Ennek szükségessége kapcsán az EUB rögzítette, hogy a személyes adatok védelmének elve alóli kivételeknek és ezen elv korlátozásainak a feltétlenül szükséges határokon belül kell maradnia.⁵⁴ E feltétel a jelen ügyben teljesülhet, mivel az internetkapcsolat jogosultjának azonosítása gyakran csak az IP-cím és az internet-hozzáférést nyújtó szolgáltató által nyújtott információk alapján lehetséges.⁵⁵

III.4.3. Az egymással ellentétes jogok és érdekek

Az egymással ellentétes jogok és érdekek súlyozása főszabály szerint az adott eset sajátos körülményeitől függ.⁵⁶ A köztük lévő megfelelő egyensúly megteremtését lehetővé tevő mechanizmusokat maga a 2002/58 irányelv határozza meg. Ezeket a körülményeket a nemzeti bíróságoknak kell megvizsgálniuk és figyelembe venniük.

Jelen esetben az irányelv rendelkezései pontosítják és kiegészítik a rendeletet azon nemzeti rendelkezések harmonizálása érdekében, amelyekre többek között azért van szükség, hogy biztosítsák az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezelése vonatkozásában az alapvető jogok és szabadságok védelmének egyenértékű szintjét, különös tekintettel a magánélethez való jogra.⁵⁷

A GDPR lehetővé teszi, hogy az adatkezelőre vagy adatfeldolgozóra alkalmazandó uniós és tagállami jog jogalkotási intézkedésekkel korlátozza az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok bizalmas jellegére vonatkozó kötelezettség hatályát, ha az ilyen korláto-

⁵¹ Ítélet, 108. pont.

⁵² 2012. november 22-i Probst-ítélet, C-119/12, EU:C:2012:748, 19. pont.

⁵³ Indítvány, 131. pont.

⁵⁴ Rīgas satiksme-ítélet, 30. pont.

⁵⁵ Ítélet, 110. pont.

⁵⁶ Rīgas satiksme-ítélet, 31. pont.

⁵⁷ 2018. október 2-i Ministerio Fiscal-ítélet, C-207/16, EU:C:2018:788, 31. pont; La Quadrature du Net és társai-ítélet, 102. pont.

zás tiszteletben tartja az alapvető jogok és szabadságok lényeges tartalmát, valamint mások jogainak és szabadságainak védelméhez, valamint polgári jogi követelések érvényesítéséhez szükséges és arányos intézkedés egy demokratikus társadalomban.⁵⁸

Az elektronikus hírközlési eszközök felhasználói számára a magánélet tiszteletben tartásához és a személyes adatok védelméhez való alapvető jogokat konkretizáló irányelv 5. cikkének (1) bekezdése értelmében a tagállamok megtiltják a közlések és az azokra vonatkozó forgalmi adatok felhasználókon kívüli személyek által történő, az érintett felhasználó hozzájárulása nélküli meghallgatását, lehallgatását, tárolását vagy más módon történő elfogását vagy megfigyelését, kivéve ha az ilyen személy az ezen irányelv 15. cikkének (1) bekezdésével összhangban jogszerűen jár el.⁵⁹

Az előfizetőkre és felhasználókra vonatkozó, a nyilvános hírközlő hálózat vagy nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatás nyújtója által kezelt és tárolt forgalmi adatokat törölni vagy anonimá tenni, ha a közlés továbbításához már nem szükségesek. Ahhoz azonban, hogy úgy lehessen tekinteni, hogy a GDPR feltételeinek megfelelően jogszerű az azon személyek IP-címeinek rögzítése, akiknek az internetkapcsolatait védelem alatt álló műveket tartalmazó fájlok szegmenseinek peer-to-peer hálózatokra való feltöltésére használták, különösen azt kell megvizsgálni, hogy ez az adatkezelés a 2002/58 irányelv vonatkozó rendelkezéseinek megfelelő-e.

A Telenet általi utólagos adatkezelést illetően – amely az IP-címek jogosultjainak azonosításából és e jogosultak nevének és postacímének a Mircommal való közléséből áll – megállapítható, hogy a 2004/48 irányelv 8. cikkének megfelelően a jogsértő tevékenységekben részt vevő felhasználók nevének és címének közlésére korlátozott kérelem megfelel a szellemi tulajdon-jogok jogosultjainak tájékoztatáshoz való joga és e felhasználók személyes adatainak védelméhez való jog közötti megfelelő egyensúly megteremtésére irányuló célnak.⁶⁰

Az ilyen adatok ugyanis önmagukban véve rendszerint nem teszik lehetővé sem a lebonyolított közlések napjának, időpontjának, időtartamának és címzettjeinek, sem pedig annak a megismerését, hogy ezekre a közlésekre hol, illetve milyen gyakran került sor bizonyos személyekkel egy adott időszakban. Ezért e felhasználók elérhetőségein – például a személyazonosságukon és a címükön – kívül nem szolgálnak semmilyen információval az adott közlésekkel kapcsolatban, következésképpen a magánéletükkel kapcsolatban sem.

⁵⁸ 2008. január 29-i Promusicae-ítélet, C-275/06, EU:C:2008:54, 53. pont.

⁵⁹ Ha az ilyen jellegű korlátozás – a 95/46/EK irányelv 13. cikkének (1) bekezdése szerint – egy demokratikus társadalomban szükséges, megfelelő és arányos intézkedésnek minősül a nemzetbiztonság (vagyis az állam biztonsága), a nemzetvédelem és a közbiztonság védelme érdekében, valamint a bűncselekmények, illetve az elektronikus hírközlési rendszer jogosulatlan használata megelőzésének, kivizsgálásának, felderítésének és üldözésének a biztosítása érdekében.

⁶⁰ 2020. július 9-i Constantin Film Verleih-ítélet, C-264/19, EU:C:2020:542, 37. és 38. pont.

Az ezen adatokat érintő intézkedéssel járó beavatkozás főszabály szerint nem minősíthető súlyosnak.⁶¹

Jelen ügyben a Mircom tájékoztatás iránti kérelme azt feltételezi, hogy a Telenet megfelleltette a javára rögzített dinamikus IP-címeket a Telenet által e felhasználóknak kiosztott IP-címeknek, amelyek lehetővé tették e felhasználóknak az érintett peer-to-peer hálózatban való részvételét.

Miként az EUB megállapította, a tájékoztatásra jogosult személyeket megillető adatok védelméhez való jog valamennyi személy azon alapjogának a része, hogy a rá vonatkozó személyes adatokat védelemben részesítsék, miként azt a GDPR biztosítja, mivel a 2004/48 irányelv által előírt intézkedések alkalmazása a GDPR-t és a 2002/58 irányelvet nem érinti.⁶²

III.4.4. Az információhoz és a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok és a személyes adatok védelme

A fentiek azzal összegezhetők, hogy az eset egyedi sajátosságaitól függően az IP-címek rögzítése az információigénylés előkészítése során a szerzői jogok megsértésének folytatására irányuló jogos érdekek alapján lehetséges.

E tekintetben az EUB korábbi ítéletében már rögzítette, hogy bár a 2004/48 irányelv 8. cikkének a 2002/58 irányelv 15. cikke (1) bekezdésével és a 95/46 irányelv 7. cikkének f) pontjával együttesen értelmezett (3) bekezdésével nem ellentétes az, ha a tagállamok a személyes adatok magánszemélyekkel való közlésére vonatkozó kötelezettséget állapítanak meg a szerzői jogok megsértése miatti polgári peres eljárás indításának lehetővé tétele érdekében. Ilyen kötelezettséget azonban a tagállamok számára nem ír elő.⁶³ Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a GDPR nem ír elő olyan kötelezettséget a távközlési társaságok számára sem, hogy azok ügyfelek személyes adatait harmadik személyeknek továbbítsák, hogy a polgári bíróságok előtt lehetővé tegyék a szerzői jogok megsértésének bizonyítását. Így az irányelv alapján biztosított e hatáskörnek megfelelő kötelezettség csak a nemzeti jogból eredhet.

Az olyan internet-hozzáférést nyújtó szolgáltató, mint a Telenet, csak a 2002/58 irányelv 15. cikkének (1) bekezdésében szereplő olyan intézkedés alapján kötelezhető ilyen közlésre, amely korlátozza többek között az ezen irányelv 5. és 6. cikkében előírt jogok és kötelezettségek hatályát.

⁶¹ 2021. március 2-i Prokuratuur-ítélet, (Az elektronikus hírközlési adatokhoz való hozzáférés feltételei), C-746/18, EU:C:2021:152, 34. pont.

⁶² 2015. július 16-i Coty Germany-ítélet, C-580/13, EU:C:2015:485, 30–31. pont.

⁶³ 2012. április 19-i Bonnier Audio és társai-ítélet, C-461/10, EU:C:2012:219, 55. pont, Rīgas satiksme-ítélet, 34. pont.

Jelen ügyben a Mircom által közölni kért IP-címek Telenet általi megőrzésének, valamint a Mircom e címekhez való esetleges hozzáférése jogi alapjának fennálltát a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia. Amennyiben e vizsgálatokból az következne, hogy a Mircom kereshetőségi joggal rendelkezik, és tájékoztatás iránti kérelme indokolt, arányos és nem visszaélősszerű, meg kell állapítani, hogy a fent említett adatkezelések a GDPR értelmében jogszerűek.⁶⁴ Ebből következően a védelem alatt álló műveknek a peer-to-peer hálózatokon való engedély nélküli megosztása által okozott károk megtérítése iránti kérelem céljából rögzíteni kell az e hálózatok felhasználóinak IP-címeit.

Az adatkezelő vagy harmadik személy jogos érdekének érvényesítésére vonatkozó feltétel szorosan összefügg az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második és harmadik kérdés keretében hivatkozott körülményekkel és azoknak a kérdést előterjesztő bíróság általi értékelésével.

Amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság e kérelmet indokolatlannak vagy visszaélősszerűnek tekinti, az e kérelemnél régebbi IP-címek rögzítése nem tekinthető jogos érdek érvényesítése céljából megvalósítottnak. Ilyen esetben azonban az IP-címek már nem személyes adatok, és a GDPR rendelkezései nem alkalmazhatók.

A követeléseknek az engedményes általi szabályszerű behajtása a GDPR 6. cikke (1) bekezdésének f) pontja értelmében vett személyes adatok kezelését igazoló jogos érdeknek minősülhet. Ahhoz azonban, hogy az ilyen kezelés indokolt legyen, az engedményesnek a továbbiakban képesnek kell lennie arra, hogy ezeket az adatokat a megszerzett követelések adósainak azonosítása érdekében felhasználja. Azon feltételt illetően, hogy az adatvédelem által érintett személy jogai és alapvető szabadságai nem előzhetik meg a személyes adatok kezelésének alapjául szolgáló jogos érdeket, rögzíteni kell, hogy az adott ügy olyan esetleges sajátos körülményeiről van szó, amelyek miatt az adatkezelés a jogos érdek fennállása ellenére sem jogszerű.⁶⁵ Annak értékelése, hogy ilyen különleges körülmények fennállnak-e, a hatáskörrel rendelkező tagállami bíróság feladata.

III.4.5. Az EUB harmadik és negyedik kérdésre adott válasza

A fenti megfontolásokra tekintettel az EUB a harmadik és a negyedik kérdésre adott válasza szerint a 2016/679 rendelet 6. cikke (1) bekezdése első albekezdésének a 2002/58 irányelv 15. cikkének (1) bekezdésével együttesen értelmezett f) pontját úgy kell értelmezni, hogy azzal főszabály szerint nem ellentétes sem a szellemi tulajdon-jogok jogosultja által, valamint az ő nevében harmadik fél által peer-to-peer hálózatok olyan felhasználói IP-címeinek szisztematikus rögzítése, akiknek az internetkapcsolatait állítólagosan jogsértő tevékenységek végzésére használták, sem e felhasználók nevének és postacímének e jogosulttal vagy

⁶⁴ Ítélet, 131. pont.

⁶⁵ Indítvány, 132. pont.

harmadik féllel való közlése annak lehetővé tétele érdekében, hogy e jogosult vagy e harmadik fél valamely polgári bíróság előtt az e felhasználók által állítólagosan okozott kár miatti kártérítési keresetet nyújtson be, feltéve azonban, hogy az említett jogosult vagy ilyen harmadik fél erre irányuló kezdeményezései és kérelmei indokoltak, arányosak és nem visszaélészerűek, és jogi alapjukat a 2002/58 irányelv 15. cikkének (1) bekezdése értelmében vett nemzeti jogszabályi intézkedés képezi, amely korlátozza az ezen irányelv 5. és 6. cikkében foglalt szabályok hatályát.

IV. ÖSSZEGZÉS

Az EUB jelen ítéletét újabb ítélkezési gyakorlatára tekintettel⁶⁶ kell értelmezni, amely a tagállamok azon kötelezettségére helyezi a hangsúlyt, hogy a szellemi tulajdon-jogok jogosultjai számára az e jogok megsértéséből eredő károk megtérítésének tényleges lehetőségeit biztosítsák.

Felhasználók IP-címeinek szisztematikus rögzítése, valamint nevüknek és postacímüknek a szellemi tulajdon-jogok jogosultjával vagy harmadik féllel történő közlése kártérítési kereset benyújtásának lehetővé tétele érdekében bizonyos feltételek mellett elfogadható. A szellemi tulajdon-jogok jogosultjának tájékoztatás iránti kérelme nem lehet visszaélészerű, továbbá indokoltnak és arányosnak kell lennie.

Az EUB egy korábbi döntésében már kimondta, hogy egy fájlmegosztó platform működése ellentétes lehet a szerzői joggal.⁶⁷ Jelen ítéletével azt is világossá tette, hogy az ilyen hálózatban való részvétel és a fájlszegmensek feltöltése a szerzői joggal ellentétes hozzáférést is jelenthet. Tárgyi ügyben hozott ítélete megkönnyíti a szerzői jogok érvényesítését.

Megállapítása szerint a 2002/58 és a 2004/48 irányelvek átültetése során a tagállamoknak ügyelniük kell arra, hogy ezen irányelvek olyan értelmezésére kell támaszkodniuk, amely lehetővé teszi az uniós jogrend által védett különböző alapvető jogok megfelelő egyensúlyának biztosítását.

Az EUB döntései közvetlenül alkalmazható jogként kezelendők. Az elsődleges és a másodlagos, uniós jogi normák mellett „az uniós jog harmadik rétegét az Európai Unió Bírósága által kialakított, és sokszor jogszabályokká szilárduló állandó joggyakorlata – esetjoga – képezi”.⁶⁸ Döntéseit úgy kell tekinteni, mint ami ésszerűen és logikusan, egy létező és korábban rögzített jogszabályból ered. A jogforrás rendelkezései azonban esetenként nem egyértelműek. A problémát csak fokozza az olyan eset, amikor – mint jelen esetben is – több jogforrás rendelkezéseit kellett egymásra tekintettel értelmezni. Bár az EUB jogértelmezésére a szerződő felek mindegyikének figyelemmel kell lennie, mindezek ellenére sem állítható, hogy az EUB ítélkezése jogalkotás, ítéletei pedig jogforrások lennének.

⁶⁶ VG Bild-Kunst-ítélet.

⁶⁷ Stichting Brein-ítélet.

⁶⁸ *Blutman László: Az Európai Unió joga a gyakorlatban.* HVG–ORAC, Budapest, 2014, 1.3.2. alfejezet.

Jelen ügyben az előzetes döntéshozatali eljárás a felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezte. A belgiumi vállalkozások jogvitáiban eljáró antwerpeni bíróság feladata az EUB jelen jogértelmezése fényében a döntés szempontjából lényeges kérdések megválaszolása.

* * *

A Mircom vállalkozás és a Telenet BVBA ügyében a vállalkozások jogvitáiban eljáró antwerpeni bíróság előzetes döntéshozatalra irányuló kérdéseket terjesztett az EUB-hez.

Arra várt választ, hogy valamely védelem alatt álló művet tartalmazó médiafájl szegmenseinek hálózaton történő megosztása az uniós jog értelmében vett nyilvánossághoz közvetítésnek minősül-e, továbbá hogy a szellemi tulajdon-jogok jogosultja – aki e jogokat nem hasznosítja, hanem kártérítési igényeket érvényesít feltételezett jogsértőkkel szemben, e jogok érvényesítésének biztosítása érdekében – igénybe veheti-e az uniós jog által előírt intézkedéseket, eljárásokat és jogorvoslatokat például tájékoztatás iránti kérelem útján. E kérdéseket meghaladóan egyrészt az ügyfelek IP-címei Mircom általi összegyűjtésének módja, másrészt pedig az adatok Mircom által a Telenettől kért közlés jogszerűsége megítélésében kért segítségét.

Az EUB döntése szerint:

- valamely médiafájl szegmenseinek peer-to-peer hálózatra történő feltöltése az uniós jog értelmében nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételnek minősül;
- a Mircomhoz hasonló szellemi tulajdon-jogok jogosultja igénybe veheti e jogok védelmi rendszerét, de tájékoztatás iránti kérelme különösen nem lehet visszaélészerű, továbbá indokoltnak és arányosnak kell lennie;
- az ilyen hálózat felhasználói IP-címeinek szisztematikus rögzítése, valamint nevüknek és postacímüknek e jogosulttal vagy harmadik féllel történő közlése kártérítési kereset benyújtásának lehetővé tétele érdekében meghatározott feltételek mellett fogadható el.

Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila***

A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2021 MÁSODIK FELÉBEN

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának (SZTNH) nemzetközi tevékenysége a világszintű koronavírus-járvány következtében 2021 második felében korlátozott keretek között folyt, a rendezvények nagy része virtuális vagy hibrid formában zajlott.

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION, WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

A Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR) 41. ülése, Genf és online, június 28. – július 1.

A műsorsugárzó szervezetek védelme

Az SZTNH Szerzői Jogi Főosztályának vezetője (a cikk megjelenésekor már az SZTNH jogi elnökhelyettese), az ülés alelnöki feladatait is ellátó dr. Lábod Péter mutatta be a Friends of Chair (FotC) formáció munkáját. Visszautalt a formáció létrejöttére és céljára. Jelezte, hogy idén év elején kezdte meg ismét a munkát, amit korábbi tagjai és néhány új tagja is támogatott. Jelenlegi tagjai: Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Dél-Korea, Európai Unió, Finnország, Fülöp-szigetek, Japán, Kenya, Kolumbia, Mexikó, Németország, Oroszország.

A kelet-európai és balti államok csoportja (CEBS) nyitó felszólalásában felhívta a figyelmet a közvetítő szervezetek műsorai esetében a kalózkodás problémájára. Az Afrika Csoport kiemelte az átláthatóság fontosságát és e tekintetben megköszönte az FotC munkájának bemutatását. Az Európai Unió delegációja támogatta az FotC munkáját, remélve, hogy segíteni fogja majd a hivatalos tárgyalásokat. Kiemelte, hogy fontos a modern technológiának megfelelő egyezmény létrehozása. A tagállami hozzászólásokat követően az ülés alelnöke elmondta, hogy megértik az átláthatóság iránti igényt, és igyekeznek a folyamatot jobban megosztani a teljes plénnummal.

* Főosztályvezető, Jogi és Nemzetközi Főosztály, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

** Nemzetközi ügyintéző, Nemzetközi Együttműködési Osztály, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

Könyvtárakra és archívumokra vonatkozó korlátozások és kivételek; Oktatási és kutatási intézményekre és a fogyatékkal élő személyekre vonatkozó korlátozások és kivételek

Az Ázsia–Csendes óceáni csoport (APG) felhívta a figyelmet arra, hogy a járványhelyzet minden országot egyformán sújtott, ugyanakkor az országok technikai felkészültsége nagymértékben eltérő. Számos – főként fejlődő – ország nem rendelkezik a megfelelő technikával és forrásokkal, így kiemelkedően fontos lehet ezen a területen a határon átnyúló együttműködés, főként ha az online oktatásra és az anyagok elérhetőségének biztosítására gondolunk. Igaz, hogy a szellemi tulajdoni rendszert a járványon kívül is számos dolog érinti, ugyanakkor fontos, hogy legyen nemzetközi szintű megoldás. Az Afrika Csoport kiemelte, hogy a kivételek és korlátozások a szerzői jogi rendszer fontos részét képezik. Megköszönték a regionális szemináriumokról készült jelentést, amelyről véleményt később nyilvánítanak. Támogatják a kivételek és korlátozások napirenden tartását a következő SCCR-ülésem egy nemzetközi dokumentum megalkotása céljával.

Az Európai Unió delegációja kiemelte az engedélyezés fontosságát és a kivételek és korlátozások megoldását a jelenlegi nemzetközi szabályozás mellett. Továbbra is szívesen segíti a WIPO munkáját abban, hogyan lehet a tagállamok szabályozását fejleszteni, de nem támogatja kötőerejű dokumentum megalkotását. Támogatta az APG javaslatát, kiemelve, hogy a járvány által sújtott alkotók érdekeit is fontos figyelembe venni. Az Egyesült Államok delegációja egyetértett abban, hogy a jelenlegi nemzetközi rendszer megfelelően támogatja a kivételek és korlátozások nemzeti bevezetését, így szintén nem támogatta kötőerejű dokumentum megalkotását. Továbbra is támogatja a szabályozásban segítséget igénylő tagállamokat megfelelő nemzeti rendszerek megalkotásában. Felvetette regionális ülések tartását a megértés segítésére. Oroszország delegációja kiemelte, hogy a határon átnyúló problémák megoldása, így különösen a kulturális örökség megőrzése és digitalizálása fontos nemzetközi szinten a jövőbeni munka tekintetében. A járvány rávilágított a nemzetközi rendszer hiányosságaira a gyűjtemények hozzáférhetősége és az oktatás kapcsán, amikor a fizikai elérés nehezzé, sok esetben lehetetlenné vált, és a rendszer működőképessége kérdőjeleződött meg.

Szerzői jog a digitális környezetben

A téma keretében a következő tanulmányokat, illetve jelentéseket ismertették:

- a globális digitális zenei piacot bemutató tanulmány,
- tanulmány a digitális zenei piacon alkotó művészek vonatkozásában – gazdasági és jogi szempontok,
- a latin-amerikai zenei piacot bemutató tanulmány,
- a nyugat-afrikai zenei piacról szóló jelentés,
- az ázsiai zenei piaci jelentés.

Követőjogi javaslat

Japán delegációja több kérdést is feltett a követőjoghoz kapcsolódóan. Az első kérdés arra vonatkozott, hogyan lehet biztosítani a követőjoghoz kapcsolódó tranzakciók nyomon követését, amikor nem nyilvánosan mennek végbe. Ezt oly módon lehet megoldani, hogy jogi kötelezettséget kell felállítani az információszolgáltatásra, ezenfelül a kereskedők általi eladásnál a kereskedők felülvizsgálhatók a hatóságok és a közös jogkezelők által is (akár a részvények, akár a bevételek ellenőrzése által). A második kérdés arra irányult, hogyan lehet biztosítani a tranzakciók átláthatóságát. Itt szintén a jogi kötelezettség megállapítása a megoldás, ráadásul a közös jogkezelők általi jelentéstételi kötelezettség ezt magában tudja foglalni. A harmadik kérdés arra irányult, hogy miként lehet szétosztani a beszedett díjat, ha a jogosultak nem azonosíthatók. Ilyen esetben több megoldás lehetséges. Egyrésztől az azonos piacon szereplő jogosultak közötti szétosztás, ha egy bizonyos idő után sem sikerült azonosítani a jogosultat, ezt a megoldást a közös jogkezelők alkalmazzák is.

A Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral Foglalkozó Kormányközi Bizottság (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, IGC) 41. ülése, Genf és online, augusztus 30. – szeptember 3.

Az IGC javaslatot tett a WIPO Általános Közgyűlése számára mandátumának 2022–2023-ra történő meghosszabbítására. Az új mandátum tartalma – az adminisztratív jellegű adatoktól eltekintve – megegyezik a 2020–2021-es időszakra vonatkozó mandátumban foglaltakkal, tekintettel arra, hogy az IGC a járványhelyzet okán 2019 júniusa és 2021 szeptembere között nem ülésezett. A mandátum célkitűzése, hogy az IGC nemzetközi egyezményt véglegesítsen a genetikai források, a hagyományos tudás és a hagyományos kulturális kifejezések védelme témájában. Az IGC továbbra is a szöveghez kapcsolódó tárgyalási módszert kíván alkalmazni, felhasználva az eddigi munka során keletkezett dokumentumokat. A munkaprogramban 6 ülés szerepel azzal a lehetőséggel, hogy szükség esetén ezek kiegészülhetnek *ad hoc* szakértői csoportok ülésével.

A mandátum értelmében az IGC-nek 2022-ben be kell számolnia az általános közgyűlésnek az elért eredményekről, 2023-ban pedig számot kell adnia arról, hogy a mandátumban foglaltaknak megfelelően milyen előrehaladást ért el a nemzetközi egyezmények kidolgozása tekintetében.

A földrajzi árujelzőkről szóló nemzetközi szimpózium (Worldwide Symposium on Geographical Indications), online, szeptember 6–8.

A szimpózium programja a földrajzi árujelzők szabályozását több perspektívából vizsgálta, a nemzetközi jogi fejleményektől kezdve a kereskedelmi forgalomba hozatal, a nemzetközi kereskedelem és a fenntarthatóság kérdésén át a doménnévként történő regisztrálás problémáig.

Megnyitó beszédében Daren Tang, a WIPO főigazgatója kiemelte azt a tényt, hogy a földrajzi árujelzők a növekedés és a fejlődés kulcsfontosságú mozgatórugói szerte a világon. A földrajzi árujelzők széles társadalmi hasznossággal rendelkezhetnek, és előmozdíthatják az olyan közös célokat, mint például a fenntarthatóság. E tekintetben megismételte, hogy a WIPO elkötelezte magát a megfelelő védelmi és kereskedelmi rendszerek kidolgozása és végrehajtása mellett, hogy a helyi termelők és a vidéki közösségek képesek legyenek maximálisan hasznosítani munkájuk eredményét.

Nemzetközi fejlemények a földrajzi árujelzők oltalma területén

A panelbeszélgetés résztvevői áttekintést adtak a földrajzi árujelzők oltalmával kapcsolatos helyi, regionális és nemzetközi jogi fejleményekről. A WIPO munkatársa a lisszaboni rendszert érintő fejleményekről adott tájékoztatást. A földrajzi árujelzők nemzetközi oltalma iránti érdeklődés valamennyi régióban növekszik. Az oltalmi forma a termék, a termelői csoportok és a földrajzi terület szoros interakcióján alapul. A WIPO földrajzi árujelzőkkel kapcsolatos projektjei az oltalom megszerzésére és az oltalommal védett termékek kereskedelmi forgalomba hozatalának elősegítésére irányulnak. Ezáltal hozzájárulnak a gazdasági fejlődéshez és az életkörülmények javításához az adott régióban, a nők és a fiatalok támogatásához, a környezet megóvásához, valamint a hagyományos termékek értékének megőrzéséhez és értéknöveléséhez. Áttekintést adott a lisszaboni rendszerben történő nemzetközi oltalomszerzési eljárásról és annak előnyeiről, valamint a Lisszaboni Megállapodás genfi szövege által bevezetett újításokról, amelynek egyik legfontosabb eleme az, hogy a rendszerhez kormányközi szervezetek is csatlakozhatnak.

A földrajzi árujelzők társadalmi-gazdasági hatásai

A panelbeszélgetés keretében megvitatták a földrajzi árujelzőkkel kapcsolatos politikák termelők, közösségek és fogyasztókra gyakorolt hatásait, és áttekintették a földrajzi árujelzők gazdasági értékéről közzétett gazdasági tanulmányt.

A földrajzi árujelzőkre vonatkozó kereskedelmi stratégiák

A panelbeszélgetés résztvevői arra keresték a választ, hogy milyennek kellene lennie a földrajzi árujelzőkkel ellátott termékek *branding*jének annak érdekében, hogy felhívják a fogyasztók figyelmét, és ezáltal növelni tudják az értékesítést.

Földrajzi árujelzők és kereskedelem

A panelbeszélgetés a területet érintő legújabb fejleményekbe adott betekintést. Az egyik előadó szerint a földrajzi árujelzők számos országban egyre nagyobb jelentőséggel bírnak mind a helyi, mind az országos gazdasági fejlődés szempontjából, különösen a fejlődő országokban. Ezt a növekvő jelentőséget a nemzetközi kereskedelem előmozdítására is lehet használni. A földrajzi árujelzőkkel kapcsolatos vitáknak fontos eleme a piacra jutás kérdése. Néhány földrajzi árujelző helyzete továbbra is vitatott, de számos egyedi megoldást dolgoztak ki szabadkereskedelmi megállapodásokban.

A földrajzi árujelzők és a fenntarthatóság

A földrajzi árujelző-oltalommal számos szakpolitikai cél támogatására van lehetőség. A globális felmelegedés és az éghajlatváltozás miatt előtérbe kerül a jellegzetes, fenntartható termékek előállításának kérdése.

A földrajzi árujelzőkkel és az internetes doménnevekkel kapcsolatos kihívások

A doménnevek regisztrációja nem mindig konfliktusmentes, a regisztrációs szabályzatok általában védelmet biztosítanak a korábbi szellemi tulajdon-jogoknak. A UDRP és az ICANN vitarendezési mechanizmusai védelmet biztosítanak a védjegyek doménként történő rosszhiszemű regisztrációja ellen, azonban nem szabályozzák a *sui generis* oltalomban részesülő földrajzi nevek oltalmát, ami számos doménjogi vitára ad okot. A panelbeszélgetés ezt a kérdéskört érintette.

A Program- és Költségvetési Bizottság (Program and Budget Committee, PBC)

33. ülése, Genf és online, szeptember 13–17.

A független tanácsadó és ellenőrző szerv (Independent Advisory Oversight Committee, IAOC) jelentése

A PBC az IAOC jelentésének tudomásulvétele tárgyában nem hozott döntést, mivel a delegációk nem jutottak konszenzusra a döntés szövegét illetően. A vita tárgyát a dokumen-

tum 43. bekezdése képezte, amelynek az első mondatában foglaltakra tekintettel Irán és szövetségesei (Pakisztán, Banglades és Irak) nem kívánták nyugtázni az IOAC jelentésében foglaltakat. A PBC döntésében szövegszerűen kívánták láttatni azt, hogy egyes delegációk aggályaiknak adtak hangot az érintett megállapítással kapcsolatban. Az ellenpólust a fejlett országokat tömörítő B csoport képezte. Hosszas informális egyeztetések és több szövegjavaslat ellenére sem sikerült megállapodást elérni, így döntés nem született az IAOC jelentése tárgyában. A kérdésben a WIPO közgyűléssorozata alatt kell konszenzusra jutniuk a tagállamoknak.

A külső könyvvizsgáló jelentése

A külső könyvvizsgáló jelentésében megalapozottnak, a pénzügyi előírásokkal összhangban lévőknek nyilvánította a WIPO 2020. évre vonatkozó pénzügyi kimutatását. A tranzakciók a pénzügyi szabályzat előírásainak megfelelően zajlottak le. A PBC javaslatot tett az általános közgyűlés és a WIPO-tagállamok más közgyűlései számára a külső könyvvizsgáló jelentésében foglaltak nyugtázására.

A belső ellenőrzési részleg (Internal Oversight Division, IOD) igazgatója által készített éves jelentés

A PBC javaslatot tett az általános közgyűlés számára az IOD igazgatója által készített éves jelentésben foglaltak nyugtázására.

A Joint Inspection Unit (JIU) ajánlásainak átültetésére vonatkozó jelentés

A PBC nyugtázta a JIU-ajánlások átültetésére vonatkozó jelentésben foglaltakat. A PBC üdvözölte és nyugtázta a titkárság értékelését a JIU kockázatkezelés kapcsán megfogalmazott viszonyítási pontjait illetően, felkérte továbbá a titkárságot, hogy a JIU további, még le nem zárt ajánlásai vonatkozásban készítsen értékelést a tagállamok részére és a szervezet vezetőjének, azaz a WIPO főigazgatójának címzett ajánlások végrehajtásáról a jövőben adjon részletes tájékoztatást.

A 2020. évre vonatkozó pénzügyi jelentés; a tagállami hozzájárulások befizetésére vonatkozó, 2021. június 30. napján aktuális állapot szerinti státuszjelentés

A PBC a WIPO Általános Közgyűlése, valamint a tagállamok más közgyűlései számára a 2020. évre vonatkozó pénzügyi jelentés elfogadását javasolta.

A szervezet 2020. évi pénzügyi eredménye 135,9 millió svájci frank volt, 468,3 millió svájci frank bevétel, 365,8 millió svájci frank kiadás és 33,4 millió svájci frank befektetési ered-

mény mellett. 2019-hez képest a bevétel 11,3 millió svájci frankkal nőtt, a költségek 35,6 millió svájci frankkal csökkentek, a befektetési eredmény pedig 8,7 millió svájci frankkal csökkent. 2020 során a legnagyobb bevételi forrást a PCT-díjak jelentették, melyek 6,1%-os növekedést mutattak 2019-hez képest. Kiadási oldalon a személyi kiadások adták a teljes költségvetés 89,7%-át, amely 8,8%-os csökkenést jelent az előző évhez képest. Költségoldalon a legnagyobb, 15,7%-os csökkenés az utazás, képzés és támogatás soron jelentkezett, ami a járványhelyzetnek tudható be.

Végül a PBC nyugtázta a tagállami hozzájárulások befizetésére vonatkozó, 2021. június 30. napján aktuális állapot szerinti státuszjelentést. A tagállami hozzájárulásokról szóló dokumentumok szerint – ahogy ez minden évben megszokott – Magyarországnak nincs hátraléka.

A humán erőforrásokról szóló éves jelentés

A PBC 2012 őszén felkérte a WIPO Titkárságát, hogy a Koordinációs Bizottság részére készített mindenkori éves HR-jelentését előzetesen ismertesse a PBC őszi ülésein, az abban foglaltak megfontolása végett. Ennek megfelelően a titkárság röviden ismertette a 2020. évről, valamint a 2021 első félévére vonatkozó jelentésben foglaltakat. A delegációk összességében pozitívan fogadták a jelentést, a PBC az ügyben formális döntést nem hozott.

A 2022–2023-ra vonatkozó munkaterv és költségvetési javaslat

A PBC a 2022–2023-ra vonatkozó munkaterv és költségvetési javaslat elfogadását javasolta a WIPO Általános Közgyűlése, valamint a tagállamok más közgyűlései számára a dokumentum 16–19. oldalán található „WIPO’s Response to COVID-19” című fejezet kapcsán javasolt módosításokkal. A fejezet szövegének módosítását a B csoport kezdeményezte, elsődleges célja a WIPO Szabadalmi Jogi Állandó Bizottságának napirendjén szereplő témakörök felsorolásának a hivatkozott dokumentumból történő törlése volt azon megfontolás alapján, hogy a PBC nem határozhatja meg más bizottságok napirendjét.

A WIPO-tagállamok közgyűléseinek 62. sorozata (62nd Series of Meetings Assemblies of the Member States of WIPO), Genf és online, október 4–8.

Tisztségviselők megválasztása

E napirendi pont alatt a tagállamok a WIPO Általános Közgyűlésének, valamint a tagállamok más közgyűléseinek tisztségviselőit választották meg. Magyar szakdiplomáciai siker, hogy a tagállamok a Lisszaboni Unió Közgyűlésének alelnökévé dr. Baticz Csabát, az SZTNH Jogi és Nemzetközi Főosztályának vezetőjét választották.

A WIPO főigazgatójának jelentése

Daren Tang főigazgató szóbeli összegzésében elmondta, hogy a COVID-19 világjárvány nem várt kihívások elé állította a szervezetet. Hangsúlyozta azonban, hogy ezek a nehézségek a világjárvány legyőzését követő újjáépítés során ösztönzőleg kell, hogy hassanak. A COVID-19 sok tekintetben pozitív hatást gyakorolt az IP, az innováció és a kreativitás területére. Ezzel összefüggésben utalt a globális innovációs indexben foglaltakra, amely szerint 2020-ban az IP-bejelentések száma, a K+F ráfordítások és a kockázati tőkével kapcsolatos tevékenység is növekedett.

A jövővel kapcsolatos tervek kapcsán kitért a WIPO új ötéves középtávú stratégiai tervére (*Medium Term Strategic Plan, MTSP*), amelyben meghatározásra került a szervezet új küldetése és víziója. Az új MTSP célkitűzése kettős; egyrészt a WIPO tradicionális feladatainak megerősítése, másrészt pedig az IP katalizátorszerepének biztosítása valamennyi gazdasági területen, valamennyi földrajzi régióban. E célok elérése érdekében a WIPO munkája négy stratégiai pillérre épül. Az első pillér keretében a szervezet a kommunikáció hatékonyabbá tételére koncentrál az IP-vel kapcsolatos információ és lehetőségek minél szélesebb körben való terjesztése érdekében. A második pillér az IP-vel kapcsolatos nemzetközi együttműködésre, a harmadik pillér a magas szintű IP-szolgáltatások biztosítására, a negyedik pillér pedig a társadalom különböző szereplőinek a támogatásra épül az IP széles körű használata érdekében.

Végül elmondta, hogy a WIPO a világjárvány ellenére fent tudta tartani kiegyensúlyozott pénzügyi helyzetét az elmúlt egy évben. 2020-ban a szervezet pénzügyi eredménye rekordmagas értéken zárt.

Általános hozzászólások

Az általános hozzászólások napirendi pont alatt Magyarország képviselőjében felszólalt Sziijártó Péter külgazdasági és külügyminiszter. Beszédében hangsúlyozta a szellemi tulajdon-jogok védelmének fontosságát, ennek innovációt ösztönző hatását, illetve támogatásáról biztosította a főigazgatót és a szervezetet. A miniszter az első nap lezárását követően ünnepélyes keretek között a WIPO-nak átadott egy, a magyar innovációs szellem és sport-szeretet ötvözetét jelképező Teqball-asztalt, ezt követően pedig kétoldalú megbeszélést folytatott Daren Tang főigazgatóval.

Megállapodások jóváhagyása

A WIPO Koordinációs Bizottsága (*Coordination Committee, CoCo*) jóváhagyta a WIPO és az Európai Szabadalmi Hivatal, valamint a WIPO és a Nemzetközi Megújuló Energia

Ügynökség (*International Renewable Energy Agency, IRENA*) közötti együttműködési megállapodások megkötését.

A WIPO Koordinációs Bizottságának (Coordination Committee, CoCo), valamint a Párizsi és Berni Unió Végrehajtó Bizottságának összetétele

Magyarország bekerült a Berni Unió Végrehajtó Bizottságába, és így a Koordinációs Bizottságnak is tagja lett. További CEBS-tagállamok a CoCo-ban: Horvátország, Lengyelország, Szerbia, Csehország és Románia.

A Program- és Költségvetési Bizottság (Program and Budget Committee, PBC) összetétele

A tagállamokkal folytatott informális konzultáció eredményeként a WIPO Általános Közgyűlése a 2021. októbertől 2023. októberig terjedő időszakra megválasztotta a PBC tagjait.

A döntés értelmében Magyarország ismét tagja lett a PBC-nek. További CEBS-tagállamok a PBC-ben: Csehország, Észtország, Lengyelország, Románia, Szerbia és Szlovákia.

A független tanácsadó és ellenőrző szerv (Independent Advisory Oversight Committee (IAOC) jelentése

E napirendi pont vonatkozásában a közgyűlések nem hoztak döntést. A napirenden szereplő dokumentum az IAOC független tanácsadó és ellenőrző szerv jelentését tartalmazza, amelyet a WIPO Általános Közgyűlésének kellett volna nyugtáznia a PBC ajánlása alapján. Ez azonban nem történt meg, tekintettel arra, hogy a tagállamok a PBC 33. ülésén nem jutottak konszenzusra, és a közgyűléssorozat alatt lezajlott informális egyeztetések során sem jutottak megállapodásra.

A külső könyvvizsgáló jelentése

A WIPO Általános Közgyűlése, valamint a tagállamok más közgyűlései nyugtázták a külső könyvvizsgáló jelentésében foglaltakat. A külső könyvvizsgáló megalapozottnak, a pénzügyi előírásokkal összhangban lévőnek nyilvánította a WIPO 2020. évre vonatkozó pénzügyi kimutatását. A tranzakciók a pénzügyi szabályzat előírásainak megfelelően zajlottak le.

A belső ellenőrzési részleg (Internal Oversight Division, IOD) igazgatója által készített éves jelentés

A WIPO Általános Közgyűlése nyugtázta az IOD éves jelentésében foglaltakat.

A Program- és Költségvetési Bizottság (Program and Budget Committee, PBC) jelentése

A WIPO Általános Közgyűlése, valamint a tagállamok más közgyűlései nyugtázták a PBC 33. ülése során meghozott döntéseit, és jóváhagyták a PBC által ugyanezen ülés alkalmával tett ajánlásokat.

A Szerzői Jogi Állandó Bizottság (Committee on Copyright and Related Rights, SCCR) munkájáról szóló jelentés

A WIPO Általános Közgyűlése nyugtázta a jelentésben foglaltakat, és felhívta az SCCR-t, hogy folytassa munkáját a jelentésben foglalt valamennyi témakör vonatkozásban.

A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (Committee on the Law of Patents, SCP) munkájáról szóló jelentés

A WIPO Általános Közgyűlése nyugtázta a jelentésben foglaltakat.

A Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, SCT) munkájáról szóló jelentés

A WIPO Általános Közgyűlése nyugtázta a jelentésben foglaltakat.

A Fejlesztés és Szellemi Tulajdon Bizottság (Committee on Development and Intellectual Property, CDIP) munkájáról szóló jelentés és a Development Agenda ajánlásainak átültetésétől szóló áttekintés

A WIPO Általános Közgyűlése nyugtázta a jelentésben foglaltakat, valamint a Development Agenda ajánlásainak átültetésétől szóló áttekintést.

A Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral Foglalkozó Kormányközi Bizottság (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, IGC) munkájáról szóló jelentés

A WIPO Általános Közgyűlése nyugtázta a jelentésben foglaltakat, és megállapodott az IGC mandátumának 2022/2023-ra történő meghosszabbításáról.

A WIPO-szabványok Bizottságának (Committee on WIPO Standards, CWS) munkájáról szóló jelentés és kapcsolódó ügyek

A WIPO Általános Közgyűlése nyugtázta a jelentésben, valamint a WIPO Standard ST.26 implementációjával kapcsolatos kérdésekről szóló dokumentumban foglaltakat, jóváhagyta továbbá a WIPO Standard ST.26-ra történő áttérés 2022. július 1-jei időpontját.

A Jogérvényesítési Tanácsadó Bizottság (Advisory Committee on Enforcement, ACE) munkájáról szóló jelentés

A WIPO Általános Közgyűlése nyugtázta a jelentésben foglaltakat.

A Szabadalmi Együtműködési Szerződés (Patent Cooperation Treaty, PCT) rendszerével kapcsolatos ügyek

A PCT-unió Közgyűlése jóváhagyta az Eurázsiai Szabadalmi Hivatal és a Nemzetközi Iroda között megkötendő megállapodás tervezetét, és az Eurázsiai Szabadalmi Hivatalt a PCT 16. cikkének (3) bekezdése és a PCT 32. cikkének (3) bekezdése értelmében nemzetközi kutatási szervvé és nemzetközi elővizsgálati szervvé nevezte ki a megállapodás hatálybalépésének időpontjától 2027. december 31-ig tartó időszakra.

A PCT-unió Közgyűlése nyugtázta továbbá a kiegészítő nemzetközi kutatási rendszerre vonatkozó áttekintésben foglaltakat, és döntésében felhívta a Nemzetközi Irodát, hogy a jövőben is folytassa a kiegészítő nemzetközi kutatási rendszer monitorozását és az azzal kapcsolatos jelentős fejleményekről számoljon be a nemzetközi hatóságok ülése (MIA), valamint a PCT-munkacsoport számára.

Végül a PCT-unió Közgyűlése elfogadta a Szabadalmi Együtműködési Szerződéshez csatolt végrehajtási szabályzat 5., 12., 13ter, 19., 49. és 82quater szabályára vonatkozó módosításokat.

A madridi rendszer

A Madridi Unió Közgyűlése elfogadta a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz kapcsolódó Jegyzőkönyv Végrehajtási Szabályzatának 3., 5., 5bis, 9., 15., 17., 21., 22., 24., 32., 39. és 40. szabályára vonatkozó módosításokat, valamint a díjtáblázatra vonatkozó módosításokat.

A hágai rendszer

A Hágai Unió Közgyűlése elfogadta a közös végrehajtási szabályzat 5., 15., 17., 21., 22bis és 37. szabályára vonatkozó módosításokat, valamint a díjtáblázatra vonatkozó módosításokat.

A lisszaboni rendszer

A Lisszaboni Unió Közgyűlése nyugtázta a lisszaboni rendszerrel kapcsolatos fejleményeket összefoglaló titkársági dokumentumot, valamint elfogadta a közös végrehajtási szabályzat új 2bis szabályát, amely a határidők vis maior esetek – mint pl. a jelenlegi világjárvány – miatti elmulasztásának igazolására vonatkozó szabályokat állapítja meg. A módosítás a közgyűlés elfogadását követően két hónappal, 2021. december 8-án lép hatályba.

A B+ országcsoport plenáris ülése, online, október 5.

A B+ csoportba a WIPO fejlett országokat tömörítő B csoportjába tartozó országok, az EU tagállamai, az Európai Szabadalmi Szervezet szerződő államai, az Európai Bizottság, az Európai Szabadalmi Hivatal és Dél-Korea tartozik.

Az Industry Trilateral szervezet munkája

Az Industry Trilateral szervezet (IT3) 2020 szeptemberében nyújtotta be a B+ csoportnak a „Policy and Elements for a Possible Substantive Patent Harmonization Package” című dokumentumot. Válaszul a B+ csoport tagjai visszajelzést adtak a csomaggal kapcsolatban. E visszajelzések alapján az IT3 a 2021. május 18-i rendkívüli plenáris ülést megelőzően megosztotta a B+ csoporttal a válaszdokumentumot, és az ülésen is tartott egy előadást.

Az IT3 a májusi előadásában bejelentette, hogy belső egyeztetéseit 2021 júniusában lezárja, és a B+ csoport 2021 őszi plenáris ülése előtt átdolgozott és végleges javaslatcsomagot nyújt be, addig azonban nem járul hozzá ahhoz, hogy a tagállamok nyilvános konzultációkat folytassanak az anyagról („embargó”).

Az IT3 végleges javaslatcsomagja azonban a korábban tett ígéretekkel ellentétben az október 5-i B+ plenáris ülésre sem készült el, viszont az IT3 hozzájárult az anyag embargójának feloldásához, és ezáltal lehetővé tette a tágabb körben végzett konzultációt az elkészített – általa nem véglegesített – anyaggal kapcsolatban. A B+ csoport több delegációja köszönetet mondott az IT3-nak az embargó feloldásáért.

A türelmi időről szóló tanulmány részeredményei

A japán delegáció bemutatta a türelmi idővel kapcsolatban egyetemek, kkv-k és startupok körében végzett kérdőíves vizsgálatának részeredményeit, és az Egyesült Államok kérdésére válaszolva beszámolt arról, hogy a végső jelentés japán változatának elkészítése 2022 februárjára várható, és ezt követi majd az angol változat előállítása.

Következő lépések

Az elnök a korábbi megbeszélések alapján összefoglalásként elmondta, hogy a két munkacsoport létrehozására korábban tett javaslatát az egységes támogatottság hiányában visszavonja. Úgy látta, hogy a kialakult helyzetben a két szélsőséges megoldás között egy kiegyensúlyozott léptékű középutas haladás lenne célszerű. Egyrészt az embargó feloldásával lehetővé vált széles körű konzultációt lenne szükséges megindítani az IT3 csomagjával kapcsolatban, amely konzultációba be lehetne vonni a japán delegáció türelmi idővel kapcsolatos kérdőívének tanulságait. Másrészt a B+ részéről támogatni lenne szükséges az IT3-at az *Elements Paper* véglegesítésében. Harmadrészt felhozta egy időben korlátozott mandátumú munkacsoport létrehozását a B+-on belül a jelenlegi két állandó, meghatározott célú munkacsoport helyett, önkéntes részvétel mellett az operatív feladatok elvégzésére.

Az elnöki javaslatot követően a csoport két táborra oszlott a további munka célszerűségének és szükségességének tekintetében. Míg az Egyesült Királyság, az Európai Szabadalmi Hivatal, Németország, Belgium, Spanyolország, Magyarország, Portugália és Franciaország egyetértett az érdemi szabadalmi jogi harmonizáció (SPLH) terén végzett munka szükségességével az eddig elért eredmények megtartása mellett és a tagállamok jogharmonizációs felelősségének hangsúlyozásával, addig az Egyesült Államok – főként Ausztrália és Svájc erős támogatása mellett – a már korábban is hangoztatott nézeteit ismételte, miszerint a csoport SPLH terén végzett tevékenysége nem halad előre, az *Elements Paper* még mindig nincs véglegesítve, ezért a további munkának nincs alapja.

Összegzés és következtetések

Az elnök úgy összegezte az elhangzottakat, hogy az ideiglenes munkacsoportot létrehozó javaslata nem kapott elég támogatottságot a tagok részéről, ezért azt visszavonja; a B+ csoport munkájának szüneteltetését nem mondja ki, mindazonáltal egy konzultációs év következik most, amikor az *Elements Paper*ben megfogalmazottak széles körű konzultációja az elvégzendő feladat, amíg várjuk az IT3-tól annak véglegesítését.

A Madridi Rendszer jogi fejlesztésére létrehozott munkacsoport (Working Group on the Legal Development of the Madrid System) 19. ülése, Genf és online, november 15–19.

Az ülést a WIPO főigazgatója-helyettese nyitotta meg, aki beszámolt az előző ülés óta bekövetkezett legjelentősebb változásokról. Elmondta, hogy a legutóbbi ülés óta három állam (Trinidad és Tobago, Pakisztán, valamint az Egyesült Arab Emírségek) csatlakozott a madridi rendszerhez. Elmondta, hogy az ügyfelekkel az elektronikus kommunikációt fokozottabban alkalmazzák, és a hivatalokkal is teljes körű az elektronikus kommunikáció. Az e-mail cím kötelező megadásának előírásával a védjegy jogosultakkal is egyre inkább elektronikus úton kommunikál a Nemzetközi Iroda. A rendszer hatékonysága érdekében újabb online formanyomtatványok kerülnek publikálásra, és havonta kerül sor webináriumok megszervezésére is.

Az ideiglenes elutasításban megjelölt válaszadási határidő és számításának módjai

A Nemzetközi Iroda az ideiglenes elutasításban (REFU) meghatározott válaszadási határidők tekintetében többféle javaslatot fogalmazott meg, mivel nagyon komoly eltérés van az egyes tagállamok gyakorlata között, és szükséges a harmonizáció a REFU-ben megjelölt válaszadási határidő és számításának módjai kapcsán.

A munkacsoport a javaslat alapján arra kapott felkérést, hogy mérlegelje, egy rögzített (fix) vagy minimális határidő felelne-e meg a legjobban a bejelentők igényeinek az ideiglenes elutasításokban megjelölt válaszadási határidők vonatkozásában, a Nemzetközi Irodát pedig kérje fel arra, hogy készítsen javaslatot a közös végrehajtási szabályzat (KVSZ) szükséges módosítására, amelyet egy jövőbeni ülésen a tagállamok megvitatnak, és amely meghatározza:

- az ideiglenes elutasításra vonatkozó fix vagy minimális határidő mértékét, valamint
- hogy a határidőt attól a naptól kell számítani, amikor a Nemzetközi Iroda továbbítja az értesítést a jogosultnak.

A delegációk általában véve üdvözlötték a javaslatot, de mind az ideiglenes elutasításra vonatkozó válaszadási határidő mértékének harmonizációjára vonatkozóan, mind a határidő számítása vonatkozásában eltérő véleményeket fogalmaztak meg.

A napirendi pont keretében a munkacsoport megállapodott abban, hogy a Nemzetközi Iroda a KVSZ alábbi módosításaira vonatkozó munkadokumentumot fogja elkészíteni:

- az ideiglenes elutasításra adandó válasza vonatkozó minimális határidő meghatározása;
- arra vonatkozó kötelezettség, hogy az ideiglenes elutasításról szóló értesítés pontosan jelölje meg a válaszadási határidő kezdő és végső időpontját;

- a javasolt módosítások késleltetett alkalmazása figyelemmel arra, hogy a szerződő államoknak fel kell készülniük és módosítaniuk kell nemzeti szabályozásukat a KVSZ javasolt módosításainak alkalmazása érdekében.

A dokumentumot a munkacsoport a soron következő ülésén fogja megvitatni.

Az 5 éves védjegyfüggőségi idő

A Nemzetközi Iroda előterjesztett javaslatában az 5 éves függőségi idővel kapcsolatban felmerülő rendelkezések tekintetében több javaslatot is megfogalmazott:

1. az 5 éves függőségi idő 3 évre csökkentése;
2. az alaplajstromozás hatályának megszűnésére vonatkozó kizáró okok módosítása;
3. a függőség automatikus hatásának felszámolása.

A Nemzetközi Iroda előterjesztésében kiemelte, hogy az ügyfelektől nagyon sok visszajelzés érkezik arra vonatkozóan, hogy az 5 éves függőségi helyzetet és időtartamot hátrányként élik meg. Az ügyfelek nézete szerint az 5 éves függőség fenntartása jogbizonytalanságot és további költségeket jelent.

A felszólaló delegációk többsége támogatta a módosítási javaslatnak a védjegyfüggőségi idő csökkentésére vonatkozó részét, a javaslat többi elemével kapcsolatban azonban már nem volt egyetértés a delegációk között.

A munkacsoport tudomásul vette a dokumentumban foglalt javaslatokat, és megállapodott abban, hogy a következő ülésén folytatja megvitatásukat.

Az új nyelvek (arab, kínai és orosz) madridi rendszerbe történő bevezetésének technikai megvalósíthatóságáról és annak költségvetési hatásairól szóló felülvizsgált tanulmány

A munkacsoport 19. ülésére a Nemzetközi Iroda átfogó elemzést készített az arab, a kínai és az orosz nyelv felvételéről a madridi rendszer hivatalos nyelvei közé. A Nemzetközi Iroda egy öt évre kiterjedő költségkimutatást is felvázolt a napirendi pont kapcsán készített javaslatába, és bemutatta, hogy mekkora összegű lenne az a fejlesztés, amely a három új nyelv bevezetését eredményezné.

A munkacsoport a 19. ülésen megállapodott abban, hogy a WIPO Titkársága a következő ülés előtt egy felülvizsgált tanulmányt készít a bevezetés költségvonzatairól, technikai megvalósíthatóságáról és egyéb információkról annak érdekében, hogy a tagállami hivatalok megvitathassák a munkacsoport tizennyolcadik ülésén felvetett kérdéseket.

A munkacsoport tudomásul vette a dokumentumban foglaltakat, és kérte a Nemzetközi Irodát, hogy folytassa a technikai konzultációkat az érdekelt szerződő államokkal, valamint a felhasználói szervezetekkel. Felkérte továbbá a Nemzetközi Irodát, hogy a fent említett konzultációkat figyelembe véve készítsen elő egy dokumentumot, amely javaslatot tesz a továbblépésre.

A Fejlődés és Szellemi Tulajdon Bizottság (Committee on Development and Intellectual Property, CDIP) 27. ülése, Genf és online, november 22–26.

Az ülés első két napján „Innováció a zöld technológiákban a fenntartható fejlődésért” címmel tartottak nemzetközi konferenciát.

A nyitó hozzászólások napirendi pont alatt a regionális csoportok koordinátorai tettek általános nyilatkozatokat. A delegációk ismételten támogatásukról biztosították és elismerték a WIPO-nak a *Development Agenda* ajánlásainak végrehajtása érdekében tett folyamatos erőfeszítéseit. Üdvözölték a WIPO technikai segítségnyújtási tevékenységének hatékony adaptálását a Covid19-pandémiához. A delegációk elismerésüket fejezték ki a 2021. november 22–23-án megrendezett, „Innováció a zöld technológiákban a fenntartható fejlődésért” című nemzetközi konferencia megszervezéséért.

A CDIP tudomásul vette az előrehaladási jelentéseket, a szellemi tulajdon kezeléséről és a technológiatranszferről szóló projekt (A szellemi tulajdon hatékony felhasználásának előmozdítása a fejlődő, a legkevesbé fejlett és az átmeneti gazdasággal rendelkező országokban) befejező, valamint értékelő jelentését. Felkérte a titkárságot, hogy továbbra is érvényesítse az említett projekttel összefüggésben kidolgozott eredményeket. A CDIP jóváhagyta a projektet.

A CDIP megvitatta Tunézia projektjavaslatát, és felkérte Tunéziát, hogy a tagállamok észrevételei alapján és a titkárság segítségével dolgozza át javaslatát a következő ülésen történő megvitatás céljából.

A CDIP nyugtázta a titkárság beszámolóját a WIPO szellemi tulajdon és turizmus témakörben elvégzett munkájáról.

A CDIP megvitatta a „Technológiai és Innovációs Támogató Központok (TISC-ek) szerepe a technológiatranszfer katalizátoraként: lehetőségek és kihívások” témáját. Meghallgatta a titkárság, valamint a Marokkói Ipari és Kereskedelmi Ingatlanügyi Hivatal (OMPIC) és a Guineai Nemzeti Iparjogvédelmi Szolgálat előadását. A tagállamok kiemelték a TISC-ek fontosságát az innováció ösztönzésében és hozzáférhetővé tételében a fejlődő és a legkevesbé fejlett országokban. A delegációk azt is kijelentették, hogy a TISC-hálózatok elősegítették az innovátorok közötti együttműködést nemzeti és nemzetközi szinten is.

A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Patents, SCP) 33. ülése, Genf és online, december 6–9.

Az ülést Daren Tang, a WIPO főigazgatója nyitotta meg. A napirenden lévő kérdések közül kiemelte a mesterséges intelligencia szabadalmaztatási eljárásban való felhasználását, amelyre szerinte a jövőben egyre nagyobb hangsúlyt kell fektetni. A szabadalmak és a közegészségügy területén az SCP holisztikus megközelítést alkalmaz, mivel szem előtt kell tartani a legkevesbé fejlett tagállamok szabadalmaztatott gyógyszerekhez való hozzáféréssel

kapcsolatos aggályait. Ugyancsak nagy jelentősége van a szabadalmi képviselők és ügyfelek közötti kommunikáció bizalmasságának biztosításával kapcsolatos kérdések megvitatásának, mivel a globális iparban egyre több ügyvédnek nem minősülő szabadalmi képviselő vesz részt.

Bevezető hozzászólások

A virtuális ülésre való tekintettel csak a regionális koordinátorok kaptak lehetőséget nyitó és záró hozzászólásokra. A tagállamok hozzászólásaikat írásban bocsáthatták a titkárság rendelkezésére.

A latin-amerikai és karibi országok csoportja, az Ázsia–Csendes-óceáni csoport, az Afrika Csoport, illetve a közép-ázsiai–kaukázusi–kelet-európai országok csoportja szerint tiszteletben kell tartani a tagállamok közötti gazdasági-társadalmi különbségeket, valamint a szabadalmasok érdekei és a közérdek közötti egyensúlyt, ezért a megfizethető gyógyszerellátással, a szabadalmi feltárási követelménnyel és a technológiatranszferrel kapcsolatos témák a legfontosabbak számukra. A pandémia rávilágított, hogy milyen nagy problémák vannak a gyógyszerekhez való hozzáférés terén, ezért a tagállamoknak megfelelő mozgásteret kell hagyni, hogy éljenek a TRIPS-megállapodás által lehetővé tett szabadalmi jogi rugalmassággal. Változatlan álláspontjuk, hogy az SCP munkája csak tényfeltárássra korlátozódjon a jogharmonizáció helyett.

A B csoport szerint tovább kell dolgozni azon, hogy a szabadalmi rendszer mindenki számára előnyösen működhessen, a napirend minden pontja azt a célt szolgálja, hogy a szabadalmi rendszer egyensúlyban legyen.

Az Európai Unió számára a korábbi álláspontjához hasonlóan a szabadalmak minősége, valamint a szabadalmi képviselőkkel folytatott kommunikáció bizalmasságára vonatkozó szabályok harmonizálása a legfontosabb téma. Az EU álláspontja szerint az SCP létrehozásának célja a nemzetközi jogharmonizáció megvalósítása volt, szeretnék, ha mindenki ezt tekintené legalább középtávú célnak.

Beszámoló a nemzetközi szabadalmi rendszerről

A titkárság frissítette a nemzeti és regionális szabadalmi jogszabályokat összegyűjtő elektronikus felületet az Ausztrália, Lengyelország, Thaiföld és Zimbabwe által megosztott adatokkal.

Mexikó jelezte, hogy novemberben elfogadták a szabadalmi törvény módosításait, megküldik majd a titkárságnak a részleteket.

Franciaország beszámolt a közelmúltban elfogadott törvénymódosításokról, amelyek értelmében a 2020. január 21. után benyújtott szabadalmakkal szemben a megadástól számított 12 hónapon belül lehetőség van felszólalás benyújtására, 2020. július 25-től kezdődően

pedig az Egyesült Államok mintájára bevezették az ideiglenes bejelentés intézményét. Az új feladatok megfelelő ellátása érdekében növelték az elbírálói létszámot. Új szabadalmi módszertani útmutatót is készítettek, amelyet angolul is elérhetővé tesznek. Végül elmondta, hogy PPH-megállapodást írtak alá Japánnal, amely 2021. január 1-jével lépett hatályba.

Kína októberben fogadta el a szabadalmi törvény negyedik novelláris módosítását, az új szabályok 2021. július 1-jével lépnek hatályba és jelentős változásokat hoznak:

- a gyógyszerészeti szabadalmak oltalmi idejének meghosszabbítása;
- új *patent linkage* rendszer;
- elsőbbség bevezetése;
- 6 hónapos türelmi idő nemzeti veszélyhelyzetben nyilvánosságra kerülő találmányokra;
- licenciakészítési nyilatkozat bevezetése.

A szabadalmi oltalom alóli kivételek és korlátozások

Az SCP jóváhagyólag nyugtázta a titkárság által az előhasználati jog szabályairól készített nemzetközi összehasonlító tanulmányt.

A B csoport felhívta a figyelmet, hogy a szabadalmi oltalom alóli kivételeket nem szabad úgy használni, hogy aláássák az innovációt. Az önkéntes megállapodásoknak elsőbbséget kell élvezniük a hasznosítás terén.

A Knowledge Ecology International (KEI) azt javasolta, hogy az SCP 33. ülésére a titkárság szervezzon konferenciát a kényszerengedélyezésről, és az az alapján történő exportálásról.

A szabadalmak minősége

A titkárság összefoglaló tanulmányt készített a mesterséges intelligencia (MI) szabadalmi eljárásokban történő használata, a szoftverek szabadalmazhatósága, a számítógéppel megvalósított találmányok, az MI által autonóm módon létrehozott találmányok, valamint az MI használatával kapcsolatos technikai segítségnyújtás tárgyában az előző ülésen lezajlott *sharing session*ről.

A B csoport szerint fontos, hogy a WIPO ne csak azonosítsa az MI szabadalmi eljárásban történő használatában rejlő nehézségeket és lehetőségeket, hanem megoldásokat is keresen, mivel jelentős a veszélye annak, hogy technikai lemaradásba kerülnek azok az országok, amelyek nem tudnak lépést tartani az MI-vel kapcsolatos kutatásokban.

Az EU szerint is fontos, hogy a WIPO az MI szabadalmi eljárásokban betöltött szerepére vonatkozó tényfeltárásban a világ élvonalában legyen.

Az Afrika Csoport is üdvözölte a tanulmány elkészültét, de aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy romlik a szabadalmak minősége az egész világon. Ennek oka az emberi és műszaki

erőforrások hiánya a fejlődő és legkevésbé fejlett országokban, a szabadalmazhatósági követelmények szintjének csökkenése, valamint a bejelentések számának drasztikus emelkedése. Kérte a WIPO-t, hogy továbbra is fektessen nagy hangsúlyt a technikai segítségnyújtásra.

Oroszország elmondta, hogy a 2022-ben hatályba lépő jogszabály-módosításokkal lehetővé teszik a teljes körű elektronikus ügyintézkést szabadalmi ügyekben. 2024-ig szóló stratégiai tervük az MI felhasználásával folytatott szellemi tevékenység eredményének jogi védelmére is kiterjed.

A felszólalók támogatták Spanyolország és Brazília közös javaslatát, amely az MI és a szabadalmi feltárási követelmény kapcsolatát vizsgáló újabb tanulmány elkészítésére irányul.

Szabadalmak és egészség

A B csoport, az Európai Unió, az Egyesült Államok és Oroszország hangsúlyozta, hogy a szabadalmi rendszer a megoldás részét képezi a világméretű közegészségügyi problémákra, hiszen anélkül az új gyógyszerek kifejlesztése nem lenne lehetséges. Korábbi álláspontjukat fenntartva kizárólag a holisztikus megközelítést tartották elfogadhatónak, azaz a téma olyan vizsgálatát, amely a szabadalmi jogok hatásait nem izoláltan, más tényezőktől függetlenül próbálja meghatározni.

A koronavírus-járvánnyal összefüggésben elmondták, hogy elkötelezettek a megbetegedés kezelésére szolgáló vakcinák és gyógyszerek fair és méltányos globális elosztása mellett, erre azonban az önkéntes licenciadást látják megfelelő megoldásnak. A szabadalmi rendszer gyengítése (pl. kényszerengedélyek útján) szükségtelenül gátolná az innovációt egy olyan helyzetben, amikor új megoldások kidolgozására van szükség a járvány legyőzéséhez.

Oroszország elmondta, hogy a Rospatent gyorsított eljárásban vizsgálja a járványkezelésre vonatkozó szabadalmi bejelentéseket (gyógyszertermékek, fertőtlenítőszeres és berendezések stb.). Beszámolt arról is, hogy 2020 augusztusában a BRICKS-országok szabadalmi hivatalainak vezetői találkozót tartottak a járványkezelésről: úgy gondolják, hogy az ehhez hasonló egyeztetések gyorsítják a védekezést segítő szabadalmi információk megosztását.

Az Afrika Csoport és az Ázsia–Csendes-óceáni Csoport továbbra is azt szeretné, hogy a közérdek és a szabadalmi jogosultak magánérdekei kerüljenek globális szinten egyensúlyba, és ennek érdekében csak a valódi innovációt jelentő gyógyszerészeti és gyógyászati találmányok részesülhessenek szabadalmi oltalomban. Álláspontjuk szerint a jelenlegi világjárvány kezelésének nehézségei igazolják, hogy a szabadalmi rendszer gátolja a gyógyszerekhez való univerzális hozzáférést a fejlődő és legkevésbé fejlett országokban.

Bizalmas képviselői kommunikáció

Az EU üdvözölte a titkárság által készített tanulmányt, amely bemutatja, hogy az egyes tagállamok számára milyen nehézségeket jelent a kérdés rendezetlensége.

A B csoport elmondta, hogy az 50 legaktívabb PCT-bejelentői klaszter 18 különböző ország területén található, ezért nagyon fontos lenne, hogy a bejelentők határon átnyúló helyzetekben is számíthassanak arra, hogy a képviselőjükkel folytatott kommunikáció jogszerűen titokban tartható. Hangsúlyozta, hogy mindez egyáltalán nem érinti a bejelentési eljárás során előírt feltárási követelményt, és arra sem ad lehetőséget, hogy a bejelentő eltitkolja a technika állásához tartozó információkat a nemzeti hivatalok előtt. Az ügyvédekre vonatkozó titoktartási követelmény régóta létezik majdnem minden országban, és nem korlátozza a feltárási követelmény érvényesülését. Elérkezettnek látják az időt, hogy az SCP fogadjon el egy olyan *soft law* előírascsomagot, amelyet az ezt kívánó tagállamok beépíthetnek nemzeti jogukba.

Kína ezzel szemben továbbra is úgy vélte, hogy a képviselői titoktartás nem szabadalmi anyagi jogi kérdés, hanem polgári eljárásjogi, ezért kívül esik a bizottság hatáskörén.

Oroszország elmondta, hogy 2021 folyamán modernizálják a szabadalmi ügyvivőkre vonatkozó szabályozást, az új rendszer titoktartási kötelezettséget is előír majd.

Technológiatranszfer

Az Egyesült Államok jelezte, hogy elindult a USPTO új online szabadalmi piactere, a Patents 4 Partnerships, Kanada pedig elmondta, hogy további szabadalmakkal bővült az ExploreIP piactér.

Az Afrika Csoport és Chile úgy vélte, hogy a szabadalmi trollok és a szabadalmi bozótok problémáját nem kezelik ezek a kezdeményezések. A járványhelyzet is azt mutatja, hogy nagy szükség van a technológiatranszferre, a WIPO mégsem látja el a feladatát, a WTO tárgyal a TRIPS-megállapodástól való eltérés lehetőségeiről. Javasolták, hogy a bizottság vegye napirendjére ezeket a kérdéseket.

A Hágai Rendszer Jogi Fejlesztésére Létrehozott Munkacsoport (Working Group on the Legal Development of the Hague System for the International Registration of Industrial Designs) 10. ülése, Genf és online, december 13–15.

A közös végrehajtási szabályzat (KVSZ) módosítására vonatkozó javaslatok

A munkacsoport kedvezően ítélte meg a KVSZ 21. és 26. szabálya tekintetében történő módosításra irányuló, a Hágai Unió Közgyűlése elé beterjesztendő javaslatot. A 21. szabály módosítása a képviselő nevében és címében bekövetkezett változás tudomásulvételére irányul, a 26. szabály módosítása a képviselő kinevezésének közlönyben való közzétételét szabályozza. A hatálybalépés javasolt időpontja 2023. április 1.

Az adminisztratív utasítások módosítására vonatkozó javaslat

A munkacsoport megállapodott a következő utasítások módosításában:

- az adminisztratív utasítások 202., 302. és 601. szakasza (nyomtatott aláírások és a pecsét használatának törlése, nevek és címek megadása, e-mail cím, korlátozás vagy lemondás bejegyzésére vonatkozó kérelmek); és
- az adminisztratív utasítások 301. szakasza módosítása (levelezési cím törlése)

2022. április 1-jei hatálybalépéssel.

Új nyelvek bevezetése a hágai rendszerbe

A munkacsoport:

- felkérte a titkárságot, hogy konzultáljon a Hágai Megállapodás érdekelt szerződő feleivel és a WIPO többi tagállamával az ülésen felmerült kérdésekről annak érdekében, hogy támogassa a munkacsoportot a kérdés következő ülésen történő megvitatásában; és
- felkérte a titkárságot, hogy a következő ülésre készítsen felülvizsgált tanulmányt az új nyelvek hágai rendszerbe történő bevezetésének költségvonzatairól és műszaki megvalósíthatóságáról, figyelembe véve a technikai megoldásokat, különösen a gépi fordítást.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

Az Európai Szabadalmi Szervezetben (ESZSZ) az SZTNH 2021 második felében is ellátta a magyar kormányzati képviseletet. Munkatársaink részt vettek az ESZSZ Igazgatótanácsa, az Igazgatótanács Albizottsága, Költségvetési és Pénzügyi Bizottsága, Technikai és Ügyviteli Bizottsága, Szabadalmi Jogi Bizottsága ülésein, valamint különböző továbbképzéseken.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC) 168. ülése, online, október 13.*Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) elnökének jelentése*

Az ESZH elnöke és elnökhelyettesei előadásukban beszámoltak az ESZH működési tevékenységéről a Stratégiai Terv 2023 (SP2023) egyes célkitűzései mentén.

A szervezeti szolgáltatásokért felelős elnökhelyettes az első célkitűzés (elkötelezett, jól informált és együttműködő szervezet kiépítése) kapcsán kifejtette, hogy jelenlegi legfontosabb feladatuk az ESZH felkészítése az ún. *New Normalra* az egyszerűsítés, digitalizáció, tanulás és együttműködés útján.

A második célkitűzés (informatikai rendszer egyszerűsítése és modernizálása) kapcsán elmondta, idén nagy előrelépést tett az ESZH a szabadalom megadására irányuló eljárás teljes digitalizálása terén. Emellett az ESZH továbbra is belső fejlesztéseket folytat a mester-séges intelligencia területén. Végül a második célkitűzés legfontosabb elemeként említette a *mainframe* rendszer teljes leépítését.

A szabadalmi eljárásokért felelős elnökhelyettes a harmadik célkitűzés (magas színvonalú termékek és szolgáltatások hatékony biztosítása) vonatkozásában elmondta, hogy az ESZH időbeli hatékonyság terén javuló eredményeket mutat, a kutatások 91,6%-a kerül időben megküldésre, a vizsgálati szakasz esetében ugyanez az arány 79% standard ügyek esetében, míg a felszólalási eljárások során a standard ügyek 54,6%-ában 18 hónapon belül születik döntés. A közzétett szabadalmak száma 2021 szeptember végéig 84 473, amely 3%-kal kevesebb a tervezettnél. A felszólalások esetében eddig összesen 2750 szóbeli eljárás került megtartásra videokonferencia útján.

A negyedik célkitűzés (globális hatással bíró európai szabadalmi rendszer és hálózat kiépítése) keretében a jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettes rövid tájékoztatást adott az ESZH és a tagállamok közötti bilaterális együttműködési megállapodásokról, a *Convergence of Practice* keretében tevékenykedő munkacsoportok által elért eredményekről, az ESZH és a WIPO 2021–2023-ra vonatkozó együttműködési megállapodásáról, amely 2021. november 8-án kerül aláírásra. Kitért továbbá az EUIPO-val folytatott együttműködésre és az Európai Unió Bizottságával megkötendő együttműködési megállapodás kidolgozására is.

Az ötödik célkitűzés (hosszú távú fenntarthatóság biztosítása) keretében az ESZH elnöke kitért a hivatal pénzügyi fenntarthatóságára, amely kapcsán beszámolt a hat intézkedéscso-maggal kapcsolatos fejleményekről, amelyeket az AC 2020 nyarán hagyott jóvá. Elmondta, hogy a digitalizáció következtében várható nyereséggel kapcsolatos kalkulációkat az AC decemberi ülése során tervezik ismertetni.

Az AC nyugtázta az ESZH elnökének jelentésében foglaltakat.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (ESZA) modernizációja

Az ESZH röviden ismertette a javaslatot, amelynek célja az ESZA szervezetének moder-nizációja. Az ESZA 2004-es megalapítása óta a gazdasági és társadalmi környezet nagy-mértékben megváltozott, ezért szükségessé vált az ESZA strukturális átalakítása. A SP2023 egyik kiemelkedő célkitűzése az Európai Szabadalmi Szervezet modernizációja, e célkitűzés megvalósításában az ESZA modernizációja kiemelkedő szerephez jut. A modernizáció leg-Fontosabb célkitűzése oktatási standardok meghatározása és vezető szerep biztosítása a sza-badalmi oktatás területén. Ezzel összefüggésben utalt továbbá arra, hogy a tagállamokkal folytatott széles körű konzultáció előzte meg a javaslat előterjesztését. 2020-ban az ESZH kiadta a „*Blueprint for the European Patent Academy*” c. dokumentumot, amely az együtt-

működés, tanúsítás, digitalizáció és modularitás négy pillérjén, valamint számos harmonizált oktatási tevékenységen és formán alapszik. Az ESZA modernizációjával a *Blueprint*ben megfogalmazott célkitűzéseket kívánják megvalósítani.

A strukturális reform legfontosabb elemei a következők:

- Az ESZH évente jelentést tesz az AC számára az ESZA tervezett és bevezetett tevékenységeiről és azok várható hatásáról;
- Az ESZA Felügyelőbizottságának hatáskörében lévő egyes feladatköröknek a Technikai és Ügyviteli Bizottságra (TOSC) történő átruházása;
- Szabadalmi oktatási bizottságok felállítása, amelyek az ESZH-t a szabadalmi oktatási területen műszaki tanácsadással segítik. A bizottságok tagjai az IP-oktatás területén tevékenykedő szakemberek lesznek, személyükre a tagállamok a TOSC-on keresztül tesznek javaslatot.

Az AC egyhangúlag jóváhagyta a javaslatot.

A Fellebbezési Tanácsok Bizottsága (Boards of Appeal Committee, BOAC) elnökének jelentése a BOAC 12. ülésén elhangzottakról

A BOA elnöke elmondta, hogy az ülés során beszámolt a BOA 2021 első féléves teljesítményéről, amelyet a BOAC tagjai pozitívan fogadtak. A BOA elnökéhez tartozó delegáció tagjai beszámoltak a BOA-nál zajló automatizációs folyamatokról és az egyéb, IT-vel kapcsolatos fejleményekről. A BOA elnöke ismertette a BOA 2022-es költségvetését. Az ESZH elnökének képviselőjében részt vevő személy támogatását fejezte ki a BOA elnökének a költségvetésre vonatkozó óvatos megközelítésével kapcsolatban. A BOAC egyhangúlag támogatta a BOA 2022-es költségvetését.

Az AC nyugtázta a jelentésben foglaltakat.

A BOA elnökének jelentése

E napirendi pont keretében a BOA elnöke beszámolt a BOA 2021 első féléves tevékenységéről. A jelentésből a következő lényeges elemeket érdemes kiemelni.

- A járványhelyzet okozta kihívások ellenére a BOA-nak sikerült 2021-ben a teljesítményt helyreállítani a VICO-technológia továbbfejlesztése és használata útján.
- A bevezetett egészségügyi intézkedések révén a BOA továbbra is képes volt a munkavállalók és külső személyek megfelelő egészségvédelmét biztosítani.
- A BOA munkavállalói 2021-ben is nagymértékű rugalmasságot és elkötelezettséget tanúsítottak az új munkakörülményekhez és folyamatokhoz való alkalmazkodás terén.
- A BOA ismét jó úton halad ötéves célkitűzéseinek elérése felé (az ügyek 90%-ának a beérkezéstől számított 30 hónapon belül történő lezárása és a függő ügyek számának 7000 alá csökkentése 2023-ig).

- 2021 első felében a szóbeli eljárások 77,7%-a VICO útján zajlott, melynek eredményeként a BOA a járványhelyzet előtti időszaknak megfelelő mennyiségű szóbeli eljárást tudott tartani.
 - Az iPadek használatának széles körű bevezetése az alkalmazottak körében folyamatban van. E körben pilot projektek zajlottak, a hosszú távú bevezetés előtt azonban szükséges a felmerült technikai problémák megoldása.
- Az AC nyugtázta a BOA elnökének jelentésében foglaltakat.

Tisztségviselők megválasztása és kinevezése

Az AC az egyes testületekhez tisztségviselőket választott, illetve nevezett ki.

Az egységes európai szabadalommal kapcsolatos fejlemények

Szlovénia az Európai Unió Tanácsának soros elnökeként tájékoztatta az AC-t, hogy eddig összesen 15 tagállam ratifikálta az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodást. Ezzel összefüggésben elmondta, hogy 2021. szeptember 27-én a német kormány letétbe helyezte az ideiglenes alkalmazásról szóló jegyzőkönyv ratifikációs okmányát, míg a szlovén kormány 2021. szeptember 16-án rendeletet adott ki az ideiglenes alkalmazásról szóló jegyzőkönyv (PPA) ratifikálásáról, és elindították a megerősítő okirat letétbe helyezési folyamatát. Az ideiglenes alkalmazás megkezdéséhez így már csak egyetlen tagállamnak kell ratifikálnia a PPA-t. Ez minden jel szerint Ausztria lesz, mivel már 2021 júliusában benyújtották az erről szóló törvénytervezetet. Mindezek alapján várható, hogy az egységes szabadalmi rendszer 2022 második felében megkezdheti működését.

Az AC nyugtázta a jelentésekben foglaltakat.

Az ESZSZ Igazgatótanácsa Albizottságának (Select Committee of the Administrative Council, SC) 24. ülése, online, október 14.

Az Egységes Szabadalmi Bíróságról (ESZB) szóló megállapodás hatálybalépésével kapcsolatos fejlemények

Az ESZB Előkészítő Bizottságának (*Preparatory Committee*) elnöke röviden beszámolt a bizottság alcsoportjaiban az elmúlt két évben elvégzett előkészületekről. Reményét fejezte ki, hogy még az év vége előtt sor kerül a még szükséges ratifikációkra, és elkezdődhet az ESZB-megállapodás ideiglenes alkalmazása. Ennek során az ESZB Igazgatási Bizottsága megkezdí működését, és be kell fejezni a bírójelöltek kiválasztási folyamatát. Ehhez legalább nyolc hónapra lesz szükség. Az ideiglenes alkalmazás akkor ér véget, amikor Németország letétbe

helyezi az ESZB-megállapodás ratifikációs okmányát, és ezzel hatályba léphet a megállapodás, és annak időpontja is biztossá válik.

Az egységes hatályú szabadalmi rendszer implementációjának véglegesítése

Az SC elnöke a munkaterv ismertetése előtt elmondta, hogy az egységes hatályú szabadalmi rendszer elindulása prioritás az európai intézmények számára, ahogy azt a bizottság 2020. évi IP-cselekvési terve kiemelte, és amint azt a BusinessEurope, a EuroChambers, az Orgalim és az SMEunited 2020. július 17-i közös nyilatkozata is tükrözi.

A jövőbeli munkaterv a következő területeket érinti: a végrehajtási szabályzat módosításai; kapcsolódó nemzeti jogi előírások; műszaki együttműködés; pénzügyi keretrendszer; külső kommunikáció.

A hozzászólások alapján az SC elnöke úgy összegezte az elhangzottakat, hogy nagyon nagy többség támogatja a munkatervet.

Az Európai Szabadalmi Hivatalnál (ESZH) folyó előkészítő munka

Az ESZH jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettese és egyik vezető munkatársa számolt be a hivatalnál folyamatban lévő előkészítő munkálatokról. Az ESZH informatikai együttműködési megállapodást fog kötni az ESZB-vel annak érdekében, hogy az egységes hatályú szabadalmi lajstromban megjelenjenek a bírósági eljárások adatai.

Megkezdték az 1257/2012/EU rendelet 14. cikke által előírt együttműködési megállapodás előkészítését is az Európai Bizottsággal, és folyamatban van az egységes szabadalmi rendszerről szóló kommunikációs anyagok készítése is.

Egyéb ügyek

A német delegáció kérdésére az ESZH elmondta, hogy vizsgálják annak a lehetőségét, hogy a hivatal kérelemre felfüggeszthesse a folyamatban lévő és a megadáshoz közel álló szabadalmi bejelentések vizsgálatát annak érdekében, hogy a bejelentő ne essen el az egységes hatállyal történő lajstromozás előnyeitől. Az egységes hatály iránti kérelmet a szabadalom megadásáról szóló értesítésnek az Európai Szabadalmi Közlönyben történő meghirdetését követő egy hónapon belül lehet benyújtani, a rendszer indulásának közeledtével pedig Németország szerint élesen fel fog merülni az a kérdés, hogy pontosan mely bejelentők élhetnek először a lehetőséggel.

Az ESZSZ Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának (Budget and Finance Committee, BFC) 127. ülése, online, október 26.

Az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) Végrehajtási Szabályzata 56. és 135. szabályának kiegészítései, valamint a díjakra vonatkozó szabályok 2. cikkének módosításai

Az ESZH az ESZE Végrehajtási Szabályzata új 56a szabályának bevezetésére, továbbá az 56. szabály (2) és (3) bekezdésének, a 135. szabály (2) bekezdésének, valamint a díjrendelet 2. cikk (1) bekezdésének kapcsolódó módosítását javasolja az ESZE és a PCT Végrehajtási Szabályzatának összehangolása érdekében a hibásan benyújtott szabadalmi bejelentési iratok kijavítására vonatkozóan. A szabályzatok módosításának költségvetési hatása kb. 20 000 euró kiadást és évi 27 000 euró bevételt jelent.

A bizottság egyhangúlag elfogadta a hibásan benyújtott szabadalmi bejelentési iratok kijavítására vonatkozó kiegészítéseket és módosítási javaslatokat.

A díjrendelet 2. cikkének kiegészítése: 2022. évi díjak kiigazítása

Az ESZH beszámolt arról, hogy a szervezet hosszú távú pénzügyi stabilitásának fenntartása érdekében a Tanács 2020 júniusában jóváhagyta a – 2019-es pénzügyi tanulmány alapján készült intézkedéscsomag részét képező – díjkorrekciót. Az ESZH 2022. április 1-jei hatállyal 3%-os általános díjemelést javasol a nemzetközi kutatási díj és az előzetes vizsgálati díjak befagyasztása mellett. A kutatási és előzetes vizsgálati díjak befagyasztásával az ESZH az Euro-Direct bejelentésekhez kapcsolódó díjak különbségét kívánja megszüntetni. A javasolt díjmódosításokkal az ESZH által a nemzetközi (1775 euró) és az európai (1390 euró) szakaszban felszámított kutatási díjak különbsége 425 euróról 385 euróra csökkenne. A két PCT-díj befagyasztása éves szinten 3,5 millió euró bevételkiesést eredményezne. Az ESZH meglátása szerint az intézkedés az európai ipart támogatja, mivel az ESZH mint nemzetközi kutatási hatóság (ISA) és nemzetközi előzetes vizsgálati hatóság (IPEA) által jelenleg végzett PCT-kutatások és előzetes vizsgálatok több mint kétharmada európai székhelyű bejelentőre vonatkozik.

Ezen kívül javasolják a kiegészítő európai kutatási díj csökkentését is, amennyiben a nemzetközi vagy kiegészítő nemzetközi kutatási jelentést európai ISA készítette. A jelenlegi csökkentési program éves költsége 1,9 millió euró nagyságrendű. A javasolt díjkorrekció 2022. április 1. és 2024. március 31. közötti időszakra gyakorolt pénzügyi hatása 120 000 euró bevételkiesés változatlan bejelentői magatartás mellett.

A bizottság egyhangú kedvező véleményt adott a díjak 2022. évi kiigazításra vonatkozóan.

A 2022. évi költségvetési terv, 2023–2026. évi előrejelzés

A járvány következményeivel kapcsolatban az ESZH elmondta, hogy 2021-ben eddig nem csökkent jelentősen a beérkező munkaterhelés, és nem nőtt jelentősen a megszüntetések száma sem. Az előrejelzések szerint a GDP 6,5%-os visszaesése után 2021-ben 4,6%-os növekedés várható. Az ESZH ismertette a 2022. évi költségvetés főbb számait.

A bizottság egyhangú kedvező véleményt adott a 2022. év költségvetési javaslatra és a 2023–2026. évi előrejelzés elfogadására vonatkozóan.

Az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottságának (Committee on Patent Law, CPL) 53. ülése, online, november 24–25.

A bizottság egyhangú pozitív véleményt fogalmazott meg a végrehajtási szabályzat azon módosításairól, amelyek célja a kivételes és ritka esetekben történő korrekciók jogi keretének tisztázása, az ESZH előtti és a PCT-eljárás összehangolása. Ez lehetővé tenné az ESZH számára, hogy 2022 novemberétől visszavonja a PCT-vel való összeférhetlenségről szóló értesítését.

A bizottság nyugtázta a konvergenciaprogram keretében az elsőbbség megállapításával, valamint az igazolási kérelmek gyakorlatával foglalkozó munkacsoportok eredményeit összegző jelentéseket.

A bizottság nyugtázta a szabadalomengedélyezési eljárás digitalizációjával kapcsolatos ESZH-javaslatokat.

A bizottság nyugtázta az ESZH tájékoztatását a Bővített Fellebbezési Tanács G 1/21 döntéséről, amely a videokonferencia útján történő tárgyalástartás feltételeit tartalmazza.

A bizottság tudomásul vette a kettős szabadalmaztatás tilalmáról szóló átfogó jelentést és a Bővített Fellebbezési Tanács G 4/19. sz. határozatát, amely megerősítette az ESZH jelenlegi gyakorlatát.

A bizottság tudomásul vette a kizárólag lényegében biológiai eljárással előállított növények és állatok szabadalmaztathatósága alóli, az ESZE 53. cikkének *b*) pontja és 28. szabályának (2) bekezdése szerinti kivétel alkalmazásáról szóló jelentést.

A delegációk üdvözltek a szabadalmi anyagi jogi harmonizációval kapcsolatos munkát, a hivatal által a B+ csoport aktuális helyzetéről nyújtott részletes tájékoztatást, valamint a három meglévő harmonizációs javaslat (IT3, FICPI, AIPPI) összehangolt felhasználói konzultációjára vonatkozó javaslatot. A hivatal célja olyan közös konzultációs dokumentumtervezet elkészítése, amely lehetővé teszi, hogy a konzultációkat nemzeti szinten maguk a szerződő államok folytassák le, és az így kapott eredmények konszolidálhatók és összehasonlíthatók legyenek. Mindenki osztotta azt a nézetet, hogy amint az ESZH türelmi időre vonatkozó tanulmánya és a konzultáció eredményei rendelkezésre állnak, a PLC-n belül meg kell kísérelni egy európai közös megközelítés kialakítását.

A bizottság nyugtázta az ESZH jelentését az új PCT 82^{quater}.3 végrehajtási szabályról, amely egyfajta biztonsági hálót biztosít a bejelentők jogainak védelmére vis maior esetén, pl. a COVID világjárványhoz hasonló események esetén. A jelentés az Egyesült Királyság, Franciaország, Spanyolország és Svájc javaslata alapján készült.

A bizottság nyugtázta a szekvencialisták benyújtásának az új ST.26 szabvány által bevezetett új kereteit, amely 2022 júliusában lép hatályba.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC) 169. ülése, online, december 14–15.

Az ESZH tevékenységi jelentése és a 2022-es éves munkaterv

Az ESZH elnöke és elnökhelyettesei beszámoltak az ESZH működési tevékenységéről és a 2022-re vonatkozó éves munkatervéről a *Strategic Plan* (SP2023) öt célkitűzése mentén. A két dokumentumból a következők kiemelendők:

- az ESZH *new normal*ra történő áttéréssel kapcsolatos törekvései;
- a munkaerő-toborzással kapcsolatos új politika (belső mobilizáció, belső munkaerő-piac, munkaerőképzés és -átképzés, szakmai gyakorlat, épületprojekt, az összetartozás-tudat erősítése, szociális párbeszéd);
- digitális átállás, elektronikus titkosítási és hitelesítési eljárás (digitális annotáció, a PCT-átvevőhivatal és a WIPO közti folyamatok fokozatos digitalizálása, az ANSERA új kutatási funkciókkal történő kibővítése, új kutatási platform), mesterséges intelligencia, *blockchain*, új felhasználói terület, digitális adminisztráció, videokonferencia, HR-folyamatok digitalizációja;
- információbiztonság megerősítése (cél az ISO 27001-nek történő megfelelés);
- a nagyszámítógép-rendszer felszámolása, luxemburgi adatközpont, átfogó katasztrófa-helyreállítás lehetőségének megteremtése;
- a minőség és az időbeliség terén várható további javulás az új intézkedések eredményeként;
- a tagállamokkal folytatott szoros együttműködés (kétoldalú megállapodások, kutatási együttműködésről szóló megállapodások, hasznosítási projekt, promóciós tevékenység, konvergenciaprogram, IT-együttműködés, *front office*, együttműködési kutatási projektek, technikai segítségnyújtás a tagállamok számára, workshopok a tagállamok részére);
- az egységes szabadalmi rendszer és az Egységes Szabadalmi Bíróság (az ideiglenes alkalmazás időszakának 2022-ben várható elindulása, a *Select Committee* fennmaradó feladatainak befejezése 2022. júniusig, 2022 elején az ESZH lehetővé teszi a tagállamok részére az egységes szabadalommal kapcsolatos adatcsere tesztelését és az új IT-rendszer felhasználók általi tesztelését);

- együttműködési megállapodás a WIPO-val, 2022–23-as munkaterv az EUIPO-val, együttműködési megállapodás az Európai Bizottsággal;
- az Európai Szabadalmi Akadémia modernizációja (online európai minősítési vizsga 2021-től, az európai szabadalmi adminisztrációs igazolás jövőbeni bevezetése, PATLIB);
- új adatvédelmi politika kialakítása.

Az AC nyugtázta a tevékenységi jelentésben és az éves munkatervben foglaltakat.

Tisztségviselők kijelölése és megválasztása

A napirendi pont keretében kijelölték, illetve megválasztották az ESZSZ és az ESZH egyes testületeinek tisztségviselőit.

Az egységes európai szabadalommal kapcsolatos fejlemények

Szlovénia mint az Európai Unió Tanácsának soros elnöke rövid tájékoztatást adott az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodással (ESZB-megállapodás) és az egységes szabadalommal kapcsolatos fejleményekről. Elmondta, hogy eddig 16 tagállam ratifikálta az ESZB-megállapodást. Legutoljára Szlovénia helyezte letétbe ratifikációs okiratát, az ESZB-megállapodás ideiglenes alkalmazásáról szóló jegyzőkönyv (*Protocol on Provisional Application*, PPA) ratifikációs okiratával együtt, 2021. október 15-én. A PPA hatálybalépéséhez már csak egyetlen tagállam ratifikációja szükséges, amely Ausztria lesz: a PPA ratifikációjáról szóló törvényt az osztrák parlament december 2-án fogadta el. Az osztrák kormány előzetes tájékoztatása alapján a megerősítő okirat letétbe helyezésére várhatóan 2022 január közepéig sor fog kerülni. Az osztrák megerősítő okirat letétbe helyezését követő napon a PPA hatályba lép, ennek eredményeként az ESZB mint szervezet létrehozható lesz, hogy aztán a szükséges műszaki és infrastrukturális előkészületek megvalósítását követően az ESZB-rendszer megkezdhesse rendes működését.

Az ESZB létrehozását előkészítő bizottság (*Preparatory Committee*) elnöke elmondta, hogy Ausztria ratifikációs okmányának letétbe helyezésével megkezdődhet az ESZB-megállapodás ideiglenes alkalmazása. Ennek során az ESZB Igazgatási Bizottsága megkezdte működését, és a bírójelöltek kiválasztási folyamatát is be kell fejezni. Az ideiglenes alkalmazás akkor fog véget érni, amikor Németország letétbe helyezi az ESZB-megállapodás ratifikációs okmányát, és hatályba lép az ESZB-megállapodás.

Az ESZH jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettese hangsúlyozta, hogy az európai szabadalmi rendszer elmúlt ötven évének legjelentősebb reformja előtt állnak, és hosszasan ecsetelte az egységes szabadalmi rendszer előnyeit. Elmondta továbbá, hogy az ESZH vizsgálja, hogy miként lehetne biztosítani, hogy rövid idővel az egységes szabadalmi rend-

szer indulása előtt a megadáshoz közeli stádiumban lévő szabadalmi bejelentések bejelentői ne essenek el az egységes hatállyal történő lajstromozás előnyeitől.

Az AC nyugtázta a SC elnökének, az Európai Unió Tanácsa soros elnökének és a *Preparatory Committee* elnökének szóbeli jelentésében foglaltakat.

Az ESZE Végrehajtási Szabályzata (VSZ) egyes rendelkezéseinek módosítására vonatkozó javaslatok

A bemutatott dokumentum az ESZE VSZ új 56a szabályának bevezetésére, továbbá az 56. szabály (2) és (3) bekezdésének, a 135. szabály (2) bekezdésének, valamint a díjrendelet (*Rules relating to Fees*, RFees) 2. cikk (1) bekezdésének kapcsolódó módosítására tesz javaslatot.

A módosítás elsődleges célja, hogy az ESZE VSZ rendelkezései összhangba kerüljenek a PCT Végrehajtási Szabályzat 20.5bis szabályában foglalt rendelkezésekkel a hibásan benyújtott szabadalmi bejelentési iratok kijavításának lehetővé tétele útján.

Az AC – a BFC és a CPL egyhangú támogatását követően – egyhangúlag jóváhagyta a javaslatot. A módosítások, valamint az ESZE VSZ új 56a szabálya 2022. november 1-jével lép hatályba, és az ettől a naptól kezdve benyújtott bejelentések vonatkozásában alkalmazandó.

A Költségvetési és Pénzügyi Bizottság elnökének jelentése

A Pénzügyi és Költségvetési Bizottság (*Budget and Finance Committee*, BFC) elnöke röviden beszámolt a BFC 2021. október 26-án tartott 127. üléséről. Elmondta többek közt, hogy a BFC egyhangúlag kedvező véleményt adott a 2022. évi költségvetési javaslatról és a 2023–2026 közötti időszakra vonatkozó előrejelzésről. Az AC nyugtázta a jelentésben foglaltakat.

A díjrendelet 2. cikkének módosításáról szóló javaslat

Az ESZH jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettese röviden ismertette az ESZH díjmódosításra vonatkozó javaslatát. Elmondta, hogy az AC 2020 júniusában az ESZSZ hosszú távú pénzügyi stabilitásának fenntartása érdekében jóváhagyta a – 2019-es pénzügyi tanulmány alapján készült intézkedéscsomag részét képező – díjkorrekciós javaslatot.

Ennek keretében az ESZH 2022. április 1-i hatállyal 3%-os általános díjemelést javasol a nemzetközi kutatási díj és az elővizsgálati díjak befagyasztása mellett. A kutatási és elővizsgálati díjak befagyasztásával az ESZH az *Euro-Direct* bejelentésekhez kapcsolódó díjak különbségét kívánja megszüntetni. A javasolt díjmódosításokkal az ESZH által a nemzetközi (1775 euró) és az európai (1390 euró) szakaszban felszámított kutatási díjak különbsége 425 euróról 385 euróra csökkenne. A két PCT-díj befagyasztása éves szinten 3,5 millió euró bevételkiesést eredményezne. Ezenkívül a javaslat kiterjed a kiegészítő európai kutatási díj

csökkentésére is, amennyiben a nemzetközi vagy kiegészítő nemzetközi kutatási jelentést európai ISA készítette. A javaslat célja az infláció ellensúlyozása. Végül utalt arra, hogy a BFC egyhangúlag pozitívan fogadta a javaslatot.

Az AC jóváhagyta a díjmódosítási javaslatot. A módosítások 2022. április 1-jével lépnek hatályba.

A 2022. évi költségvetési és létszámterv

Az ESZH szervezeti szolgáltatásokért felelős elnökhelyettese prezentációjában röviden ismertette a 2022. évi költségvetési és létszámtervet. Az AC nyugtázta az előadásban foglaltakat.

Az AC a vonatkozó dokumentumban foglaltaknak megfelelően egyhangúlag elfogadta:

- az Európai Szabadalmi Szervezet 2022-as számviteli időszakának 2 498 865 000 eurós költségvetését és
- a 2022-es számviteli időszakra vonatkozó létszámtervet.

Az AC egyhangúlag jóváhagyta továbbá

- a pénzügyjelentés-tervezetet, a 2023–2026-os időszakra vonatkozó előrejelzést és
- a javaslatot, hogy a fenntartási díjak elosztása a 2022-es számviteli évben 50%-os maradjon, valamint a vonatkozó dokumentumban foglalt minimumösszegek rögzítését.

Az ESZSZ Igazgatótanácsa Albizottságának (Select Committee of the Administrative Council, SC) 25. ülése, online, december 16.

Az egységes hatályú európai szabadalmakra vonatkozó végrehajtási szabályzat módosítása

Az egységes hatályú európai szabadalmakra vonatkozó végrehajtási szabályzat (UPR) 16. szabály (1) bekezdés *i*) pontja írja elő az egységes szabadalmi lajstromba bejegyzendő adatok körét, beleértve a feltalálók címét is. Az ESZH jogi ügyekért felelős igazgatója elmondta, hogy az ESZE Végrehajtási Szabályzat 143. szabály (1) bekezdés *g*) pontja 2020. decemberi módosításának következtében az ESZH már nem teszi közzé a feltalálók teljes címét az európai szabadalmi lajstromban, csak a lakóhely szerinti országot és a várost. A módosítás háttere az ESZH konvergenciaprogramjának keretében megfogalmazott egyik ajánlásnak való megfelelés. Ennek következtében a UPR ennek megfelelő módosítása is szükségesnek látszik.

Emellett a felhasználók kérésére feltüntetésre kerülne az egységes hatályú európai szabadalmi lajstromban a bejelentőnek az európai szabadalmi bejelentés benyújtásának napján aktuális lakóhelye vagy székhelye, mivel az 1257/2012/EU rendelet 7. cikk (1) bekezdés *a*) pontja értelmében ez határozza meg az egységes hatályú szabadalomra mint a vagyoni forgalom tárgyára alkalmazandó nemzeti jogot.

A SC egyhangúlag elfogadta a UPR javasolt módosításait.

A díjaknak a részt vevő szerződő államok közötti elosztására vonatkozó szabályzat módosítása

Az egységes hatályú európai szabadalmak után fizetendő fenntartási díjakból származó bevétel 50%-ának a részt vevő szerződő államok közötti elosztására szolgáló mechanizmust a bizottság 2015 novemberében fogadta el. A nagy többséggel elfogadott végleges kompromisszum egyensúlyt teremt a különböző tagállamok álláspontjai és érdekei között. Az Egyesült Királyság kilépése miatt azonban szükség van az Egyesült Királyságot megillető részesedés arányos felosztására a többi szerződő állam között.

Az SC elnöke elmondta, hogy javaslata szerint az egyetlen kiszámítható megoldást az jelenti, ha a korábban megállapított felosztási kulcsoknak megfelelően kerül felosztásra az Egyesült Királyság kieső részesedése.

A SC 21 igen szavazattal elfogadta a javaslatot.

Átmeneti intézkedések a felhasználók támogatására

Az ESZH vizsgálja, hogy miként lehetne biztosítani, hogy a jelenleg, tehát rövid idővel az egységes szabadalmi rendszer indulása előtt a megadáshoz közeli stádiumban lévő szabadalmi bejelentések bejelentői ne essenek el az egységes hatállyal történő lajstromozás előnyeitől.

Az első javaslat értelmében már attól a naptól kezdődően lehetőség lenne egységes hatály iránti kérelmek benyújtására, amikor Németország letétbe helyezi az ESZB-megállapodás ratifikációs okiratát. Az ESZB-megállapodás 89. cikke értelmében a megállapodás ezt a napot követően négy hónappal lép hatályba. Az egységes hatály korai kérelmezésére csak azon európai szabadalmi bejelentések esetében lenne lehetőség, amelyeknél az ESZH tájékoztatta a megadási szándékról a bejelentőt az ESZE VSZ 71. szabály (3) bekezdés alapján.

A második javaslat szerint a bejelentő kérelmére az ESZH elhalasztaná az európai szabadalom megadásáról szóló határozat kibocsátását annak érdekében, hogy a megadásról szóló közleményt csak az egységes szabadalmi rendszer elindulásának napján vagy azt követően tegyék közzé az Európai Szabadalmi Közlönyben.

A javaslat háttere az, hogy az (EU) 1257/2012 rendelet (UPP-rendelet) 18. cikk (6) bekezdése értelmében egységes hatályú oltalom olyan európai szabadalmakra igényelhető, amelyeket a UPP-rendelet alkalmazásának kezdőnapján vagy azt követően adnak meg; az európai szabadalom megadásának napja pedig az a nap, amikor a megadásról szóló határozatot közzéteszik az Európai Szabadalmi Közlönyben.

Az ilyen kérelmek benyújtására is attól a naptól kezdve lenne lehetőség, amelyen Németország letétbe helyezi az ESZB-megállapodás ratifikációs okiratát.

A tagállamok észrevételére az ESZH megerősítette, hogy meggyőződésük szerint mindkét javasolt megoldás maradéktalanul jogszerű, és megfelel a UPP-rendeletnek.

Kommunikáció és ismertető kampány

Az ESZH kommunikációs tervét már 2017 júniusában bemutatták szóban a bizottságnak. Az ESZH elsősorban brosúrákat, videókat és részletes felhasználói útmutatót fog kiadni. Ezeknek nemzeti nyelvekre történő fordítását az ESZH támogatja majd. Áttervezik az egységes hatályú szabadalmi rendszerről szóló weboldalt, és kommunikációs paneleket is összeállítanak a tagállamok részére az egységes hatályú szabadalmi rendszer előnyeiről. Az ESZH-akadémia több képzést is indít 2022-ben az egységes hatályú szabadalmi rendszer szabályairól.

A ratifikációs folyamat állása

Az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét betöltő Szlovénia delegációja elmondta, hogy 16 tagállam ratifikálta eddig az ESZB-megállapodást, Szlovénia volt az utolsó. Az osztrák törvényhozás jóváhagyta az ideiglenes alkalmazásról szóló jegyzőkönyv (PPA) ratifikációjáról szóló törvényt, és amint Ausztria 13. tagállamként letétbe helyezheti a PPA ratifikációs okmányát, meg fog kezdődni az ESZB-megállapodás ideiglenes alkalmazásának időszaka. Az ideiglenes alkalmazás ideje alatt Németország letétbe helyezi majd az ESZB-megállapodás ratifikációs okmányát, ezzel kezdetét veszi a rendszer elindulását megelőző időszak.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (European Patent Academy, EPA) által szervezett szemináriumok és továbbképzések

Az EPA szervezésében 2021 második felében a következő online szemináriumok és továbbképzések valósultak meg:

- Szabadalmi elbírálói e-napok;
- Újszerű technológiák az egészségügyben;
- Szabadalmazhatósági e-akadémia;
- Kutatási e-akadémia;
- EPOQUENet: a hatékony kutatás művészete;
- CPC területspecifikus képzés;
- Fejlődő szabadalmi laborszolgáltatások.

Egyéb ESZSZ-vonatkozású rendezvények

Az ESZSZ a következő online rendezvényeket szervezte meg 2021 második felében:

- Növények és állatok szabadalmazhatósága, július 8.;
- Európai szellemi tulajdoni hálózati felhő, szeptember 15.

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSOPORTJAINAK MUNKÁJÁBAN, ILLETVE EGYÉB UNIÓS RENDEZVÉNYEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai továbbra is rendszeresen részt vettek az online formában tartott munkacsoporti és szakértői üléseken, konferenciákon. Téma szerinti és időrendi csoportosításban a következő ülésekre került sor 2021 második félévében:

- a Szellemi Tulajdoni Politika Szakértői Csoportjának (GIPP) ülései: július 8., július 13.;
- az EU Tanács szellemi tulajdonnal foglalkozó tanácsi munkacsoportjainak ülései: szeptember 20., november 4.

AZ EURÓPAI UNIÓ SZELLEMI TULAJDONI HIVATALÁVAL (EUIPO) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

A Szellemi Tulajdoni Jogsértések Európai Megfigyelőközpontjának plenáris ülése, online, szeptember 29-30.

Christian Archambeau, az EUIPO ügyvezető igazgatója kiemelte a szellemi tulajdon szerepét a világjárvány utáni helyreállításban, valamint a megfigyelőközpontnak és partnereinek a COVID-19-hez kapcsolódó, szellemi tulajdonnal kapcsolatos bűnözés elleni küzdelemben tett erőfeszítéseit. A szellemi tulajdonnal kapcsolatos bűncselekmények elleni fellépés fontos állomásaként megemlítette, hogy az európai multidiszciplináris platform, az EMPACT ismét prioritásként nevesíti az IP-t, és az EUIPO szorosan együttműködik az Europollal és a CEPOL-lal az operatív fellépések támogatása érdekében. A szellemi tulajdon-jogok megsértésének és az e-kereskedelemhez kapcsolódó visszaélések problémájának kezelése érdekében az EUIPO számos tevékenységben szorosan együttműködött az Európai Bizottsággal, aminek a folytatását a jövőben is tervezik.

A 2020-as plenáris ülés óta végzett tevékenység

A megfigyelőközpont igazgatója rövid áttekintést adott a három fő munkaterületen végzett főbb tevékenységekről. Kiemelte, hogy a megfigyelőközpont hálózata, valamint a magán- és közszféra együttműködése kulcsfontosságú pillérei a megfigyelőközpont hatékony működésének. Az elmúlt 12 hónapban a megfigyelőközpont 20 különböző tanulmányt és jelentést tett közzé a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó jogi, gazdasági és műszaki kérdésekről. Az elkövetkező hónapokban több további közzétételt terveznek. Végül 2021 legfontosabb eseményeit egy rövid videóban mutatták be.

Aktualitások az Európai Bizottságtól

Az Európai Bizottság képviselői bemutatták a megfigyelőközpont munkájához kapcsolódó jelenlegi és jövőbeni szakpolitikai kezdeményezéseket.

A Belső Piaci, Ipar-, Vállalkozás- és Kkv-politikai Főigazgatóság (DG GROW) képviselője kifejtette, hogy a DG GROW munkája a tervezési reform hatásvizsgálatára összpontosult. Az Adóügyi és Vámuniós Főigazgatóság (DG TAXUD) köszönetét fejezte ki az IPEP és a COPIS közötti kapcsolat létrehozásáért, amely lehetővé tenné a jogtulajdonosok kérelmeinek (AFA-k) elektronikus feltöltését.

A COVID-19 hatása a szellemi tulajdonjog-intenzív iparágakra

Az EUIPO munkatársa bemutatta a 2021 májusában közzétett és 2021 szeptemberében frissített, a „COVID-19 válság gazdasági hatásai a szellemi tulajdonjog-intenzív iparágakban” című tanulmány főbb eredményeit. A tanulmány a COVID-19 világjárvány gazdasági hatását elemezte 2020-ban és 2021 első felében a különböző szellemi tulajdon-jogokat alkalmazó iparágakra (védjegyek, formatervezési minták, szabadalmak, szerzői jogok, földrajzi árujelzők és növényfajta-oltalom).

A 2020 áprilisi eredmények 30%-os csökkenést mutattak a szabadalmi és formatervezési mutatókra vonatkozó éves arányban; 2021 áprilisában azonban 50%-os növekedést figyeltek meg a formatervezési mintáknál és több mint 40%-os növekedést a szabadalmaknál. A szellemi tulajdonjog (IPR)-intenzív iparágak középtávú fejlődésének eredményei azt mutatták, hogy a GDP csökkenése a 2009-es és 2020-as válság idején hasonló volt. 2020-ban azonban az IPR-intenzív iparágakat kevésbé érintette, mint az előző válságban. Az IPR-intenzív iparágak visszaesése a COVID-19 világjárvány idején mindössze 3 százalékponttal haladta meg a GDP-arányt, míg a 2009-es pénzügyi válságban ez 9 százalékpont volt.

Jogérvényesítés és EMPACT

A panelbeszélgetés háttere, hogy a május 26-án elfogadott EMPACT révén a szellemi tulajdon elleni bűncselekményekkel szembeni fellépés bekerült a 2022–2025-ös uniós prioritások közé.

Nemzetközi kitekintés

Az EUIPO munkatársa bemutatta a 2020 vége és 2021 eleje között elvégzett belső EUIPO-elemzést a kínai eredetű, európai uniós védjegyek iránti kereslet mögött meghúzódó tényezőkről. Az EUIPO megvizsgálta a jelenséget és a kínai gazdaság fejlődésének releváns aspektusait, és megpróbálta azonosítani a lehetséges kapcsolatokat a kettő között. Jelezte,

hogy 2020 végére az EUIPO-hoz beérkezett kínai bejelentések száma 88%-kal nőtt 2019-hez képest. A leggyakrabban használt osztály a 9. osztály (elektromos készülékek; számítógépek) volt, amely az EUIPO-hoz benyújtott összes kínai bejelentés 20%-át tette ki. Ezenkívül a COVID-19 világjárvány idején jelentősen megnőtt a 10. osztályra (orvosi berendezések és műszerek) és a 28. osztályra (játékok és sportcikk) vonatkozó bejelentések száma. Jelenleg Kína vezet a zöld védjegyek terén.

„Zöld” uniós védjegyekről szóló tanulmány

Az EUIPO munkatársa bemutatta a *Green EU* védjegyekről szóló, 2021 szeptemberében közzétett tanulmányt, amely az EUIPO-hoz benyújtott 2 millió bejelentésben szereplő áruk és szolgáltatások leírását elemezte az 1996-ban benyújtott első bejelentés óta, hogy számszerűsítse azokat a bejelentésekben szereplő kifejezéseket, amelyek a környezet védelméhez és a fenntarthatósághoz kapcsolódtak. Összességében 65 millió kifejezést találtak a CTM/EUTM alkalmazásokból a tanulmány céljaira kidolgozott algoritmus segítségével. Az EUIPO jogi szakértői segítettek a „zöld” kifejezések meghatározásában, és körülbelül 900 olyan kifejezést azonosítottak, amelyek megfeleltek ennek a leírásnak.

A tanulmány eredményei azt mutatták, hogy a fenntarthatóság iránti növekvő érdeklődés tükröződik az EUIPO-hoz benyújtott bejelentésekben. A domináns termékcsoportok az „energiatakarékosság” és az „energiatermelés” voltak, amelyek együttesen a zöld bejelentések több mint 52%-át tették ki, ezt követte a „szennyezés ellenőrzése” a bejelentések 18%-ával, és a „szállítás” csaknem 10%-kal. Ezenkívül az eredmények azt mutatták, hogy nemcsak a nagyvállalatok nyújtanak be zöld védjegyeket (a bejelentések körülbelül 13%-a zöld), hanem a kkv-k is jelentős szerepet játszanak a maguk 9%-ával.

Az EUIPO 26., védjegytemában tartott kapcsolattartó ülése, online, október 14.

Tájékoztató a CP13 „Rosszhiszemű bejelentések” és a CP14 „Közrendbe vagy közérdeklődésbe ütköző védjegyek” kapcsán bekövetkezett fejleményekről

Az EUIPO munkatársai ismertették a CP13 és a CP14 projekt hátterét, célját és a munka során alkalmazott metodológiát. Elhangzott, hogy az előkészítő fázist követően az EUIPO, 9 nemzeti hivatal és 4 felhasználói szervezet képviselőiből álló CP13 munkacsoport szeptemberben tartotta projektindító értekezletét, melynek során megerősítést nyert a CP13 hatálya. A munkacsoport emellett a különböző fogalmak meghatározására vonatkozó alapelvek lefektetésével, valamint az első tervezet felépítésének véglegesítésével foglalkozott. A 14 tagú CP14 munkacsoport alakuló ülésére 2021 októberében került sor. Ennek során szintén a fogalmak meghatározásának, valamint a kidolgozandó szöveg tervezet felépítésének kérdései kerültek elsősorban előtérbe.

*Tájékoztató az ECP4 „A közös gyakorlatok fenntartása és a konvergenciaanalízis 2.0”
kapcsán bekövetkezett fejleményekről*

Az EUIPO munkatársai előadást tartottak a ECP4 „A közös gyakorlatok fenntartása és a konvergenciaanalízis 2.0” témájával foglalkozó munkacsoport háttéréről, céljairól, illetve legújabb tevékenységéről. A közös gyakorlatok fenntartása kapcsán elhangzott, hogy a munkacsoport jelenleg a CP1, CP2 és CP3 közös gyakorlatokkal foglalkozik. A CP1 közös gyakorlatok egységesítése napirenden van, de a dokumentum összhangban van a védjegyirányelvvel, és a CP2 dokumentummal ellentétben nem igényel frissítést. A CP3-ra vonatkozó oktatási anyagok jóváhagyásra várnak. A módosított dokumentumokat illetően még idén konzultációra kerül sor a felhasználók körében. A konvergenciaanalízis kapcsán elhangzott, hogy a munkacsoport jelenleg a CP15 projekt definíciójának kidolgozásával foglalkozik. A jövő év márciusára tervezett kapcsolattartó ülésen várható az eredmények bemutatása és május/júniusban az igazgatótanács által való elfogadtatás. A CP15 munkacsoport első, induló ülését szeptemberre tervezik. A CP16 és CP17 munkacsoport ülése csak 2023-ban esedékes, így előtte még lesz idő a téma elemzésére és projektdefiníciók megvitatására.

Tájékoztató az Európai Unió Bírósága, az Európai Unió Törvényszéke és a fellebbezési tanácsok ítélkezési gyakorlatáról

Az EUIPO munkatársa az Európai Unió Bírósága, az Európai Unió Törvényszéke és a fellebbezési tanácsok ítélkezési gyakorlatából vett néhány új jogesetet mutatott be.

Az EUIPO földrajzi árujelzőkkel kapcsolatos gyakorlata

Az EUIPO képviselője áttekintést adott az uniós hivatal földrajzi árujelzőkkel (GI) kapcsolatos eljárásának főbb jellemzőiről. A szabályozás jogi keretei körében rámutatott arra, hogy az EUTMR 7. cikk (1) bekezdés (j) pontja szerinti feltétlen kizáró ok alkalmazásának egyik feltétele, hogy a GI oltalom alatt álljon. Ennek ellenőrzését hivatott segíteni a GIview keresőfelület, melynek használatához minden tagállam megkapta a szükséges oktatást. Ismertette azokat a szempontokat, melyeket az EUIPO figyelembe vesz vizsgálata során, hogy szükség esetén nyilatkozattételre hívja fel a bejelentőt. Kiemelte, hogy a hivatalnak rugalmasnak kell lennie az áruk és szolgáltatások korlátozása során. Amennyiben az EUIPO kifogást emel az árujegyzék tekintetében, egyben korlátozást is javasol. Számos példán keresztül mutatta be, hogy 2022. március 1-jétől milyen irányba változik a gyakorlatuk az ajánlott korlátozás módjának vonatkozásában, melynek alapvető célja az árujegyzék szövegezésének egyszerűsítése és egységesítése.

A nemzeti hivatalok földrajzi árujelzőkkel kapcsolatos gyakorlata

A spanyol és a dán hivatal képviselője rövid előadásban mutatta be nemzeti hivatala gyakorlatát a védjegybejelentésekkel szemben korábbi földrajzi árujelzőkre alapított kifogások elbírálásával kapcsolatban. Az esetjogi ismertetéseken alapuló prezentációkból megállapítható volt, hogy Spanyolország az unióval szinte azonos gyakorlatot folytat, a dán jogalkalmazás viszont az EUIPO-hoz képest megengedőbb megközelítést alkalmaz az említett kizáró ok vizsgálata során.

Újgenerációs iránymutatások – a „Review Space” eszköz

Az EUIPO munkatársa beszámolt az iránymutatásokkal kapcsolatos konzultációról. Elmondta, hogy jelenleg a második szövegező fázisnál tart a folyamat, folyik az észrevételek feldolgozása. Kiemelte, hogy első alkalommal nyílt lehetőség az új „Review Space” eszköz használatára. Elhangzott továbbá, hogy a konzultációs folyamat rendkívül összetett, sok szempontú munkafolyamat, amely sok szereplőt érint, és nehéz valamennyi érdekeltnek megfelelni. Az előadó rámutatott a korábbi felülvizsgálatokhoz képest bevezetett változásokra, amelyek lényege, hogy a külső konzultáció egy közös „Review Space” platformra összpontosul. Ismertette emellett az új eszköz jellemzőit, hangsúlyozva, hogy az megfelel a tagállamok véleményezési fázis során kifejtett igényeinek, de további fejlesztések is várhatók a közeljövőben. Az előadó áttekintette a konzultációs folyamat különböző szakaszait, és elmondta, hogy a dizájnterület egyelőre nem annyira érintett. Hangsúlyozta végül, hogy a „Review Space” felhasználóbarát eszköz, de kérdés és észrevétel esetén az EUIPO szívesen áll a tagállamok rendelkezésére. Az észrevételek feldolgozását követően a felülvizsgálat véglegesítésére és elfogadására a jövő év elején kerülhet sor.

Az EUIPO 20., formatervezési minták tárgyában tartott kapcsolattartó ülése, online, október 14.

Elsőbbség

Az EUIPO tájékoztatást adott a T-579/19. számú törvényszéki ügyben hozott, jelenleg még nem jogerős ítélet megállapításairól, valamint annak az elsőbbség EUIPO általi vizsgálatára vonatkozó hatásairól abban az esetben, ha az ítéletet a fellebbezés eredményeképpen az Európai Unió Bírósága helybenhagyja.

Az EUIPO tájékoztatást nyújtott a WIPO DAS (Digital Access Service) adatbázisának működéséről. A WIPO évek óta működteti a DAS adatbázist, amelynek használatát a szabadalmi iratok mellett kiterjesztették a formatervezésiminta-oltalmi elsőbbségi iratokra is. Elsődleges célja, hogy az ügyfeleknek az elsőbbség érvényesítésekor ne kelljen írásban és

eredeti másolatban benyújtani az iratokat, ehelyett elegendő, ha a DAS rendszerben szereplő iratra hivatkoznak, egy kóddal. A rendszer önkéntes alapon működik, a hivatalok saját elhatározásukból csatlakozhatnak, és az alapján tölthetnek fel saját eljárásaik során keletkező elsőbbségi iratokat és fogadhatnak el ilyeneket más hivataloktól. A rendszer hitelességéről a WIPO gondoskodik.

Végezetül az Európai Bizottság képviselője ismertette a formatervezésiminta-oltalmi uniós jogszabályok felülvizsgálata folyamatának jelenlegi állását.

A formatervezésiminta-oltalmi bejelentések vizsgálatára vonatkozó módszertani útmutató

Az EUIPO bemutatta az EUIPO formatervezésiminta-oltalmi bejelentések vizsgálatára vonatkozó módszertani útmutatójának tervezett módosításait, valamint a módosítással kapcsolatos konzultációs folyamatban kapott visszajelzéseket. A módosítások egy része a locarnói osztályozást és a DesignClass-t érinti. A locarnói osztályozásra történő utalások (számok) törlésre kerültek a módszertani útmutatóból, a DesignClass vonatkozásában pedig részletes magyarázat került kidolgozásra. A jogosultságra vonatkozó eljárások új fejezetként kerültek beillesztésre. A módosítások érintik továbbá a megsemmisítési kérelmek vizsgálatát.

A formatervezési mintákat érintő európai uniós jogi szabályozás

Az Európai Unió Bizottságának képviselője a formatervezési mintákat érintő európai uniós jogi szabályozással kapcsolatos társadalmi konzultáció eredményeit ismertette előadásában.

Jelenleg a hatástanulmány véglegesítése van folyamatban. A formatervezési mintákat érintő európai uniós szabályozási csomag elfogadására 2022 második negyedévében kerülhet sor.

Az EUIPO Igazgatótanácsának (Management Board, MB) és Költségvetési Bizottságának (Budget Committee, BC) ülése, online, november 16–18.

MB-ülés

Az ülésen személyügyi kérdések, egyes tisztviselőket érintő kinevezések kerültek megvitatásra.

MB és BC összevont ülés

Az EUIPO 2021. évi tevékenységi jelentése

Christian Archambeau, az EUIPO ügyvezető igazgatója általános tájékoztatást adott az EUIPO tevékenységéről, kiemelve annak főbb statisztikai adatait.

Az EUIPO működésének kereteit alapvetően a 2025 Stratégiai Terv (SP2025) és a 2021. évi munkaprogram határozta meg. A második és harmadik negyedévben továbbra is az SP2025 végrehajtására fókuszáltak, melynek célja, hogy a vállalkozások és a lakosság számára IP-értéket szolgáltatassanak. Ahogy az előző évben, úgy ebben az időszakban is a COVID-19 befolyásolta a hivatal működését, az egészségügyi helyzet folyamatos figyelemmel kísérése mellett folytatták tevékenységüket.

A védjegybejelentések terén az első negyedévben – a 2020. év azonos időszakához képest – 23,9%-os növekedés volt tapasztalható. A legtöbb védjegybejelentés Kínából, Németországból, valamint az Egyesült Államokból származott. Bár a formatervezésiminta-bejelentések száma az előzetes elvárások alatt alakult, mégis a fellendülés jelei mutatkoznak, ha összevetjük a jelenlegi helyzetet az előző év adataival.

A fellebbezési tanácsok (BoA) elnöke a BoA tevékenységét foglalta össze. A tanácsok 2021. évi munkaterhe és eredményei tekintetben kiemelte, hogy az esetek 98,6%-ában elektronikus úton kezdeményezték az eljárást, amely túlnyomó részt angol nyelven zajlott. Összesen 2276 döntés született (25%-kal több döntés, mint ahány új fellebbezés beérkezett), ebből 2197 esetben védjegy-, míg 79 alkalommal formatervezésiminta-oltalmi ügyben. A Bővített Fellebbezési Tanács már 7 döntést hozott ebben az évben (ez 133%-a a 2020. évi számnak). Fontosnak tartotta megemlíteni, hogy 2021. június 14-én az 5. tanács előtt – pozitív tapasztalatokkal – lezajlott az első online szóbeli meghallgatás. Tájékoztatást adott továbbá a 2021. év minőségi mutatóiról, a Törvényszék és az EU Bírósága előtti eljárásokról, az alternatív vitarendezéssel kapcsolatos eseményekről, illetve az együttműködési tevékenységekről (ECP-projektek, bírókkal és harmadik országokkal történő kooperáció).

Az EUIPO ügyvezető igazgatója kiemelte, hogy a tevékenységi jelentés a három stratégiai irányelv (*Strategic Drivers, SD*) mentén tartalmazza az EUIPO működésének főbb jellemzőit [összekapcsolt, hatékony és megbízható IP-rendszer a belső piac számára (SD1); fejlett ügyfélközpontú szolgáltatások (SD2); dinamikus szervezeti ismeretek és innovatív munkahely (SD3)]. A vizsgált időszakban az SP2025 27%-os teljesítettségi mutatót ért el, ami – a COVID-19 hatásának ellenére is – megfelel a tervezett ütemezésnek.

A kkv-k támogatása és az európai együttműködési projektek

2020 novemberében az MBBC döntött a Kkv-alap 2021 létrehozásáról és költségvetési mechanizmusáról. A Kkv-alap az EUIPO és az Európai Unió Bizottsága közös tevékenysége a COSME (*Competitiveness of Enterprises and SMEs*) program keretében, a 2021. január 1-jén megkezdett munka 2022. június 30-ig folytatódik. Az időközi jelentés a 2021. szeptember végéig elért eredményeket mutatja be statisztikai adatokkal alátámasztva.

Az EUIPO ügyvezető igazgatója röviden összefoglalta a kkv-k támogatását célzó kezdeményezéseiket, céljuk, hogy még több érdekelt számára elérhetővé tegyék azokat. Egy kiterjesztett hálózat felépítésén dolgoznak, ami beépül a kkv-kat támogató nemzeti hálóz-

tokba. Az általános tájékoztatást követően három előadás keretében ismertették a legújabb fejleményeket, valamint javaslatokat.

Az EUIPO együttműködésért felelős igazgatója az ECP6 projektdefiníciója kiterjesztésének szükségességéről és a munkacsoport módszertanáról beszélt. A javaslat lényege, hogy az ECP6 tevékenységét kiterjesszék az alábbi területekre is:

- *European IP Information Centre* (EIPIC) – hálózatok hálózataként működne a kkv-k támogatása érdekében;
- alternatív vitarendezési megoldások (ADR) – alapképzést biztosítanak a nemzeti hivataloknak, mediátorhálózat kidolgozását tervezik;
- előzetes IP-vizsgálati auditszolgáltatások (IPPPA).

A 2022. évre tervezett lépések a projekthálózat kiépítése, a különböző érdekeltségi csoportok felmérése, az ADR-szolgáltatók feltérképezése, ADR-oktatás elemzése, a pro bono tevékenységek kkv-kra fókuszálása, valamint az IPScan tevékenységek fejlesztése.

Az MBBC tudomásul vette az EUIPO által megosztott információkat.

Az EUIPO 2022. évi munkaterve

A tervzet az EUIPO 2022. évi tevékenységét vetíti előre, valamint tartalmazza a megfigyelőközpont munkaprogramjára vonatkozó javaslatot is. Ez a második olyan éves munkaterv, amely az SP2025 végrehajtását célozza.

Az EUIPO ügyvezető igazgatója ismertette a munkaterv kidolgozásának hátterét és a dokumentum főbb elemeit. Hangsúlyozta, hogy az elmúlt időszakban növekedett egyrészt a védjegybejelentések száma, másrészt a munkateher. A kihívásokra az EUIPO új munkamódszer és új eszközök bevezetésével válaszolt. 2022-ben törekednek a munkateher és az erőforrások összehangolására.

A fellebbezési tanácsok (BoA) 2021–2026 közötti cselekvési terve

A BoA elnöke ismertette a BoA 2021–2026 közötti időszakra szóló cselekvési tervének főbb elemeit. Elmondta, hogy a terv külső és belső érdekeltek bevonásával készült, számos konzultáció és megbeszélés eredményeképpen. Röviden áttekintette a főbb kezdeményezéseket és legfontosabb területeket, megnevezve azokat a lépéseket, amivel kezelni kívánják a szervezet előtt álló kihívásokat, illetve hozzájárulni az SP2025-ben nevesített stratégiai célok eléréséhez.

A cselekvési tervben három célkitűzést jelöltek meg:

- a működési hatékonyság és eredményesség optimalizálása a szervezeti kiválóság érdekében,

- a vitarendezés értékének növelése a minőség, az átláthatóság, a növekvő konzisztencia, koherencia és kiszámíthatóság, valamint a fejlődő alternatív vitarendezés megerősítése által,
- a külső érdekeltekkel történő együttműködés lehetővé tétele.

Policy kezdeményezések: Európai Bizottság és EU-elnökségek

Az Európai Bizottság üdvözölte, hogy az EUIPO támogatja az IP területén folyamatban lévő jogalkotási tevékenységet (földrajzi árujelzők, formatervezési minták). Néhány hete előterjesztették a formatervezési mintákra vonatkozó dokumentumot, a közeljövőben a non-agri GI dokumentumra is sor kerül. Számítanak a jelenlegi és a következő elnökségek támogatására. Megemlítette a megfigyelőközpont tevékenységét, amelynek 10. évfordulója közeleg. Beszámolt arról, hogy a közelgő miniszteri értekezlet témája lesz a TRIPS waiver, melynek hatása lesz más IP-területekre is.

A szlovén elnökség kiemelte, hogy tevékenységének fókuszában a zöld és digitális átállás volt. Beszámolt arról, hogy aktívan részt vett a WIPO-közgyűléseken és egyéb WIPO-üléseken. Összegezte az egyéb területeken folytatott tevékenységét: IP Action Plan konzultáció, formatervezésiminta-rendelet, non-agri földrajzi árujelzőkre vonatkozó új szabályok, szerzői és szomszédos jogok.

BC-ülés

A 2021. évi költségvetés végrehajtása

Az EUIPO ügyvezető igazgatója a főbb pontokra koncentrálva rövid tájékoztatást adott a költségvetés végrehajtása, az előirányzatok átcsoportosítása és az SP2025 megvalósulása terén elért eredményekről. Kiemelte, hogy a védjegybejelentések terén jelentős növekedés volt tapasztalható (március volt a rekordhónap). Ez a körülmény a költségvetés módosítását teszi szükségessé, amiről a következő napirendi pont keretében tárgyalnak majd meg.

Az EUIPO képviselője részletesen ismertette a 2021. év harmadik negyedéves költségvetési adatainak az alakulását, kitérve – többek között – a bevételi és kiadási számokra, az azok alakulását befolyásoló tényezőkre, az EU által finanszírozott projektekre és az SP2025 végrehajtására. A BC tudomásul vette az EUIPO által megosztott információkat.

A költségvetés módosításának tervezete

Az EUIPO ügyvezető igazgatója ismételtelen elmondta, hogy az EUIPO a védjegybejelentések számának nem várt emelkedésével áll szembe. A bejelentések száma és az ebből eredő munkateher jelentős növekedése sürgős és szükséges intézkedések megtételét teszik indo-

kolttá, hogy kezelni tudják a felmerült problémákat. Mindez hatással van a bevételekre és kiadásokra, ezért a költségvetést módosítani kell. Több személyzetre, infrastruktúrára, logisztikára van szükség. Érinti az offsetting rendszert is. A BC – 30 igen szavazattal – egyhangúlag elfogadta a költségvetés módosítását.

A 2022. évi munkaterv és a 2022. évi költségvetés tervezete

Az EUIPO ügyvezető igazgatója nagyvonalakban bemutatta a 2022. évi munkatervet, amely az EUIPO – SP2025 végrehajtását célzó – tevékenységét vetíti előre, valamint tartalmazza a megfigyelőközpont munkaprogramját is, továbbá a 2022. évi költségvetés tervezetét. Hangsúlyozta, hogy a következő három évben növelni kell az alkalmazottak számát. Kifejtette, hogy az új álláshelyek megteremtése a megnövekedett munkateher miatt szükséges, de arra kiegyensúlyozott módon kerül sor. A tervezett felvételeket és a kiadásokat évente felül vizsgálják. Az EUIPO munkatársa ismertette a tervezett költségvetés bevételi és kiadási oldalait. A BC – 30 igen szavazattal – egyhangúlag elfogadta a 2022-es költségvetést.

KÉT- ÉS TÖBBOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

Szeptember 21-én az EUIPO és az SZTNH munkatársai videokonferencia keretében egyeztettek a technikai együttműködésről.

Október 18-án az ESZH és az SZTNH munkatársai videokonferencia keretében tekintették át az együttműködési keretmegállapodással kapcsolatos kérdéseket.

November 22-én került megrendezésre a Visegrádi Szabadalmi Intézet IT és minőségbiztosítási, illetve technikai szakértői munkacsoportjának online ülése.

AZ SZTNH KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGVALÓSULT, A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEHEZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEK

Július 7-én a Visegrádi Szabadalmi Intézet működése megkezdésének 5 éves évfordulóját ünnepelték a szerződő államok. Az alkalmából szakmai online konferencia került megrendezésre, amelyen beszédet mondott Palkovics László innovációért és technológiáért felelős miniszter, Karel Havlíček, a cseh ipari, kereskedelmi és közlekedési miniszter, valamint több visegrádi ország által delegált magasrangú kormányzati képviselő is.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEKEN VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai az év második felében is számos alkalommal képviselték a hivatalt különböző online szakmai konferenciákon és üléseken. A jelentősebb rendezvények a következők voltak:

- az Európai Dizájn Szövetségek Hivatala (BEDA) elnökségi ülése: július 12., szeptember 13., október 11., november 15., december 13.;
- bírák és szellemi tulajdonnal foglalkozó szakemberek részére szervezett regionális szeminárium, szeptember 14.;
- a Nemzetközi Irodalmi és Művészeti Szövetség konferenciája, szeptember 29. – október 1.;
- Design Europa Awards, október 19.

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Ausztrália

Az alábbiakban a BOTOX védjegynek a PROTOX megjelölés használatával történő bitorlási ügyéről számolunk be [*Allergan Australia Pty Ltd (Allergan) v. Self Care IP Holdings Pty Ltd (Self Care)*].

a) A jogvita és az eredeti szövetségi bírósági határozat

Az Allergan több BOTOX védjegy bejegyzett tulajdonosa, köztük két olyan BOTOX védjegy, amelyeket az 5. áruosztályban „gyógyszerészeti készítményekre” lajstromoztak, valamint két másik védjegy, köztük egy defenzív védjegy a 3. áruosztályban „kozmetikumokra, bőrkremekre és testápolókra”.

A Self Care kozmetikai termékeket, köztük a PROTOX-ot a FREEZEFRAME ernyővédjegy alatt értékesít. A Self Care forgalmazása és csomagolása a BOTOX szót olyan összetett mondatokban használta, mint amilyen például a „klinikailag bizonyítottan meghosszabbítja a Botox® hatását” kifejezés.

Az Allergan azt állította, hogy ez a használat többek között az 1995. évi védjegy törvény értelmében védjegybitorlást valósított meg, minthogy a PROTOX védjegy „megtévesztően hasonlít” a BOTOX védjegyhez, és a Self Care a BOTOX védjegyet használta a FREEZEFRAME termékeken, csomagoláson és reklámban.

Első fokon a Szövetségi Bíróság (Federal Court, FC) bírása, Stewart bíró megállapította, hogy az Allergan nem tudta bizonyítani a BOTOX védjegy bitorlását. A bíró arra a következtetésre jutott, hogy a BOTOX védjegy mindenütt jelen levő hírneve sikeresen ellensúlyozta a megtévesztő hasonlóság megállapítását, mivel a fogyasztók valószínűleg nem emlékeznének tökéletesen egy ilyen híres védjegyre.

Az FC elutasította továbbá az Allergan defenzív védjegylajstromozásának a törlését (ez ellen a megállapítás ellen a Self Care nem fellebbezett).

A megtévesztő hasonlóság vonatkozásában a helyes vizsgálat annak megállapítására irányul, hogy a termékek forrása tekintetében lehetséges-e összetévesztés, nem pedig arra, hogy maguk a védjegyek összetéveszthetők-e.

* DANUBIA Szabadalmi és Jogi Iroda.

A megtévesztő hasonlóság értékelése szempontjából a védjegy hírneve általában nem fontos, ezért nem meglepő, hogy az Allergan fellebbezett e döntés ellen.

b) A Teljes Tanács döntése

A védjegyek hasonlósága

Az Allergan fellebbezésének helyt adva, az FC Teljes Tanácsa (Full Court, FUC) megállapította, hogy a PROTOX megtévesztően hasonlít a BOTOX-hoz, mivel fennáll a valós veszélye annak, hogy a fogyasztók elgondolkodnak azon, vajon a két termék nem ugyanabból a forrásból származik-e.

Kritikusan fontos, hogy az FUC hangsúlyozta, miszerint az összetévesztés, amelyre a törvény vonatkozó rendelkezései irányulnak, a termékek eredetével kapcsolatos összetévesztés, szemben a védjegyeknek vagy maguknak a termékeknek az összetévesztésével. A megtévesztő hasonlóságnak ezen a „szövegtől függő összetévesztésen” alapuló megközelítése elegendő annak megállapításához, hogy egy védjegy megtévesztően hasonlít-e egy másikhoz (bár nem ez az egyetlen módja az ilyen összetévesztés megállapításának). A korábbi döntésekből azonban világosan kitűnik, hogy nem az a helyes próba, vajon a fogyasztók azt gondolhatják-e, hogy a védjegyek azonosak, hanem az, hogy az áruk ugyanabból a forrásból származnak-e.

A „szövegtől függő összetévesztés” megközelítése lehetővé teszi a megtévesztő hasonlóság megállapítását, ha a két védjegy önmagában nem lenne összetéveszthető (egymással) a megjelenés, a kiejtés vagy az összbemérés különbözősége miatt, de ahol a fogyasztók (megértve, hogy a védjegyek különbözők) elgondolkodhatnak azon, hogy vajon ugyanabból a forrásból származnak-e. Ez itt fontos, mert a teljes bíróság (az első fokon eljáró bíró megállapításával egyetértve) arra a következtetésre jutott, hogy a fogyasztók nem tévesztették volna össze a PROTOX-ot a BOTOX-szal, lévén a szavak kellően különbözőek.

A szövegtől függő összetéveszthetőség fogalma szembemegy azzal a bevett márkák tulajdonosai ellen gyakran felhozott érveléssel, miszerint egy jól ismert márka egyszerűen túl híres ahhoz, hogy bármilyen hasonló védjeggyel összetéveszthető legyen. Ez ellentmond az első fokon eljáró bíró érvelésének is, mivel a BOTOX védjegy hírneve lényeges annak a kérdésnek a szempontjából, hogy a védjegyek összetéveszthetők lennének-e egymással. A hírnév azonban nem fontos abban a kérdésben, hogy a fogyasztók elgondolkodhatnak-e azon, hogy az érintett termékek ugyanabból a forrásból származnak-e (például az egyik lehet egy másiknak a változata). Az FUC felvetette, hogy a fogyasztókban felmerülhet a kérdés, vajon a PROTOX a BOTOX kozmetikai (nem gyógyászati) változata-e, amely ugyanúgy működik, vagy pedig a BOTOX-szal együtt alkalmazandó olyan kezelésre, amely javítja vagy meghosszabbítja az eredményeket.

Használat védjegyként

A PROTOX védjegyként történő használatával kapcsolatban a Self Care egy közleményt adott ki, amely szerint a FREEZEFRAME PROTOX-ot használta védjegyként, nem pedig a PROTOX szót önmagában. Az első fokon eljáró bíró megállapítása szerint „teljesen egyértelmű, hogy a PROTOX-ot védjegyként használják.

A PROTOX termék csomagolásán a PROTOX szót a FREEZEFRAME szótól elkülönítve használták. Ezenkívül mindkét szót különböző színű háttér előtt ábrázolták. Ez lehetővé tette az FUC számára, hogy megállapítsa, miszerint Stewart bíró helyesen következtetett arra, hogy a PROTOX-ot védjegyként, és a FREEZEFRAME védjegytől függetlenül használták.

Az FUC megállapította, hogy a Self Care által az „azonnali Botox® alternatíva” kifejezés védjegyként történő használatnak minősül. Ez ellentétben áll Stewart bíró azon megállapításával, hogy a kifejezés leíró jellegű volt. Stewart bíró azzal érvelt, hogy az „alternatív” szó annak hangsúlyozására szolgált, miszerint a termék nem BOTOX termék. Bár az FUC elfogadta, hogy az „alternatíva” szó egy másik lehetőséget vagy választási lehetőséget ír le, nem jelenti azt, hogy a kereskedelmi forrás más. Ennek megfelelően e szó használata nem védte meg a Self Care-t az Allergan lajstromozott védjegyének bitorlásától.

Jóllehet az „azonnali” és az „alternatíva” szavak leíró jellegűek, az FUC úgy ítélte meg, hogy az „azonnali Botox® alternatíva” kifejezést a Self Care nem pusztán leíró jelleggel használta annak érdekében, hogy megkülönböztesse termékét az Allergan termékeitől. Sokkal inkább az Allergan termékeivel való kereskedelmiforrás-kapcsolat jelölésére használta, és ez védjegyhasználatnak minősül. Ezzel szemben az „élesztőtabletták, a Yeast-Vite helyettesítői” kifejezésről a Lordok Háza azt állapította meg, hogy kellően megkülönbözteti a termékeket egymástól, és ezért nem minősült védjegyként való használatnak.

c) Az FUC további megállapításai

Az FUC a következő megállapításokat tette:

- Az „azonnali Botox® alternatíva” kifejezést nem jóhiszeműen használták a termékjellemzők rendeltetésének megjelölésére, ezért a 122(1)(b) cikk szerinti védekezés sikertelen volt.
- Az „azonnali Botox® alternatíva” kifejezés félrevezető vagy megtévesztő volt a hatékonyság tekintetében (az ausztrál fogyasztóvédelmi törvény értelmében), mert azt sugallta a fogyasztóknak, hogy a PROTOX termék hatása ugyanannyi ideig tart, mint a BOTOX-kezeléssel elért hatás.
- A FREEZEFRAME PROTOX védjegy lajstromozása a 122(1)(c) alapján nem nyújt védelmet a PROTOX megjelölés önmagában történő használatára.

Egyhangú ítéletében az FUC helyt adott az Allergan fellebbezésének, tisztázva a megtévesztő hasonlósággal kapcsolatos jogot és azt, hogy mi minősül védjegyhasználatnak.

d) Megjegyzések

Ez a fontos döntés tisztázza, hogy a vállalatok milyen mértékben használhatják egy másik vállalat márkáját vagy védjegyét, illetve hivatkozhatnak arra.

A döntés megismétli, hogy a szövegkörnyezeti összetévesztés fontos szempont a védjegyek megtévesztő hasonlóságának értékelésekor. A védjegybitorlási igények előterjesztése (vagy védelme) során szem előtt kell tartani, hogy a védjegyek közötti összetévesztés nem a helyes megközelítés. Inkább a fogyasztóknak a termékek eredetével kapcsolatos összetévesztése a lényeges kérdés.

Az a megállapítás, hogy az „azonnali Botox® alternatíva” kifejezés védjegyhasználat volt, és ezért védjegybitorlásnak minősül, jelentős a vállalkozások számára, mert ennek ismeretében alaposan meg kell fontolniuk, mielőtt harmadik fél védjegyeit összehasonlító reklámokban használják. Egy olyan szó, mint az „alternatíva” használata nem biztos, hogy elegendő a védjegybitorlás megállapításának elkerülésére.

Végezetül a határozat rávilágít a közismert védjegyek megjelöléseinek erejére és fontosságára is.

Egyesült Királyság

A) A *Halal Fresh Ltd* (Halal Fresh) az Egyesült Királyság Szellemi Tulajdoni Hivatalánál (UK Intellectual Property Office, UKIPO) kérte az 1. ábrán látható védjegy lajstromozását a 29. és 31. áruosztályban. A *HelloFresh SE* (HelloFresh) az összetéveszthetőség, a jó hírnév és a megkülönböztetőképesség sérelme miatt felszólalt a bejelentés ellen. Az ügyben az UKIPO Fellebbezési Tanácsa döntött 2021. augusztus 3-án.

1. ábra

2. ábra

3. ábra

Az alábbiakban sz. ügy háttérét és a felszólalás részleteit ismertetjük.

A *HelloFresh* a jogosultja az alábbi korábbi európai uniós védjegyeknek (EUVJ): 13716311 sz. HELLOFRESH EUVJ a 29., 31., 35. és 43. áruosztályban; 15656961 sz. EUVJ a 29., 31., 35. és 43. áruosztályban (2. ábra); és 16528391 sz. EUVJ a 29., 31., 35. és 43. áruosztályban (3. ábra).

Az UKIPO felszólalási határozatában szereplő elemzés nagy része a HELLOFRESH szóvédjegyre összpontosított, mert a felszólaló HelloFresh ezt tekintette a legerősebb korábbi védjegynek, amelyre támaszkodni lehetett. A HelloFresh szerint a vitatott védjegy használata kellő indok nélkül tisztességtelenül kihasználná és/vagy sértené korábbi védjegyajstromozásainak jó hírnevét és megkülönböztetőképességét.

A felszólalás az összetéveszthetőségen is alapult, de az elemzés nagy része a jó hírnévre vonatkozó állításra összpontosított.

A HelloFresh emellett a 2015 februárja óta az Egyesült Királyságban történő használatból eredő, nem lajstromozott jogokra is hivatkozott, így álláspontja szerint a bejelentést a védjegy törvény 5(4)(a) cikke alapján szintén el kell utasítani.

A HelloFresh széles körben használta a „Dinner is solved” (a vacsora megoldva) szlogen. A „Dinner is sorted” (a vacsora kiválasztva) szlogennek a megtámadott védjegybe történő beillesztését bizonyítékként használták annak alátámasztására, hogy a bejelentő a HelloFresh hírnevének kihasználására és önmagának HelloFreshként való téves feltüntetésére törekszik.

Az érintett védjegyeket közepes mértékben hasonlónak és az érintett árukat/szolgáltatásokat nagymértékben hasonlónak találták.

A HelloFresh az érintett időpontban az Egyesült Királyság fogyasztói körében jó hírnevének örvendett. A védjegyek közötti vizuális, hangzási és fogalmi különbségek azonban elegendőnek bizonyultak ahhoz, hogy a fogyasztók körében elkerülhető legyen a közvetlen összetévesztés jelentős szintje.

A közvetett összetévesztés valószínűségét illetően a fellebbezési tanács úgy ítélte meg, hogy a HALAL FRESH-t nagy valószínűséggel a HELLOFRESH védjegy új változataként fogják fel. A korábbi védjegy hírneve, valamint a megtámadott védjegy és a HELLOFRESH közötti hasonlóság mértéke elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy a védjegyek között kapcsolatot hozzon létre. Ez azt jelenti, hogy a fogyasztók a vitatott védjegyet a halal (az iszlám törvénye) szerint hús- vagy haltermékekből álló, azokat tartalmazó vagy azok kísérierjeként értékesített élelmiszerek forgalmazásával összefüggésben úgy érzékelnék, hogy az a korábbi védjegyet használja fel.

A vitatott védjegyet egyértelműen úgy választották ki, hogy a fogyasztókat a HelloFresh korábbi védjegyére emlékeztesse. A vitatott védjegy használata azt eredményezné, hogy a korábbi védjegyről alkotott kép átkerülne a vitatott védjegyre. Ez lehetővé tenné a vitatott védjegy számára, hogy szabadon kihasználja a korábbi védjegy hírnevét anélkül, hogy a Halal Fresh-nek marketingköltségeket kellene viselnie, amelyek általában a védjegy által képviselt értékek népszerűsítéséhez szükségesek lennének. A megtámadott védjegy ezáltal gazdasági előnyre tenne szert, mert több fogyasztót vonzana az általa kínált áruk megvásárlására, mint a korábbi védjegy képének felidézése nélkül.

A fellebbezési tanács nem állapította meg a közvetlen összetévesztés valószínűségét, de azt találta, hogy az érintett közönség jelentős része valószínűleg azt hiszi, hogy a vitatott

védjegy a HelloFresh márkanév kiterjesztése. Következésképpen elegendő közvetett összevetésszerű valószínűség állt fenn ahhoz, hogy a HelloFreshnek az 5(2)(b) cikk alapján igazat adjon.

A HelloFresh sikeresen bizonyította, hogy az érintett időpontban a HELLOFRESH elnevezéssel kapcsolatban goodwill-lel rendelkezett. A védjegyek közötti hasonlóság, valamint a felszólaló hírneve elegendő lenne ahhoz, hogy a felszólaló vásárlóinak jelentős része elgondolkodjon vagy feltételezze, hogy a védjegyek között kapcsolat áll fenn, például a HALAL FRESH a HELLOFRESH márkanév kiterjesztése. Az értékesítés eltérítésével és a hírnév feletti ellenőrzés elvesztésével okozott kárt is megállapította, és a felszólalás az 5(4)(a) cikk alapján is sikeres volt.

Annak ellenére, hogy a felszólalás tekintetében sikerrel járt, a HelloFresh-nek 3850 fontot kellett fizetnie a Halal Fresh számára. Ez annak volt a következménye, hogy a HelloFresh nem korlátozta kellőképpen azokat az árukat/szolgáltatásokat, amelyekre a hírnevet igényelte, és így igénye még „virágokat, irodai funkciókat és főzőkészülékek bérletét” is magában foglalt. A felszólalót arra utasították, hogy a tárgyaláson korlátozza az igényelt hírnév terjedelmét.

Mivel a tárgyaláson a felszólaló által előadott érvelés hiányosságainak orvoslására időt fordítottak, levonásra kerültek azok a költségek, amelyek rendes körülmények között a felszólalónak járnának.

B) A mesterséges intelligencia (MI) az 1950-es években való megjelenésével nagyon gyorsan mindennapi életünk részévé vált, lehetővé téve az átalakító fejlesztéseket különböző iparágakban, és teljesen új szolgáltatásokat hozva létre. Ahogy az MI egyre önállóbbá válik az új alkotások és megoldások létrehozásában, az érdekelt felek világszerte foglalkoznak az MI és a szellemi tulajdon közötti metszéspontok által felvetett új kérdésekkel.

Az egyik legforróbb kérdés, amelyről a DABUS-ügy kapcsán jelenleg világszerte vita folyik, hogy az MI-t a szabadság egyedüli vagy közös feltalálójaként kell-e azonosítani. Nemleges eredmény esetén ez visszatartaná a szabadalmi tevékenységet, és ehelyett valószínűleg az ilyen találmányok titokban tartásához vezetne.

Megvitatásra vár az MI által vezérelt találmányokra vonatkozó megfelelő és alkalmazandó jogi keret, az erkölcsi szempontok, valamint a jogsértési ügyekben a felelősség kérdése. További nyitott kérdés, hogy miként kell elismerni az MI hozzájárulását, és hogy szükség van-e az MI-vel kapcsolatos innovációknak szellemi tulajdon-jogi ösztönzőkre stb.

Az Egyesült Királyság Fellebbezési Bírósága (Court of Appeal, CA) 2021. szeptember 21-i ítéletében kimondta, hogy az MI nem lehet szabadság feltalálója, mert nem „természetes személy”, és így nem képes a szabadalmi jogot személyre átruházni. A szabadalmak a találmány tulajdonjogát annak létrehozójára ruházzák. A vita lényege az, hogy az emberi feltalálókra vonatkozó szabadalmi jog alkalmazható-e MI-rendszerekre és -gépekre.

Dr. Stephen Thaler 2018-ban két szabadalmi bejelentést nyújtott be – egy élelmiszer-tartályra és egy villogó fényre – a világ több szabadalmi hivatalánál. A dolog érdekessége, hogy dr. Thaler bejelentői minőségében a szabadalmi bejelentések feltalálójaként a DABUS-t jelölte meg, miközben kitartott amellett, hogy a szabadalmakat a DABUS kreatív gép tulajdonjoga folytán az ő számára kellene megadni.

Az UKIPO felszólította dr. Thalert, hogy feltalálóként egy valós személyt tüntessen fel, de miután ennek a követelménynek nem tett eleget, 2019 decemberében az UKIPO a bejelentéseket visszavontnak minősítette. Dr. Thaler fellebbezése a felsőbb bírósághoz (High Court, HC) sikertelen volt, ezért az ügyet a fellebbezési bíróság elé vitte.

Lady *Elisabeth Laing* bíró szerint „a szabadalom törvényes jog, és csak egy személynek adható meg”. Lord *Arnold* bíró egyetértett vele, kijelentve, hogy „csak egy személy lehet feltaláló”.

A testület harmadik bírója, Lord *Birss* bíró azonban azt írta: „Az a tény, hogy nem lehet azonosítani egy – kellően megnevezett – feltalálót, egyszerűen azt jelenti, hogy nincs olyan név, amelyet [az UKIPO-nak] a szabadalmon feltalálóként meg kell említenie”.

A fellebbezési bíróság ítéletét az MI-vel foglalkozó előrelátó mérnökök és jogi szakemberek türelmetlenül várták, miután a DABUS csapatának több próbálkozása is kudarcba fulladt, hogy szabadalmi jogot szerezzen az Európai Szabadalmi Hivatalnál (ESZH, European Patent Office, EPO), az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy hivatalánál (United States Patent and Trademark Office, USPTO) és az UKIPO-nál. Dél-Afrikában és Ausztráliában viszont sikerrel jártak dr. Thaler bejelentései. Meg kell azonban jegyezni, hogy a Dél-Afrikai Vállalatok és a Szellemi Tulajdon Bizottság csak formai vizsgálat alapján fogadták el a szabadalmi bejelentést, de alperesek még mindig érvényességi kifogásokat emelhetnek a bírósági ügyekben, hogy teljes körűen ki legyenek elégítve az újdonság és a nem kézenfekvőség követelményei.

A fellebbezési bíróság döntése egyes szakértők szerint aláássa az UKIPO kemény munkáját, amely a szabadalmi rendszer szerepének és jelentőségének tisztázására irányult az MI kreativitásának ösztönzésében, valamint a kormány azon célkitűzését, hogy vezető szerepet töltsön be az MI-vel kapcsolatban felmerült kérdések szabályozásában. Ugyanakkor Lord *Birss* bíró különvéleményét úgy fogadják, mint egy reményteli és optimista hangot a jogi változáshoz, amely lehetővé teszi az MI hozzájárulásának elismerését.

Az MI mint általános célú technológia, amely a különböző vállalkozások és a társadalom hatalmas fejlődését mozdítja elő, alapvető kérdéseket vet fel a meglevő szellemi tulajdon-jogi rendszerekkel kapcsolatban, amely kérdések fő célja az emberi alkotás és innováció ösztönzése. Ebben a szakaszban a jogalkotók teljesen eltérő módon kezelik az MI által és az ember által létrehozott kreativitást – az MI-t eszköznek tekintik, szemben az emberrel, akit az ötletek, a tartalom és az alkotás forrásaként ismernek el.

A közeljövő jogi reformja nélkül a meglevő szellemi tulajdon-jogi keretek korlátai és a világszerte eltérő bírósági megközelítések arra vonatkozóan, hogy az MI gyakorolhatja-e a

szellemi tulajdon-jogok jogosultjainak jogait és kötelezettségeit, az MI-technológiában rejlő valamennyi lehetőség elvesztéséhez vezetnének, amit nem szabad megengedni (mert beláthatatlan következményekkel járhatna).

C) Egy nemrégiben hozott jelentős ítéletében a felsőbb bíróság egy lehetséges új kereseti alapot nyitott meg azon védjegyjogosultak számára, akik harmadik felek azonos vagy összetéveszthetően hasonló brit védjegyek lajstromozására irányuló kérelmeit kívánják megtámadni.

a) Tények

A *Litecoin Foundation Limited* (LFL) v. *Inshallah Limited* (Insallah), *Nasjet Limited* (Nasjet) és *John Pepin* (Pepin)-ügyben a felperes LFL által kifejlesztett és népszerűsített *Litecoin* kriptovalutáról volt szó. A két alperes társaságot az Egyesült Királyságban jegyezték be, de soha nem kereskedtek velük. Az Inshallah azonban számos védjegy lajstromozással rendelkezett. Pepin volt mindkét társaság egyedüli részvényese és igazgatója, és hosszú éveken keresztül internetes doménneveket és védjegyeket is értékesített.

2017 decemberében az Inshallah az Egyesült Királyságban bejelentette a *LITECOIN* szóvédjegyet pénzügyi szolgáltatásokra és a virtuális valutára vonatkozóan. Az LFL felkérte az Inshallah-ot, hogy mondjon le a kérelemről vagy ruházza azt át, de megállapodásra nem került sor. 2018 januárjában az LFL benyújtotta saját brit védjegybejelentését a *LITECOIN*-ra, amely ellen a Nasjet felszólalt. Ezt követően, 2018 májusában az LFL eljárást indított a felsőbb bíróság részét képező Intellectual Property Enterprise Court (IPEC) előtt, amelyben azt kérte, hogy az alpereseket tiltsák el attól, hogy bármilyen árut, szolgáltatást vagy üzletet az LFL-éként adjanak el.

b) Döntés

Hart kerületi bíró helyt adott a keresetnek. A bizonyítékok alapján meggyőződött arról, hogy az LFL az Egyesült Királyságban elegendő goodwillt épített ki a *LITECOIN* névvel kapcsolatban ahhoz, hogy egy eladási perben hivatkozhasson rá. Lényeges, hogy úgy ítélte meg, miszerint az Inshallah általi alkalmazás az átruházás értelmében a nyilvánosság felé megtevesztést eredményezett. A megtevesztés azért merült fel, mert az Egyesült Királyságban a védjegybejelentések nyilvánosan hozzáférhető folyóiratban jelennek meg. Ez azt jelentette, hogy az Inshallah-bejelentés benyújtása „az Inshallah és a Litecoin név közötti állítólagos kapcsolat nyilvános bejelentése volt a világ számára”. Az ilyen kapcsolat fennállásának feltételezése megerősítést nyert, mert „[az Inshallah-bejelentésben] benne rejtett a megjelölés használatára vonatkozó jog és a használatára irányuló szándék”.

A bíró a továbbiakban megállapította, hogy az Inshallah-bejelentés „egy a millióhoz” arányú csalás eszközének is minősül. Az Inshallah nem állt kapcsolatban a „Litecoin” név-

vel, és nem is állt szándékában használni azt, hanem ehelyett arra törekedett, hogy tisztességtelenül hasznot húzzon a névből, és kisajátítsa az azzal kapcsolatos goodwillt. A Pepin és az Inshallah korábbi magatartását, amely a doménnevek és a védjegyek jogszerű üzlettulajdonosoknak történő bosszantó regisztrálásával és értékesítésével kapcsolatos, komoly bizonyítéknak tekintették e döntés alátámasztására.

Ennek megfelelően a bírónő elrendelte az alperesek eltiltását attól, hogy „a LITECOIN védjegy vagy bármely hasonló név vagy védjegy használatával bármilyen árut, szolgáltatást vagy üzletet az LFL árujaként, szolgáltatásaként vagy üzleteként adjanak el, vagy azokhoz kapcsolódjanak vagy társuljanak”. Elismerve, hogy ítélete több szempontból is újszerű volt – különösen, hogy ez volt az első olyan ítélet, amelyben az állítólagos eladás tárgya védjegybejelentés volt –, a bírónő engedélyezte az alpereseknek a fellebbezést.

c) Fellebbezés

Az alperesek több okból is fellebbeztek, amelyek közül a legjelentősebb az volt, hogy a bíró tévedett, amikor megállapította, hogy az Inshallah kérelme perelhető megtévesztésnek minősül.

Visszafogott ítéletében *John Kimbell* fellebbezési bíró úgy ítélte meg, hogy Hart kerületi bíró „helyes következtetésre jutott”. Egyetértett a bíró érvelésével a megtévesztés megtámadhatóságának megítélése szempontjából fontos valamennyi kérdésben, és néhány saját észrevétellel támasztotta alá az eljáró bíró következtetéseit.

Megállapította, hogy az Egyesült Királyságban a védjegybejelentést benyújtó feleknek meg kell erősíteniük, hogy „a védjegyet a bejelentő használja vagy az ő hozzájárulásával használják a feltüntetett árukkal vagy szolgáltatásokkal kapcsolatban, vagy jóhiszemű szándék van arra, hogy azt ilyen módon használják”. Az Inshallah-bejelentés formanyomtatványának aláírásával Pepin (az Inshallah nevében) „nyilvánvalóan” egyértelmű tényállítással élt – nevezetesen azzal, hogy a LITECOIN-t az Inshallah már használja, vagy azzal, hogy az Inshallah részéről valós szándék áll fenn a LITECOIN név pénzügyi szolgáltatásokkal vagy virtuális valutával kapcsolatos vállalkozásban való használatára. A fellebbezési bíró elutasította az alperesek azon érvelését, hogy a védjegybejelentés benyújtása csupán „előkészület” egy esetleges hamis beállításra.

A fellebbezési bíró arról is meggyőződött, hogy az eljáró bíró teljes mértékben jogosult volt figyelembe venni az alperesek doménnevek és védjegyek bejegyzésével és értékesítésével kapcsolatos múltját következtetései során. Az alábbiakat állapította meg:

„A fellebbezési bíróság az 'egy a millióhoz'-ügyben úgy ítélte meg, hogy legalábbis a csalás eszközével kapcsolatos ügy előadásakor a bíróságnak figyelembe kell vennie 'az alperes szándékát, a kereskedelem típusát és az összes körülményt'. Az LFL keresetét kifejezetten csalás eszközeként terjesztették elő, és a bíróság úgy találta, hogy ez az eset a tények alapján megalapozott. Ezért a bíró számára teljesen helyénvaló volt, hogy figyelembe vegye a Pepin korábbi magatartására vonatkozó bizonyítékokat más védjegybejelentésekkel kapcsolatban. Megítélése szerint a kerületi bíró nem értette félre vagy alkalmazta tévesen az 'egy a millióhoz'-ügyben hozott döntést.”

Az alperesek továbbá azt állították, hogy nem kellett volna kiadni a jogsértés megszüntetésére irányuló végzést, mivel az LFL nem szolgáltatott bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy az alperesek magatartásából eredő bármilyen veszteséget vagy potenciális jövőbeli veszteséget szenvedett volna. A fellebbezési bíró gyorsan elutasította ezt az érvelést. Úgy ítélte meg, hogy az átruházás megakadályozására irányuló jogsértést megszüntető végzés meghozatalához nem szükséges a tényleges kár bizonyítása, sőt még annak bizonyítása sem, hogy az biztosan be fog következni – „elég, ha a bíróság arra a következtetésre jut, hogy ami történik, az a felperesi jogok jövőbeni megsértésének számít.” A fellebbezési bíró szerint a jogsértés megszüntetését fenn kell tartani, és a következőket állapította meg:

„A fellebbezési bíróság kifejezetten elismerte, hogy létezik pusztán *quia timet* (mert fél) peres eljárás egy olyan társaság által elkövetett ügy esetében, amely még csak nem is kereskedett, de a kérelem csalás eszközének minősül.”

d) Megjegyzések

Az ítélet kiterjeszti az előbbi ítélet hatályát, és kimondja, hogy egy harmadik fél által egy brit védjegy lajstromozására irányuló egyszerű bejelentés anélkül, hogy kapcsolatban állna az adott védjeggyel, minősülhet átruházásnak. Bizonyos körülmények között (és itt az alperes korábbi magatartása lesz fontos) a bejelentés csalás eszközének is minősülhet.

Reálisan nézve azonban ezt a lehetőséget valószínűleg csak azokkal a bejelentőkkel szemben fogják alkalmazni, akiket rosszhiszemű indítékkal vagy bosszantó magatartással gyanúsítanak, míg a többi esetben vélhetően a „hagyományos” felszólalás marad a választandó út.

D) 2021 októberében *Hacon* bíró – a felsőbíróság bírájaként eljárva – meghozta döntését a *Royalty Pharma Collection Trust* (Royalty Pharma) v. *Boehringer Ingelheim GmbH* (Boehringer) -ügyben.

A keresetet a Royalty Pharma nyújtotta be a Boehringer ellen.

A jogvita középpontjában álló licencszerződés abban a tekintetben szokatlan volt, hogy a német jog hatálya alá tartozott, de a bíró úgy döntött, hogy az angliai és walesi bíróságok

rendelkeznek minden jogvitában. A bíróság munkáját a felek által kijelölt német jogi szakértők segítették. Itt nem megyünk bele a német szerződési jog értelmezésének elemzésébe (bár az ügynek ezek a vonatkozásai még mindig érdekes olvasmányt jelentenek). Az ügy mindazonáltal fontos tanulsággal szolgál a jogdíjra vonatkozó rendelkezések megfogalmazásával kapcsolatban, függetlenül az irányadó jogtól, és mindenkit érdekelhet, aki részt vesz szabadalmi licencszerződések megkötésében és tárgyalásában.

A szerződésértelmezési kérdéseken kívül az ügy az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) rendelkezéseinek megértésével is foglalkozott.

A kérdéses tárgy a licencszerződésben szereplő jogdíjfizetési záradék megfogalmazása volt. Konkrétan az a kérdés merült fel, hogy a záradék szerint

1. jogdíjat csak olyan országokban értékesített termékek után kellett fizetni, ahol a terméket érvényes igénypontok védték; vagy
2. jogdíjat kellett fizetni azon termékek értékesítése után is, amelyeket olyan országban állítottak elő, ahol a termékeket érvényes igénypontok védték.

A Royalty Pharma az utóbbi értelmezés mellett érvelt, azt állítva, hogy a Boehringer a linagliptin hatóanyagot tartalmazó, cukorbetegség elleni Trajenta termékének értékesítése után nem fizette meg a jogdíjat (mintegy 23 millió EUR összegben). A Boehringer az előbbi értelmezés mellett érvelt. A Boehringer licencet kapott többek között az 1 084 705. sz. európai szabadalom német érvényesítésére. Fontos, hogy a Boehringer termékeiben levő valamennyi hatóanyagot Németországban gyártották.

A szóban forgó licencszerződést 2005-ben kötötték, 2011-ben a Royalty Pharmára ruházták át, majd 2015-ben módosították. A 2015-ös módosítás megváltoztatta a jogdíjra vonatkozó záradékot, és e 2015-ös módosítások hatása volt a felek közötti vita tárgya.

Úgy tűnik, hogy az ügy középpontjában az állt, miszerint a Boehringer félreértette a jogdíjfizetés alapját. A Boehringer a megállapodás alapján fizetett jogdíjat 2011 óta a Trajenta világméretű értékesítése után, beleértve az olyan területeken történő értékesítést is, ahol nem léteztek vonatkozó szabadalmak. Ez annak ellenére történt, hogy a jogdíjfizetési záradék szövege kimondta:

„A BI jogdíjat fizet ... a termék nettó értékesítése után azokban az országokban, ahol érvényes igénypont van hatályban. ... A kétségek elkerülése végett, jogdíjat nem kell fizetni a nettó eladások után olyan országban, ahol nincs érvényes igénypont hatályban.”

2015-ben a jogdíjra vonatkozó záradék a következőképpen módosult:

A BI jogdíjat fizet ... azon termék nettó értékesítése után, amelynek fejlesztése, gyártása, nyilvántartásba vétele, felhasználása, importja/exportja, forgalmazása vagy értékesítésre való ajánlása és/vagy értékesítése az engedély nélkül egyébként sértene egy érvényes igénypontot. ... A kétségek elkerülése

végett nem kell jogdíjat fizetni olyan termék nettó értékesítése után, amelynek fejlesztése, gyártása, nyilvántartásba vétele, felhasználása, importja/exportja, forgalmazása vagy értékesítési ajánlata és/vagy értékesítése nem bitorol érvényes igénypontot.

A Boehringer egyik fő érve az volt, hogy a 2015-ös módosítás nem változtatta meg a jogdíjfizetést kiváltó eseményeket. A német jóhiszeműséggel kapcsolatos kérdések mérlegelését és a német jog szerződésértelmezési elveinek alkalmazását követően azonban a bíróság úgy ítélte meg, hogy a 2015-ben módosított jogdíjrendelkezés a linagliptin németországi gyártása után jogdíjfizetési kötelezettséget ír elő. A Royalty Pharma ezért a módosított megállapodás alapján a jogdíj alulfizetése miatti keresetében sikerrel járt el.

A Boehringer az eredeti megállapodás szerinti jogdíjak túlfizetése miatt viszontkeresetet nyújtott be. A szerződéskötés időpontjában már köztudott volt, hogy az eredeti megállapodás szerint csak a termék olyan országban történő értékesítése keletkeztet jogdíjfizetési kötelezettséget, ahol érvényben van a termék értékesítésére vonatkozó, hatályos licencjoggal terhelt igénypont. A Boehringer viszontkeresete a jogdíj túlfizetése miatt ezért sikerrel járt.

Ez a határozat fontos tanulság a szabadalmi licencet adó és a licencvevő számára, amit a jogdíjak kiszámításának alapját tartalmazó megállapodás és szövegezés során szem előtt kell tartaniuk. A szabadalmi licencmegállapodásokban mindkét fent vázolt megközelítés gyakori. Bár általában kedvezőbb a licencvevő számára, ha csak azokban az országokban történő értékesítés után fizet jogdíjat, ahol a termékre érvényes igénypont van hatályban (függetlenül a gyártás országában fennálló szabadalmi helyzettől), és az, hogy ez a megkülönböztetés milyen mértékben jelent különbséget, számos más kérdéstől függ, például az engedélyező szabadalmi portfóliójának földrajzi kiterjedésétől és azoktól az országoktól, ahol az engedélyes a licenc hatálya alá eső termékeket előállítani és értékesíteni kívánja.

Az eset rávilágít annak fontosságára is, hogy a jogdíjfizetés kiszámításáért felelős személyek ismerjék a vonatkozó licencszerződés szerinti kötelezettségeket. Az ezzel kapcsolatos félreértések sokba kerülhetnek.

Egységes Szabadalmi Bíróság (United Patent Court, UPC)

Mint ismeretes, 2021. június 23-án a német alkotmánybíróság (Bundesverfassungsgericht) elutasította az Egységes Szabadalmi Bíróság-megállapodás ratifikálása elleni ideiglenes intézkedés iránti kérelmet. Az elutasítás indoklása egyértelművé tette, hogy az alkotmánybíróság álláspontja szerint a kérelem érdemben nem megalapozott. Németország ezt követően befejezte a ratifikálási folyamatot. A ratifikálási okmányt 2021. augusztus 12-én tették közzé.

Szeptember 27-én Németország letétbe helyezte a kiváltságokról és mentességekről szóló jegyzőkönyv megerősítését, amely az UPC, valamint annak bírái és személyzete kiváltsá-

gairól és mentességeiről rendelkezik. Ez a jegyzőkönyv október 27-én lépett hatályba, ami természetesen fontos a bírók kinevezése szempontjából.

Ugyanezen a napon Németország letétbe helyezte az ideiglenes alkalmazásról szóló jegyzőkönyv megerősítését. A jegyzőkönyv hatálybalépésével az UPC minden egyes szerződő tagállamban jogi személyiséggel fog rendelkezni, és az Előkészítő Bizottságot Igazgatási Bizottsággá alakítják át. Ez az UPC legfőbb irányító szerve, amely a szerződő tagállamok képviselőiből áll. E bizottság fontos hatásköre az UPC bíráinak kinevezése. Időközben már tartottak egy kiegészítő tanfolyamot a szabadalmi jogról a bírójelöltek számára.

Szlovénia értesítette az Európai Tanácsot arról, hogy a jegyzőkönyv 2021. október 15-én kötelezővé vált számára. Így már csak egy ratifikálásra vagy értesítésre volt szükség ahhoz, hogy a jegyzőkönyv hatályba lépjen, és lehetővé váljon az UPC bíráinak kinevezése, valamint az ügykezelő rendszer, az informatikai rendszer, a nyilvántartások és minden más, az UPC működéséhez szükséges dolog véglegesítése. Ez a ratifikáció 2021 december 2-án Ausztriában megtörtént.

Németország még nem fogja letétbe helyezni az UPC-megállapodás ratifikálását, mivel maga a megállapodás a letétbe helyezést követő negyedik hónap első napján lép hatályba, ami azt jelenti, hogy ettől a naptól kezdve lehet majd ügyeket benyújtani a bírósághoz. Ezért Németország ezt mindössze három hónappal az előtt teszi meg, hogy a bíróság valóban munkaképes lesz. Azon a napon, amikor Németország letétbe helyezi a ratifikálási okiratot, az opt-out nyilvántartás is életbe lép, ami azt jelenti, hogy a szabadalmasoknak három hónapjuk lesz arra, hogy kivonják szabadalmaikat az UPC joghatósága alól, mielőtt a bíróság ténylegesen megkezdí működését.

Az Európai Szabadalmi Hivatal különbizottsága

2021. október 14-én ülésezett a különbizottság. Ez az ESZH Igazgatótanácsának az a bizottsága, amely az egységes szabadalmakat kezeli. Az ülés legfontosabb döntése az volt, hogy nem változtatják meg a megújítási díjak összegét, noha az egységes szabadalom már nem terjed ki az Egyesült Királyságra. Néhány év múlva sor kerül e díjak értékelésére. Lesz egy online bejelentési eszköz az egységes hatályra vonatkozó kérelmek benyújtásához.

Következő ülésén a különbizottság megvitatja, hogy a szabadalmi bejelentők kérhetik-e a folyamatban levő kérelmek elbírálásának felfüggesztését az egységes szabadalmi rendelet hatálybalépéséig (ami ugyanazon a napon lesz, mint az UPC-megállapodásé). Ez lehetővé tenné a jelenleg folyamatban levő bejelentések egységes oltalmát, mert ezt a kérelmet az európai szabadalom megadását követő egy hónapon belül kell benyújtani.

Az Előkészítő Bizottság

Az Előkészítő Bizottság 2021. október 27-én ülésezett. Megvitatta az ideiglenes bejelentésről szóló jegyzőkönyv 3. cikkének hiteles értelmezéséről szóló nyilatkozattervezetet, amely cikk tartalmazza az Egyesült Királyság általi ratifikáció követelményét. A nyilatkozat szerint ezt az UPC-megállapodás 89. cikkével összhangban kell értelmezni, ami lehetővé tenné, hogy az Egyesült Királyság általi ratifikáció helyett Olaszország ratifikálhasson, amely 2012-ben a harmadik legtöbb szabadalommal rendelkező tagállam volt, ha az Egyesült Királyságot nem vesszük figyelembe. A szerződő tagállamok valamennyi képviselője egyetértett. A tervek szerint ezt a nyilatkozatot a tagállamok kormányai állandó képviselőinek az Európai Unió mellett működő (heti rendszerességgel ülésező) bizottsága egy jövőbeli üléséről készített jegyzőkönyv margóján írja majd alá. Ennek célja annak a vitának a lezárása, hogy szükség van-e bármilyen változtatásra az UPC jogi dokumentumaiban, minthogy az Egyesült Királyságot megemlítik, de már nem vesz részt az UPC-ben.

Az Előkészítő Bizottság továbbá megvitatta azokat a lépéseket, amelyeket még meg kell tenni ahhoz, hogy az UPC 2022 végére vagy 2023 elejére készen álljon a működésére. Mindez azt mutatja, hogy a folyamat ismét lendületet vett, és valószínűnek tűnik, hogy az UPC a közeli jövőben valósággá válik. Ez azt is jelenti, hogy a vállalkozásoknak most már valóban el kell kezdeniük a felkészülést az UPC-re mind az egységes oltalom és az opt-out iránti kérelmek, mind pedig a tényleges UPC-percek tekintetében.

Európai Szabadalmi Hivatal

Az ESZH Bővített Fellebbezési Tanácsa elé utalták az európai szabadalmak egyik legvitatottabb kérdését. Az egyik fellebbezési tanács a T 116/18. sz. ügyben három jogi kérdést terjesztett a Bővített Fellebbezési Tanács elé a hihetőség és az utólag benyújtott kísérleti adatok tekintetében (G 2/21).

Az előterjesztés a fellebbezési tanácsok régóta fennálló gyakorlatának háttérében áll, amely szerint a feltalálói tevékenység bizonyításához a feladat-megoldás megközelítés alkalmazásával meghatározott műszaki hatásra vonatkozó kísérleti adatokat akkor is figyelembe veszik, ha azok nem képezték a bejelentés részét. Ez a gyakorlat olyan esetekben alakult ki, amikor a találmány alapjául szolgáló feladatot a bejelentésben eredetileg megadott feladathoz képest át kellett fogalmazni a vizsgálati vagy a felszólalási eljárás során megállapított technika állása miatt.

E gyakorlat eredményeként egyes bíróságok megkövetelték, hogy ez az újfogalmazott feladat, bár korábban nem hivatkozott technika állásán alapult, mégis legalább hihetővé legyen téve az eredetileg benyújtott bejelentés által.

A T 116/18. sz. ügyben a fellebbezési tanács „kezdetől meglevő hihetőségként” említette az eredetileg benyújtott bejelentés által hihetővé tett műszaki hatást. Több más határozatra

is hivatkozott, amelyekben a kezdettől meglevő hihetőség ismervét nem találták megfelelőnek, minthogy egyetlen bejelentőnek sem kellene a (számára talán ismeretlen) technika állása szerinti összes lehetséges műszaki hatásra kiterjeszkednie.

A tanács egy másik forgatókönyvet is azonosított, amelyet „kezdetől fogva valószínűtlenségnek” nevezett. Ebben a forgatókönyvben azt a kérdést kell feltenni, hogy az általános műszaki ismeretek alapján okkal feltételezhető-e, hogy az igényelt műszaki hatás éppen nem érhető el.

A tanács azt is megkérdezte, hogy helyénvaló-e megengedni a felszólalónak utólag közzétett bizonyítékokra való hivatkozást, amikor ezt a szabadság jogosultja valószínűleg nem fogja elfogadni a hihetőségről folytatott vita során.

A következő kérdéseket (saját szavainkkal összefoglalva) nyújtották be a Bővített Fellebbezési Tanácsnak.

1. Figyelmen kívül lehet-e hagyni az utólag benyújtott adatokat, ha azok az egyetlen bizonyítékai a műszaki hatásnak?
2. Figyelembe vehetők-e az utólag benyújtott adatok a kezdettől fogva meglevő hihetőség szempontjából?
3. A benyújtás utáni adatok figyelembe vehetők-e a kezdettől fogva meglevő valószínűtlenség szempontjából?

Még nem tudni, hogy a beadványt elfogadják-e (internetes fórumokon már most is vita folyik arról, hogy elfogadhatatlan lehet-e, mivel a fellebbezési tanács megállapításával elmentésben sem alapvető fontosságú jogi kérdésről, sem eltérő ítélkezési gyakorlatról nem lehet szó), és ha igen, milyen utat tör magának a Bővített Fellebbezési Tanács a hihetőségi vélemények sűrűjében.

Az Európai Unió Törvényszéke (General Court of the EU, GC)

Az Európai Unió Törvényszéke úgy ítélte meg, hogy az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalánál (EU Intellectual Property Office, EUIPO) benyújtott, egy italosdoboz kinyitásának hangjából és az azt követő pezsgő hangból álló hangvédjegy-bejelentés nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel azon áruk tekintetében, amelyekre a bejelentést benyújtották.

A döntésben a bíróság a különböző típusú védjegyekre vonatkozó ítélkezési gyakorlatra is hivatkozva értékelést végzett a következő pontok tekintetében: (i) a hangvédjegy megkülönböztetőképessége, és (ii) a hang a fogyasztók által védjegyként fogható-e fel.

A GC döntésének részletei a következők:

- A hangvédjegyek értékelési ismérvei nem különböznek más típusú védjegyekétől, és a bejelentés tárgyát képező hangnak minden további elem nélkül védjegyként kell érzékelhetőnek lennie ahhoz, hogy lajstromozható legyen.
- A hangot a hangvédjegyet használó áruk eredeteként kell felfogni, nem pedig az áruk műszaki és funkcionális elemeként.

- A konzervdoboz vagy üveg kinyitásának hangja az áruk fogyasztásának feltételeként műszaki és funkcionális elem. A kérelemben szereplő pezsgő hang a fogyasztói csoportot arra készítheti, hogy a hangot az italok területén más árukkal hozza összefüggésbe. A tárgyi elemek azonban nem elegendők a többi italtól való megkülönböztetéshez.
- Ebben a tekintetben a vizsgált védjegybejelentés nem rendelkezik megkülönböztetőképeséssel, és nem valószínű, hogy a kapcsolódó áruk kereskedelmi eredetként fogható fel.

A fenti indokokra tekintettel a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a vizsgált hangjelzés nem rendelkezik megkülönböztetőképeséssel, és nem valószínű, hogy a hangjelzést a kapcsolódó áruk kereskedelmi eredetként fognák fel.

Hollandia

A Hágai Fellebbviteli Bíróságnak nemrég arról kellett döntenie, hogy a többmárkás csomagolás használata megengedett-e.

a) Tények

A Coty, egy ismert nemzetközi parfümgyártó cég keresetet indított a holland *Easycosmetic* cég ellen, amely az A osztályú parfümök széles választékát értékesíti. Ezek közé tartozik a JIL SANDER és a DAVIDOFF, amelyek a Coty csoport védjegyei. Nem volt vitás, hogy az Easycosmetic által értékesített valamennyi termék olyan volt, amellyel kapcsolatban a védjegyjogok elvileg kimerültek; a termékeket a védjegyjogosult hozzájárulásával hozták forgalomba az Európai Gazdasági Térségben.

A védjegyjogtalom kimerülésétől függetlenül a védjegyjogosult akkor is megtilthatja a védjegye alatt történő értékesítést, ha törvényes okból ellenzi az áruk további forgalmazását. Az uniós védjegyrendelet 15(2) cikke szerint ez különösen akkor áll fenn, ha az áruk állapota a forgalomba hozatal követően megváltozik vagy romlik. Az Easycosmetic által értékesített áruk esetében nem ez volt a helyzet.

A Coty keresete arra vonatkozott, hogy az Easycosmetic a termékek széles választékát olyan csomagolásban szállította, amely 80 A osztályú terméket – köztük JIL SANDER-t és DAVIDOFF-ot – tartalmazott. A Coty ellenezte védjegyeinek a csomagoláson való használatát (1. és 2. ábra).

1. ábra: A Coty védjegyeinek használata az Easycosmetic által – a csomagolás külseje

2. ábra: A Coty védjegyeinek használata az Easycosmetic által – a csomagolás belseje

Az Európai Unió Bíróságának (EUB, Court of Justice of the European Union, CJEU) ítélezési gyakorlata (*Dior/Evora*) megállapítja, hogy a viszonteladó jogosult a kimerült védjegyet a piacra vitel során a saját kereskedelmi ágazatában szokásos módon felhasználni abból a célból, hogy felhívja a nyilvánosság figyelmét az említett áruk további forgalmazására, kivéve ha az eset konkrét körülményeire tekintettel megállapítható, hogy az említett áruk e célból történő felhasználása súlyosan sérti a védjegyek jó hírnevét. Az EUB ítélezési gyakorlata azt is megállapította, hogy a kimerített védjegy olyan módon történő reklámozása, amely a védjegyjogosulttal való gazdasági kapcsolat benyomását kelti, nem megengedett.

A Coty úgy vélte, hogy:

- az Easycosmetic által a védjegyek konkrét használata a csomagoláson gazdasági kapcsolat benyomását keltette; és
- a reklámozás módja nem volt szokásos a kereskedelmi ágazatban.

b) Bírószági döntés

Első fokon a Hágai Kerületi Bíróság megtiltotta az Easycosmeticnek a különleges csomagolás használatát, mert úgy ítélte meg, hogy a csomagolás gazdasági kapcsolat benyomását kelti.

A fellebbviteli bíróság más véleményen volt. A következőképpen döntött:

- Az „Easycosmetic” kereskedelmi név és a „beauty for less” szlogen fekete-fehéren volt ábrázolva, és elkülönült a védjegyek „felhőjétől”, ezért abból kiemelkedett. A közönség figyelmét tehát ezek az elemek felkeltenék.
- Minthogy nagyon sok védjegyet használtak, és azokat a háttérükhöz képest világos színnel ábrázolták, egyetlen védjegy sem tűnt ki.
- A csomagolás használata azt a benyomást keltette, hogy az Easycosmetic a márkák széles választékát forgalmazza. E tekintetben a bíróság azt is fontosnak tartotta, hogy nem használták a védjegyek sajátos képi ábrázolását, hanem az Easycosmetic saját stílusához igazodó betűtípust alkalmaztak.
- A felhasznált védjegyek pusztán mennyisége miatt valószínűtlenné vált, hogy a fogyasztó azt gondolná, miszerint az Easycosmetic gazdasági kapcsolatban áll a különböző védjegyek valamennyi tulajdonosával.
- A „szépség olcsóbban” szlogen azt sugallta, hogy alacsonyabb árakat kínálnak, és így megerősítette azt a benyomást, hogy a védjegyeket egy olyan, nem kereskedelmi kapcsolatban álló diszkontáruház használja, amely számos kozmetikum márkát árul. A bíróság emellett arra is rámutatott, hogy a termékeket online kínálták egy olyan weboldalon, amely egyértelműen akciós üzletként mutatkozott be.

A bíróság elutasította a Coty azon érvét is, hogy a reklámozás módja nem volt szokásos a kereskedelmi ágazatban, és úgy ítélte meg, hogy az a tény, miszerint egy reklámozási mód nem szokásos, önmagában nem elegendő a Coty érvelésének alátámasztásához. A Cotyval ellentétben a bíróság úgy értelmezte az EUB *Dior/Evora*-ügyben hozott ítélezési gyakorlatát, hogy a védjegyjogosult számára csak akkor állhat fenn jogos ok az áru további forgalmazásával szembeni fellépésre, ha a termék eredetére utaló funkció sérül. Ez akkor fordulhat elő, ha a konkrét használat sérti a védjegy jó hírnevét, vagy gazdasági kapcsolat benyomását kelti.

c) Megjegyzés

Az eset azt mutatja, hogy a jogterületet többféleképpen lehet értelmezni. Az elsőfokú bíróságtól eltérően a Hágai Fellebbviteli Bíróság úgy ítélte meg, hogy a csomagolás nem keltette gazdasági kapcsolat benyomását.

Az ítélet alapján azonban a viszonteladók számára biztosan nem szabad használniuk többmárkás csomagolást. Számukra egyértelműen vonzó, ha a csomagoláson keresztül azt közlik

a vásárló felé, hogy különböző más márkákat is forgalmaznak. Mindenesetre a viszonteladóknak óvatosaknak kell lenniük a többmárkás csomagolás használatakor, mert továbbra is igen homályos, hogy pontosan mi megengedett, és mi nem.

A jövőben kétségtelenül lesznek további ügyek ebben a témában, mivel úgy tűnik, hogy ez a döntés megnyitja az utat a viszonteladók előtt többmárkás csomagolás használatához. A Coty más európai országokban a legfelsőbb bíróságokig küzd hasonló ügyekkel. Így várható, hogy a Holland Legfelsőbb Bíróság elé viszi az ügyet.

Izrael

Az izraeli igazságügyi minisztérium olyan változtatásokat javasolt az izraeli szabadalmi oltalmi idő meghosszabbításáról szóló törvények módosítására, amelyek jelentősen javítják a generikus gyógyszerek kockázatos bevezetési lehetőségeit. Bár a javaslat látszólag ugyanazokat az előnyöket kínálja az izraeli generikusgyógyszer-gyártóknak, mint amilyenekben az európaiak részesülnek, a javaslat nem tartalmazza az európai szabályozásban található biztosítékokat.

Az izraeli javaslat a generikus gyártóknak az uniós kiegészítő oltalmi tanúsítványról szóló, 2019. májusi rendelet módosításainak előnyeit kínálja a visszaélések megelőzését szolgáló biztosítékok nélkül. Konkrétan a módosítás lehetővé teszi számukra, hogy az oltalmi idő meghosszabbítása alatt generikus gyógyszereket állítsanak elő exportra, valamint hogy a védelmi időszak utolsó hat hónapjában generikus gyógyszereket állítsanak elő és tároljanak a lejáta utáni értékesítés céljából. Mindazonáltal az izraeli javaslat nem tartalmazza azokat az uniós biztosítékokat, amelyek célja megakadályozni a generikus termékek belépését az izraeli piacra az oltalmi idő meghosszabbításának lejáta előtt.

Az uniós szabályozástól eltérően az izraeli javaslat nem írja elő a generikus gyártóknak, hogy értesítsék az izraeli hatóságokat vagy az innovátorvállalatot a szabadalmi oltalmi idő meghosszabbítása által védett gyógyszer generikus gyártásáról. Az uniós bejelentési követelmények arra kötelezik a generikusgyógyszer-gyártókat, hogy a generikus gyógyszer gyártása előtt legalább három hónappal előre jelezzék, miszerint a gyógyszert tárolásra vagy exportra gyártják-e, és hogy van-e forgalomba hozatali engedélyük a generikus gyógyszerre az exportországban. Az izraeli javaslat azt sem írja elő a generikus gyártóknak, hogy az exportált generikus gyógyszereket lássák el a kizárólag exportra szánt jelleget feltüntető címkével.

Ez olyan helyzetet eredményez, amelyben a generikusgyógyszer-gyártók szinte tetszés szerint gyárthatnak meghosszabbított szabadalmi oltalmi idő által védett gyógyszereket, kevés vagy egyáltalán semmilyen felügyelet mellett. A generikusok könnyen visszaélhetnek a védelmi mentességekkel, meglepve az innovátorokat egy olyan helyi kockázatos bevezetéssel, amely egy pillanat alatt nagy mennyiségű generikus gyógyszerrel árasztja el az izraeli piacot.

A szabadalmi oltalmi idő meghosszabítási jogok gyengítése a javaslatban elősegíti Izrael generikusbarát politikáját. E tekintetben Izrael már most is az Egyesült Államokban, az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Németországban, Spanyolországban és Olaszországban engedélyezett legrövidebb védelmi időre korlátozza ezt az időszakot. Izrael vonatkozó törvénye jelentős eljárási akadályokat tartalmaz, amelyek azt eredményezik, hogy az eljárás kihívást jelent az innovátorok számára (pl. korlátozott időbeli meghosszabbítások és a külföldi szabadalmi oltalmi idő meghosszabítási vagy kiegészítő oltalmi tanúsítványok benyújtásának időigénye). Továbbá az Európai Unióval és az Egyesült Államokkal ellentétben a gyógyszerpiaci kizárólagosság az új kémiai egységekre (pl. kismolekulákra) korlátozódik, és a gyógyszer első külföldi forgalomba hozatali engedélyétől számított legfeljebb hat és fél évre szól. Izraelben a biológiai készítmények nem részesülnek piaci kizárólagosságban.

Miként azt fentebb kiemeltük, ez az egyoldalú javaslat, amely az izraeli igazságügyi minisztérium szerint nem lesz hátrányos hatással egyetlen csoportra sem, különösen nagy kihívást jelent az innovátorok számára. Bár a javaslatot még jóvá kell hagynia a parlamentnek, a javaslat a nem szabadalmazott gyógyszerek kizárólagosságának további csökkenését eredményezheti, ezért az innovátoroknak azonnal tudomást kell szerezniük róla. Ha a javaslatot ratifikálják, az innovátoroknak különösen ébereknek kell lenniük, hogy felkészüljenek az izraeli generikusok által a szabadalmi oltalmi idő meghosszabítási időszakban történő potenciális kockázatos bevezetésre és exportra.

Kanada

A Szabadalmi Fellebbezési Tanács (Patent Appeal Board, PAB) közelmúltbeli határozata a *Re Antibodyshop A/S*-ügyben tovább is jelzi a hajlandóságát arra, hogy diagnosztikai módszerre vonatkozó igénypontokat érvényesnek találjon. Ebben a határozatban a PAB betekintést nyújt abba, hogyan kell értelmezni a „meghatározás” kifejezést a diagnosztikai módszerre vonatkozó igénypontokban. Megállapította, hogy a 2 591 113 sz. ('113-as) kanadai szabadalmi bejelentés tekintetében a „meghatározás” kifejezés nem értelmezhető úgy, hogy kizár egy fizikai mérési lépést, ha a szabadalmi bejelentés egészének összefüggésében vizsgálják. A PAB elkötelezettsége a szabadalmi bejelentés célzatos szerkesztése mellett jelzi új hajlandóságát diagnosztikai módszerek szabadalmazására.

A múltban a Kanadai Szellemi Tulajdoni Hivatal (Canadian Intellectual Property Office, CIPO) a diagnosztikai módszereket nem szabadalmazható tárgynak és így a szabadalmi törvény 2. szakaszában meghatározott „találmány” fogalmán kívül esőnek tekintette. A *Choueifaty v. Canada (Attorney General)* -ügyben 2020. novemberben válaszként adott útmutató dokumentum (PN2020-04) azonban megváltoztatta ezt a gyakorlatot. Ez a dokumentum a diagnosztikai módszerre vonatkozó igénypontok tekintetében a szabadalmazható tárgy meghatározásakor kifejezetten kimondja:

„... egy diagnosztikai módszerre vonatkozó igénypont, amely olyan elemek kombinációját határozza meg, amelyek úgy működnek együtt, hogy egyetlen tényleges találmányt alkotnak, amely fizikai eszközöket tartalmaz egy mintában levő elemzendő anyag jelenlétének vagy mennyiségének vizsgálatára vagy azonosítására, kimutatására, mérésére stb., szabadalmazható tárgynak minősül, és nem tiltja a szabadalmi törvény 27(8) cikke.”

A PN2020-04 különbséget tesz a mintában levő elemzendő anyag jelenlétének vagy mennyiségének meghatározása során tett fizikai és szellemi lépések között, ahol a fizikai lépés szabadalmazható tárgynak minősül, míg a szellemi lépés nem.

A '113-as szabadalmi bejelentés tárgyát a veseelégtelenségből eredő vesebetegségek diagnosztizálására szolgáló módszer képezi a humán neutrofil zselatinázzal társult lipokalin (NGAL) koncentrációjának mérésével. A bejelentés 1. igénypontja azonban a következőket mondja ki: „humán NGAL koncentrációjának *meghatározása* emberi lény vizelet-, plazma- vagy szérummintájában”. A vizsgálat során az elbíráló úgy ítélte meg, hogy az „NGAL koncentrációjának meghatározása” nem korlátozódik a mérés fizikai lépésére, és magában foglalhatja az információ megszerzését egy mentális lépésen keresztül, például az értékeket tartalmazó jelentés elolvasásával. Ezzel a megállapítással az elbíráló úgy ítélte meg, hogy az 1–11. igénypont nem szabadalmazható tárgyat tartalmaz.

A PAB ezzel nem értett egyet, hanem célzatos értelmezést alkalmazva a leírásra hivatkozott, és arra a következtetésre jutott, hogy a szabadalmasnak a leírásban a különböző minták „mérésére” való hivatkozása fizikai mérési lépésnek felel meg. Ennek alapján arra a következtetésre jutott, hogy a „meghatározás” kifejezés ebben az esetben „mérést” jelent, és így fizikai lépésnek minősül. Ezért az ügyiratban szereplő 1–11. igénypontot szabadalmazható tárgyra irányulónak minősítette. Bár ez nem jelenti azt, hogy a „meghatározás” kifejezést mindig „mérésként” fogják értelmezni, minthogy ez a szabadalmi bejelentés egészének leírásától függ, az eset azt mutatja, hogy az inga egyértelműen a diagnosztikai módszerre vonatkozó szabadalmi igénypontok engedélyezése irányába lendült el Kanadában.

Kína

A nem hagyományos védjegyek lajstromozása és oltalma mindig is kihívást jelentett a védjegytulajdonosok számára. Mivel a legtöbb nem hagyományos védjegyet gyakran úgy tekintik, hogy nem rendelkeznek eredendő megkülönböztetőképeséggel, a védjegytulajdonosoknak jelentős mennyiségű bizonyítékot kell benyújtaniuk annak alátámasztására, hogy a bejelentett védjegy széles körű használat révén szerzett megkülönböztetőképeséget.

a) Tények

Az *Andreas Stihl Ag & Co Kg* (Stihl) 2015 augusztusában szerezte meg narancssárga és szürke színek kombinációjára vonatkozó védjegyének lajstromozását (1. ábra) „erdészeti és kertészeti láncfűrészekre”. 2019 januárjában a Stihl tovább erősítette e színek kombináció oltalmát, és biztosította a narancssárga és szürke színt tömbök formájában ábrázoló absztrakt védjegy lajstromozását.

Egy ismételt jogsértővel szemben indított bitorlási eljárás során azonban meglepődve fedezte fel, hogy a jogsértő védekezésként egy narancssárga, szürke és fekete színből álló színek kombinációs védjegyre vonatkozó lajstromozási bizonylatot nyújtott be (2. ábra). A védjegyet 2015. november 7-én lajstromozták a 7. áruosztályban, többek között a következő árukra: fűnyírók (gépek); kaszálók; permetezőgépek; mezőgazdasági gépek; mezőgazdasági eszközök (a kézi működtetésűek kivételével); fűrészek (gépek); famegmunkáló gépek; teakészítő gép; kézi szerszámok (a kézi működtetésűek kivételével); tengelyek gépekhez.

1. ábra

2. ábra

2019. november 14-én a Stihl a fent említett színek kombinációs védjeggyel szemben törlési eljárást kezdeményezett a Kínai Szellemi Tulajdoni Nemzeti Hivatalnál hivatkozva saját 2015. augusztusi korábbi lajstromozására.

b) Határozat

2020 decemberében a hivatal helyt adott a Stihl indokainak, és törölte a vitatott színek kombinációs védjegyet.

A hivatal megállapította, hogy egy színek kombinációt a fogyasztók általában egy termék díszítéseként, nem pedig védjegyként érzékelnek. Egy színek kombináció azonban lajstromozható védjegyként, ha a használat révén kellő megkülönböztetőképességre tett szert. Ebben az esetben a hivatal úgy találta, hogy a benyújtott bizonyítékok nem voltak elegendők annak bizonyítására, hogy a vitatott védjegy a lajstromozásra jogosult termékek forrásazonosítójának tekinthető. A védjegy ezért megkülönböztetőképesség hiányában nem volt lajstromozható.

A hivatal azt is megállapította, hogy a vitatott védjegy által lefedett áruk hasonlóak a hivatkozott védjegy által védettekhez, és hogy maga a színek kombináció (narancssárga, tejfehér

és fekete) hasonló a hivatkozott narancssárga és szürke védjegyhez. Így a vitatott és a hivatkozott védjegy hasonló árukra vonatkozó hasonló védjegyeket képez, ami sérti a védjegyről szóló törvény 31. cikkét.

c) Megjegyzés

Az ügyben igen érdekes, hogy a vitatott védjegy lajstromozhatóságát az elbíráló a lajstromozási eljárás során soha nem vonta kétségbe. A gyakorlatban ugyanis az elbírálók nem fogadnak el „üres” színekombinációs védjegyet a megszerzett megkülönböztetőképeség bizonyítása és olyan nyilatkozat nélkül, amely bemutatja, hogy az alkalmazott színekombinációt hogyan kell alkalmazni a bejelentésben megjelölt termékeken.

Ebben az esetben úgy tűnik, hogy a vitatott védjegy bejelentési iratai nem feleltek meg a színekombinációs védjegyekre vonatkozó szokásos követelményeknek. A kínai hivatal által közzétett védjegyvizsgálati követelmények szerint a színekombinációra vonatkozó védjegybejelentésnek bizonyítania kell, hogy a megjelölés széles körű használat és reklámozás révén szerzett megkülönböztetőképeséget. A vitatott védjegy leírása ismertette a színeket, de használatuk módját nem: a bejelentett védjegy narancssárga (Pantone CIO, M80, Y100, K0), tejfehér (Pantone CO, MO, Y5, K10) és fekete (Pantone C75, M68, Y67, K89) színekombináció, amelyet a hengerfejfedél és a légszűrőfedél, a hátsó fogantyú és a doboztest, az első fogantyú és a fékterelőlap esetében használnak.

A bejelentés azonban az áruk sokkal szélesebb körét jelölte meg, és a leírásból nyilvánvalóan nem derült ki, hogy a színeket hogyan kell használni a megjelölt áruk mindegyikénél.

A megkülönböztetőképeség hiányának abszolút oka elegendő lett volna a törléshez. Mindazonáltal a hivatal néhány megjegyzést is fűzött a hivatkozott és a vitatott védjegyek közötti hasonlósághoz, és kijelentette, hogy az összehasonlítást a színek kombinációjának és használati módjainak összehasonlításával kell elvégezni, nem pedig a színek árnyalataira való kitéréssel. Ez a gyakorlat összhangban van a pekingi Szellemtulajdon-jogi Bíróság 2019. október 27-én hozott ítéletével (*Roxtec AB v Mikael Helmersson*), amelyben annak ellenére állapította meg a védjegybitorlást, hogy a jogsértő által használt kék szín nem volt pontosan azonos a hivatkozott védjegy színével. A bíróság úgy vélte, hogy az érintett közönség számára átlagos szintű figyelem mellett is nehéz lenne az árnyalatok érzékelése.

Német Szövetségi Köztársaság

A) Németország szövetségi kormánya 2021. szeptember 28-án jelentette be, hogy letétbe helyezte az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó megállapodás ideiglenes alkalmazásáról szóló jegyzőkönyv megerősítő okiratát. Ez döntő lépés az UPC működésének közeljövőben történő megkezdése felé több évnyi bizonytalanság után.

Miként az Előkészítő Bizottság kifejtette, ahhoz, hogy a jegyzőkönyv hatályba lépjen, további két állam ratifikálására van szükség, ami várhatóan a közeljövőben megtörténik (ezt a német szövetségi kormány által kiadott sajtóközlemény is megerősíti). Ez megnyitja az utat az UPC felállításának végső szakasza előtt: az UPC teljes jogképességében és szervezeti képességében létrejön, és számos további előkészítő lépésre kerül sor (többek között a bíróság irányító szerveinek összeállítására, az Előkészítő Bizottság által elkészített összes másodlagos jogszabály elfogadására, a költségvetés és az informatikai rendszerek véglegesítésére, valamint a bírók felvételének és képzésének folytatására). Amint az előkészítő munkálatok kellően előrehaladtak ahhoz, hogy az UPC rendezett módon megkezdhesse működését, Németország letétbe helyezi az UPC-megállapodás utolsó, még függőben levő megerősítő okiratát. A német szövetségi kormány arra számít, hogy az UPC még 2022 vége előtt teljes mértékben működőképessé lesz.

Christine Lambrecht szövetségi igazságügyi miniszter megjegyzései nem hagynak kétséget afelől, hogy a német kormány elkötelezett az UPC mielőbbi működésének megkezdéséhez szükséges lépések megtétele iránt. Megerősíteni látszanak továbbá azt a kormányközi szándékot, hogy a központi részleg londoni székhelye hatáskörének áthelyezésével kapcsolatos új megállapodások (és esetleg ratifikálások) elkerülése érdekében gyorsan kell eljárni. A jegyzőkönyv ratifikálását kommentálva Lambrecht miniszter kijelentette: „Ezzel a lépéssel döntő módon közelebb kerültünk az európai szabadalmi reformhoz, amely oly fontos az európai innovatív vállalatok számára. Jön az Egységes Szabadalmi Bíróság.”

B) 2021 szeptemberében nem volt müncheni Oktoberfest – már másodszor egymás után. Ráadásul az Oktoberfest már nem szabad védjegyjogi szempontból, mert ez a kifejezés uniós védjegyvoltalom alatt áll 22 termékosztályban, beleértve a turisztikai reklámokat is.

A 2021-es Oktoberfestnek 2021. szeptember 18-án kellett volna kezdődnie. A járvány miatt azonban másodszor is el kellett törölni – ez nem csak a müncheniek számára jelentett figyelemre méltó kivételt. Általában ugyanis több mint 6 millió látogató érkezett a híres Oktoberfestre.

2021-ben azonban ez egybeesik az „Oktoberfest” kifejezés új védjegyvoltalmával, amelyet az EUIPO 2021 májusában erősített meg. München városa évek óta próbálta elérni, hogy az „Oktoberfest” szóvédjegyként védetté váljon, és így az ilyen elnevezéssel érintett áruk és szolgáltatások szinte valamennyi gazdaságilag hasznosítható szegmensét kisajátíthassa Európa-szerte.

A Német Szabadalmi és Védjegyhivatal (Deutsches Patent und Markenamt, DPMA) véleménye szerint azonban ezt a kifejezést a védjegy törvény 8(2) cikkének 2. bekezdése alapján szóvédjegyként szabadon kell tartani, ezért elutasította a német védjegyként történő lajstromozást.

Az EUIPO azonban nem így vélekedett. Az OKTOBERFEST kifejezést 2021 májusától 22 termékosztályra – köztük a turisztikai reklámokra – kezdetben 5 évre az Európai Unió területén oltalom alá helyezte.

Egyes rendezényszervezők ezt ki akarták használni, és az „Oktoberfest goes Dubai” kifejezést az OKTOBERFEST új védjegyoltalmának megkerülésére használták. De eddig hiába; a Münchener Tartományi Bíróság gyorsan cselekedett, és már 2021. június 25-én helyt adott a München városa által az „Oktoberfest in Dubai” szervezőivel szemben benyújtott ideiglenes intézkedés iránti kérelemnek. Úgy ítélte meg, hogy az „Oktoberfest goes Dubai” megfogalmazás megtévesztő a fogyasztók számára, és tisztességtelenül kihasználja a müncheni OKTOBERFEST jó hírnevét, mert azt megengedhetetlen módon egy dubaji rendezvényre ruházza át. Ezenkívül azt a benyomást keltheti, hogy a (müncheni) Oktoberfest Dubaiba költözik.

Ezért megtiltotta az „Oktoberfest goes Dubai” kampányt és az ahhoz kapcsolódó reklámmot.

München városa mindenesetre átfogó védjegyjogokat biztosított híres népnépvenyének. Az OKTOBERFEST, a MÜNCHNER OKTOBERFEST és az OKTOBERFEST MÜNCHEN kifejezés, valamint a WIESN és az OIDE WIESN is védett.

A WIESN példája ismét a védjegyoltalom összetettségét mutatja, mert ez a védjegy 2012 óta európai szóvédjegyként védett a *Segmüller Polstermöbelfabrik GmbH* (Németország) által világitás, elektromos háztartási készülékek, bútorok és az ezekhez kapcsolódó reklámok tekintetében.

München városa azonban a WIESN-re a fontos 42. áruosztályban, és így elsősorban weboldalak létrehozására és karbantartására, továbbá internetes keresőmotorok üzemeltetésére, valamint az interneten található weboldalakon tárhely biztosítására áruk és szolgáltatások reklámozásához rendelkezik védjegyigényekkel.

C) A vállalatok szeretik kiemelni erős innovációs képességüket. A szabadalmi bejelentés gyakran ennek kifejezője, ezért a reklámokban, a csomagoláson és magukon az új árukon gyakran használják a „patent pending” kifejezést.

Ez az angol nyelvű országokban elterjedt, és a termékeken gyakran szereplő felirat, ha szabadalmi bejelentés tárgyát képezik. Németországban azonban a kifejezés jelentése nem egyértelmű, legalábbis a fogyasztók számára. A Nürnbergi Felsőbb Tartományi Bíróság (Oberlandesgericht Nürnberg) döntése szerint az angol nyelvű „pending” (függő) kifejezést a német fogyasztó többféleképpen is értelmezheti. Az egyik lehetséges értelmezés szerint a szabadalmi vizsgálat eredménye a megadásra való alkalmasság tekintetében már létezik. Mivel ez nem így van, a jelölés megtévesztő, és ezért a tisztességtelen verseny elleni német törvény rendelkezéseinek megsértését jelenti.

Azok a külföldi vállalatok, amelyek termékei függő szabadalmi bejelentés tárgyát képezik, és amelyeket a fogyasztóknak kívánnak értékesíteni, nem címkézhetik vagy reklámozhatják

termékeiket a „patent pending” kifejezéssel. Panasz esetén (pl. egy német versenytárs által) nemcsak a termékek további forgalmazását tiltó ideiglenes intézkedés fenyeget, hanem az említett kifejezéssel megjelölt termékek megsemmisítésének és a piacról való teljes kivonásának veszélye is fennáll. Ezért minden olyan vállalatnak, amely termékeit a német fogyasztóknak kívánja értékesíteni, olyan jelölést kell használnia, amely számukra egyértelműen érthető. Ehhez szükség lehet német nyelvű tájékoztatásra.

A megtévesztés veszélye is fennáll, ha a vállalat nem adja meg részletebben, hogy hol nyújtották be a szabadalmi bejelentést. Ha egy szabadalmi bejelentést hirdetnek, a német fogyasztó azt feltételezi, hogy az német területre is vonatkozik. Ha ez nem így van, akkor fennáll a tisztességtelen verseny elleni német törvény további megsértése. Ezért a szabadalmi bejelentéssel való reklámozás Németországban általában nehézkes. Míg a „US patent pending” (az amerikai szabadalom függőben) kijelentés egy németországi kereskedelmi fogyasztó számára érthető lehet, a német fogyasztó számára ez nem biztos, hogy így van. A fogyasztó ugyanis, nem lévén jogi szakember, általában nem ismeri azt az elvet, hogy a szabadalmi jogok csak egyes országokban léteznek, mégpedig ott, ahol bejegyezték őket.

A szabadalmi bejelentéssel történő reklámozás során a kellemetlen meglepetések elkerülése érdekében mindig ajánlatos előzetesen jogi tanácsot kérni.

D) A DPMA Felszólalási Osztálya visszavont egy, az agyban kóros fehérjeaggregációval járó betegségek, például a Parkinson-kór megelőzésére vagy kezelésére szolgáló készítményre vonatkozó szabadalmat, mert az állítólag csupán nagyon szerény, megkérdőjelezhető statisztikai jelentőségű *in vitro* és egérkísérlet-adatokat tartalmazott. Ezzel szemben a leírás „háttér” című szakasza bőséges hivatkozásokat tartalmazott a tudományos és szabadalmi irodalomra, amely az igényelt készítmények célfehérjéjét (alfa-szinuklein) a kóros aggregációkkal kapcsolja össze. A szabadalmas a fellebbezés során erre összpontosított, és azzal érvelt, hogy a technika állása alapján nyilvánvaló kapcsolat a benyújtott bizonyító adatokkal együtt vizsgálva hihetővé teszi a megtámadott, második gyógyászati felhasználásra vonatkozó igénypontot. Ezért a fellebbezési tanács előtt az volt a kérdés, hogy a szakember, tekintettel a szabadalomban foglaltakra és az adott időpontban fennálló általános ismeretekre, úgy vélte volna-e, hogy az igényelt készítmények alkalmasak az igénypontban említett terápiás hatás elérésére.

Röviden, a perbeli szabadalom fő igénypontja egy olyan gyógyszerkészítményre vonatkozott, amely az agyban kóros fehérjeaggregációkkal járó betegségek egy csoportjának (úgynevezett Lewy-tesztis betegségek, beleértve például a Parkinson-kórt) megelőzésére vagy kezelésére szolgál, ahol a készítmény olyan hatóanyagot tartalmaz, amely immunogén választ vált ki az alfa-szinuklein néven ismert célfehérjéből, és az említett hatóanyag vagy:

1. maga az alfa-szinuklein fehérje vagy annak immunogén fragmentuma, vagy
2. egy az 1. szerinti fehérjére specifikus antitest.

A felszólalási osztály megállapította, hogy a szabadalomban szereplő egéradatok nem mutatják meggyőzően, hogy az igényelt (1) aktív vagy (2) passzív immunizációs készítmények az aggregációk csökkenéséhez vezetnek az egéragyban. Következésképpen úgy döntött, hogy a szabadalom nem bizonyítja hitelt érdemlően az alfa-szinuklein aggregátumok csökkentése és a Lewy-testes betegségek kezelése közötti kapcsolatot, és ezért úgy ítélte meg, hogy az igénypont nem felel meg az elégséges kinyilvánításnak.

A kérdés eldöntéséhez a fellebbezési tanács először egyedül a hivatkozott, a technika állása szerinti irodalmat tekintette át alaposan, és arra a következtetésre jutott, hogy a bejelentés időpontjában az igényelt készítmények célfehérjeje egyértelműen kapcsolatban állt az aggregációval összefüggő neurodegeneratív betegségekkel. Ezt követően megvizsgálta a felszólaló által hivatkozott ellenbizonyíték-irodalmat, és megállapította, hogy az csak megerősítette ezt a következtetést. Ennélfogva a kiterjedt szakirodalmi áttekintés alapján arra a következtetésre jutott, hogy a szakember a technika állása szerint a korábbi ismeretekből arra következtetett volna, hogy az aggregátumok csökkenése a valószínűsíthető terápiás hatás mérőszáma lehet. A tanács ezt követően megállapította, hogy a benyújtott kísérleti adatokat és preklinikai eredményeket ennek fényében kell vizsgálni.

Következő lépésként a fellebbezési tanács értékelte az eredetileg benyújtott adatokat arra nézve, hogy talált-e alfa-szinuklein *in vivo* történő sikeres adagolására utaló jeleket, amelyek a terápiás készítményeket kapó egerek legalább egy részének agyszövetében a kóros aggregátumok csökkenését eredményezték. Arra a következtetésre jutott, hogy a szabadalom olyan példát mutat be, ahol az alfa-szinuklein fehérjével történő aktív immunizálás az anti-alfa-szinuklein-antitestek magas titerű termelését eredményezte, amely antitesteknek át kellett jutniuk a vér-agy gáton, és így az agyban levő alfa-szinuklein-zárványok látszólagos csökkenését okozták, amit néhány vakcinázott egérben figyeltek meg. A tanács ebből arra következtetett, hogy ez a példa alátámasztja az aktív immunizációs készítményre vonatkozó igénypontrészt is, mivel a szakember arra a következtetésre jutott volna, hogy ha az endogén antitestek átjutottak a vér-agy gáton, akkor a külsőleg beadott antitestek is hasonló hatást érnének el.

A fellebbezési tanács szó szerint megállapította, hogy „*a statisztikai adatok hiánya és az állatok kis száma nem csökkentette volna az eredmények hitelességét ..., mert azok arra épülnek, amit a szakember a technika állása alapján várt volna, nevezetesen, hogy kapcsolat áll fenn az alfa-szinuklein-aggregáció csökkenése és a Lewy-test betegségek kezelése között*”.

Ennélfogva a benyújtott szövegben szereplő, meglehetősen vitatható preklinikai eredmények alapján, de a hivatkozott tudományos publikációk által bizonyított általános ismeretek fényében a tanács úgy ítélte meg, hogy a terápiás hatás a bejelentés időpontjában hihetően elérhető volt a bejelentett készítményekkel. Ezért azt állapította meg az igénypontról, hogy az megfelel az Európai Szabadalmi Egyezmény 83. cikke szerinti kielégítő kinyilvánítási követelményeknek. Az ügyet visszautalták a felszólalási osztálynak az újdonság és a feltalálói tevékenység értékelése céljából, aminek eredménye érdekes lesz, tekintettel arra, hogy a

tanács a „technika állása szerinti átfogó ismeretanyagra” támaszkodott a kielégítő kinyilvánításra vonatkozó ítéletének megfogalmazásakor.

Megjegyzendő, hogy az elégséges kinyilvánítás kérdésével nem foglalkoztak a megelőzéssel összefüggésben, mivel ezt a kérdést a felszólaló nem vetette fel. Megjegyzendő továbbá, hogy a fellebbezési tanács határozatának megfogalmazásakor nem vette figyelembe a szabadalmas által benyújtott, a fellebbezést követően közzétett klinikai bizonyítékokat, amelyek különösen az alfa-szinuklein-specifikus antitestet (Prasinezumab) alkalmazó klinikai vizsgálat előzetes, 2. fázisú vizsgálati eredményeit tartalmazzák. Az a tény, hogy az ilyen meggyőző, később közzétett bizonyítékoknak látszólag nem volt közvetlen hatásuk a tanács határozatára, összhangban van az Európai Szabadalmi Hivatal bevett gyakorlatával, amely szerint a bejelentés utáni adatokra való hivatkozás nem használható fel a közzététel hiányosságainak „gyógyítására”, és így nem megengedett az állítások hihetőségének az ESZE 83. cikke szerinti értékelése során sem. Ezzel szemben ha az igényelt találmányt a bejelentés szerinti közzététel legalábbis hihetővé teszi, a bejelentés utáni adatokat gyakran figyelembe veszik a feltalálói tevékenységnek az ESZE 56. cikke alapján történő értékelésekor annak eldöntése során, hogy a találmány valóban megoldja-e azt a műszaki feladatot, amelynek megoldására törekszik. Érdekes lesz látni, hogy ez a gyakorlat megerősítést nyer-e, amikor a felszólalási osztály folytatja az eljárást a perben tárgyalt szabadalom ügyében.

E) A szimbólumok és motívumok használata ruházati cikkeken a közelmúltban a német bíróságok előtt is szóba került. Az Európai Unió számára a közelmúlt kiemelkedő példája lehet a szerzői jogi védelemmel kapcsolatos COFEMEL-ügy (2019. szeptember 12., C-683/17). A német ítélkezési gyakorlatban a SAM modellmegjelölésnek egy farmernadrág-modellre vonatkozó másodlagos védjegyként való minősítése a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) döntését eredményezte (2019. március 7). Hasonló összefüggésben a Frankfurter Fellebbezési Bíróság (Oberlandesgericht Frankfurt, OLF) nemrégiben hozott határozata (6 W 34/21) erőteljes emlékeztetőül szolgál arra, hogy milyen kockázatokkal járhat a ruházati termékekkel összefüggésben még a nagyon jól ismert motívumvédjegyek érvényesítése is a nagyon hasonló motívumokat használó versenytársakkal szemben.

a) Tények

A felperes a híres német plüssállatgyártó *Steiff*. Az utóbbi években a felperes egyre inkább a prémiumkategóriás baba- és gyermekruházat terén tevékenykedett, és híres stilizált medvefejenek számos ábrás változatát tartalmazó ruházati védjegyekkel (1. ábra) rendelkezik. Ezek közé tartozik két német védjegy, amelyek egy 2D-s mackófejet ábrázolnak – az egyik a híres „fülben levő gomb”-bal, a másik anélkül egy sárga zászlón, amely a vállalat plüssjátékainak egyedi jellemzője. A felperes továbbá rendelkezik egy uniós védjeggyel, amely egy stilizált mackófej körvonalait ábrázolja (2. ábra).

1. ábra

2. ábra

b) Bíróági döntések

A felperes a Frankfurteri Kerületi Bíróságtól (Landesgericht Frankfurt, LF) ideiglenes intézkedést kért az alperes ellen, amely különböző babaruhadarabokat értékesített, és azok mellkasi részén különböző mackómotívumokat ábrázolt (3. ábra).

3. ábra

A bíróság egy ruhadarab kivételével teljes egészében elutasította a keresetet. A felperes fellebbezésében kérte az OLF-től az LF határozatának hatályon kívül helyezését és az ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelem teljes egészében történő elfogadását.

Az OLF megerősítette az LF döntését, azzal érvelve, hogy a jogsértéshez „a [medve] védjegyként való használata” szükséges, vagyis az érintett közönségnek a használat konkrét körülményei között a megtámadott medvelogókat egyenként eredetmegjelölésként kellene felfognia. E tekintetben a ruházati ágazatban alkalmazott címkézési gyakorlat (azaz a logók/motívumok fajtája, módja és elhelyezése) döntő befolyást gyakorol arra, hogy egy motívumot vagy védjegyként (eredet-megjelölésként), vagy pusztán díszítőelemként értelmezze.

Az érintett vásárlóközönség általában nem tekinti a ruhadarabok elején elhelyezett képeket, motívumokat, szimbólumokat és szavakat eredetmegjelölésnek, különösen azért nem, mert a stilizált állatok gyakori motívumnak számítanak a baba- és gyermekruházaton. Az OLF továbbá megerősítette, hogy a felperes saját címkézési gyakorlata, a ruhadarabok mellrészén elhelyezett sárga zászlóval ellátott mackófej valóban eredetjelzőként fogható fel. Ez az észlelés azonban nagyrészt a mackó fülén lévő stilizált sárga zászlónak tulajdonítható (a plüssállatoknál jól ismert „fülbé gombolásra” utalva). A mackómotívumot önmagában az érintett közönség pusztán dekoratív elemként fogja fel, még akkor is, ha az a mellkasi rész-

hez van erősítve. A bíróság megállapította, hogy elvileg a védjegy hírneve elvezethet ahhoz, hogy ezt a motívumot eredetmegjelölésként fogják fel. A szóban forgó ügyben azonban a felperes által az állítólagos hírnévre vonatkozóan benyújtott bizonyítékot elégtelennek minősítették.

c) Megjegyzés

A védjegyjogban általánosan elfogadott, hogy a védjegyjogtalom nem terjed ki és nem is terjedhet ki a pusztán motívumok oltalmára. A divatmárkák tulajdonosai számára a motívum megnövekedett hírneve jelenthet kiutat ebből a dilemmából. Annak a ténynek azonban, hogy az alapul szolgáló ügy meglehetősen híres felperesének nehézségei voltak hírneve bizonyításával, határozottan emlékeztetnie kell a védjegyjogosultakat arra, hogy mindig érdemes a hátsó zsebükből tartani a hírnévre vonatkozó szilárd *prima facie* bizonyítékot. A német jog szerint az ideiglenes intézkedés iránti kérelem benyújtásának szűkössé határideje (a helyi joghatóságtól függően a jogsértésről való tudomásszerzéstől számított legfeljebb két hónap) és az ügyfél részéről szükséges vállalati koordináció aligha engedi meg a lehetséges felpereseknek, hogy a hírnév bizonyításához szükséges meggyőző tények és adatok összegyűjtését csak akkor kezdjék el, amikor a piacon egy konkrét jogsértő terméket vagy reklámot észlelnek. Emellett a német eljárásjog szerinti ideiglenes (közbenső) eljárásokban a bizonyítás sajátos normái megkövetelhetik az információk eskü alatt tett nyilatkozat útján történő észszerű kinyilvánítását, amit üzleti szempontból mindig alaposan meg kell fontolni.

Portugália

a) Tények

2020. április 22-én a 30. áruosztályba tartozó „tésztaszálak [fánk] és azokhoz való keverékek” vonatkozásában a Portugál Védjegyhivatalnál bejelentették a 641 400 sz. DOUGHNUTS AND COMPANY portugál védjegyet. 2020. június 30-án a *Bimbo Donuts – Iberia SA* (Iberia) társaság a bejelentés ellen felszólalt korábbi portugál védjegyeivel való összetéveszthetőségre hivatkozva. Mindkét védjegy a 30. áruosztályba tartozó sütőipari és pékárutermékekre vonatkozott:

- a 316 988 sz. védjegy (1. ábra), amelyet 1996. május 9-én jelentett be (1. ábra); és
- a 395 368. sz. védjegy (2. ábra), amelyet 2005. november 10-én jelentett be.

1. ábra

2. ábra

2020. október 12-én a elutasította a bejelentést, mert arra a következtetésre jutott, hogy a DOUGHNUTS AND COMPANY védjegy a felszólaló védjegyeinek domináns elemeit ismétli, és ezért összetéveszthetőséget okoz. Azt is megemlítette, hogy még ha egy védjegyre a fogyasztók általános megjelölésként hivatkoznak is, az ilyen védjegy megőrzi megkülönböztetőképességét mindaddig, amíg azt úgy is felfogják, hogy bizonyos termékek kereskedelmi eredetét azonosítja, lehetővé téve azok megkülönböztetését más termékektől.

A hivatal azt is megállapította, hogy a felszólaló védjegyei közismertek, és a DOUGHNUTS AND COMPANY védjegy lajstromozása lehetővé tenné a bejelentő számára, hogy jogosulatlanul kihasználja a felszólaló hírnevét, és tisztességtelen versenyjogi fellépésekhez vezetne.

b) A bíróság döntése

A bejelentő fellebbezést nyújtott be a Szellemi Tulajdoni Bírósághoz, amely azonban 2021. május 12-én elutasította a fellebbezést, mert osztotta a hivatal álláspontját, miszerint a DOUGHNUTS AND COMPANY védjegy a felszólaló védjegyeinek domináns elemeit ismétli, így az ütköző védjegyek grafikailag, hangzásilag és fogalmilag is összetéveszthetően hasonlóvá váltak.

A bíróság szerint ugyanis míg a „fánk” szó általános és leíró jellegű, az „and company” elemet a kereskedelemben általánosan használják. Ezért úgy ítélte meg, hogy a DOUGHNUTS AND COMPANY védjegyet mindenképpen abszolút alapon el kell utasítani, mert nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel.

Románia

A szellemitulajdon-jogok védelmében a román határokon végzett vámműveletek során segítséget nyújtó román szakembereknek meg kell találniuk a szellemitulajdon-jogok jogsultjai támogatásának legjobb módját, hogy korlátozott erőforrásokkal és időben a legjobb eredményeket ériék el.

Mivel Románia nem csupán az Európai Unió kapuja, hanem a nagy mennyiségű, főként Törökországból és Kínából származó hamisított áruké is, a szellemitulajdon-jogok védelme a határon mindennapos küzdelmet jelent. A cél minden esetben az, hogy a lefoglalt árukat a hatóságok őrizetbe vegyék, és lehetőség szerint visszanyerjék az elkobzással kapcsolatos költségeket.

a) Jogi intézkedések

A szellemi tulajdon-jogok védelme a román határokon a szellemi tulajdon-jogok vámjogi érvényesítéséről szóló 608/2013/EU sz. rendeletet, illetve a vámműveletek során az ilyen jogok védelmét biztosító egyes intézkedésekről szóló, 344/2005 sz. nemzeti törvényt követi. További rendelkezések a 100/2005 sz. kormányrendeletből származnak (amely a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló, 2004/48/EK sz. uniós irányelvet ülteti át).

A jogszabályokkal összhangban a szellemi tulajdon-jogok jogosultjainak a román vámhatóságoknál nemzeti vagy uniós szintű intézkedés iránti kérelmet kell benyújtaniuk, amelyben kéri a vámtisztviselőket, hogy a román határokon a vámalakiságok során azonosított, jogaik megsértésével gyanúsított árukat foglalják le.

Az intézkedés iránti kérelem elfogadását követően a vámhatóság értesíti a szellemi tulajdon-jogok jogosultját vagy az általa kijelölt képviselőt a lefoglalásról, és tájékoztatást ad a lefoglalt árukról, például a következőkre vonatkozóan:

- tényleges vagy becsült mennyiségük;
- tényleges vagy feltételezett jellegük;
- a címzett, a feladó és a nyilatkozattevő vagy az áruk birtokosának neve és címe;
- az áruk eredete, származási és rendeltetési helye; és
- a lefoglalt árukról rendelkezésre álló képek, amennyiben lehetséges.

Az áruk címzettjét vagy nyilatkozattevőjét is értesítik a lefoglalásról.

Ha az árukról bebizonyosodik, hogy hamisítványok, a szellemi tulajdon-jogok jogosultjának 10 munkanapon belül (romlandó áruk esetében három munkanapon belül) értesítenie kell a vámhatóságot, és kérnie kell a lefoglalt áruknak az egyszerűsített jogi eljárás szerinti megsemmisítését.

Az áruk megsemmisítésre kerülnek, feltéve hogy a lefoglalt áruk bejelentője vagy címzettje nem tiltakozott hivatalosan a lefoglalás ellen. Ha a lefoglalt áruk címzettje vagy bejelentője kifogást emel, ahhoz, hogy az áruk lefoglalva maradjanak és megsemmisítésre kerüljenek, a szellemi tulajdon-jogok jogosultjának jogi eljárást kell kezdeményeznie annak megállapítása céljából, hogy jogait megsértették, és 10 munkanapon belül (romlandó áruk esetében három munkanapon belül) bizonyítékot kell benyújtania a vámhatósághoz.

A fenti törvényes határidő bizonyos esetekben a szellemi tulajdon-jogok jogosultjának írásbeli kérelmére további 10 munkanappal meghosszabbítható (kivéve a romlandó árukra előírt határidőt, amely nem hosszabbítható meg). Polgári vagy büntetőjogi feljelentés esetén az áruk a bírósági határozat jogerőre emelkedéséig lefoglalva maradnak.

A vámhatóságok hivatalból is lefoglalhatnak árukat, még akkor is, ha azok nem tartoznak az intézkedés iránti kérelemnek helyt adó határozat hatálya alá, ha fennáll a gyanú, hogy az áruk szellemi tulajdon-jogot sértenek. Ilyen esetekben a jogosult háromnapos határidőt kap arra, hogy keresetlevelet nyújtson be.

A lefoglalt áruk tárolásával és kezelésével, valamint a megsemmisítésükkel kapcsolatos költségeket a szellemi tulajdon-jogok jogosultja viseli, aki a jogszabályoknak megfelelően kérheti e költségek megtérítését a jogsértőtől vagy más személyektől.

b) Gyakorlati szempontok

Minden olyan esetben, amikor a lefoglalt árukról bebizonyosodik, hogy hamisítványok, a bünyügyi nyomozó szervek (általában a határrendészet) hivatalból büntetőeljárást indítanak. A lefoglalt áruk az ügy lezárásáig a hatóságok őrizetében maradnak. Ezért a lefoglalt áruk megsemmisítésére vonatkozó vámhatósági utasításokat csak akkor lehet követni, ha a büntetőeljárás lezárult. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az ügy körülményeitől függően egy-két évvel vagy akár hosszabb idővel is meghosszabbodik az áruk őrizetben tartásának időtartama.

Azokban az esetekben, amikor a lefoglalt áruk nem tárolhatók ingyenesen a vámhatóság létesítményeiben (raktáraiban) (például nagy mennyiségük miatt), hanem a vámhatóságnak magántárolásra kell szerződnie, a fent említett késedelem közvetlenül érinti a szellemi tulajdon-jogok jogosultjait, akiknek felszámítják a tárolási költségeket. Jelenleg a román vámhatóságok által lefoglalt áruk tárolásával és megsemmisítésével kapcsolatos költségek nem rögzítettek és nem is nagyon átláthatók, ezért a szellemi tulajdon-jogok jogosultjai számára általában meglehetősen nehéz előre tervezni az ilyen költségeket, a lefoglalt áruk mennyiségétől és olyan tényezőktől függően, mint az áruk jellege, mennyisége és súlya. A gyakorlat időnként azt mutatja, hogy ezek a költségek igen jelentősek lehetnek, és egyes esetekben aránytalanok a lefoglalt áruk tényleges piaci értékéhez képest.

Bár a román vámhatóságok meglehetősen aktívan lépnek fel a gyanús árukkal kapcsolatban, és az áruk lefoglalásának jelentős részéről értesítik a jogosultakat, a gyakorlatban tapasztalt (és leggyakrabban a hivatalból indított bünyügyi nyomozások által okozott) késedelmek miatt néha több év is eltelik anélkül, hogy a szellemi tulajdon-jogok jogosultjai bármilyen tájékoztatást kapnának az áruk megsemmisítéséről (vagy a tárolásukkal kapcsolatos költségekről). Ez azzal magyarázható, hogy a vámhatóság nem tudja megszervezni az ilyen műveleteket, amíg meg nem kapja az ügyészi határozatot az ügyben.

Így a szellemi tulajdon-jogok jogosultjainak továbbra is aktívan kell keresniük a hatóságokat, ha visszaigazolást szeretnének kapni a lefoglalt áruk megsemmisítéséről, és kapcsolatban kell maradniuk a vámhatósággal, valamint biztosítaniuk kell, hogy a végül felmerülő tárolási költségek ne legyenek aránytalanok a végrehajtási erőfeszítésekhez képest.

Érdemes továbbá megjegyezni, hogy amennyiben a lefoglalt árukról a szellemi tulajdon-jogok jogosultjai megállapítják, hogy hamisítványok, a bünyügyi nyomozó szervek által hivatalból indított büntetőeljárásokat általában azzal zárják le, hogy az ügyész döntése szerint az ügyet nem küldik bíróság elé. A legtöbb esetben ez a büntető törvénykönyv 16(1)(b) cikke

alapján történik, amely kimondja, hogy a vizsgált cselekmény nem szerepel a törvény által üldözendő bűncselekmények között.

Az ügyészek ezt az eljárást azzal indokolják, hogy a vizsgált bűncselekmények a szellemi-tulajdon-jogok jogosultjának engedélye nélkül olyan termék forgalomba hozatalát jelentik, amely egy lajstromozott védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést visel. A hatóságok véleménye szerint ha az árukat lefoglalják, majd a forgalomba hozatal előtt megsemmisítik, a bűncselekmény már nem valósul meg. Ilyen körülmények között a büntetőeljárást az akadályozza meg, hogy nem áll fenn bűncselekményi tényállás, mivel az áruk már nem kerülhetnek a piacra.

c) Megjegyzések

Ilyen helyzet (amely a romániai gyakorlatban gyakran előfordul mind a fent említett, hivatalból indított büntetőügyekkel kapcsolatban, mind pedig azokban az esetekben, amikor a szellemi-tulajdon-jogok jogosultjai úgy döntenek, hogy a polgári bíróság helyett a büntetőeljárási szervek előtt keresnek igazságot) a jogi rendelkezések helytelen értelmezésének és alkalmazásának a következménye a hasonló ügyekben, és ez a szellemi-tulajdon-jogok jogosultjaira nézve hátrányos.

A védjegyekről és földrajzi árujelzőkről szóló, újra közzétett 84/1998. sz. törvény 102(1) (b) cikke szerint: „az azonos vagy hasonló termékek lajstromozott védjeggyel azonos vagy hasonló megjelölést viselő termék engedély nélküli forgalomba hozatala” bűncselekménynek minősül, amely három hónaptól két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntethető.

Így nyilvánvaló, hogy a hamisítottnak minősülő árukkal kapcsolatos lefoglalások esetében, amelyek során az ilyen jogosulatlan árukat azzal a céllal hozzák be az országba, hogy a bejegyzett joggal azonos vagy ahhoz hasonló jelekkel ellátva hozzák őket forgalomba, az ilyen áruk pusztá behozatalának cselekménye teljesíti a törvény szerinti bűncselekménynek minősítéshez szükséges lényeges elemet. Ez még akkor is így van, ha a hamisított árukat a szellemi-tulajdon-jogok jogosultja és a vámtisztviselők közös erőfeszítései következtében sikeresen lefoglalták a határon, mielőtt azok ténylegesen piacra kerültek volna.

Mindezek után és tekintettel a büntetőjogi nyomozó szervek előtt indított eljárások meglehetősen elkeserítő eredményeire, meg kell jegyezni, hogy a gyakorlatban a szellemi-tulajdon-jogok jogosultjai egyre inkább azt részesítik előnyben, hogy az ilyen konfliktusokat közvetlenül a bíróságok elé viszik polgári jogi igény formájában. Itt a jogosultak nemcsak azt kérhetik a bíróságtól, hogy az alpereseket tiltsa el az azonosított jogsértő cselekményektől és a jövőbeni jogsértésektől, hanem azt is, hogy kötelezze őket az ilyen konfliktusokkal kapcsolatban felmerült károk és költségek megtérítésére, amennyiben ez a kártérítés nem érhető el békés úton a jogsértők részéről.

Ennek az útnak a választása különösen vonzó olyan esetekben, amikor a lefoglalással kapcsolatos költségek (azaz a tárolási és megsemmisítési költségek) aránytalanok a lefoglalt áruk tényleges piaci értékéhez képest, és előre nehezen kiszámíthatók.

Spanyolország

2021. szeptember 15-én a Barcelonai Fellebbviteli Bíróság megerősítette a *Sanofi* által a *Mylan* ellen egy inzulin-glargin biohasonló termékkel kapcsolatban állítólagos szabadalombitorlás miatt benyújtott ideiglenes intézkedés iránti kérelem elutasítását. Ezzel a döntéssel korszerűsítette és megerősítette az ideiglenes intézkedéssel kapcsolatos szabadalmi ügyekben a sürgősség követelményére vonatkozó jelenlegi alapelvét.

a) Az ügy háttere

Általában két követelménynak kell teljesülnie ahhoz, hogy egy szabadalombitorlási ügyben helyt lehessen adni egy ideiglenes intézkedés iránti kérelemnek:

- a szabadalom első látásra elfogadható érvényessége és bitorlása; és
- a késedelem veszélye (azaz a sürgősség indokoltsága, hogy az érdemi eljárás folyamatban levő szakaszában ne keletkezzen helyrehozhatatlan kár).

Egyes határozatokban a bíróság úgy ítélte meg, hogy a „sürgősség” közvetlenül a szabadalombitorlás megkezdésének vagy folytatásának kockázatából ered, azaz a szabadalom érvényességi ideje alatt az állítólagosan jogsértő termék forgalomba hozatalának vagy kereskedelmi forgalmazásának kockázatából. Más határozatokban azonban, különösen az utóbbi években a bíróság elismerte, hogy a fentiek önmagukban nem lennének elegendők, és hogy minden egyes esetben valós és konkrét kockázatot kell igazolni.

b) Tények

A Sanofi a 2 346 552 sz. európai szabadalom jogosultja, amely nem gyógyszeripari találmányt, hanem injektálható gyógyszeradagoló eszközt, például bizonyos műszaki jellemzőkkel rendelkező fecskendőt vagy tollat igényel. Bár a Sanofi két inzulin-glargin injekciós tollat forgalmaz, ezek nem képezik a szabadalom megvalósítását. Egy harmadik fél, a *Lilly* 2015 óta forgalmaz egy injektálható glargin-inzulin biohasonlót.

A Mylan 2020 szeptemberében kezdte meg az inzulin-glargin biohasonlójának forgalmazását előre töltött injekciós toll (Semglee) formájában. A Sanofi, amely beperelte a Mylant a szabadalom bitorlása miatt, ideiglenes intézkedést kért a bíróságtól a Semglee forgalmazásának megtiltására, mert úgy vélte, hogy annak injekciós tolla magában foglalja a szabadalomban igényelt eszköz valamennyi jellemzőjét. A sürgősséggel kapcsolatban a Sanofi azt állította, hogy az a szabadalombitorlásnak mint olyannak a velejárója lenne. A Sanofi azt

is hozzátette, hogy mivel az érdemi eljárásban csak a Mylan által a termékével elért értékesítésért járó jogdíjat követelhetné (a szabadalom kihasználásának hiánya miatt), az ilyen értékesítés helyrehozhatatlan kárt okozna vállalkozásának.

A Mylan viszont a Barcelonai Fellebbviteli Bíróság alapelvére hivatkozott, amely szerint minden egyes esetben valós és konkrét kockázatot kell igazolni, és azt állította, hogy ez több okból sem volt így. E tekintetben a Mylan hangsúlyozta, hogy az inzulin-glargin a köztulajdon körébe tartozik, és hogy a Sanofi nem kapcsolhatja gyógyszereinek értékesítését a szabadalomhoz, minthogy injekciós tollai nem a találmány megtestesítői. A Mylan azt is kiemelte, hogy a Sanofi részéről a szabadalom kiaknázásának hiánya megszünteti a sürgősséget ebben a konkrét esetben. Mindezek mellett azzal is érvelt, hogy termékének ugyanolyan ára van, mint a Sanofi és a Lilly termékének, és hogy az értékesítési adatok nem jelezték előre a Sanofi értékesítésének jelentős csökkenését egy további inzulin-glargin biohasonló forgalomba hozatala miatt.

c) Döntés

Első fokon az 1. számú Barcelonai Kereskedelmi Bíróság elutasította a Sanofi ideiglenes intézkedés iránti kérelmét, bár ezt más indokok alapján tette, és nem vizsgálta a késedelem veszélyével kapcsolatos kérdéseket. A Sanofi fellebbezett a határozat ellen.

A Barcelonai Fellebbviteli Bíróság elutasította a Sanofi fellebbezését, és ezzel megerősítette az ideiglenes intézkedés iránti kérelem elutasítását. Ez alkalommal a bíróság kifejezetten foglalkozott a felek közötti, a sürgősséggel kapcsolatos vitával.

Döntésében hivatkozott korábbi döntésekre, és kifejtette, hogy bár a sürgősség megközelítéséről – annak eseti jellege miatt – a bíróságon belül korábban viták folytak, egy ideje az uralkodó követelmény már az, hogy önmagában a jogsértő termék forgalomba hozatala nem elegendő. Inkább minden egyes esetben konkrét kockázatot kell igazolni.

Ezt a megközelítést alkalmazva a szóban forgó ügyre a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy nem indokolt a sürgősség. E tekintetben azzal érvelt, hogy a Sanofi nem hivatkozhatott gyógyszerei piaci részesedésének esetleges elvesztésére, mivel az inzulin-glargin tekintetében nem rendelkezett monopóliummal: az érvényesített szabadalom nem a gyógyszerre, hanem egy beviteli eszközre vonatkozott. A bíróság azt is kimondta, hogy az a tény, miszerint a Sanofi a Mylan értékesítéséért csak jogdíjat követelhet a szabadalom saját részéről történő kihasználásának hiánya miatt, olyan jogi korlátozást jelent, amely nem állítható kárként vagy sérelemként.

Ez a döntés jogerős.

Svájc

A)

a) Bevezetés

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgericht, BG) – Svájc legfelsőbb bírósága szabaddalmi ügyekben is – egy nemrégiben hozott döntésében foglalkozott azzal a régóta vitatott kérdéssel, hogy a szabaddalmi igénypontok értékelése alapvetően jogi vagy ténykérdés. Ez a megkülönböztetés a svájci jogban azért lényeges, mert Svájcban a kétszeres iratváltás lezárását követően új ténybeli érvek csak nagyon szigorú feltételek mellett terjeszthetők elő, és a BG a ténybeli érveket csak korlátozott felülvizsgálati mércével vizsgálja, míg jogi érvek a főtárgyaláson továbbra is előterjeszthetők, és azokat a BG korlátozás nélkül vizsgálja. A határozat és annak jelentősége megértéséhez fontos megvizsgálni a ténykérdések és a jogi kérdések svájci felfogás szerinti megkülönböztetését.

b) A ténykérdések és a jogi kérdések közötti különbségtétel

A svájci bíróságok eljárásukban különbséget tesznek az úgynevezett „ténykérdések” és a „jogi kérdések” között. A „ténykérdések” az ügy alapjául szolgáló bármilyen tényre vonatkoznak – például arra a kérdésre, hogy megtörtént-e egy bizonyos, az ügy szempontjából fontos esemény vagy eseménysorrend. Más szóval a ténykérdés az ügy alapját képező és jogilag értékelendő fontos eseménysorozatra kérdez rá. A „jogi kérdés” ezzel szemben a jognak a megállapított tényekre való alkalmazására vonatkozik. A jogi kérdések például egy jogszabályi rendelkezés helyes értelmezésével, a tényállás jogi normák alá vonásával és egy bizonyos esemény jogi következményeinek meghatározásával foglalkoznak. Miként említettük, ez az elvontnak tűnő megkülönböztetés jelentős következményekkel jár a svájci bírósági gyakorlatra és a bírósági eljárásokban részt vevő felekre nézve.

Először is, a svájci jog szerint csak ténykérdésekre vonatkozó bizonyítékot nyújthatnak be a felek. A polgári peres eljárásokban a felektől elvárják, hogy állítsák és megfelelő bizonyítékokkal bizonyítsák az ügyük alapjául szolgáló tényeket. A jog alkalmazása ezekre a tényekre azonban a bíróságok hatáskörébe tartozik. Ez az elv azt jelenti, hogy a polgári eljárásban a feleknek csak a tényállást kell a bíróság elé tárniuk, és nem szükséges, hogy az alkalmazandó jogi rendelkezéseket és azok tényállásra való alkalmazását ismertessék. A gyakorlatban az ügyvédek által képviselt felek természetesen a bírósági beadványaikba a jognak az állítólagos tényekre való alkalmazását is belefoglalják. Ha azonban így tesznek, a bíróságot nem kötik ezek a nyilatkozatok.

Ezen túlmenően a felek a bírósági eljárás során a jogi kérdésekkel tetszőlegesen gyakran és bármikor foglalkozhatnak, szemben a ténykérdésekre vonatkozó állításokkal és bizonyí-

tékokkal, amelyeket csak a hivatalos iratváltás keretében tárgyalhatnak. A kettős iratváltás lezárását követően új tényeket csak az ellenérdekű fél által felhozott új állításokra adott közvetlen válaszként lehet előadni, és ez csak akkor fogadható el, ha az új tényeket azonnal állítják, és azokat kellő gondosság mellett nem lehetett volna korábban előadni.

Másodszor, és ami még fontosabb, a BG-nek van egy úgynevezett „korlátozott megismerési lehetősége”. Ez azt jelenti, hogy fellebbezés esetén a BG csak korlátozott hatáskörrel rendelkezik az alsófokú bíróság fellebbezett határozatának felülvizsgálatára. A svájci jog szerint a BG-t kötik az alsófokú bíróság által megállapított tények, és azoktól csak akkor térhet el, ha azokat az alsófokú bíróság szinte önkényesen állapította meg, ami meglehetősen magas felülvizsgálati mércét jelent. Ennek megfelelően a BG csak azt ellenőrizheti, hogy az alsófokú bíróság helyesen alkalmazta-e a jogot a megállapított tényekre, de nem feltételezheti szabadon az ügy eltérő tényállását. Miként említettük, mentesség csak akkor alkalmazható, ha a fellebbező bizonyítani tudja, hogy az alsófokú bíróság önkényesen értékelte az ügy fontos tényeit. Ez azonban ritkán jár sikerrel.

Ezért egy bizonyos téma jogi vagy ténykérdésként való minősítése jelentős következményekkel jár a svájci jogban.

A szabadalmi jog területén a jogi és ténykérdések közötti különbségtétel gyakran különösen nehéz, és a jogalkalmazók között számos vita tárgyát képezi. A BG egy nemrégiben hozott döntésében foglalkozott e bizonytalanságok némelyikével.

c) Döntés a szabadalmi igénypontok értelmezéséről

A BG-nek egy 2021. május 25-i döntésében egy szabadalmi jogosult európai szabadalma svájci/liechtensteini részének visszavonásáról szóló BG-határozat ellen benyújtott fellebbezésével kellett foglalkoznia. A perbeli európai szabadalom az intraokuláris lencsék szembe történő behelyezésére szolgáló patronokra vonatkozott. A szabadalom alapja az úgynevezett „seb által segített behelyezési módszer”, amelyben a patron hegyét nem teljesen helyezik a sebbe, hanem részben maga a seb képez alagutat a lencse kamrába helyezéséhez.

A szabadalom tulajdonosának versenytársa a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnál (Bundespatentgericht, BPG) megsemmisítési keresetet nyújtott be az említett európai szabadalom svájci/liechtensteini megerősítése ellen. A BPG 2020. augusztus 19-i döntésével helyt adott a keresetnek, és megállapította a perbeli európai szabadalom svájci/liechtensteini részének semmisségét. A BPG szerint a szabadalom az Európai Szabadalmi Egyezmény 123(2) cikke értelmében elfogadhatatlan módosításon esett át, mert az érintett szabadalmi igénypontok különböző megvalósítási módok jellemzőit kombinálták, és ezt a kombinációt az eredetileg benyújtott iratokban nem nyilvánították ki.

A BPG erre a következtetésre az érvényesített szabadalmi igénypontok bizonyos jellemzőinek értelmezése alapján jutott, és azt is megállapította, hogy a szabadalom jogosultja által

benyújtott segédkérelem szerinti korlátozott igénypontok nem alkalmasak az ESZE 123(2) cikkével kapcsolatos probléma megoldására.

A szabadalom jogosultja ezt követően fellebbezést nyújtott be az BPG döntése ellen a BG-nél. A fellebbezés egyéb indokai között a szabadalmi jogosult arra az álláspontra helyezkedett, hogy az alsófokú bíróság helytelenül értelmezte szabadalmának igénypontjait, és ezzel megsértette az ESZE 69., illetve a svájci szabadalmi törvény 51(3) cikkét. Az alperes – az alsófokú bíróság előtti megsemmisítési eljárás felperese – azzal érvelt, hogy a BG-nek nem állt jogában értékelni az alsófokú bíróság által végzett szabadalmi értelmezés jogszerűségét.

Ez az érvelés az alperes azon feltételezésén alapult, hogy a szabadalmi igénypontok értelmezése ténykérdés. Miként fentebb a BG korlátozott megismerési jogkörére vonatkozó általános magyarázatokban kifejtettük, a BG-nek csak az alsófokú bíróság jogi kérdésekre vonatkozó határozatainak felülvizsgálatára van hatásköre, de az alacsonyabb fokú bíróság által megállapított tényeket adottnak kell elfogadnia, kivéve ha e tényeket önkényesen állapították meg. Következésképpen ha a szabadalmi igénypontok értelmezése valóban ténykérdés lenne, a BG nem vizsgálhatná felül és változtathatná meg ezt az értelmezést fellebbezés esetén, kivéve, ha ez az értelmezés egyértelműen önkényes.

A BG azonban nem fogadta el az alperes érvelését. Úgy ítélte meg, hogy a szabadalmi igénypontok nem a felek szerződéses szándéknyilatkozatai, amelyek például szubjektíven egy meghatározott címzettnek szólnak, hanem objektíven egy abszolút jog megállapítására irányulnak, amely minden illetéktelen féllel szemben érvényes. Ez a normatív hatás abszolút, és feltételezi a kizárólagosság fenntartott körének közös értelmezését. Ezen túlmenően a bíróság megállapította, hogy a jogbiztonság érdekében fontos, hogy a kizárt felek felismerhessék, továbbá érthető és objektív kritériumok alapján meghatározhassák a szabadalom által létrehozott kizárólagossági területet.

Ezért a BG kimondta, hogy a szabadalmi igénypontokat nem empirikus, hanem normatív módon kell értelmezni. Ezen a normatív értelmezési elven nem változtat az a tény, hogy a szabadalmi igénypontokat a szakember szemszögéből kell értelmezni. A svájci gyakorlat szerint a szakember egy olyan fiktív személy, akinek képességeit és nézeteit a bíróságoknak normatív módon kell meghatározniuk. Összefoglalva, a BG megállapította, hogy a szabadalmi igénypontok értelmezése jogi, és nem ténykérdés. Így a BG hatáskörrel rendelkezik az alacsonyabb szintű bírósági határozatok felülvizsgálatára az igénypontok értelmezése tekintetében.

A BG még hozzátette, hogy lehetséges azonban, miszerint a szabadalmi igénypontok értelmezése bizonyos esetekben konkrét ténybeli megállapításokon alapul, például egy műszaki kifejezésnek egy adott iparágban való sajátos értelmezésén vagy konkrét műszaki körülményeken. Az alacsonyabb szintű bírósági határozatban tett ilyen ténybeli megállapítások ismét kötelezőek lennének a BG számára a szabadalmi igénypontok értelmezésének felülvizsgálata során.

Bár a BG követte a szabadalomtulajdonos álláspontját, amely szerint a szabadalmi igénypontok alacsonyabb szintű bíróság általi értelmezését a BG teljes körűen felülvizsgálhatja, végül érdemben a szabadalomtulajdonos ellen döntött. Úgy ítélte meg, hogy a szabadalmi igénypontoknak a BPG általi értelmezése érthető és nem jogellenes volt, és ezért a perbeli szabadalom visszavonása indokolt volt. Így a szabadalom jogosultjának fellebbezését végül elutasították, és a szabadalom svájci/liechtensteini részét visszavonták.

Megjegyzés

A BG döntése választ ad a svájci szabadalmi joggyakorlat egyik égető kérdésére. Világossá teszi, hogy a BG teljes körűen felülvizsgálhatja az alsófokú bíróság által elvégzett igénypontszerkesztést. Mivel a szabadalmi igénypontok értelmezése gyakran döntő jelentőségű az ügy kimenetele szempontjából, üdvözlendő, hogy a BG hatáskörrel rendelkezik a BPG értelmezésének felülvizsgálatára és esetleges megváltoztatására.

B) A Svájci Szellemitulajdon-jogi Intézet (Eidgenössisches Institut für Geistiges Eigentum, EIGE) 2021. szeptemberben bejelentette, hogy el kíván térni az eddigi különösen szigorú (és sokat vitatott) gyakorlattól, amely szerint az eredetmegjelölésből álló vagy azt tartalmazó védjegyek megjelölését az ilyen földrajzi területről származó árukra és/vagy szolgáltatásokra kell korlátozni. Eddig félrevezetőnek tekintették azokat a védjegyeket, amelyek az érintett svájci közönség által ismert földrajzi eredetmegjelölésre való utalást tartalmaztak, például az ABC PARIS védjegyet vagy a megkülönböztető szóelemeken kívül az Eiffel-torony stilizált képét is tartalmazó ábrás védjegyet – kivéve, ha az ilyen védjegyek megjelölését „minden Franciaországból származó áru” korlátozták. Ez a gyakorlat egyedülálló volt Európában.

Az EIGE most az EUIPO és az EU-tagállamok nemzeti hivatalai által követett megközelítéshez kívánja igazítani gyakorlatát: A földrajzi eredetmegjelölésből álló vagy azt tartalmazó védjegy nem megtévesztő, amennyiben lehetséges annak helyes használata. Ha ez a helyzet, akkor nem szükséges a leírás korlátozása. Csak néhány kivétel alkalmazandó, különösen azokon a területeken, ahol a termékleírás korlátozására kifejezett vagy hallgatóságos jogi kötelezettség áll fenn (pl. a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági eredetmegjelölések és az oltalom alatt álló földrajzi árujelzések tekintetében).

Az EIGE bejelentette, hogy a javasolt módosításokat 2021. október 15. és november 15. között nyilvános megvitatásra bocsátja. Reményei szerint a módosítások 2022 első negyedében lépnek hatályba.

Ez a régóta várt és rendkívül üdvözlendő lépés a vizsgálati előírások általános egyszerűsödéséhez és a kiadott ideiglenes elutasítások számának csökkenéséhez, összességében pedig a védjegybejelentések gyorsabb elbírálásához vezet majd Svájcban.

A jogosultaknak most meg kell fontolniuk, hogy felfüggesztik-e még függőben levő (és/vagy már ideiglenesen elutasított) bejelentéseik vizsgálatát, felülvizsgálják-e meglévő véd-

jegyportfóliójukat, és újra bejelentik-e azokat a védjegyeket, amelyekkel szemben a múltban kifogást emeltek, mert földrajzilag korlátozott leírást tartalmaztak – mindezt nem csak a védjegyoltalom körének kiszélesítése érdekében, hanem azért is, hogy elkerüljék a védjegyek potenciálisan sebezhetővé válását a használat elmaradása miatt.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization, WIPO)

A WIPO most közzétett „Globális innovációs index 2021” című kiadványa az innovációs teljesítményben bekövetkezett újabb elmozdulásokat mutat. Dél-Korea először szerepel a felső ötben, Kína pedig a 12. helyre jött fel a leginnovatívabb nemzetek közé. Németország a 10. helyen áll Dánia mögött. Európa és az USA erős, Ázsia pedig gyors felzárkózást mutat.

A kiadvány mintegy 130 gazdaságot értékel 81 mutató alapján. Többek között figyelembe veszi és értékeli a szellemi tulajdon bejegyzési arányát, a kutatók és intézmények számát, a tudományos publikációkat, sőt az oktatási kiadásokat és paramétereket is (pl. a Pisa-eredmények is szerepelnek). A gazdaságok besorolása többek között a Világbank 2020. júniusi jövedelemcsoport-osztályozása szerint történt. Ebben a tekintetben az innovációs index nemcsak a szabadalmi és védjegybejelentéseket mutatja be, hanem a vizsgált nemzetek gazdasági és társadalmi fejlettségét is vizsgálja.

A 2021-es statisztikában Svájc, Svédország és az Egyesült Államok – az Egyesült Királysággal együtt – mint feltűnően innovatív országok külön dicséretet kapnak. Ezek a nemzetek az elmúlt három évben folyamatosan az első öt között szerepeltek az innováció terén.

Mindenesetre a 25 leginnovatívabb gazdaság többsége – ahogy eddig is – Európából származik. Külön említést érdemel Franciaország (11. hely) és Észtország (21. hely), mindkét ország figyelemre méltó fejlődést mutat a kiadvány szerint. Az USA pedig továbbra is az erős 3. helyet foglalja el.

Ázsia azonban ugrásszerűen felzárkózik. Öt ázsiai gazdaság szerepel az első 15-ben: Dél-Korea (a nagyon jó 5. helyezéssel) és Szingapúr (8.) az első 10-ben, majd Kína (12.), Japán (13.) és Hongkong/Kína (14.) következik.

Az első 10 helyezett:

1. Svájc	6. Hollandia
2. Svédország	7. Finnország
3. Amerikai Egyesült Államok	8. Szingapúr
4. Egyesült Királyság	9. Dánia
5. Dél-Korea	10. Németország

Kína továbbra is az egyetlen közepes jövedelmű gazdaság a világ 30 leginnovatívabb gazdasága között. Emellett Kína egyes területeken különleges innovációs erejével tűnik ki. Például a szabadalmi bejelentések száma 2020-ban 3,5 százalékos növekedéssel új történelmi

csúcstól ért el a koronavírus-járvány miatti termelési veszteségek ellenére. Ezt Kína különösen gyors és erőteljes gazdasági növekedése (+16 százalék) segítette elő. Dél-Korea és az Egyesült Államok szintén erős növekedést könyvelhetett el, de a legtöbb európai gazdaság és Japán is kevesebb szabadalmi bejelentést nyújtott be.

Emellett a TVIP-országok (Törökország, Vietnam, India és a Fülöp-szigetek) rendszeresen felzárkóznak az innovációs teljesítmény tekintetében; valamennyi különösen nagy gazdaság, amelyek a jelentés szerint megváltoztathatják a globális innovációs tájképet. Törökország (41.), Thaiföld (43.) és Vietnam (44.) például most először szerepel az első 50 ország között, míg India (46.) ezt már korábban is elérte, idén pedig Mumbai és Delhi régiója a tudomány és technológia különleges innovációs központjaként is kiemelkedik.

Összességében az ázsiai régió rendkívül innovatívnak mutatkozik, különösen Latin-Amerikával és Afrikával összehasonlítva. E régiókból csak egyes nemzetek emelkednek ki innovációjuk révén, ezek Chile, Mexikó, Costa Rica és Brazília (az innovációs indexben a felső 60 között). Az afrikai kontinensen Dél-Afrika és Ruanda külön dicséretet kap, csakúgy, mint Ázsiában Irán és az Egyesült Arab Emírségek az innováció terén nyújtott erős egyéni teljesítményükért.

A Globális innovációs index szerint 2020-ban a legdinamikusabban fejlődő technológiai terület az orvostechnológia, a gyógyszeripar és a biotechnológia volt. Ez eltér a korábbi évektől, amikor a digitális kommunikáció, a számítástechnika és az audiovizuális technológia voltak azok a területek, amelyeken a legtöbb szabadalmi bejelentést nyújtották be. Az ideai helyzet a járványnak tulajdonítható – vélik a tanulmány szerzői –, de az orvostechnológia, a gyógyszeripar és a biotechnológia felé mutató irányzat nem meglepő, mert az emberek tudatosabbá váltak a tudománynak ezeken a területein.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SUI GENERIS OLTALOM ALATT ÁLLÓ ADATBÁZIS HASZNOSÍTÁSA

SZJSZT-16/2019

A megkereső nyomozóhatóság által feltett kérdések

1. *Állapítsa meg, hogy a 1. weboldal adatbázisa a szerzői jogi törvény értelmében adatbázisnak minősül-e!*
2. *Állapítsa meg, hogy amennyiben adatbázisnak minősül, akkor megvalósul-e szerzői jogi jogsértés azáltal, hogy a felhasználó user a saját maga által korábban az 1. weboldalra feltöltött apróhirdetés szöveges adatállományát a 2. weboldalon elérhető expressz hirdetés-feltöltő funkció használatával, az URL bemásolásával átemeli a 2. weboldalra!*
3. *Amennyiben szerzői jogi jogsértés megállapítható, az a folyamatban részt vevő/érintett természetes vagy jogi személyek közül kinek a büntetőjogi felelősségét veti fel?*
4. *A szakértő egyéb észrevételei.*

Az eljáró tanács szakértői véleménye

A Szerzői Jogi Szakértő Testülethez egyidejűleg két, tényállását tekintve igen nagyfokú hasonlóságot mutató kirendelés érkezett. Mindkét ügyben büntetőeljárás van folyamatban, amely büntetőeljárások azonos személy – korlátozott felelősségű társaság – feljelentése alapján indultak el, az SZJSZT-t mindkét esetben nyomozóhatóság rendelte ki, a két kirendelésben feltett 4-4 kérdés közül három szöveghűen azonos, a negyedik (sorszámát tekintve 3.) kérdés pedig kizárólag a vizsgálat tárgyává tett portál nevében, illetve a vizsgálandó funkció elnevezésében, technikai megvalósításában tér el egymástól. Az SZJSZT elnöke a fenti azonosságok feltárását követően mindkét ügyben azonos szakértőkből álló eljáró tanácsot jelölt ki, kifejezetten abból a célból, hogy a két ügyben – szükség esetén – egymásra is tekintettel lévő szakvélemények szülessenek.

A fenti okokból az eljáró tanács a jelen ügyben az SZJSZT-16/2019 és az SZJSZT-17/2019 számú ügyekben született megkeresés, illetve a megkeresésekhez csatolt dokumentumok együttes figyelembevételére alapján alakította ki szakvéleményét.

Ad 1.

1.1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 60/A. § (1) bekezdése értelmében *adatbázisnak* kell tekinteni az önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett azon gyűjteményét, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni. Az Szt. 61. § (1) bekezdése szerint szerzői jogi védelemben a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis részesül. A *gyűjteményes mű* fogalmát az Szt. 7. §-a határozza meg, amely szerint a gyűjtemény akkor áll szerzői jogi oltalom alatt, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű. A szerzői jogi védelem szempontjából annak nincs jelentősége, hogy a gyűjteményben szerzői jogilag nem védett, illetve nem védhető tartalmi elemek vannak eltárolva.

1.2. Miként arra az eljáró tanács számára átadott iratok is hivatkoznak, a Szerzői Jogi Szakértő Testület SZJSZT-31/2008/1 számú szakvéleményében már megvizsgálta, hogy az 1. weboldal és azon belül különösen a termék hirdetéseket tartalmazó honlaprészek adatbázisnak minősülnek-e, illetve adatbázisként kapcsolódó jogi védelemben részesülnek-e.

1.3. A hivatkozott szakvélemény – e körben – elsősorban azt állapította meg, hogy „az 1. weboldal termék hirdetéseket tartalmazó honlaprészei *adatbázisnak minősülnek*, mert olyan tartalmi elemekből (használt állapotú termékek adásvételi hirdetéseiből) álló gyűjteményt jelentenek, amelyet egy adott rendszer (a meghirdetett termékek gyártási és műszaki-technikai jellemzői) szerint rendeztek el, és e tartalmi elemekhez számítástechnikai eszközökkel (elektronikus űrlapok kitöltésével, illetve élőkapcsos hivatkozásokkal) egyedileg hozzá lehet férni.” (Kiemelés a jelen ügyben eljáró tanácstól.)

1.4. Az SZJSZT-31/2008/1 számú szakvéleménye szerint „az 1. weboldalon közzétett termékadásvételi hirdetéseket, továbbá termékkereskedelemmel összefüggő szolgáltatásokat, tájékoztatókat, hivatkozásokat és reklámokat összességében vizsgálva megállapítható, hogy ezen *tartalmi elemek összeválogatása kizárólag tematikai szempontok alapján, elrendezésük, illetve szerkesztésük pedig kizárólag funkcionális-logikai szempontok alapján történt*. Az eljáró tanács álláspontja szerint a termékadásvételi hirdetéseknél, mint tematikának, illetve a honlapon ehhez kapcsolódóan közzétett, a termékkereskedelemmel szoros funkcionális-logikai összefüggésben álló szolgáltatások, tájékoztatók, hivatkozások és reklámok *gyűjteménybe foglalásának nincs egyéni, eredeti jellege*.” (Kiemelés a jelen ügyben eljáró tanácstól.)

1.5. A jelen ügyben eljáró tanács olyan körülményt nem észlelt, amely alapján a hivatkozott szakvélemény idézett megállapításait a jelen ügy keretei között ne lehetne figyelembe venni.

A fentiek alapján a jelen ügyben eljáró tanács megállapítja, hogy az *1. weboldal adatbázisa szerzői jogi értelemben gyűjteményes műnek nem minősülő, csak az Szjt. XI/A. fejezete szerinti kapcsolódó jogi oltalom alatt álló adatbázisnak minősül.*

1.6. Az Szjt. XI/A. fejezete szerint az adatbázis-előállítót megillető ún. sui generis jogok azonban függetlenek attól, hogy az adatbázis önmagában szerzői jogi oltalom alatt áll-e vagy sem. E kérdés vizsgálatára ugyancsak kiterjedt az SZJSZT-31/2008/1 számú szakvélemény vizsgálata.

1.7. A hivatkozott szakvélemény e körben megállapította, hogy „a vizsgálatok eredményeként rendelkezésre álló tények a ráfordítások teljes körű számbavételére, továbbá azok összegének, azaz jelentős vagy nem jelentős voltának meghatározására nem elegendők”. A 31/2008/1 számú szakvéleményt hozó eljáró tanács ugyanakkor támpontot adott a ráfordítások jellegének megállapításához, és a figyelembe vehető költségek között megemlítette az informatikai költségeket, az adatok feltöltéséhez szükséges személyi állományt, az adatbázis üzemeltetéséhez szükséges személyi állományt, az adatbázis marketingjét és reklámozását, az adatok összegyűjtéséhez szükséges személyi állományt, az adatok megszerzésével összefüggő költségeket, az engedélyek beszerzéséhez szükséges költségeket. A hivatkozott szakvélemény azt is rögzíti, hogy „az eljáró tanács álláspontja szerint ugyanakkor abból, hogy az 1. weboldalon a hirdetéseket nem a honlap fenntartója, hanem a hirdetés megrendelője állítja össze és tölti fel, nem következik, hogy a honlap fenntartójának egyáltalán ne lennének figyelembe vehető ráfordításai a hirdetések mint az adatbázis tartalmi elemeinek megszerzésével kapcsolatban. A hirdetések feltöltése ugyanis a regisztrációt követően egy kifejezetten erre a célra kifejlesztett elektronikus űrlap (l. az alábbi honlapképet) útján történik, ahol a hirdető az általános leírás mellett részletes és utóbb módosítható adatokat közölhet a meghirdetni kívánt termékről. Ugyancsak elektronikus űrlap útján történik a hirdetésekhez kapcsolódó képek feltöltése a honlapra. Az eljáró tanács álláspontja szerint a hirdetések feltöltésére szolgáló elektronikus űrlapok kifejlesztését az adatbázis tartalmi elemeinek megszerzését szolgáló ráfordításnak kell tekinteni.” Az eljáró tanács azt is rögzítette, hogy a honlap fenntartójának vannak figyelembe vehető ráfordításai a hirdetések mint az adatbázis tartalmi elemeinek megjelenítésével kapcsolatban. „Ilyen figyelembe vehető ráfordítást jelenthet annak a számítógépi adattároló területnek a megszerzésére fordított pénzeszköz, amelyen a honlap fenntartója a hirdetéseket digitális formában rögzíti, tárolja, és ahonnan a hirdetések iránt érdeklődők számára azokat megjeleníti. Ilyen figyelembe vehető ráfordítást jelenthet továbbá annak az internetes adattovábbítási kapcsolatnak az üzemeltetési költsége is, amelyen keresztül az 1. weboldalt, illetve azon belül a termékhirdetéseket tartalmazó honlaprészeket futtató számítógép eljuttatja a hirdetések iránt érdeklődőnek az elektronikus űrlapok kitöltésével kapott adatkérés eredményét.”

1.8. A jelen ügyben eljáró tanács olyan körülményt nem észlelt, amely alapján a hivatkozott szakvélemény idézett megállapításait a jelen ügy keretei között ne lehetne figyelembe venni.

1.9. A kft. 2019. március 14. napján kelt, az eljáró tanács számára átadott feljelentése az SZJSZT-31/2008/1 számú szakvélemény logikáját követve az alábbi, a feljelentő oldalán felmerült költségelemeket jelölte meg:

- a) „a szoftver folyamatos fejlesztését, javítását, az adatlapok kialakítását és fejlesztését, az adatbázis kereshetőségét biztosító” szakemberek 2018. évi bérköltsége: 119 214e Ft;
- b) „működéshez igénybe vett közvetett költségek, így különösen irodabérlet” költsége 2018-ban: 14 180e Ft;
- c) „az adatbázis üzemeltetéséhez igénybe vett, külső szolgáltatóktól licencelt szoftverek összköltsége 2018-ban”: 50 060e Ft;
- d) „az üzleti tevékenységhez igénybe vett, egyéb külső szolgáltatói költségek összege”: 55 993e Ft;
- e) „az adatbázis népszerűsítéséhez eszközölt marketingráfordítások teljes összege 2018. évben”: 41 528e Ft.

1.10. Az eljáró tanács a fenti adatok hitelességét – adatok hiányában – nem ellenőrizhette. Az eljáró tanács azt azonban e nélkül is megállapítja, hogy az az adatbázis, amellyel kapcsolatban az előállító 161.761e Ft ráfordítást eszközölt, az Szjt. 84/A. § (5) bekezdése értelmében *jelentős ráfordítással előállított adatbázisnak minősül*, ebből következően annak előállítóját megilletik az Szjt. XI/A. fejezete szerinti sui generis jogok.

Ad 2.

2.1. Az Szjt. 84/A. § (1) bekezdése szerint a sui generis védelem alatt álló adatbázis előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy az adatbázis tartalmának egészét vagy jelentős részét másolat készítése útján többszörözzék („kimásolás”).

2.2. A kimásolás akkor valósul meg, ha az adatbázis egészéről vagy jelentős részéről másolati példány jön létre [Szjt. 18. § (1) bekezdés *b*) pontja]. A vizsgált ügyben a 2. weboldal működése az alábbiak szerint volt rekonstruálható az eljáró tanács számára átadott adatok és iratok alapján:

- a) a 2019. január 28. napján kelt feljelentés M/5 melléklete szerint a 2. weboldal lehetővé tette ügyfelei számára a „rapid feltöltő applikáció” elnevezésű program letöltését és futtatását;
- b) a rapid alkalmazás egy Windows operációs rendszerben futtatható, kis méretű alkalmazás, amelynek az eljáró tanács számára átadott adathordozó két változatát tartal-

mazta, egyiket forráskód-, másikat futtatható állományban, a két változat azonban csak kevés – és az ügy érdeme szempontjából nem releváns – különbséget mutat;

- c) a rapid alkalmazás telepítését és elindítását követően egy egyszerű felület jelent meg az ügyfél számítógépén, amely lehetővé tette a kereskedő egyedi kódjának és az 1. weboldal hivatkozásának betáplálását, amelyek alapján az megjelenítette az 1. weboldalra korábban feltöltött hirdetések alapadatait (termék típusa és fotója), és lehetővé tette azok közül egyesével kiválasztani, hogy melyek adatai kerüljenek átmásolásra a 2. weboldal adatbázisába. Az alkalmazás mindkét verziója láblécében egyértelműen feltüntette, hogy az a 2. weboldal rendszeréhez kapcsolódik. A rapid alkalmazás 1.2. verziója ezen túl, egy checkbox alkalmazásával elfogadtatta a (2. weboldal) linken elérhető általános szerződési feltételt is;
- d) a rapid alkalmazás a kiválasztott hirdetések adatait az ügyfél számítógépére kimásolja, majd ezt követően átadja azokat a 2. weboldal adatbázisa számára.

2.3. Az eljáró tanács ezt követően megvizsgálta a számára átadott webalkalmazást és a könyvtárat, az adatbázist, ami alapján megállapította, hogy amennyiben a rapid alkalmazás által használt URL-en keresztül került sor az 1. weboldal adatbázisának feltöltésére, akkor a *rapid* attribútum értéke 1 lett. Később, a mentés során az *saveListing* ellenőrzést végez, és amennyiben ennek az attribútumnak az értéke 1, akkor a *referral_source* értéke rapid lesz. Az eljáró tanács 7499 olyan hirdetést azonosított a számára átadott adatbázisban, amely az említett mezőben a *rapid* értéket tartalmazta, és ehhez kapcsolódva az 1. weboldal rendszerére mutató hiperhivatkozást is tartalmazott. Bár az említett 7499 hirdetés csupán 7256 egyedi termékhez kapcsolódott (vagyis a rendszerben kis számban duplikátumok is voltak), ilyen mennyiségű adatbázisrekord átmásolása az adatbázis jelentős részét érinti. Az eljáró tanács azt is megállapította, hogy a számára átadott adatok szerint 200 olyan egyedi reklámozó volt beazonosítható, aki legalább egy alkalommal alkalmazta a rapid feltöltőalkalmazást. Abban jelentős szórás volt megállapítható, hogy az egyes rapid felhasználók végső soron hány termék hirdetésének átemelését kezdeményezték az alkalmazással: volt olyan hirdető, amely egymaga több mint 400 terméket jelölt meg, de 43 hirdető csak húsz vagy annál kevesebb terméket.

2.4. Az Szjt. 84/A. § (3) bekezdése szerint azonban a sui generis adatbázis előállítójának hozzájárulásához kötött az adatbázis tartalma jelentéktelen részének ismételt és rendszeres kimásolása is, ha ez sérelmes az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítja az előállító jogos érdekét. Az eljáró tanács a fenti adatok alapján azt valószínűsíti, hogy a kimásolás ismételt és rendszeres volt. Mivel azonban a kimásolás az adatbázis jelentős részét érintette, ezért e feltétel vizsgálatának jelentősége már nem volt.

2.5. Az eljáró tanács ezt követően abban az elvi kérdésben foglalt állást, hogy a kimásolást – annak megvalósítása esetén – a folyamat két szereplője (a 2. weboldal üzemeltetője, illetve a hirdetés megrendelője) közül melyik végezte el. Ennek azért van jelentősége, mert ha a kimásolást a 2. weboldal üzemeltetője végezte el, úgy esetében az ismételt és rendszeres jelleg valószínűsíthető (bár erre vonatkozó adatok hiányában az eljáró tanács számára egyértelműen nem állapítható meg), míg ha a kimásolást a hirdetés feladója végezte el, úgy az ismételt és rendszeres jelleg – a működés modelljéből következően – még csak nem is vélelmezhető.

2.6. A kérdés eldöntése során az eljáró tanács abból indult ki, hogy a jelen ügyben az adatbázis-tartalmak tényleges kimásolásához mindkét szereplő (a 2. weboldal üzemeltetője és a hirdetést feladó) aktív közreműködésére volt szükség, ebből ugyanakkor még nem következik, hogy a felhasználás mindkét alany tekintetében megvalósult.

2.7. Az eljáró tanács megítélése szerint a 2. weboldal üzemeltetője domináns szerepet vállalt a kimásolás megvalósításában. Ennek során

- a) megtervezte és kifejlesztette a rapid hirdetésfeltöltő alkalmazást;
- b) gondoskodott a rapid hirdetésfeltöltő letölthetőségéről;
- c) kialakította az adatok két adatbázis közötti migrálásához szükséges interfészeket és scripteket, azokat üzemeltette és karbantartotta;
- d) a hirdetőket figyelmét felhívta a rapid hirdetésfeltöltő funkcióra, és ezáltal ösztönözte az adatbázis-tartalmak kimásolását;
- e) ha a hirdető a rapid hirdetésfeltöltő alkalmazást választva megadta az 1. weboldalra mutató URL-t, úgy gondoskodott az adatok kimásolására előbb az ügyfél számítógépére, anélkül, hogy a hirdetést feladó személyt akár a rapid hirdetést feltöltő felületén, akár az abban meghivatkozott általános szerződési feltételben, akár az eljáró tanács számára átadott egyéb felületen tájékoztatta volna arról, hogy az 1. weboldal forrás-adatbázisának vonatkozó részét a hirdető számítógépére másolta;
- f) majd a hirdető személy aktív beavatkozása nélkül az adatokat továbbította az ügyfél számítógépéről a 2. weboldal adatbázisába;
- g) az adatok átemelését követően gondoskodott az adatbáziselemek alapján összeállított hirdetések megjelenítéséről.

2.8. Az eljáró tanács azt is megállapította, hogy a kimásolt adatbázis-tartalom (vagyis a többszörözött példány) végső soron a 2. weboldal által üzemeltetett számítógépes infrastruktúrában, a 2. weboldal által kialakított adatbázisban jött létre, amely felett elsődlegesen a 2. weboldal rendelkezett. Az átlagos informatikai felkészültséggel rendelkező hirdető arról minden bizonnyal nem szerzett tudomást, hogy az adatbáziselemek a hirdető számítógépének segítségével, a hirdető számítástechnikai kapacitását kihasználva kerültek át a 2. web-

oldal adatbázisába. A gyakorlatban az 1. weboldal adatbázisának vonatkozó részét a rapid alkalmazáshirdető számítógépén egy JSON kiterjesztésű fájlba másolta, amelyet ugyan meg lehet nyitni egy szövegszerkesztő alkalmazással, annak fellelése és értelmezése azonban már informatikai felkészültséget igényel. Az előzőekből következően a 2. weboldal üzemeltetője az a személy, amely a másolt műpéldányt létrehozta, tárolta, hozzáférhetővé tette, és amely – a hirdetővel kötött szerződése, illetve az általános szerződési feltételek által korlátozott módon ugyan, de – önállóan dönthetett a másolt példányok élettartamáról, elérhetőségéről.

2.9. A fentiekhez képest a hirdető tevékenysége – e körben – kimerül abban, hogy telepítette a 2. weboldal programját, ennek futtatása során megadta annak a hirdetésnek az internetes elérést biztosító hivatkozását (URL, link), amely a kimásolás forrásául szolgál. A hirdetést feladó személy feltehetően nem szerzett arról tudomást, hogy az 1. weboldal adatbázisának egy része kimásolásra került számítógépére, ez a másolati példány az átlagos informatikai felkészültséggel rendelkező hirdető előtt rejtve maradt, azt hasznosítani nem is tudta volna. Ennek a másolati példánynak önálló gazdasági jelentősége nem volt, egyszerűen egy olyan átmeneti tárolóról van szó, amely létrehozására a 2. weboldal üzemeltetőjének volt szüksége annak érdekében, hogy az adatok átemelésre kerülhessenek saját adatbázisába.

2.10. A linkelés (hiperhivatkozás) jogi megítélése nem jegecesedett még teljeskörűen ki, azonban a jogalkotás folyamata, az iránymutató bírósági döntések és kommentárok egy irányba mutatnak:

- a) A szerzői jogi törvény nagykommentárja [Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez, Budapest, Wolters Kluwer, 2014] szerint „[á]ltalában nem jelent többszörözést, ha a szolgáltató a világhálón a keresés megkönnyítésére összeállított adatbázisba (keresőmotorba) nem a művet, hanem annak elérését lehetővé tevő internetcímet (URL) másol be, és az adatbázis meglátogatója a címre kattintással maga éri el és többszörözi a címen elérhető művet.”
- b) Az Európai Bíróság C-351/12 számú ügyben hozott ítéletének 31. pontja kimondja, hogy „abban az esetben, ha a kattintható link lehetővé teszi a linket tartalmazó weboldal felhasználói számára a védett műveket magában foglaló weboldal által alkalmazott műszaki intézkedés megkerülését, annak érdekében, hogy a hozzáférést csupán az előfizetőkre korlátozzák, és ekképpen olyan beavatkozást jelent, mely nélkül az említett felhasználók nem érhetnék el a közvetített műveket, e felhasználók összességét új nyilvánosságnak kell tekinteni, amelyet a szerzői jog jogosultjai az eredeti közvetítés engedélyezésekor nem vettek figyelembe, és ennek folytán a jogosultak engedélye szükséges az ilyen nyilvánossághoz közvetítéshez.”
- c) Az Európai Bíróság C-351/12. számú ügyben hozott ítéletében rögzíti, hogy az „INFOSOC-irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy nem minősül e

rendelkezés szerinti nyilvánossághoz közvetítésnek egy internetes oldalon más internetes oldalon szabadon hozzáférhető művekre mutató kattintható linkek szolgáltatása”.

- d) Az Európai Bíróság C-160/15. számú ügyben hozott ítéletéből az is megállapítható, hogy a link elhelyezője csak akkor felel a tartalomért, ha tudja, vagy tudnia kellett arról, hogy jogsértően történt a védett tartalom feltöltése a linkelt oldalra.
- e) Az Európai Parlament és a Tanács a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló 2019/790/EU irányelvének (amely jelen szakvélemény születésekor már hatályos, de még nem került implementálásra a magyar nemzeti jogba) 15. cikke szerint az újonnan bevezetett, kiadói szomszédos jogok által biztosított védelem sem terjed ki a hiperhivatkozásra.

2.11. A fentiek alapján az eljáró tanács álláspontja szerint a jelen ügyben a hiperhivatkozást megadó hirdető cselekménye a kimásolás mint a sui generis jogok körébe tartozó vagyoni jog szempontjából csak kiegészítő jellegű, a kimásolást nem a hirdető, hanem a 2. weboldal üzemeltetője végezte el.

2.12. Az eljáró tanács fenti értelmezését támasztja alá az SZJSZT-16/2019 számú ügyhöz csatolt, a törvényszék 3. végzése és annak felülvizsgálata során az ítélőtábla által hozott végzés. Ez utóbbi, az előbbire hivatkozva az alábbi állapítja meg: „A másodfokú bíróság osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját abban, hogy a kérelmezői adatbázisrészlet megkeresése, áttelepítése és a kérelmezetti hardveren való rögzítése, majd a 2. weboldalon [az adatok kimásolását végző szervezet – az eljáró tanács megjegyzése] való megjelenítése egy olyan informatikai folyamat, amelynek technikai feltételeit nem vitásan a kérelmezett biztosítja, látja el és felügyeli. Erre tekintettel helyesen foglalt állást akként az elsőfokú bíróság, hogy a kérelmezettet kell az adatbázis kimásolójának tekinteni annak ellenére is, hogy ennek kétségkívül feltétele a hirdető személy intézkedése és hozzájárulása.”

2.13. A fentiek alapján az állapítható meg, hogy a kérdésben megjelölt módon az adatbázis-tartalmak engedélyköteles kimásolását akkor valósítja meg a 2. weboldal üzemeltetője, ha az az eredeti tartalmának egészét vagy jelentős részét érinti, illetve, ennek hiányában, ha a kimásolás ismételt és rendszeres volt. Az eljáró tanács a rendelkezésre álló adatok alapján azt állapította meg, hogy a kimásolás az adatbázis jelentős részét érintette, és a kimásolás ismételt és rendszeres jellegű volt.

2.14. Az Sztj. 84/A. § (3) bekezdése szerint az ismételt és rendszeres jellegű kimásolás akkor sérti az adatbázis-előállító vagyoni jogát, ha ez sérelmes az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítja az adatbázis-előállítójának jogos érdekeit. Az eljáró tanács álláspontja szerint a hirdetési portálok esetén az előállító jogos érdekét sérti, ha nagyobb

számú hirdetés az előállító előzetes hozzájárulása nélkül egy másik portálra kerül kimásolásra, mivel ezáltal az első portál látogatottsága, ennek következtében a portál jövedelmezősége, vagyis az adatbázis létrehozása érdekében eszközölt befektetések megtérülése jelentősen lecsökken. Ezt támasztja alá a sui generis adatbázisok jogi védelmét megalapozó 96/9/EK irányelv (adatbázis-irányelv), amelynek 39. preambulumbekkezdése szerint az irányelv „... védi az adatbázis-előállítókat a tartalom megszerzésével és összegyűjtésével kapcsolatosan eszközölt pénzügyi és szellemi ráfordításaik eredményének jogellenes hasznosítása ellen azáltal, hogy védi az adatbázis egészét, illetve jelentős részét a felhasználók vagy versenytársak által végzett egyes cselekmények ellen”. Jelen ügyben épp ilyen, a versenytárs által hozzájárulás nélkül végzett cselekményről van szó. Az adatbázis-irányelv 7. és 8. preambulumbekkezdése szerint „az adatbázisok létrehozása jelentős emberi, műszaki és pénzügyi ráfordítást igényel, miközben az adatbázisok az önálló fejlesztéshez szükséges költségek töredékéért másolhatók, illetve hozzáférhetők”, illetve „az adatbázisok jogosulatlan kimásolása és/vagy újrahasznosítása olyan cselekmény, amely súlyos gazdasági és műszaki következményekkel járhat”.

Ad 3.

3.1. Az eljáró tanács a 2. kérdésre adott válaszában megállapította, hogy annak a hirdetőnek a szerzői jogi felelőssége nem állapítható meg, aki (amely) a rapid hirdetésfeltöltő alkalmazás használatával megadta a 2. weboldal üzemeltetője részére a kimásolás tárgyául szolgáló hirdetésre mutató URL-t (hiperhivatkozást). Szerzői jogi jogsértés hiányában a szerzői jogot sértő cselekményért való büntetőjogi felelősség sem merülhet fel.

3.2. Az eljáró tanács a 2. kérdésre adott válaszában azt is megállapította, hogy a 2. weboldal üzemeltetőjének szerzői jogi felelőssége annak függvényében állapítható meg, hogy a kimásolás az eredeti adatbázis mekkora részét érinti, illetve (ha a kimásolás nem terjedt ki az eredeti adatbázis egészére vagy jelentős részére) a kimásolás ismételt és rendszeres jellegű volt-e. Az eljáró tanács azt is valószínűsítette, hogy az érintett adatbázis jelentős része kimásolásra került, a kimásolás továbbá visszatérő jellegű volt. Ha a folyamatban lévő eljárásban megállapításra kerül, hogy a kimásolás akár a forrásadatbázis jelentős részét érinti, akár pedig – ennek hiányában – ismételt és rendszeres jellegű volt, úgy az üzemeltető felelőssége az Szjt. kapcsolódó jogi védelme alatt álló adatbázis-előállítói jogok megsértése miatt megállapítható.

Ad 4.

4.1. A sui generis adatbázis előállítójának hozzájárulása nem csupán az adatbázis kimásolásához, hanem ahhoz is szükséges, hogy az adatbázis elemeit a nyilvánosság számára hoz-

záférhetővé tegyék az adatbázis példányainak terjesztésével vagy – a 26. § (8) bekezdésében szabályozott módon – a nyilvánossághoz való közvetítéssel („újrahasznosítás”).

4.2. Az eljáró tanács megítélése szerint az 1. weboldal adatbázisának egy részét a 2. weboldal üzemeltetője ismételt és rendszeresen újrahasznosította azáltal, hogy a kimásolással érintett elemeket a nyilvánosság számára az Szjt. 26. § (8) bekezdése szerinti módon hozzáférhetővé tette. E felhasználáshoz ráadásul a hirdetések megrendelőjének semmilyen szerzői jogilag releváns részcsелеkménye nem kapcsolódik. Az eljáró tanács e körben kiemeli, hogy a hozzáférhetővé tétel arra való tekintet nélkül megvalósul, hogy a hozzáférhetővé tett elemeket a nyilvánosság tagjai ténylegesen lehívták-e, vagy megtekintették-e.

4.3. Az eljáró tanács azt is megállapította, hogy az újrahasznosítás a forrásadatbázis jelentős részét érintette, s ennek következtében a cselekmény az adatbázis előállítójának engedélyéhez kötött.

4.4. Az eljáró tanács végül jelzi, hogy nem eredményezné az 1. weboldal üzemeltetője sui generis jogának sérelmét, ha a hirdetések feladói másolnának akár teljesen azonos adatokat a 2. weboldal adatbázisába. A termékekre vonatkozó adatok önmagukban nem állnak szerzői jogi oltalom alatt, így a termékek hirdetői azonos adatokat korlátozás nélkül feltölthetnek bármennyi hirdetési portálra. A sui generis jogok megsértését jelen ügyben az valósítja meg, hogy a 2. weboldal üzemeltetője az adatokat nem a hirdető feltöltéséből, hanem az 1. weboldal adatbázisából szerezte meg. Az eljáró tanács valószínűsíti, hogy ez a tevékenység a hirdetést feladó számára elsősorban csak időnyereséget, a 2. weboldalán azonban gyorsan növekvő hirdetési és hirdetőportfóliót, továbbá ellenőrzött és koherens hirdetéseket eredményezett. Rendelkezésre áll tehát olyan metódus, amelynek útján a 2. weboldal üzemeltetője szerzői jogi jogsértés nélkül is hozzájuthat a hirdető más adatbázisokba már feltöltött adataihoz.

Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke

Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja

Dr. Somkutas Péter, a tanács szavazó tagja

SUI GENERIS OLTALOM ALATT ÁLLÓ ADATBÁZIS HASZNOSÍTÁSA

SZJSZT-17/2019

A megkereső nyomozóhatóság által feltett kérdések

1. *Állapítsa meg, hogy a 1. weboldal adatbázisa a szerzői jogi törvény értelmében adatbázisnak minősül-e!*
2. *Állapítsa meg, hogy amennyiben adatbázisnak minősül, akkor megvalósul-e szerzői jogi jogsértés azáltal, hogy a felhasználó user a saját maga által korábban az 1. weboldalra feltöltött apróhirdetés szöveges adatállományát a 2. weboldalon elérhető expressz hirdetés-feltöltő funkció használatával, az URL bemásolásával átemeli a 2. weboldalra!*
3. *Amennyiben szerzői jogi jogsértés megállapítható, az a folyamatban részt vevő/érintett természetes vagy jogi személyek közül kinek a büntetőjogi felelősségét veti fel?*
4. *A szakértő egyéb észrevételei.*

Az eljáró tanács szakértői véleménye

A Szerzői Jogi Szakértő Testülethez egyidejűleg két, tényállását tekintve igen nagyfokú hasonlóságot mutató kirendelés érkezett. Mindkét ügyben büntetőeljárás van folyamatban, amely büntetőeljárások azonos személy – korlátozott felelősségű társaság – feljelentése alapján indultak el, az SZJSZT-t mindkét esetben nyomozóhatóság rendelte ki, a két kirendelésben feltett 4-4 kérdés közül három szöveghűen azonos, a negyedik (sorszámát tekintve 3.) kérdés pedig kizárólag a vizsgálat tárgyává tett portál nevében, illetve a vizsgálandó funkció elnevezésében, technikai megvalósításában tér el egymástól. Az SZJSZT elnöke a fenti azonosságok feltárását követően mindkét ügyben azonos szakértőkből álló eljáró tanácsot jelölt ki, kifejezetten abból a célból, hogy a két ügyben – szükség esetén – egymásra is tekintettel lévő szakvélemények szülessenek.

A fenti okokból az eljáró tanács a jelen ügyben az SZJSZT-16/2019 és az SZJSZT-17/2019 számú ügyekben született megkeresés, illetve a megkeresésekhez csatolt dokumentumok együttes figyelembevételére alapján alakította ki szakvéleményét.

Ad 1.

1.1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 60/A. § (1) bekezdése értelmében *adatbázisnak* kell tekinteni az önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett azon gyűjteményét, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni. Az Szt. 61. § (1) bekezdése szerint szerzői jogi védelemben a gyűjteményes

műnek minősülő adatbázis részesül. A *gyűjteményes mű* fogalmát az Szjt. 7. §-a határozza meg, amely szerint a gyűjtemény akkor áll szerzői jogi oltalom alatt, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű. A szerzői jogi védelem szempontjából annak nincs jelentősége, hogy a gyűjteményben szerzői jogilag nem védett, illetve nem védhető tartalmi elemek vannak eltárolva.

1.2. Miként arra az eljáró tanács számára átadott iratok is hivatkoznak, a Szerzői Jogi Szakértő Testület SZJSZT-31/2008/1 számú szakvéleményében már megvizsgálta, hogy az 1. weboldal és azon belül különösen a termék hirdetéseket tartalmazó honlaprészek adatbázisnak minősülnek-e, illetve adatbázisként kapcsolódó jogi védelemben részesülnek-e.

1.3. A hivatkozott szakvélemény – e körben – elsősorban azt állapította meg, hogy „az 1. weboldal termék hirdetéseket tartalmazó honlaprészei *adatbázisnak minősülnek*, mert olyan tartalmi elemekből (használt állapotú termékek adásvételi hirdetéseiből) álló gyűjteményt jelentenek, amelyet egy adott rendszer (a meghirdetett termékek gyártási és műszaki-technikai jellemzői) szerint rendeztek el, és e tartalmi elemekhez számítástechnikai eszközökkel (elektronikus űrlapok kitöltésével, illetve élőkapcsolos hivatkozásokkal) egyedileg hozzá lehet férni.” (Kiemelés a jelen ügyben eljáró tanácstól.)

1.4. Az SZJSZT-31/2008/1 számú szakvéleménye szerint „az 1. weboldalon közzétett termékadásvételi hirdetéseket, továbbá termékkereskedelemmel összefüggő szolgáltatásokat, tájékoztatókat, hivatkozásokat és reklámokat összességében vizsgálva megállapítható, hogy ezen *tartalmi elemek összeválogatása kizárólag tematikai szempontok alapján, elrendezésük, illetve szerkesztésük pedig kizárólag funkcionális-logikai szempontok alapján történt*. Az eljáró tanács álláspontja szerint a termékadásvételi hirdetéseknél, mint tematikának, illetve a honlapon ehhez kapcsolódóan közzétett, a termékkereskedelemmel szoros funkcionális-logikai összefüggésben álló szolgáltatások, tájékoztatók, hivatkozások és reklámok *gyűjteménybe foglalásának nincs egyéni, eredeti jellege*.” (Kiemelés a jelen ügyben eljáró tanácstól.)

1.5. A jelen ügyben eljáró tanács olyan körülményt nem észlelt, amely alapján a hivatkozott szakvélemény idézett megállapításait a jelen ügy keretei között ne lehetne figyelembe venni. A fentiek alapján a jelen ügyben eljáró tanács megállapítja, hogy az 1. weboldal *adatbázisa szerzői jogi értelemben gyűjteményes műnek nem minősülő, csak az Szjt. XI/A. fejezete szerinti kapcsolódó jogi oltalom alatt álló adatbázisnak minősül*.

1.6. Az Szjt. XI/A. fejezete szerint az adatbázis-előállítót megillető ún. sui generis jogok azonban függetlenek attól, hogy az adatbázis önmagában szerzői jogi oltalom alatt áll-e

vagy sem. E kérdés vizsgálatára ugyancsak kiterjedt az SZJSZT-31/2008/1 számú szakvélemény vizsgálata.

1.7. A hivatkozott szakvélemény e körben megállapította, hogy „a vizsgálatok eredményeként rendelkezésre álló tények a ráfordítások teljes körű számbavételére, továbbá azok összegének, azaz jelentős vagy nem jelentős voltának meghatározására nem elegendőek”. A 31/2008/1 számú szakvéleményt hozó eljáró tanács ugyanakkor támpontot adott a ráfordítások jellegének megállapításához, és a figyelembe vehető költségek között megemlítette az informatikai költségeket, az adatok feltöltéséhez szükséges személyi állományt, az adatbázis üzemeltetéséhez szükséges személyi állományt, az adatbázis marketingjét és reklámozását, az adatok összegyűjtéséhez szükséges személyi állományt, az adatok megszerzésével összefüggő költségeket, az engedélyek beszerzéséhez szükséges költségeket. A hivatkozott szakvélemény azt is rögzíti, hogy „az eljáró tanács álláspontja szerint ugyanakkor abból, hogy az 1. weboldalon a hirdetések nem a honlap fenntartója, hanem a hirdetés megrendelője állítja össze és tölti fel, nem következik, hogy a honlap fenntartójának egyáltalán ne lennének figyelembe vehető ráfordításai a hirdetések mint az adatbázis tartalmi elemeinek megszerzésével kapcsolatban. A hirdetések feltöltése ugyanis a regisztrációt követően egy kifejezetten erre a célra kifejlesztett elektronikus űrlap (l. az alábbi honlapképet) útján történik, ahol a hirdető az általános leírás mellett részletes és utóbb módosítható adatokat közölhet a meghirdetni kívánt termékről. Ugyancsak elektronikus űrlap útján történik a hirdetésekhez kapcsolódó képek feltöltése a honlapra. Az eljáró tanács álláspontja szerint a hirdetések feltöltésére szolgáló elektronikus űrlapok kifejlesztését az adatbázis tartalmi elemeinek megszerzését szolgáló ráfordításnak kell tekinteni.” Az eljáró tanács azt is rögzítette, hogy a honlap fenntartójának vannak figyelembe vehető ráfordításai a hirdetések mint az adatbázis tartalmi elemeinek megjelenítésével kapcsolatban. „Ilyen figyelembe vehető ráfordítást jelenthet annak a számítógépi adattároló területnek a megszerzésére fordított pénzeszköz, amelyen a honlap fenntartója a hirdetéseket digitális formában rögzíti, tárolja, és ahonnan a hirdetések iránt érdeklődők számára azokat megjeleníti. Ilyen figyelembe vehető ráfordítást jelenthet továbbá annak az internetes adattovábbítási kapcsolatnak az üzemeltetési költsége is, amelyen keresztül az 1. weboldalt, illetve azon belül a termék hirdetéseket tartalmazó honlaprészeket futtató számítógép eljuttatja a hirdetések iránt érdeklődőnek az elektronikus űrlapok kitöltésével kapott adatkérés eredményét.”

1.8. A jelen ügyben eljáró tanács olyan körülményt nem észlelt, amely alapján a hivatkozott szakvélemény idézett megállapításait a jelen ügy keretei között ne lehetne figyelembe venni.

1.9. A kft. 2019. március 14. napján kelt, az eljáró tanács számára átadott feljelentése az SZJSZT-31/2008/1 számú szakvélemény logikáját követve az alábbi, a feljelentő oldalán felmerült költségelemeket jelölte meg:

- a) „a szoftver folyamatos fejlesztését, javítását, az adatlapok kialakítását és fejlesztését, az adatbázis kereshetőségét biztosító” szakemberek 2018. évi bérköltsége: 119 214e Ft;
- b) „működéshez igénybe vett közvetett költségek, így különösen irodabérlet” költsége 2018-ban: 14 180e Ft;
- c) „az adatbázis üzemeltetéséhez igénybe vett, külső szolgáltatóktól licencelt szoftverek összköltsége 2018-ban”: 50 060e Ft;
- d) „az üzleti tevékenységhez igénybe vett, egyéb külső szolgáltatói költségek összege”: 55 993e Ft;
- e) „az adatbázis népszerűsítéséhez eszközölt marketingráfordítások teljes összege 2018. évben”: 41 528e Ft.

1.10. Az eljáró tanács a fenti adatok hitelességét – adatok hiányában – nem ellenőrizhette. Az eljáró tanács azt azonban e nélkül is megállapítja, hogy az az adatbázis, amellyel kapcsolatban az előállító 161.761e Ft ráfordítást eszközölt, az Szjt. 84/A. § (5) bekezdése értelmében *jelentős ráfordítással előállított adatbázisnak minősül*, ebből következően annak előállítóját megilletik az Szjt. XI/A. fejezete szerinti sui generis jogok.

Ad 2.

2.1. Az Szjt. 84/A. § (1) bekezdése szerint a sui generis védelem alatt álló adatbázis előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy az adatbázis tartalmának egészét vagy jelentős részét másolat készítése útján többszörözzék („kimásolás”).

2.2. A kimásolás akkor valósul meg, ha az adatbázis egészéről vagy jelentős részéről másolati példány jön létre [Szjt. 18. § (1) bekezdés *b*) pontja]. A vizsgált „expressz hirdetésfeltöltő” alkalmazásával az 1. weboldal adatbázisának egyes elemeiről másolati példány jön létre a 2. weboldal adatbázisában. Az eljáró tanács a számára átadott adatok alapján megállapította, hogy a 2. weboldal szoftvere – egy nem mellékelt, de a forráskódból rekonstruálható – számítógépi adatbázisból lekéri az 1. weboldallról feldolgozandó URL-eket, azokat egyenként betölti, tartalmukat elemzi, és a releváns termékadatokat visszamenti saját adatbázisába. Az is megállapítható volt, hogy az adatok feldolgozása szoftveresen történt, a kapott URL-en található tartalmat szoftver olvasta be, dolgozta fel és gyűjtötte ki a releváns (pl. évjárat, csomagtartó, műszaki vizsga érvényessége) adatokat.

2.3. Bár az eljáró tanács számára átadott hordozón található adatbázis nem feleltethető meg a fenti szoftvernek, azonban önmagában is értelmezhető, több helyen – a fejlesztői konvenciókra támaszkodva – megalapozott feltételezések tehetők arról a működésről, amelyet perzisztenciáréteggént támogatott. Az eljáró tanács ennek során abból indult ki, hogy az *advert_express_create_request* tábla feltételezhetően azokat a kéréseket tartalmazza, ame-

lyek külső forrásból emeltek át hirdetéseket, automatizáltan. E megalapozott feltevésből kiindulva az eljáró tanács azt valószínűsíti, hogy az expressz funkcióval beküldött és feldolgozott, az 1. weboldalra mutató kérések száma 7227 darab volt, vagyis ilyen számú hirdetés került átemelésre, ami jelentős résznek minősül.

2.4. Az Szt. 84/A. § (3) bekezdése szerint azonban a sui generis adatbázis előállítójának hozzájárulásához kötött az adatbázis tartalmának jelentéktelen részének ismételt és rendszeres kimásolása is, ha ez sérelmes az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítja az előállító jogos érdekét. Az eljáró tanács a fent bemutatott hipotézissel élve azt valószínűsíti, hogy a kimásolás ismételt és rendszeres volt.

2.5. Az eljáró tanács ezt követően abban az elvi kérdésben foglalt állást, hogy a kimásolást – annak megvalósítása esetén – a folyamat két szereplője (a 2. weboldal üzemeltetője, illetve a hirdetés megrendelője) közül melyik végezte el. Ennek azért van jelentősége, mert ha a kimásolást a 2. weboldal üzemeltetője végezte el, úgy esetében az ismételt és rendszeres jelleg valószínűsíthető (bár erre vonatkozó adatok hiányában az eljáró tanács számára egyértelműen nem állapítható meg), míg ha a kimásolást a hirdetés feladója végezte el, úgy az ismételt és rendszeres jelleg – a működés modelljéből következően – még csak nem is vélelmezhető.

2.6. A kérdés eldöntése során az eljáró tanács abból indult ki, hogy a jelen ügyben az adatbázis-tartalmak tényleges kimásolásához mindkét szereplő (a 2. weboldal üzemeltetője és a hirdetést feladó) aktív közreműködésére volt szükség, ebből ugyanakkor még nem következik, hogy a felhasználás mindkét alany tekintetében megvalósult.

2.7. Az eljáró tanács megítélése szerint a 2. weboldal üzemeltetője domináns szerepet vállalt a kimásolás megvalósításában. Ennek során

- a) megtervezte és kifejlesztette az expressz hirdetésfeltöltő funkciót;
- b) kialakította az adatok két adatbázis közötti migrálásához szükséges interfészeket és scripteket, azokat üzemeltette és karbantartotta;
- c) a hirdetők figyelmét felhívta az expressz hirdetésfeltöltő funkcióra, és ezáltal ösztönözte az adatbázis-tartalmak kimásolását;
- d) ha a hirdető az expressz hirdetésfeltöltő funkciót választva megadta az 1. weboldalra mutató URL-t, úgy az adatok migrálásához szükséges programot futtatva ténylegesen gondoskodott az adatok kimásolásáról;
- e) az adatok átemelését követően gondoskodott az adatbáziselemek alapján összeállított hirdetések megjelenítéséről.

2.8. Az eljáró tanács azt is megállapította, hogy a kimásolt adatbázis-tartalom (vagyis a többszörözött példány) a 2. weboldal által üzemeltetett számítógépes infrastruktúrában, a 2. weboldal által kialakított adatbázisban jött létre, amely felett elsődlegesen a 2. weboldal rendelkezett. Az üzemeltető az a személy, amely a másolt műpéldányt létrehozta, tárolta, hozzáférhetővé tette, és amely – a hirdetővel kötött szerződése, illetve az általános szerződési feltételek által korlátozott módon ugyan, de – önállóan dönthetett a másolt példányok élettartamáról, elérhetőségéről.

2.9. A fentiekhez képest a hirdető tevékenysége – e körben – kimerül abban, hogy megadja annak a hirdetésnek az internetes elérést biztosító hivatkozását (URL, link), amely a kimásolás forrásául szolgál.

2.10. A linkelés (hiperhivatkozás) jogi megítélése nem jegecesedett még teljes körűen ki, azonban a jogalkotás folyamata, az iránymutató bírósági döntések és kommentárok egy irányba mutatnak:

- a) A szerzői jogi törvény nagykommentárja [Gyertyánfy Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer, 2014] szerint „[á]ltalában nem jelent többszörözést, ha a szolgáltató a világhálón a keresés megkönnyítésére összeállított adatbázisba (keresőmotorba) nem a művet, hanem annak elérését lehetővé tevő internetcímet (URL) másol be, és az adatbázis meglátogatója a címre kattintással maga éri el és többszörözi a címen elérhető művet.”
- b) Az Európai Bíróság C-351/12 számú ügyben hozott ítéletének 31. pontja kimondja, hogy „*abban az esetben, ha a kattintható link lehetővé teszi a linket tartalmazó weboldal felhasználói számára a védett műveket magában foglaló weboldal által alkalmazott műszaki intézkedés megkerülését, annak érdekében, hogy a hozzáférést csupán az előfizetőkre korlátozzák, és ekképpen olyan beavatkozást jelent, mely nélkül az említett felhasználók nem érhetnék el a közvetített műveket, e felhasználók összességét új nyilvánosságnak kell tekinteni, amelyet a szerzői jog jogosultjai az eredeti közvetítés engedélyezésekor nem vettek figyelembe, és ennek folytán a jogosultak engedélye szükséges az ilyen nyilvánossághoz közvetítéshez.*”
- c) Az Európai Bíróság C-351/12. számú ügyben hozott ítéletében rögzíti, hogy az „*INFOSOC irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy nem minősül e rendelkezés szerinti nyilvánossághoz közvetítésnek egy internetes oldalon más internetes oldalon szabadon hozzáférhető művekre mutató kattintható linkek szolgáltatása.*”
- d) Az Európai Bíróság C-160/15. számú ügyben hozott ítéletéből az is megállapítható, hogy a link elhelyezője csak akkor felel a tartalomért, ha tudja, vagy tudnia kellett arról, hogy jogsértően történt a védett tartalom feltöltése a linkelt oldalra.

- e) az Európai Parlament és a Tanács a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló 2019/790/EU irányelvek (amely jelen szakvélemény születésekor már hatályos, de még nem került implementálásra a magyar nemzeti jogba) 15. cikke szerint az újonnan bevezetett, kiadói szomszédos jogok által biztosított védelem sem terjed ki a hiperhivatkozásra.

2.11. A fentiek alapján az eljáró tanács álláspontja szerint a jelen ügyben a hiperhivatkozást megadó hirdető cselekménye a kimásolás mint a sui generis jogok körébe tartozó vagyoni jog szempontjából csak kiegészítő jellegű, a kimásolást nem a hirdető, hanem a 2. weboldal üzemeltetője végezte el.

2.12. Az eljáró tanács fenti értelmezését támasztja alá a törvényszék a tényállását tekintve igen hasonló, szerzői jogi szempontból pedig teljesen azonosnak tekinthető, SZJSZT-16/2019/ számú ügyhöz csatolt végzése és annak felülvizsgálata során az ítéletábra által hozott végzés. Ez utóbbi, az előbbire hivatkozva az alábbi állapítja meg: *„A másodfokú bíróság osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját abban, hogy a kérelmezői adatbázisrészlet megkeresése, átemelése és a kérelmezetti hardveren való rögzítése, majd a 3. weboldalon [az adatok kimásolását végző szervezet – az eljáró tanács megjegyzése] való megjelenítése egy olyan informatikai folyamat, amelynek technikai feltételeit nem vitásan a kérelmezett biztosítja, látja el és felügyeli. Erre tekintettel helyesen foglalt állást akként az elsőfokú bíróság, hogy a kérelmezettet kell az adatbázis kimásolójának tekinteni annak ellenére is, hogy ennek kétségkívül feltétele a hirdető személy intézkedése és hozzájárulása.”*

2.13. A fentiek alapján az állapítható meg, hogy a kérdésben megjelölt módon az adatbázis-tartalmak engedélyköteles kimásolását akkor valósítja meg a 2. weboldal üzemeltetője, ha az az eredeti tartalmának egészét vagy jelentős részét érinti, illetve, ennek hiányában, ha a kimásolás ismételt és rendszeres volt. Az eljáró tanács a rendelkezésre álló adatok alapján azt állapította meg, hogy a kimásolás az adatbázis jelentős részét érintette, és a kimásolás ismételt és rendszeres jellegű volt.

2.14. A feljelentő kft. ügyvezetőjének az ügy irataihoz csatolt 2019. május 20. napján tett tanúvallomása szerint a 2. weboldal adatbázisában 3000 hirdetésből 900 hirdetés esetén állapítottak meg egyezőséget. Az eljáró tanács álláspontja szerint ez is az ismételt és rendszeres kimásolást igazolja.

2.15. Az Szt. 84/A. § (3) bekezdése szerint az ismételt és rendszeres jellegű kimásolás akkor sérti az adatbázis-előállító vagyoni jogát, ha sérelmes az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítja az adatbázis előállítójának jogos érdekeit. Az eljáró tanács álláspontja szerint a hirdetési portálok esetén az előállító jogos érdekét sérti, ha nagyobb szá-

mú hirdetés az előállító előzetes hozzájárulása nélkül egy másik portálra kerül kimásolásra, mivel ezáltal az első portál látogatottsága, ennek következtében a portál jövedelmezősége, vagyis az adatbázis létrehozása érdekében eszközölt befektetések megtérülése jelentősen lecsökken. Ezt támasztja alá a sui generis adatbázisok jogi védelmét megalapozó 96/9/EK irányelv (adatbázis-irányelv), amelynek 39. preambulum bekezdése szerint az irányelv „... védi az adatbázis-előállítókat a tartalom megszerzésével és összegyűjtésével kapcsolatosan eszközölt pénzügyi és szellemi ráfordításaik eredményének jogellenes hasznosítása ellen azáltal, hogy védi az adatbázis egészét, illetve jelentős részét a felhasználók vagy versenytársak által végzett egyes cselekmények ellen”. Jelen ügyben épp ilyen, a versenytárs által hozzájárulás nélkül végzett cselekményről van szó. Az adatbázis-irányelv 7. és 8. preambulumbekezdései szerint „az adatbázisok létrehozása jelentős emberi, műszaki és pénzügyi ráfordítást igényel, miközben az adatbázisok az önálló fejlesztéshez szükséges költségek töredékéért másolhatók, illetve hozzáférhetők”, illetve „az adatbázisok jogosulatlan kimásolása és/vagy újrahasznosítása olyan cselekmény, amely súlyos gazdasági és műszaki következményekkel járhat”.

Ad 3.

3.1. Az eljáró tanács a 2. kérdésre adott válaszában megállapította, hogy annak a hirdetőnek a szerzői jogi felelőssége nem állapítható meg, aki (amely) az expressz hirdetésfeltöltő funkció alkalmazásával megadta a 2. weboldal üzemeltetője részére a kimásolás tárgyául szolgáló hirdetésre mutató URL-t (hiperhivatkozást). Szerzői jogi jogsértés hiányában a szerzői jogot sértő cselekményért való büntetőjogi felelősség sem merülhet fel.

3.2. Az eljáró tanács a 2. kérdésre adott válaszában azt is megállapította, hogy a 2. weboldal üzemeltetőjének szerzői jogi felelősség annak függvényében állapítható meg, hogy a kimásolás az eredeti adatbázis mekkora részét érinti, illetve (ha a kimásolás nem terjedt ki az eredeti adatbázis egészére vagy jelentős részére) a kimásolás ismételt és rendszeres jellegű volt-e. Az eljáró tanács azt is valószínűsítette, hogy az érintett adatbázis jelentős része kimásolásra került, a kimásolás továbbá visszatérő jellegű volt. Ha a folyamatban lévő eljárásban megállapításra kerül, hogy a kimásolás akár a forrásadatbázis jelentős részét érinti, akár pedig – ennek hiányában – ismételt és rendszeres jellegű volt, úgy az üzemeltető felelőssége az Szjt. kapcsolódó jogi védelme alatt álló adatbázis-előállítói jogok megsértése miatt megállapítható.

Ad 4.

4.1. A sui generis adatbázis előállítójának hozzájárulása nem csupán az adatbázis kimásolásához, hanem ahhoz is szükséges, hogy az adatbáziselemeit a nyilvánosság számára hoz-

záférhetővé tegyék az adatbázis példányainak terjesztésével vagy – a 26. § (8) bekezdésében szabályozott módon – a nyilvánossághoz való közvetítéssel („újrahasznosítás”).

4.2. Az eljáró tanács megítélése szerint az 1. weboldal adatbázisának egy részét a 2. weboldal üzemeltetője ismételten és rendszeresen újrahasznosította azáltal, hogy a kimásolással érintett elemeket a nyilvánosság számára az Szt. 26. § (8) bekezdése szerinti módon hozzáférhetővé tette. E felhasználáshoz ráadásul a hirdetések megrendelőjének semmilyen részcsелеkménye nem kapcsolódik. Az eljáró tanács e körben kiemeli, hogy a hozzáférhetővé tétel arra való tekintet nélkül megvalósul, hogy a hozzáférhetővé tett elemeket a nyilvánosság tagjai ténylegesen lehívták-e, vagy megtekintették-e.

4.3. Az eljáró tanács azt is megállapította, hogy az újrahasznosítás a forrásadatbázis jelentős részét érintette, s ennek következtében a cselekmény az adatbázis előállítójának engedélyéhez kötött.

4.4. Az eljáró tanács végül jelzi, hogy nem eredményezné az 1. weboldal üzemeltetője sui generis jogának sérelmét, ha a hirdetések feladói másolnának akár teljesen azonos adatokat a 2. weboldal adatbázisába. A termékekre vonatkozó adatok önmagukban nem állnak szerzői jogi oltalom alatt, így a termékek hirdetői azonos adatokat korlátozás nélkül feltölthetnek bármennyi hirdetési portálra. A sui generis jogok megsértését jelen ügyben az valósítja meg, hogy a 2. weboldal üzemeltetője az adatokat nem a hirdető feltöltéséből, hanem az 1. weboldal adatbázisából szerezte meg. Az eljáró tanács valószínűsíti, hogy ez a tevékenység a hirdetést feladó számára elsősorban csak időnyereséget, a 2. weboldalán azonban gyorsan növekvő hirdetési és hirdető portfóliót, továbbá ellenőrzött és koherens hirdetéseket eredményezett. Rendelkezésre áll tehát olyan módszer, amelynek útján a 2. weboldal üzemeltetője szerzői jogi jogsértés nélkül is hozzájuthat a hirdető más adatbázisokba már feltöltött adataihoz.

Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke

Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja

Dr. Somkutas Péter, a tanács szavazó tagja

Összeállította: Barsvári Tímea

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Szerzői és védjegyjogi bírósági gyakorlat a délkelet-ázsiai térségben:

Kung-Chung Liu (szerk.): Annotated Leading Copyright Cases in Major Asian Jurisdictions és Annotated Leading Trademark cases in Major Asian Jurisdictions (Copyright cases: Hong Kong, City University of Hong Kong Press, 2019, ISBN 9789629373801, ARCIALA Asian IP Law Series; Trademark cases: New York, Routledge, 2020, ISBN 9780367313432, Routledge Research in Intellectual Property)

Délkelet-Ázsia kiemelt jelentőségű kereskedelmi szempontból és így szellemi tulajdoni szempontból is, hiszen akár divatcikkekről vagy elektronikai eszközök elengedhetetlen alkatrészeiről van szó, a gyártás jelentős részét ma már itt találjuk. Mégis, ahogyan a szerkesztő is kiemeli, nagyon kevés átfogó jellegű tanulmány készült a térség jogáról. Az ázsiai jog sokunk számára jobbra megközelíthetetlen már csak a nyelvi korlátok miatt is, így ez a sorozat kiváló lehetőséget nyújt azok számára, akik betekintést szeretnének nyerni ebbe a világba e nyelvek elsajátítása nélkül. Ugyanakkor e jogrendszerek valamelyikének ismerője számára is sok újat mutathat a kötet a számos általa feldolgozott jogesettel és a jogrendszerek közötti összehasonlító elemzésekkel.

A sorozat valójában három kötetből áll: első része a szabadalmi jogesetekre fókuszálva még 2017-ben jelent meg, a szerzői jogi kötet 2019-ben és legutoljára 2020-ban a védjegyjogot feldolgozó kötet. A sorozat szerkesztője nem kisebb célt tűzött ki, mint a délkelet-ázsiai régióban egyes jogterületeken kialakult joggyakorlat átfogó vizsgálatát az adott régióban releváns, választott témák mentén. A kötetek szerkesztője Liu Kung-Chung, aki a Szingapúr Menedzsmentegyetem, és a kínai Renmin Egyetem professzora és az ARCIALA¹ igazgatója. Figyelemmel az államok közötti jelentős nyelvi, kulturális és jogi különbségre, a kötet elkészítésében számos jogtudós és gyakorló jogász működött közre, így a szerzői jogi kötetben harmincöt, míg a védjegyköteten harmincnégy szerző dolgozott. A kötetek tematikus felosztásban nyolc állam joggyakorlatából merítenek: Kína, India, Japán, Korea, Malajzia, Fülöp-szigetek, Szingapúr és Tajvan. Az esetek elemzéséhez a szerzők először nyújtanak egy rövid összefoglalót az adott esetről, továbbá áttekintést a jogi kontextusról az elbíráló országban, majd leírják a tényállást, az eset indoklását, jogi szempontból elemzik az esetet, és végül részletezik annak kereskedelmi vagy ipari jelentőségét. Ez utóbbi kiemelten praktikus, és nagyban segíti az olvasót az ügy jelentőségének megértésében az adott ország jogi és gazdasági viszonyai között. Az olvasók eligazodását nagymértékben könnyíti a kötetek

¹ Applied Research Centre for Intellectual Assets and the Law in Asia: A centrumot a Szingapúr Menedzsmentegyetem 2015-ben állította fel, és célja a térség jogeseteinek összegyűjtése és teljes körű elemzése Ázsia-fókuszú megközelítést alkalmazva. Copyright Cases, p. 3.

végén található részletes tárgymutató és az egyes tanulmányok elején elhelyezett jogeset-információ, amely listázza az adott részben felhasznált esetek nevét és a beazonosításukhoz szükséges adatokat. A szerzői jogi kötet ezt kiegészítve, a könyv végén tartalmaz egy részletes listát, amely fejezetenkénti felosztásban oldalszámmal listázza az összes, a kötetben szereplő jogesetet, ami a védjegykötetbe sajnos már nem került be.

A szerzői jog témakörében a bevezetést követően hat nagyobb részre oszlik a könyv: digitális szerzői jog, közös jogkezelés, büntetőjogi szankciók, a szerzői jog korlátai, kapcsolat a szerzői jog és a védelem más formái között, joghatóság és alkalmazandó jog a szerzői jogi jogvitákban. A szerzők harminchat közelmúltbeli jogesetet mutatnak be, amelyek elsősorban az alapján lettek kiválasztva, hogy egy konkrét probléma először merült fel bíróság előtt, először került benne alkalmazásra egy konkrét jogszabályi rendelkezés vagy az adott állam bírósági gyakorlatában továbbra is ez az irányadó és követendő megítélés.² A könyv három fejezetre fókuszál kiemelten azoknak a régióban fennálló kiemelt jelentősége okán: a szerzői jog korlátaira – tizenegy esetet elemezve e körben, a büntetőjogi eszközökre azok gyakoribb előfordulása és jelentősége okán, és a joghatóság témakörére. A bevezetésben Liu tömör összefoglalását adja az egyes fejezeteknek, így azt elolvasva teljes képet kapunk az egyes fejezetek felépítéséről és az ott tárgyalt főbb esetek jellegéről, témájáról, továbbá arról, hogy mely államok gyakorlata illusztrálja őket.

A digitális szerzői jog körében³ az online közvetítőszolgáltatók felelősségi kérdései és a linkelés megítélése kerül előtérbe. A japán *Rokuraku II-* és *Maneki TV*-eset megállapította, hogy ahol a szolgáltató irányítása és felügyelete alatt érkező műsorsugárzás egy automatizált másolóeszköze kerül, a gyártó akkor is felelős, ha az automata eszköz számára a parancsot a gyakorlatban a felhasználó adta ki. Ezzel szemben a szingapúri bíróság megvédte a RecordTV hasonló eszközét, hivatkozva arra, hogy a műsorszolgáltatás jogosultját kár közvetlenül nem érte, és a közérdeket jobban szolgálja az új technológiák elősegítése, mint azok megfojtása. A hiperlinkek megítélése kapcsán egy tajvani esetet olvashatunk, amely az uniós megközelítéshez hasonlóan arra jutott, hogy a hiperlinkek használata alapvetően nem minősül nyilvánossághoz közvetítésnek.

A közös jogkezelés⁴ kapcsán két fő témát vizsgálnak a szerzők, egyrészt a sok területen bizalmi vagyonkezelési jogviszonynak tekintett, jogosultak által adott engedély tartalmát és a megszüntetésének hatását a kezelt vagyona, másrészt a közös jogkezelők feletti felügyeletet és monopolizált jellegüknek a viszonyát a versenyjoggal. A közös jogkezelés esetében sokféle konstrukció létezik a világon, azonban az európai szemléletből kiindulva meglepő, hogy ahogy a kötet bemutatja, az ázsiai térségben a bizalmi vagyonkezelés (azaz az angolszász jogokban gyakori „trust”) is fellelhető e megoldások között. Ennek kapcsán érdemes elol-

² P. 3.

³ 2. fejezet, p. 25–96; jogesetek: Japán, Szingapúr, Tajvan, India, Korea.

⁴ 3. fejezet, p. 97–152; jogesetek: Kína, Korea, Tajvan, Japán.

vasni Lee Wonbok tanulmányát, aki a Koreai Legfelsőbb Bíróság egy 2012-es esetét elemzi a vagyongazdálkodás jogosult általi megszüntetésének joghatásai kapcsán.⁵ Lee jelzi, hogy a koreai közös jogkezelésben kétféle típusú jogkezelés létezik, egyrészt a bizalmi vagyongazdálkodási szerződésen alapuló, másrészt az ügynöki tevékenységen alapuló. Az esetben hozott döntés megerősítette, hogy a bizalmi vagyongazdálkodás esetében az alapul fekvő szerzői jogok nem kerülnek automatikusan vissza a jogtulajdonoshoz a szerződés megszüntetésekor a szerződés ezen irányú specifikus kikötése hiányában, hanem a közös jogkezelőnél maradnak „*constructive trust*”-ban⁶ mindaddig, amíg a vagyongazdálkodó azt nem ruházza vissza a jogtulajdonosra.

A büntetőjog⁷ esetében a szerzők a régióban a büntetőjogi eszközök használatát, azok erős, a visszatartást célzó túlsúlyát és a P2P-hálózatok esetében alkalmazott szankciókat vizsgálják.

A szerzői jog korlátai⁸ között a régió jogalkotói és bíróságai által az amerikai jogból átvett „*fair use*” kérdését, továbbá a törvényi listán alapuló kivételeket és ezek egymással való viszonyát elemzik. Emellett kitérnek a jogkimerülés kérdésére, a szerzői jog külső, más jogágak által szabott határai közül a médiajog által megkövetelt továbbítási kötelezettségre („*must-carry*”), és végül az „*anticommons*”-probléma⁹ elkerülésére egy indiai zenei jogvita kapcsán. Lee Byungil a koreai törvény „*fair use*”-klauzulájának alkalmazását mutatja be egy 2010-es, a felhasználók által generált (UGC) tartalom eltávolításával kapcsolatos ügyben, ahol a bíróságnak abban kellett állást foglalnia, hogy a felperes lánya által – sok másik netezőhöz hasonlóan, széles körben – imitált széktáncvideó visszakerülhet-e az internet-szolgáltató blogoldalára a közös jogkezelő kérésére történt törlését követően.¹⁰ A videó Son Dambi „*I am crazy*” című számának zenei videóját parodizálta. A bíróság döntése szerint a videó feltölthető a szerzői jogi törvény 28. §-a alapján. Érvelését egy korábbi esetre alapozta, mely szerint az idézés nem limitálható a törvényben kifejezetten listázott okokra,

⁵ Lee Wonbok: Termination of copyright trust and the return of copyright under Korean law, p. 111–122; Supreme Court Decision 2010Da1272 (July 12, 2012).

⁶ A „*constructive trust*” nevéől eltérően nem egy klasszikus bizalmi vagyongazdálkodás, hanem a jogalap nélküli gazdagodás esetében alkalmazott jogi eszköz a jogtalan helyzetet előidéző személynél keletkező vagyontöbblet megőrzésére annak érdekében, hogy a jogellenes helyzet visszafordítható legyen. L. Merriam-Webster Dictionary „*unjust enrichment*” szócikk alatt.

⁷ 4. fejezet, p. 153–242; jogesetek: Szingapúr, Malajzia, India, Korea, Japán, Kína.

⁸ 5. fejezet, p. 243–384; jogesetek: Kína, Szingapúr, Korea, Japán, Tajvan, Malajzia, India, Fülöp-szigetek.

⁹ A kifejezés Michael A. Heller 1998-as művéből ered, és arra utal amikor egy dolognak – azaz jelen esetben jognak – több tulajdonosa van, mindegyik kizárólagos joggal felruházva a hasznosításra, és amikor túl sok jogosult rendelkezik ilyen privilégiummal, a koordináció megbomlik, és egyik jogosultnak sem lesz hatékony a rendszer. In: Michael A. Heller: The Tragedy of the Anticommons: Property in the Transition from Marx to Markets. Harvard Law Review, 111. évf. 3. sz., 1998, p. 621–688. JSTOR, www.jstor.org/stable/1342203.

¹⁰ Lee Byungil: User generated contents by quotation and fair use defense in Korea (p. 285–295.); Seoul High Court 2010Na35260 (October 13, 2010.)

más esetekben is alkalmazható lehet a törvényben található „fair use-klauszula”¹¹ alapján, amely a specifikusan listázott kivételeket egészíti ki. Az eset elolvasása már csak azért is érdekes lehet, mert ugyan rövidebb formában, de betekintést kaphatunk abba a meglehetősen egyedi megoldásba, ahol az európai rendszerekre jellemző kivételek és korlátozások zárt, merev listája egy, az amerikai rendszerben működő jóval rugalmasabb, de ugyanakkor sokszor kiszámíthatatlan bírósági jogalkalmazást eredményező „fair use”-klauszulával egészül ki. Ugyan az esetből arra nézve nem vonható le következtetés, hogy ez a vegyes megoldás képes-e valamilyen szinten kiegyensúlyozni a két rendszer hiányosságait pozitív irányba, de a rendszer alapjainak megismerésére alkalmas.

A szerzői jog, más IP-jogok és a tisztességtelen verseny kizárására irányuló szabályok metszéspontjának vizsgálata¹² kiterjed az alkalmazott szerzői művek szerzői jogi védelmének lehetőségeire és egyes elhatárolási kérdésekre a formatervezés, a szerzői jog és a használatiminta-oltalom esetében.

A joghatóság és az alkalmazandó jog¹³ körében szó esik a határon átnyúló ügyek joghatósági kérdéseiről, a jogsértések esetében alkalmazandó jogról, a „forum shopping” elkerüléséről és a joghatósági megállapodásokról szóló 2005. évi Hágai Egyezmény szingapúri átültetéséről.

A kötet bevezetés részében megfogalmazott konklúziójában¹⁴ arról olvashatunk, milyen irányba lehetne alapvető lépéseket tenni a régió szerzői jogának fejlesztése érdekében. Az egyik javaslat a közös jogkezelési rezsim hatékonyabbá tételét célozná, egyes esetekre bevezetve a régióban nem igazán alkalmazott kötelező jogkezelést, így a magáncélú másolás esetén járó díjazás vagy a követőjog esetében. A bírósági rendszer esetében a szerkesztő a szingapúri rendszert tekinti modellértékűnek, amely szerinte a legjobban szolgálja a közérdeket az új technológiák és a nemzetközi jogkimerülés kérdésének gyakorlati kezelésével. Megjegyzi, hogy remélhetőleg ez és más hasonló kötetek elősegítik az ázsiai térség szerzői jogának minimális harmonizációját és a jó gyakorlatok megosztását.

A védjegyjog körében szintén hat nagyobb téma mentén olvashatunk az esetekről: a védjegyek hasznosítása és az összetéveszthetőség az internet világában, a piackutatás alkalmazása védjegyjogviták megoldásában, a védjegyjog korlátai, a jó hírű védjegyek védelme, jogsértés és kártérítés, továbbá joghatóság és alkalmazandó jog a védjegyjogvitákban. A szerzők harminchét kiemelt eseti döntést mutatnak be az előző kötettel azonos kiválasztási szempontok alapján. A legtöbb jogesetet itt is a védjegyjog korlátairól szóló fejezetben találjuk.

¹¹ A koreai szerzői jogi törvény 23–38. §-a tartalmazza a kivételeket és korlátozásokat, ahol a listázott kivételek mellett a 35-5. § tartalmaz egy „fair use” klauszulát is, amely szerint a 23–35-4. §-ban listázott kivételeken felül akkor is szabad felhasználás valósul meg, ha az nem ássa alá indokolatlanul a szerző jogos érdekeit a mű rendes felhasználását sértve, ahol a felhasználás megítéléséhez a (2) bekezdésben listázott négy szempontot kell vizsgálni. (A hatályos tv. elérhető itt: <https://www.law.go.kr>).

¹² 6. fejezet, p. 385–450; jogesetek: Tajvan, Japán, India, Fülöp-szigetek, Kína.

¹³ 7. fejezet, p. 451–518; jogesetek: Japán, Kína, Korea, Tajvan, India.

¹⁴ P. 23–24.

A hasznosítás címszó alatt a hasznosítási kötelezettséget vizsgálják a szerzők, miszerint sok ázsiai szabályozásban (pl. Kína, Indonézia, Korea, Tajvan) a védjegy esetében törlési okként van megjelölve, ha bejegyzésének vagy utolsó hasznosításának időpontjától három év eltelt anélkül, hogy hasznosították volna. Az összetéveszthetőség kapcsán kiemeli Liu, hogy az ázsiai gyakorlatban a hasonlóság nem feltétlenül jelent összetéveszthetőséget, lehetnek olyan esetek, ahol ugyan hasonlóak a védjegyek, de összetéveszthetőségük nem áll meg. Ugyanakkor a tajvani és a koreai bíróságok például arra helyezik a hangsúlyt, hogy a hasonlóság végeredményében megtévesztő-e a fogyasztók számára, és így a fogyasztók megtévesztésének hiányában hasonlóak sem fognak minősülni a megjelölések.¹⁵

A szerzők kiemelik, hogy míg az amerikai és európai gyakorlatban a piackutatás eredménye egy jól bevált és elfogadott bizonyítási módszer védjegyjogvitákban, addig a délkelet-ázsiai régióban sokkal kevésbé elfogadott, és így alkalmazására is csak ritkán vagy egyáltalán nem kerül sor.

A védjegyjog korlátai között szó esik az e régióban többnyire elismert nemzetközi jogki-merülésről, egyúttal érintve a parallel import témakörét is a japán és a koreai joggyakorlatot vizsgálva. Ezt követően a „fair use”-doktrína alkalmazását elemzik, ami a szerzői jogban jel-zett széles körű elfogadással szemben csak meglehetősen korlátozottan érvényesül a régió-ban, és elsősorban az angolszász alapokon nyugvó malajziai és indiai rendszerben. Röviden szó esik a TRIPS-megállapodás által tiltott kényszerengedélyről, amely ezzel összhangban a szabályozásban nem jelenik meg, ugyanakkor az elemzett *Min-San-Zhong-Zi v. Hongxing* kínai esetben¹⁶ a bíróság döntése a jogsértés elismerésével és kártérítés megítélésével, de ugyanakkor a további használat megtiltására vonatkozó ideiglenes intézkedés iránti kére-lem elutasításával, de facto mégis kényszerengedélyt hozott létre.

A jó hírű védjegyek védelméről a régióban nyolc eseten keresztül olvashatunk, kitérve a felhígulásra, a megtévesztően hasonló védjegyek bejelentésére, a tisztességtelen verseny elleni fellépésre vonatkozó szabályok körében a védelemre és a bejelentett védjegyekkel való visszaélés kizárására. A versenyjogi szabályok alapján fennálló védelem vegyesen alakul a régióban, míg Tajvan a versenyjogi szabályok hatályát a nem bejegyzett széles körben is-mert védjegyekre korlátozta, ezzel kizárva a párhuzamos oltalmat,¹⁷ addig Korea és Japán szabályozása lehetővé teszi a bejegyzett védjegyek esetében a párhuzamos védelmet, és így versenyjogi rendelkezéseik hatálya jóval szélesebb, ugyanakkor korlátozott a megjelölések és termékek azonossága vagy hasonlósága esetére.¹⁸ Ehhez érdekes adalék a Viagra esete Koreában,¹⁹ ahol a Pfizer a gyógyszer összetételére adott szabadalom lejártát követően a

¹⁵ P. 5.

¹⁶ Supreme People's Court, Civil Judgement (2013) Min-San-Zhong-Zi No.3 Star River (Guangzhou) Real Property Development Co. Ltd. v. Hongxing (Tianjin) Real Estate Development Ltd. Co.; p. 208–218.

¹⁷ Taiwanese Fair Trade Act, Article 22(2); p. 12–13.

¹⁸ P. 13.

¹⁹ Korean Supreme Court 15 October 2015, 2013 Da84568. Elérhető: <https://www.scourt.go.kr/eng/supreme/decisions/NewDecisionsView.work?seq=974&pageIndex=1&mode=6&searchWord=>.

Hanmi Pharmaceutical által gyártott generikus gyógyszer ellenében kívánt e védelemmel élni. A legfelsőbb bíróság az eset összes körülményét mérlegelve arra jutott, hogy az orvosok által felírt, a csomagoláson ekként jelzett és a generikus gyártó védjegyével és az általa adott névvel ellátott generikus gyógyszerek a háromdimenziós forma és a kék szín egyezősége ellenére nem eredményeznek összetéveszthetőséget a fogyasztók számára, és a háromdimenziós védjegy nem használható egy termék kialakításának végleges monopolizálására a piacon.

A jogsértések és kártérítés körében először a régióban leggyakoribb jogsértésekről olvashatunk, így a termék vagy szolgáltatás megtévesztő megjelöléséről a származási hely tekintetében, az egyre gyakrabban előforduló védjegyfelhígulásról és az összehasonlító reklámokról, főként India viszonylatában. A fejezet kitér az elektronikus értékesítési platformok másodlagos felelősségének megítélésére az ott megjelenő hamisított és kalóztermékek esetében. Jelzi, hogy a régió legtöbb országában erre konkrét jogszabályi rendelkezés a védjegyjogban egyelőre nincs, ugyanakkor más jogágak szabályait alkalmazva több esetben megállapításra került felelősségük, így például Koreában a polgári törvénykönyv 760. §-a alapján, amely az együttes károkozás felbujtással vagy a cselekmény elősegítésével megvalósuló kérdését rendezi. Szó esik a kártérítés formájáról is, és eszerint a tényleges kár mellett az elmaradt profit, a jogsértő által elért profit, az elmaradt jogdíjbevétele és az előre meghatározott átalány-kártérítés is igényelhető a legtöbb államban.

A joghatóság és alkalmazandó jog körében néhány állam utalja csak a szerződéses szabadság körébe a döntést. Védjegyjogi ügyekben a kizárólagos joghatóság vegyesen alakul, így Japánban az ottani bejegyzések esetében ki van kötve a japán bíróságok kizárólagos joghatósága, míg Tajvan például nem kötötte ki. A régióban elterjedt az alkalmazandó jog kiválasztása körében a *lex loci protectionis* elv, azaz annak az országnak a joga lesz alkalmazandó, amelyben a védelmet igénylik. A fejezetben olvashatunk a több régiót érintő védjegyjogvitákról a négy kínai terület, Kína, Tajvan, Hongkong és Makaó viszonylatában, ahol Tajvan és Kína elfogadja a nemzetközi joghatósági elvek alkalmazhatóságát a több régiót érintő ügyekben is.

A kötet bevezetésébe foglalt konklúzióban²⁰ három pontban összegzi a szerkesztő, hogy mit tanulhatunk e válogatott esetgyűjtemény elolvasásából. Elsőként kiemeli, hogy Ázsiában jól érezhető érdeklődés és igény mutatkozik a védjegyek kereskedelmi hasznosítására, márkaépítésre és ebből adódóan a legjobb terület a szellemi tulajdon ázsiai harmonizációjának fejlesztése irányába. Ezt követően jelzi, hogy vannak egyedi sajátosságok, elsősorban a kínai rendszer egyes elemeit emeli ki, amelyek máshol nem találhatók meg, mint egy kvázi kötelező licencia egyes kormányzati építkezési projektek esetében, vagy a bíróságok által alkalmazott „ha nincs használat a gyakorlatban („*actual use*”) a jogosult részéről, akkor nincs kár sem” elv, amit a koreai és a japán legfelsőbb bíróság is átvett. Végül harmadik tanulság-

²⁰ P. 19–21.

ként kiemeli, hogy a civiljogi országok tanulhatnának angolszász rendszerű szomszédaitól az eljárás tekintetében, így például a felelősség és a kár elválasztása tekintetében, először az előbbiről tartva tárgyalást, hogy a felek ne párhuzamosan érveljenek, és így a kár kérdését már kevésbé tapasztalt bírósági ügyvivő is letárgyalhassa, ha már döntés született a felelősség kérdésében. Mindezzel gyorsítható és olcsóbbá lenne tehető szerinte az eljárás.

A kötetek kiváló betekintést nyújtanak az ázsiai joggyakorlatba a kiválasztott témák mentén, így mindenképpen érdemes őket forgatni a szakma gyakorlóinak, akik nyitottak az ázsiai joggyakorlat irányába, habár elsőre azt gondolnánk, hogy az ázsiai térség annyira más kulturális, politikai, történelmi és ebből adódóan jogi szempontból is, hogy az európai jogtudománynak nem érdemes ebbe az irányba fordulni amikor bizonyos kérdésekre keresi az egyelőre nem ismert választ. E könyveket elolvasva azonban az is jól látszik, hogy a modern kor problémái nagyrészt globálisak, így különösen az internet és a folyamatosan változó technológiai újítások által felvetett kérdések, amelyekre a válasz akár talán tőlünk keletebbre is kereshető. Ennek egyik érdekes vetülete a szerzői jogi kivételek és korlátozások szabályozása, ahol a rögzített lista sokszor túl merevnek bizonyul a gyakorlatban, és így érdekes megoldás lehet ennek vegyítése az amerikai „fair use”-klauzulával, ahogyan azt a koreai törvény teszi, és ahogy azt Ohly Ansgar is felvetette megoldásként a Madridban, a 2021. évi ALAI konferencián tartott előadásában.²¹

Timár Adrienn

²¹ *Ohly Ansgar* „Copyright adjustments to foster market competition and innovation” című előadása. ALAI Conference 2021, Madrid, 2021. 09. 30.

Cécile Puech: Antibodies defined by functional features: beware of sufficiency of disclosure! (Funkcionális jellemzőkkel meghatározott antitestek: vigyázzunk a kielégítő kinyilvánításra!) Publications Régimbeau, 2021. 10. 13.

Nagy a kísértés, hogy egy antitestet inkább a funkcionális, mint a szerkezeti jellemzői alapján próbáljunk meg védeni, így lehetővé téve, hogy ezzel a funkcióval rendelkező minden antitestre kiterjedjen az oltalom, nem pedig csak a bejelentő által a bejelentés időpontjában kifejlesztett antitest(ek)re. Az ilyen funkcionális szerkesztés lehetővé teszi olyan új antitestek vagy származékok szabadalmi oltalmának megszerzését, amelyek a kezdeti terv fejlesztése során keletkeztek, beleértve a végső jelöltet is, amely különbözhet az eredetileg azonosított antitestektől. Az ilyen oltalom megakadályozza továbbá, hogy a versenytársak konkurens antitesteket fejlesszenek ki.

A szabadalmi hivatalok bírósági határozatokkal módosított gyakorlata azonban Európában és újabban az Egyesült Államokban is egyre inkább elutasítja az ilyen típusú, nagyon széles oltalmi körű igénypontokat.

a) Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) ítélkezési gyakorlata

Az ESZH műszaki fellebbezési tanácsainak ítélkezési gyakorlata már régóta rögzítette azt az elvet, hogy egy igénypont nincs kielégítően kinyilvánítva pusztán azért, mert széles az oltalmi köre.

Bár az európai ítélkezési gyakorlat hosszú idő óta érvénytelennek nyilvánít olyan igénypontokat, amelyekben egy antitestet kizárólag funkcionális jellemzőkkel határoznak meg, sok esetben ez túl nagy terhet róna a találmány megvalósítójára.

Például 2007-ben elutasítottak egy olyan antitestre vonatkozó igénypontot, amelyet kizárólag annak a piridinolinhoz való kötődési képessége alapján határoztak meg.

A T601/05. sz. ügyben egy olyan antitestre vonatkozó igénypontot, amelyet TNF α -megkötési és a TNF α -monociták LPS által kiváltott szekréciójának gátlási képessége alapján tágan határoztak meg, elégtelennek találtak, mert a szabadalmi leírásban kinyilvánított egyetlen módszert antitestek előállítására a szabadalom ellen felszólaló fél nem ítélte megfelelőnek az igényelt antitestek előállításához.

Nemrégiben egy olyan antitestre vonatkozó igénypontot, amelyet az antigénje és az antigént expresszáló rákos sejt növekedését gátló hatása alapján határoztak meg, szintén elégtelennek találtak a T1389/13 sz. ügyben, mert a szabadalomban leírt módszerekkel előállított antitestek az igényelnél szélesebb körű funkciót mutattak annál, mint amire a szabadalmi leírás elegendő útmutatást nyújtott a találmány indokolatlan megterhelése nélküli megvalósításakor.

Így egyértelmű, hogy számos halmozódó feltétel, amelyet esetről esetre kell ellenőrizni, szükséges ahhoz, hogy a csak funkcionális jellemzők által meghatározott antitestekre

vonatkozó igénypontokat engedélyezni lehessen. Az ilyen igénypontok esetében gondosan meg kell vizsgálni, hogy „a bejelentés az igényelt teljes terjedelemben” eleget tesz-e a 2021. március 1-jén hatályba lépő, az antitestek szabadalmazhatóságára vonatkozó új irányelvek G-II.5.6. szakaszában foglaltaknak (lásd erről részletesebben a G-II-5.6.6.1.3. alszakaszt).

Ha azonban egy bejelentés több olyan antitestet ír le, amelyek rendelkeznek az igényelt tulajdonságokkal, valamint egy olyan eljárást, amellyel ténylegesen más, ezekkel a tulajdonságokkal rendelkező antitesteket lehet előállítani, csupán funkcionális jellemzőkkel meghatározott antitestekre vonatkozó igénypontokat néha még így is engedélyezhetnek. Ilyen esetekben nehéz vitatni a kinyilvánítás kielégítő voltát a felszólalási eljárásban, mivel a bizonyítási teher annak igazolására, hogy nem lehet az igénypontot teljes terjedelmében megvalósítani, a felszólalón van.

Ha a feltételek teljesülnek, a csak funkcionális jellemzőkkel meghatározott antitestekre vonatkozó igénypontokat az ESZH engedélyezheti, és azok túlélhetik a felszólalási eljárást (lásd pl. a T2045/09. sz. ügyet). Mindazonáltal azok az esetek, amelyekben a kielégítő kinyilvánítás összes feltétele teljesül, továbbra is ritkák, és a pusztán funkcionális antitestekre vonatkozó igénypontok vonzereje ellenére egyes szabadalmak jobban kedvelik a biztonságot, ha az igénypontok tartalmazznak strukturális jellemzőket, amelyeknek a kielégítő kinyilvánítás sokkal könnyebben védhető.

A közelmúltban például az *Amgen Inc.* (Amgen) nevére engedélyezett EP2215124B1 sz. szabadalmat olyan igénypontokkal adtak meg, amely az antitestet csak funkcionális jellemzőkkel határozta meg, nevezetesen azzal, hogy az antitestet a PCSK9 antigén jellemzi, ahol az antitest képes csökkenteni a PCSK9 kötődését az LDLR-receptorhoz, valamint az a képessége, hogy versenyezni tud a PCSK9-hez való kötődésért két olyan antitesttel, amelyeket nehézláncuk (VH) és könnyűláncuk (VL) változó doménszekvenciái határoznak meg.

E szabadalom ellen felszólalási eljárás indult, amelyet fellebbezés követett (T845/19). A felszólalási osztály az igénypontok kielégítő kinyilvánítását illető kedvező döntése ellenére a szabadalom jogosultja kezdeményezte, hogy korlátozzák a fellebbezési eljárás során az igénypontokat egy olyan antitestre, amelyet az antigénje, továbbá a képessége arra, hogy az antitestek csökkentsék a PCSK9 kötődését az LDLR-receptorhoz, valamint szerkezeti jellemzői (VH/VL párok legalább 90%-os azonossága) határoznak meg, valószínűleg attól tartva, hogy a tisztán funkcionális igénypontokat a fellebbezési tanács nem tekinti kellően kinyilvánítottoknak.

b) Újabb amerikai döntések

Az Amgen-szabadalomcsalád, beleértve az EP2215124B1-et is, számos amerikai szabadalmat tartalmaz, többek között a 8 829 165 ('165-ös) és a 8 859 741 ('741-es) számút. Az Amgen e szabadalmak alapján bitorlási pert indított különböző harmadik felek, köztük a *Sanofi-Aventis, LLC* (Sanofi) ellen.

A '165-ös és a '741-es szabadalom igénypontjainak érvényességét először 2017-ben a Szövetségi Kerületi Bíróságon (Federal Circuit, FC) támadták meg, és az 2021. február 11-én hozta meg második döntését (*Amgen v. Sanofi*, 987 F.3d 1080, Fed. Cir. 2021). Mindkét döntés egy olyan antitestre vonatkozó igénypontokra összpontosít, amelyet az a képessége határoz meg, hogy kötődni tud a PCSK9 antigén bizonyos aminosav-maradékaihoz.

c) A megtámadott igénypontok

Az FC által vizsgált igénypontok közé tartozott a '165-ös és a '741-es szabadalom mindegyikének 1. független igénypontja, amelyeket alább ismertetünk.

US 8 829 165: 1. Izolált monoklonális antitest, amely ha a PCSK9-hez kötődik, az alábbi maradékok közül legalább az egyikhez kötődik: S153, I154, P155, R194, D238, A239, I369, S372, D374, C375, T377, C378, F379, V380 vagy S381 a 3-as azonosítási számú szekvenciával, és ahol a monoklonális antitest blokkolja a PCSK9 kötődését az LDLR-hez.

US 8 859 741: 1. Izolált monoklonális antitest, amely a PCSK9-hez kötődik, ahol az izolált monoklonális antitest megköt egy epitopot a PCSK9-en, amely legalább egyet tartalmaz a 237-es vagy 238-as maradékok közül, és amelyben a monoklonális antitest blokkolja a PCSK9 kötődését az LDLR-hez.

Ezek az igénypontok az antitestet csak funkcionális jellemzők alapján próbálják meghatározni:

- egy pontatlan epitop: egy listából kiválasztott legalább egy maradék, és
- képesség a PCSK9 LDLR-hez való kötődésének blokkolására.

d) Az FC első döntése 2017-ben

2017-ben az FC hatályon kívül helyezett egy kerületi bírósági döntést, amelyben a kerületi bíróság megtagadta az elsőbbségi időpont után benyújtott bizonyítékok figyelembevételét annak a meghatározásával kapcsolatban, hogy a tágran igényelt antitest képes volt-e kinyilvánítani kellő számú fajtát egy igényelt genuszból, és helyesen tájékoztatni az esküdteket arra vonatkozóan, hogy egy újonnan jellemzett antigén kinyilvánítása elegendő írásbeli anyagot szolgáltat-e egy megfelelő antitestekre vonatkozó genuszigényponthoz (*Amgen v. Sanofi*, 872 F.3d 1367, Fed. Cir. 2017). Így az FC kétségbe vonta, hogy a '165-ös és a '741-es szabadalom igénypontjai megfelelnek-e a kielégítő kinyilvánítás és a megfelelő leírás 35 U.S.C. 112. cikkben foglalt követelményeinek.

e) Az FC 2021. február 11-i új döntése

A visszaküldést követően a kerületi bíróság újratárgyalta az ügyet, és új döntést hozott, amelyben az igénypontokat nem tekintették kielégítően kinyilvánítottoknak. Az FC megerősítette a kerületi bíróság döntését.

Bár nem kérdőjelezte meg teljes mértékben annak elméleti lehetőségét, hogy a funkcionálisan meghatározott antitestekre vonatkozó igénypontok kellően kinyilvánítottak lehetnek, úgy vélte, hogy „az ilyen korlátozások nagy akadályokat jelentenek a tág oltalmi körű funkcionális igénypontok kinyilvánítási követelményének teljesítése során”, különösen amikor az oltalmi kör olyan tág, hogy a bejelentésben megadott kísérleti példák és útmutatások a találmány indokolatlan kísérletezés nélküli megvalósítását csak az igényelt oltalmi kör egy kis részében teszik lehetővé. Az ügyben bemutatott bizonyítékok „azt mutatták, hogy az igénypont oltalmi köre több millió igényelt jelöltet ölel fel több konkrét funkció tekintetében, és hogy szükséges lenne először létrehozni, majd szűrni minden egyes jelölt antitestet annak érdekében, hogy meghatározzák, megfelel-e a kétfunkciós igénypont korlátozásainak.

f) Az FC két döntésének hatása

Az FC két döntése az *Amgen v. Sanofi*-ügyben fordulópontot jelent az egyesült államokbeli gyakorlatban az antitestekre vonatkozó igénypontok értékelése tekintetében.

Például az FC 2017-es döntése óta és az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (USPTO) által kiadott vizsgálati irányelvek alapján a hivatal most már rutinszerűen elutasítja az antitestre vonatkozó olyan igénypontokat, amelyeket kizárólag az az antigén határoz meg, amelyhez az antitest kötődik, írásos információ hiánya miatt. Ezzel szemben az ilyenfajta állítás Európában továbbra is elfogadható, ha az antigén új és feltalálói jellegű (bár az ilyen esetek ritkák).

A 2021. évi második döntés közelebb áll az európai joggyakorlathoz az olyan bejelentések esetében, amelyek tág oltalmi körű funkcionális igénypontok mellett több kísérleti példát és útmutatást is tartalmaznak ahhoz, hogy biztosítsák a találmány megvalósíthatóságát az igényelt teljes oltalmi körre vonatkozóan.

Azt azonban még nem lehet tudni, hogy az USPTO hogyan fogja alkalmazni ezt a döntést a következő időszakban végzendő vizsgálatainak során, és hogy mennyi kísérleti erőfeszítés tekinthető majd indokolatlannak, ami a kielégítő kinyilvánítás hiányának megállapításához vezet. Az ESZH általában elismeri a leírás kielégítő voltát (ami magában foglalja mind az írásbeli, mind a kielégítő kinyilvánítás amerikai követelményeit), amikor a találmány lényegében az igényelt teljes terjedelemben megvalósítható a bejelentésben adott útmuta-

tás alapján még akkor is, ha számos kísérletre van szükség, feltéve, hogy ezek csupán a szabadalom tanítását és a szakember általános ismereteit alkalmazzák, még ha utóbbiak az antitestek területén meglehetősen széles körűek is. Még nem világos, hogy az amerikai gyakorlat is ezt az utat fogja-e járni, vagy pedig elutasítja azt, mert a csak funkcionálisan meghatározott antitestre vonatkozó igénypontok nem kellően kinyilvánítottak, ha számos (akár rutin-) kísérletre van szükség ahhoz, hogy a találmányt az igényelt teljes terjedelemben megvalósítsák, és a második esetben minden bizonnyal szükség lesz szerkezeti jellemzők hozzáadására.

Mindenesetre ez a második döntés veszélyezteti az olyan, már engedélyezett amerikai szabadalmak érvényességét, amelyeket csak funkcionálisan meghatározott antitestekre vonatkozó igénypontokkal adtak meg. Bár még túl korai lenne megfigyelni e határozat hatását az USPTO joggyakorlatára, valószínű, hogy az USPTO előtt sokkal nehezebb elérni az ilyen igénypontok engedélyezését.

g) Következtetés

Tekintettel a két Amgen v. Sanofi-döntésre, amelyek jelentősen megváltoztatták az amerikai joggyakorlatot az antitestekkel kapcsolatos igénypontok vonatkozásában, egy szabadalmi bejelentés szerkesztési szakaszában fontosabb, mint valaha eldönteni, hogy az adott eset alkalmas lehet-e csak funkcionálisan meghatározott antitestigénypontok, valamint olyan különböző szerkezeti jellemzők leírására, amelyeket a vizsgálat vagy peres eljárások során fel lehet használni a kielégítő kinyilvánításra irányuló olyan kifogások leküzdésére, amelyek mind Európában, mind az Egyesült Államokban felmerülhetnek.

Dr. Palágyi Tivadar

Jonathon Woodward, Gary Small: Tokyo 2020: Revolutionary design or patent infringement? (Tokió 2020: Forradalmi tervezés vagy szabadalomtörés?) Lexology, 2021. szeptember 9.

Mit kell figyelembe venniük az innovátoroknak az új sporttechnológia oltalmazásakor?

A tokiói olimpiai és paralimpiai játékok legalább annyira a technológia, mint a sport ünnepe is voltak. A játékok minden vonatkozásában – a sportolók 3D-s nyomkövetésétől kezdve a stadionok építéséig – érvényesült az élvonalbeli technológia, akárcsak a sportolók felszerelésében.

Az alábbiakban a brit csapat ellentmondásos pályakerékpárjával foglalkozunk és azzal, hogy a tervezés miért vetett fel kérdéseket a szellemi tulajdon-jogokkal és az eredetiséggel kapcsolatban. Azt is megvizsgáljuk, hogy az innovátoroknak milyen típusú szellemi tulajdon-jogi kérdésekre kell gondolniuk, amikor ilyen technológiákat fejlesztenek ki.

a) A Lotus x Hope pályakerékpár

A sportfelszerelések az állandó innováció egyik területét képezik, ahol még a kisebb fejlesztések is befolyásolják a végső sikert vagy kudarcot, különösen egy olyan sportágban, mint a pályakerékpározás, ahol egy csapat a másodperc töredékével is nyerhet. Az egyik új innováció, amely a játékokon nagy figyelmet kapott, a brit csapat *Lotus x Hope* pályakerékpárja, mert neki tulajdonítják, hogy segítette a csapatnak több érem megszerzésében.

Ez a kerékpár stílusában gyökeresen eltér a hagyományos pályakerékpároktól. A villa és a nyeregcső sokkal távolabb van egymástól, mint a hagyományos konstrukciókban, ami szokatlan megjelenést kölcsönöz a kerékpárnak. Míg a korábbi tervezés elsősorban a kerékpár aerodinamikai tulajdonságaira, és nem a versenyzőre összpontosított, ez az új tervezés jobban figyelembe veszi a versenyző által a kerékpár egészének aerodinamikájára gyakorolt hatást.

A villa és a nyeregcső kifelé tolása azt jelenti, hogy jobban illeszkednek a versenyző nem túl áramvonalas lábaihoz, ahol a légáramlás amúgy is erősen megszakad. Ennek eredményeként a tervezők szerint csökken a légellenállás, és javul a kerékpár általános aerodinamikai teljesítménye vezetés közben. Ha mindezt kombináljuk a 3D-nyomtatott titánkormányokkal és a forradalmi, egy darabból öntött tárcsás kerekekkel, a Lotus x Hope a becslések szerint 2-3%-kal gyorsabb, mint a korábbi pályaversenyző kerékpárok, ami valóban jelentős javulást jelent.

A szokatlan tervezés azonban más okokból is vitát váltott ki, hiszen azt állították, hogy a tervet éppen a tokiói olimpia kezdetén lopták el. A holland kerékpármárka, a Kú Cycle azt állította, hogy a Lotus x Hope-ban használt tág villakialakítást eredetileg a társalapítójuk találta ki 2013-ban, miközben egy korábbi cégnél dolgozott, és rámutatott egy szabadalmi bejelentésre, amelyet az ötlet védelmére szánva még 2016-ban nyújtottak be, és amelynek európai szabadalmát 2021 márciusában adták meg.

Amikor a British Cycling 2019 szeptemberében benyújtotta saját szabadalmi bejelentését, hogy megpróbálja lefedni a Lotus x Hope pályakerékpár tág villáját, a hivatal a korábbi szabadalmi bejelentést hozta fel ellene, mivel az kinyilvánította a tág villa koncepcióját. Tekintettel arra, hogy a British Cycling bejelentése szinte bármilyen „egymástól nagy távolságra levő villát” igényel, úgy tűnik, hogy a Kú Cycle korábbi közzététele miatt szűkíteniük kell igénypontjuk oltalmi körét.

Az azonban, hogy a Kú Cycle ki tudja-e használni saját szellemi tulajdon-jogát a British Cyclinggal szemben, már egészen más kérdés. A Kú Cycle megadott szabadalma, amely a tág villás kialakítást írja le, viszonylag könnyen érvényesíthető a British Cyclinggel szemben, és tárgyalásra készítheti őket anélkül, hogy bizonyítaniuk kellene bármilyen ötlet ellopását. Ehhez azonban a Kú Cycle-nak bizonyítania kell, hogy szabadalma a Lotus x Hope-ra is vonatkozik annak ellenére, hogy a szabadalom megadását megelőzően módosításokat végeztek az igénypontokban.

Ha ez nem lehetséges, akkor a Kú Cycle-nak inkább azt kell megpróbálnia bizonyítani, hogy ötletét ellopták, ami gyakran nem könnyű feladat. A Kú Cycle azt állítja, hogy valaki, akit potenciális pénzügyi támogatóként kerestek meg, eltulajdoníthatta a befektetési tárgyalás során átadott információkat. Ha ez az állítás megállja a helyét, a Kú Cycle-nak valószínűleg ki kellene derítenie, hogy ki lehetett ez a személy, és be kellene bizonyítania, hogy megsértette a titoktartási megállapodást vagy más hallgatolagos bizalmi kötelezettséget. Bárhogy legyen is, hacsak nem rendelkeznek már megfelelő bizonyítékokkal, valószínűleg komoly kihívást jelent majd ennek az állításnak a bizonyítása.

b) A formatervezési minták védelme egy sportágban

Nem ez az első eset, hogy egy kerékpár kivitelezése szellemi tulajdon-jogi vitához vezet. Ismeretes, hogy a *Brompton*, a híres összecsukható kerékpár gyártója régóta vitában áll a koreai Get2Get vállalattal, amely szerint az utóbbi rivális gyártó megsértette a Brompton szerzői jogait egy hasonló megjelenésű és kialakítású kerékpár gyártásával. A Brompton összecsukható kerékpárra vonatkozó formatervét korábban szabadalommal védte, de az 1999-ben lejárt. A Get2Get ezt követően piacra dobott egy hasonló formájú kerékpárt, ami miatt a Brompton szerzői jogok megsértésével vádolta meg a koreai gyártót. Annak ellenére, hogy az Európai Unió Bíróságának tavalyi döntése szerint a kerékpár formája potenciálisan szerzői jogi oltalom alatt állhat, az ügy jelenleg még nem zárult le, de annyi tanulság máris levonható belőle, hogy egy jól megfogalmazott és benyújtott szabadalmi bejelentésnek komoly értéke és ereje lehet a versenytársak piacról való távoltartásában.

A pályakerékpározáson belül további nehezítő tényezőt jelent a nemrégiben bevezetett követelmény, hogy a versenyen használt felszereléseket kereskedelmi forgalomban kell értékesíteni. Korábban nagy volt a kísértés, hogy az üzleti titokra és a bizalmas know-how-ra támaszkodva védjék a pályakerékpáros innovációkat. Sok éven keresztül előfordult, hogy

a különböző csapatok egy-egy kerékpáros bajnokság során igyekeztek alaposan megnézni egymás felszerelését. Ha azonban egy újítás a kerékpár belsejében volt elrejtve, vagy annak jellegét nem lehetett megállapítani pusztán a kerékpár megtekintése alapján, akkor a titok valószínűleg biztonságban volt. Most, hogy minden csapat képes megvásárolni és szétszedni egymás kerékpárjait, ezek a rejtett innovációk valószínűleg nem maradnak sokáig titokban. Ahhoz, hogy az újítás védelmet élvezzen és a versenytársakat sakkban tartsa az új körülmények között, a jól előkészített és kivitelezett szabadalmi vagy formatervezésimintatartalom valószínűleg döntő fontosságú lehet.

Dr. Palágyi Tivadar

Adam Grant: *Gondold újra!* HVG Könyvek, 2021; 9789635650798

„Ha a tudás hatalom, akkor tudni, hogy mit nem tudunk, maga a bölcsesség.”
 „A nyugodt múlt dogmái alkalmatlanok a viharos jelenben.” (Abraham Lincoln)
 „Az 'azt hiszem' inkább folyamat, mint véglegesség.”
 (Forrásmegadás nélküli idézetek a könyvből.)

„A mi eddig jó volt, az éppen azért, mert a múlt időben volt jó, ma tán csak meglehetősen utóbb még káros is lehet.” Ha Grant ismerné gr. Széchenyi István: *Hitel* c. művét, mondanója tökéletes kifejezőjét találhatná ebben a tételében.

Grantot ismerjük. Adni és kapni – A siker rejtett dinamikája c. művéről (HVG Könyvek, 2013) az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2016/2. számában szoltunk, az *Eredetik – Hogyan mozdítják előrébb a világot a nonkonformisták?*-ről (HVG Könyvek, 2016) a 2017/4. számában.

Róla a University of Pennsylvania Wharton Menedzsmenttanszék honlapjáról:

„Kutatási területe a nagylelkűség, a segítségnyújtás, a job design és a jelentőségteljes munka, a vezetés, a vezetői szerep és a kultúra, az eredetiség, a nonkonformitás, a munka motivációja és a siker. (*Job design* – érdekes új szakterület: az a folyamat, amely révén úgy alakítják ki a munkaköröket, hogy az segítse a céget, szervezetet elérni a céljait, s egyben motiválni és jutalmazni az alkalmazottait. A jól tervezett munkakör magasabb termelékenységre és a munka jobb minőségére vezet, egyben elégedettebb munkavállalókat, kevesebb hiányzást eredményez, s csökkenti a alkalmazottak képzését, hogy másutt keressenek érvényesülést – Osman P.)

Pszichológiaprofesszor. Hét egymást követő évben a Wharton legmagasabbra értékelt professzora elismerést kapta. Szervezetpszichológusként vezető szakértője annak, miként találunk motivációt és értelmet a dolgokban, s éljünk nagylelkűbb és kreatívabb életet. A Fortune [magazin] beválasztotta 2016-ban 40 legkiválóbb 40 év alatti legbefolyásosabb üzleti személyisége, 2017-ben a világ 10 legbefolyásosabb menedzsmentgondolkodója közé.” (Kiemelések mindenütt a recenzió szerzőjétől.)

Ehhez a saját honlapjáról: „Már a húszas éveiben végleges státust kapott a Whartonon, és minden osztályában, amelyet tanított, megkapta a *Kimagasló Tanár Díjat* (Excellence in Teaching Award).

Ismét a Whartontól: 5 könyve lett #1 New York Times bestseller, példányok millióiban keltek el, 35 nyelvre lefordítva. Könyveit az év legjobbjai közé sorolta az Amazon, az Apple, a Financial Times és a Wall Street Journal. Az eredeti gondolkodókról és adakozókról szóló, listavezető TED-előadásait 25 milliónál is többször nézték meg. Szolgált a Pentagon Védelmi Innovációs Testületében, és a fiatal globális vezetők egyikévé választotta a World Economic Forum. A közösségi médiában négymilliónál több a követője. *Díjakat kapott kimagasló tudományos eredményeiért* az Academy of Managementtől, az American Psychological

Associationtól, és a National Science Foundationtól, és a világ egyik legtöbbet idézett, legtermékenyebb és legbefolyásosabb kutatójának tekintik az üzlet és a gazdaság terén.”

Szép szakmai trófeagyűjtemény, egyértelműen mutatja, hogy érdemes tanulnunk tőle. Nézzük, e művében mit!

A Goodreads ajánlójából: „A könyv a kételkedés hasznosságáról szól, s hogy miként válhatunk jobbak, ha elfogadjuk az ismeretlent és a tévedés örömét. Tények igazolják, hogy a kreatív zsenik nem kötődnek egy bizonyossághoz, hanem állandóan készek újragondolni az álláspontjukat; valamint hogy az olyan vezetők csapatai, akik elismerik, midőn nem tudnak valamit, és kritikus visszajelzéseket várnak, termékenyebbek és innovatívabbak. Új bizonyítékok mutatják, hogy az újragondolás alkalmazása gondolkodásmódként és a felkészültség részeként tanulható, és Grant megmagyarázza, miként fejlesszük ki az ehhez szükséges képességeinket.”

A HVG Könyvek ajánlójából: „Miért olyan nehéz elszakadni az elképzeléseinktől és előítéleteinktől még akkor is, ha látjuk, hogy nem visznek előre? Grant arra keresi a választ, hogyan sajátíthatjuk el az újragondolás művészetét, és miként tehetjük az iskoláinkat, munkahelyeinket és egyéb közösségeinket az élethosszig tartó tanulás színhelyévé. Izgalmas történeteket, merész felvetéseket és meggyőző kutatási eredményeket ismertető könyvéből megtudhatjuk, hogyan maradjunk rugalmasak és nyitottak, és miként vehetjük rá erre a körülöttünk lévőket is. [Ezzel] közelebb juthatunk a kiválósághoz a munkánkban, és bölcsebb döntéseket hozhatunk az élet minden területén.”

Két mértékadó vélemény a könyvről: „Kötelező olvasmány mindenkinek, aki a tanulás és felfedezés kultúráját szeretné kialakítani otthon, a munkahelyén vagy az iskolában. Adam Grant szeretetteljes és humoros stílusával bonyolult kutatási eredményeket tesz közérthetővé, és mindannyiunkat meggyőz arról, hogy folyamatosan kérdőjelezzük meg a régi meggyőződéseinket és legyünk nyitottak új ötletek és nézőpontok befogadására. Egyre megosztottabb világunkban minden eddiginél fontosabb, hogy megfogadjuk a tanácsait” – Bill és Melinda Gates, a Gates Foundation társelnökei.

„Grant szerint a nyitottság fejleszthető. Nála pedig senki nem alkalmasabb rá, hogy ezt a rendkívül értékes készséget megtanítsa nekünk. Zseniális könyvének megdöbbentő megállapításai hatására garantáltan újragondoljuk korábbi véleményeinket és legfontosabb döntéseinket” – Daniel Kahneman, közgazdasági Nobel-emlékdíjas pszichológus (a közgazdaságtan egyik új és kimagaslóan fontos ága, a viselkedésgazdaságtan egyik úttörője). Az idézetek a HVG Könyvek ajánlójából vannak.

A könyv eredeti alcíme: *Mekkora erő ad tudni, hogy mit nem tudunk?* Ez roppant izgalmas, sokrétű tényező. Ennek a kötetnek a mondandójával, ha ismerjük a tudásunk határait, egyrészt viszonylagos biztonsággal mozoghatunk – dolgozhatunk, alkothatunk – azokon belül, másrészt tudjuk, hol kezdődik a veszélyekben és főként új lehetőségekben gazdag terra incognita. A hajdanvolt Első Innovációs Kiállítás Magyarországon egyik mottóját idézve: „Aki az ismert terepen hagyott, az még járatlan utakon megelőzhető lehet.” Az ismeretlen

számunkra létfontosságú új lehetőségekkel is szolgálhat, viszont egészen más megközelítést igényel, mint az ismert terep. Ennek mérlegelése is része, akár meghatározó eleme lehet az újragondolásnak.

A nemtudásban természetesen nem a tudás hiánya adja az erőt. Az Iparjogvédelmi és Szerzői Szemle 2016/4. számában szoltunk Steven D'Souza – Diana Renner: *A nemtudás – Hogyan formáljuk versenyelőnnyé a bizonytalanságot?* c. könyvéről (HVG Könyvek, 2016.) Mondandójának kvintesszenciája, a benne elmondottak végiggondolásával járó lelkigyakorlat hozadéka összegezhető abban, hogy „Tudásunk hiányosságának beismerése lehetővé teszi a tanulást. A nemtudás sötétsége szabadságot és teret enged az új fényforrásokhoz.” S egy telitalálat Kahneman-idézet onnan: „Az indokolatlanul magabiztos szakemberek öszintén hisznek a szakértelmükben, szakértőként viselkednek, és annak is tűnnek. Mindenképpen tartjuk azonban észben: meglehet, hogy csak egy illúzió foglyai.” – „Indokolatlanul magabiztos” – erről és a nemtudásról joggal elmondható: vannak, amikről tudjuk, hogy tudjuk. Ha így igaz is, ez jó. Vannak, amikről tudjuk, hogy nem tudjuk. Ez sem rossz. Vannak, amikről azt sem tudjuk, hogy nem tudjuk. Ez rossz. Vannak, amikről azt hisszük, hogy tudjuk, de nem. Ez még rosszabb És ugyaninnen: „A nemtudás olyan helyzetekkel való küzdelem, ahol a továbbvezető út nem ismert, vagy olyan komplex problémák kezelése, amelyekre nincs válasz. A nemtudás aktív folyamat, amelynek során úgy döntünk, hogy nyitottak vagyunk az új tapasztalatok, ismeretek felé. Azt jelenti, hogy együtt élünk a komplexitással, a többértelműséggel, a paradoxonokkal, sőt használjuk őket, eltűrjük a bizonytalanságot és azokat a kényelmetlen érzéseket, amelyeket a határzónában észlelünk. Ez a nézőpont megkérdőjelezi a nemtudáshoz kapcsolódó negatív értelmezéseket, és a fogalmat a potenciál és a lehetőség pozitív tereként értelmezi újra, ahol új, még kialakulóban lévő tudáshoz juthatunk.” Valójában mindez az újragondolást is jelenti, a meglévő tudásunkét, az addigi tudás zárójelbe helyezését azzal, hogy onnantól érdemes vagy épp szükséges kimerészkedni ebbe a „határzónába” – s mindezzel Grant mondandójának igazolását.

Innentől szóljon önmagáért a könyv!

Alaptételként: „Amikor arról elmélkedünk, hogy mi kell a mentális erőnléthez, először rendszerint az intelligencia jut az eszünkbe. Minél okosabbak vagyunk, annál összetettebb problémákat tudunk megoldani – és annál gyorsabban. Az intelligenciára hagyományosan a gondolkodásra és a tanulásra irányuló képességeként tekintünk. Zűrzavaros világunkban ugyanakkor létezik a kognitív készségeknek egy olyan csoportja is, amely talán még ennél is fontosabb: az újragondolás és a tudatos felejtés képessége.” – Valójában nincs általánosan elfogadott definíciónk arra, mi is az intelligencia, viszont vitán felül áll, hogy egyik fő eleme a nagyon jó mentális alapú alkalmazkodóképesség (nem összetévesztendő a pragmatikus kompromisszumkészséggel, még kevésbé az egyszerű megalkuvással). Az is kétségtelen, hogy az újragondolás és a tudatos felejtés képessége az alkalmazkodóképesség nélkülözhetetlen elemei – nélkülük nem megy. Az már az itteni témánkon jócskán kívül eső szakmai

kérdés, tud-e az ember „tudatosan felejteni”, vagy csak tudatosan kizárja a gondolkodásából, mérlegeléseiből azokat az elemeket, amelyek szerint az azt félrevihetnék. Talán az utóbbi a valószínűbb.

Grant gondolatmeneteit a legtöbbször kísérletes vizsgálatoknak és azok megállapításainak bemutatására építi. Rögtön az előszavában kapunk egy ilyen *AHA-élményt* az újragondolás jelentőségéhez. Kutatásban azt nézték, hogy azok, akik egy-egy vizsga során megváltoztatták az adott válaszukat, javítottak vagy rontottak-e ezzel. „Három pszichológus 33 kutatás átfogó vizsgálata során arra a következtetésre jutott, hogy a válaszok felülvizsgálatának többsége rosszról jóra történt.” „Évről évre ezt látom a saját osztályomban is” – írja Grant, és így folytatja: „Az is lehet, hogy a másodszorra megadott válaszok azért azok (jobbak – Osman P.), mert a diákok általában olyan nehezen módosítanak, hogy csak akkor teszik, ha elég biztosak a dolgukban. Újabb kutatások azonban más magyarázattal *szolgálnak: nem annyira a változtatás javít az eredményen, mint maga a mérlegelés*, hogy egyáltalán szükség van-e rá.” – A fogalmazás itt kissé esetlen, a következtetés viszont tényleg magától értetődő: csak azok jutnak el a javító változtatásra, akikben egyáltalán felmerül az eredmény újragondolásának szükségessége és hajlandósága.

Agyilag restek, fősvények vagyunk? Itt is kísérletes megállapítást kapunk arról, hogy „véletlenszerűen kiválasztott több száz egyetemistát világosítottak fel arról, hogy az első megérzésünk tévesnek bizonyulhat. Az előadó ismertette velük, milyen fontos lehet, hogy időnként változtassunk a gondolkodásmódunkon, és elmondta, hogy ennek mikor van különösen értelme. *A következő két vizsgájukon a diákok mégsem mutattak nagyobb hajlandóságot válaszaik felülvizsgálatára.*” Az ember első reakciója erre, hogy „az ész megáll, és egyhelyben zokog!”, hiszen mi magyarázhat ilyen ostobaságot? Grant hoz magyarázatot, amely megdöbbentő módon vezet vissza emberi gyarlóságunkra: „A probléma részben a *kognitív restséggel magyarázható*. Egyes pszichológusok rámutatnak *mentális 'fősvényességünkre'*: arra, hogy gyakran könnyebb a régi nézeteinkhez ragaszkodnunk, mint megbirkóznunk az újakkal járó nehézségekkel. (Legyünk őszinték: az *mindig* könnyebb, csak az eszünk mondhatja – már ha elég van belőle –, hogy ki kell lépni a mentális komfortzónánkból, és megküzdeni a valósággal. – Osman P.) Ám *nyomósabb oka van, hogy vonakodunk újragondolni a dolgokat*. Ha megkérdőjelezzük önmagunkat, attól kiszámíthatatlanabbnak érezzük a világot. Ilyenkor be kell ismernünk, hogy a tények megváltozhatnak, és ami egykor helyes volt, ma már esetleg helytelen. *Azoknak a dolgoknak az újragondolása, amelyekben mélyen hiszünk, fenyegetheti identitásunkat, ráadásul olyan érzésünk támadhat, mintha elveszítenénk önmagunk egy részét.*” – A pszichológusnak ez világos képlet – a köznapi halandók többségének valószínűleg nincsenek ilyen határozott érzései, az viszont a zsigereinkbe van kódolva, hogy a tudásunk biztonságot ad, s veszélyes terepre vihet, ha elszakadunk tőle. Nagyon komoly ok kell arra, hogy ezt megtegyük – ami persze lehet a kutató elme kíváncsisága vagy a kreatív lélek késztetése az alkotásra. Ami viszont „önmagunk egy része elvesztését” illeti, vajon az emberek mekkora hányadában él, hogy „a tudásom én vagyok”?

Tévhitekről írja Grant: „Ha elfogadjuk igaznak, ritkán fárasztjuk magunkat azzal, hogy kétségbe vonjuk.” – Igazából itt mértékekről beszélünk, hiszen a dolgok megkérdőjelezése elkerülhetetlenül több-kevesebb bizonytalansághoz vezet, legalább átmenetileg, s ennek sem jó túlzott teret adni. A túlzott újragondolás szélsőséges esete a példabeszédbeli neurotikus, aki „tudja, hogy kétszer kettő négy – de kevesli”. A skála két széle: leragadni a hamis bizonyosságoknál, illetve teljes bizonytalanságban evickélni, az optimumot pedig mindig helyzettől függően kell megtalálni.

Mivé lettél drága völgyünk? „Korábbi nézeteink felülvizsgálata életünk nem minden területén esik nehezünkre. A tárgyi javainkat például nagy odaadással cserélgetjük. Ruhatárunkat felfrissítjük, amikor egyes darabok kimennek a divatból, konyhánkat pedig felújítjuk, ha többé nem tartjuk elég korszerűnek. Ha viszont ismereteinkről és véleményünkéről van szó, jellemzően nem engedünk a negyvennyolcból. A pszichológusok ezt leragadásnak és befagyasztásnak hívják. Jobban szeretjük a meggyőződés kényelmét a bizonytalanság kényelmetlenségénél, ha rajtunk múlna, a csontjaink előbb porladnának el, mint a meggyőződéseink.” – Igazából ma a tárgyi javaink cserélgetése is gyakran külső kényszerítés vagy épp kényszer hatására történik. Normális, hogy ragaszkodunk a jól megszokott dolgainkhoz, főleg, ha otthonosság érzését nyújtják. Mai digitális eszközeink cseréje pedig, a folyton újított operációs rendszereikkel és alrendszereikkel, alkalmazásaikkal pedig többé-kevésbé kellemetlen és strapás ugrás az ismeretlenbe, miközben az újabb gyakran alig ad bármi hasznos újat. „Leragadás”, „befagyasztás” – a szembeállítás valósága, hogy a mai fogyasztói társadalomban mind erősebb és szélesebb körű külső nyomások kényszerítenek javaink lecserélésére. Digitális eszközeinket a gyártók gyakran használhatatlanná teszik: nem kapják többé a nélkülözhetetlen szoftverfrissítést, vagy nem működnek az új operációs rendszerek alatt, így kényszerítenek, hogy újat vásároljunk. Ügyes marketingesek társadalmi/közösségi presztízskérdéssé teszik bizonyos javak birtoklását, s azok mindig újabbra cserélését. Ilyen külső kényszerek nélkül az eszközeinket, javainkat is csak valódi célszerűség szerint cserél-nénk/frissítenénk.

Fránya evolúció! „Akut stresszhelyzetben az emberek jellemzően az automatikus, jól begyakorolt reakcióikhoz folyamodnak. Evolúciós szempontból ez elősegíti az alkalmazkodást – mindaddig, amíg ugyanolyan környezetbe kerülünk, ahol ezek a reakciók szükségesek.” – Az evolúciónak hajdan igaza volt: akut stresszhelyzetben nincs idő mérlegelni, újragondolni – késedelem nélkül, tehát automatikusan menekülni kell, vagy másként védekezni a veszélytől. Az emberi társadalom megjelenéséig ez működött is, hiszen a külső változások, talán ritka kivétellel, elegendően lassúak voltak ahhoz, hogy az evolúció ütemében alakulhassanak ki az új védekezési stratégiák. A kulcs az „amíg ugyanolyan környezetbe kerülünk”, azaz mindenképp nagy csapdája itt az, hogy a peremfeltételek változatlansága adja az értelmezési tartományt, amelyben működik a bevált tudás, felkészültség. Így győzedelmeskednek a romboló innovációk is: olyan új környezetet, peremfeltételeket hoznak létre, amelyben az addigi hagyományos technológiák, iparágak elvesztik verseny-, sőt gyakran

teljes piacképességüket. Elég ránézni egy okostelefon menüjére: a számtalan ott kínálkozó alkalmazás hány üzlettípust, hány iparágat küldött a sülylesztőbe. Más kérdés, hogy az újragondoláshoz kevés a szándék – megfelelő felkészültség és adottságok is kellenek, a tárgyi tudáshoz teremtő képzelőerő, a kínálkozó, vagy épp megteremthető új lehetőségek felismerése. Steve Jobs és munkatársai a Xerox fejlesztőközpontjában látták meg a grafikus interfész és az egér első, kezdetleges változatait [Walter Isaacson: Steve Jobs (HVG Könyvek, 2011) – Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012/1. sz.], és azonnal meglátták bennük a mindent felforgató új lehetőségeket, amelyeket a Xerox nem. Hasonlóképp buktak meg a hajdani mainframe számítógépek gyártói, midőn nem ismerték fel a PC-ben rejlő lehetőségeket, és a saját üzletágukra törő veszedelmet, és sorolhatnánk...

Grant szól egy diákcsoportról, amelynek tagja volt, s „amelyik létrehozta a 'Harvard első online közösségi hálózatát'! Mielőtt bekerültek volna az egyetemre, egy virtuális csoportban ('e-csoport') már kapcsolatban álltak az első évfolyam több mint egynolcad részével. Amikor azonban megérkeztek Cambridge-be, kiléptek a hálózathoz, és megszüntették. *Öt évvel később ugyanazon a campuson Mark Zuckerberg elindította a Facebookot.*” [L. Ben Mezrich: Véletlenül milliárdos – Hogyan született a Facebook (Athenaeum, 2010) – Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2011/1. sz.] Így beszél: „Soha elképzelni sem tudtam volna mindazt, ami a Facebookból lett. Ha azonban visszatekintek, *a barátaimmal többször is elszalasztottuk az esélyt, hogy átgondoljuk a platformunkban rejlő lehetőségeket.* Bár az egyik alapítótársunk informatikát tanult, egy másik korai tag pedig már létrehozott egy sikeres technológiai startupot, abból a téves feltevésből indultunk ki, hogy az online közösségi hálózat egy múltó hobbi, nem pedig a jövő internetének egy örülden sikeres tényezője.” – Tény, hogy voltak már más próbálkozások közösségi hálók létrehozására, és alighanem a szerencse is besegített Zuckerbergnek és társainak. Ehhez azonban nagyon is kellett, hogy ők hamar felismerték: ami egy kaján játéknak indult, abból szívós építkezéssel igen nagy potenciált aknázhathatnak ki, s ezt rengeteg küszködéssel végig is vitték, megnyerve hozzá a kellő külső segítséget is. Az innovációs fejlesztési programoknak pedig egyik alappillére a „gondold újra!”: gondold újra, mi mindenre lehet még hasznosítható az új dolog, hogy minél többet lehessen kihozni belőle!

Grant pszichológus, így kételkedés nélkül, ám annál inkább álmélkodva idézzük, amit ő egy szervezetpszichológustól vesz át. A szituáció, könyve nyitópéldája az újragondolásról erdőtüzből ragadt tűzoltókról szól, ahol számos áldozattal szemben az egyikük életét az mentette meg, hogy azonnal és radikálisan újragondolta a lehetőségeit. „Ahhoz, hogy a tűzoltók eldobják az eszközeiket, nem csak az kellene, hogy szakítsanak a szokásokkal, és ne hallgassanak az ösztöneikre. *Ha megválnak a felszerelésüktől, az a kudarc elismerését és identitásuk egy részének elvesztését is jelenti.* Újra kell gondolniuk munkájuk célját – és az életben betöltött szerepüket. Nem a testükkel és a pusztá kezükkel küzdenek a lángok ellen, hanem olyan eszközökkel, amelyek közül több a tűzoltók védjegyévé vált. Eleve ezek miatt vetik be őket. Egzisztenciális válsághoz vezet, ha eldobják szerszámaikat. 'A felszerelésem

nélkül ki vagyok én?” S vajon miként lehet így élni egy olyan világban, ahol ennyire eszevesztett tempóban változnak az eszközök és technológiák, a „felszerelések”?

„Ez a könyv a dolgok átgondolásának jelentőségét járja körül. Arról szól, milyen fontos, hogy szert tegyünk arra a mentális rugalmasságra, amelynek Wagner Dodge (a nyitó példa tűzoltója – Osman P.) az életét köszönhette. Arról is szól, amiben ő kudarcot vallott: hogy hogyan sikerülhet másokat is ugyanilyen gyors észjárásra ösztönöznünk. (Hiába mondta, társai nem dobták el a futásukat lassító felszereléseiket, s ott égtek – Osman P.) Lehet, hogy nem hordunk magunkkal fejszét vagy lapátot, de rendelkezünk egy olyan kognitív eszköztárral, amelyet rendszeresen használunk. Ez állhat ismeretekből, feltételezésekből vagy véleményekből. Némelyik közülük nemcsak a munkánkhoz, hanem az éntudatunkhoz is hozzátartozik.”

Könyve szakmai háttéréhez: „A Pennsylvaniai Egyetem Wharton Üzleti Karának szervezeti pszichológusaként az elmúlt 15 évet kutatással és a tényalapú menedzsment (Evidence Based Management, EBM) oktatásával töltöttem. Adatokkal és ötletekkel foglalkozó vállalkozóként olyan szervezetek keresnek meg, mint a Google, a Pixar, az NBA és a Gates Alapítvány, hogy segítsék felülvizsgálni a minél tartalmasabb feladatkörök tervezésére, minél kreatívabb csapatok kialakítására és minél együttműködőbb szervezeti kultúra megteremtésére irányuló folyamataikat. Az én feladatom, hogy gondoljam újra azt, ahogyan dolgozunk, ahogyan irányítunk, ahogyan élünk – és hogy másokat is képessé tegyek erre. Elképzelni sem tudok ennél időszerűbb feladatot. A koronavírus-világjárvány kialakulásakor a világ sok vezetője lassan értékelte át feltételezéseit – először azt, hogy a vírus az ő országát nem fogja érinteni, majd azt, hogy nem lesz halálosabb az influenzánál, végül pedig azt, hogy csak azok fertőzhetnek meg másokat, akik tüneteket mutatnak. Mindennek emberéletben mért veszteségét azóta sem tudtuk összesíteni. A tavalyi évben mindannyiunknak próbára kellett tennünk mentális rugalmasságunkat. Arra kényszerültünk, hogy régóta magától értetődőnek tartott feltételezéseket kérdőjelezzünk meg...” – és felsorolás következik. Ennél a gondolatmenetnél erős politikai oldalválasztása is megjelenik, ami a továbbiakban is olykor felbukkan.

Erről szól: „Könyvemmel arra törekedtem, hogy feltárjam az újragondolás folyamatának mikéntjét. Rátaláltam a legmeggyőzőbb bizonyítékokra, és felkutattam néhányat a világ legtehetségesebb újragondolói közül.

Az Első rész a saját elménk megnyitásával foglalkozik. Megnézzük, hogy egy gondosan előre tervező vállalkozó miért esett a múlt csapdájába; hogy valakinek, aki nem sok eséllyel pályázott közalkalmazotti állásra, miért jelentett előnyt az imposztorszindróma; hogy egy Nobel-díjas tudós miért leli örömét a tévedésben; hogy a világ legjobb előrejelzői hogyan vizsgálják felül a nézeteiket, valamint hogy egy Oscar-díjas filmrendezőnek milyen termékeny csatákat kell megvívnia.

A Második részben megvizsgáljuk, hogyan ösztönözhetünk másokat a dolgok ártértékelésére. Megtudhatjuk, hogy egy nemzetközi vitabajnok hogyan nyer vitákat; egy fekete zenész miként győzi meg a fehér felsőbbrendűség híveit arról, hogy ne gyűlölködjének tovább; egy sajátos odafigyelési technika hogyan segített egy orvosnak, hogy nyitottá tegye a szülőket a védőoltásokra; és egy törvényhozó hogyan vett rá egy ugandai hadurat, hogy csatlakozzon a béketárgyalásokhoz. Az is kiderül, hogy az esetleges Yankees-drukker olvasóimat sikerül-e meggyőznöm arról, hogy a jövőben a Red Soxnak szurkoljanak.

A Harmadik részben arról esik szó, hogyan hozhatunk létre közösségeket az élethosszig tartó tanulásra. A társadalmi élet területén egy nehéz kérdések megvitatására szakosodott kutatóközpont fényt derít arra, miként javíthatunk a kommunikációnkon olyan megosztó témákban, mint az abortusz és a klímaváltozás. Megtudhatjuk, hogy az iskolákban a pedagógusok hogyan tanítják a gyerekeket a dolgok ártértékelésére, amikor a tantermekre múzeumként tekintenek, a projektekhez ácsként közelítenek, a régi, hagyományos tankönyveket pedig újraírják. Az első spanyol ajkú amerikai űrhajósnő példáján, aki a Columbia űrrepülőgép megsemmisülése után, a balesetek megelőzése érdekében átvette a NASA irányítását, megmutatjuk, hogyan alakítható ki a munkahelyeken a tanulás kultúrája.

Végül pedig [a Negyedik részben] azon elmélkedem, milyen fontos, hogy még a legalaposabban kidolgozott terveinket is újra átgondoljuk.

Ez a könyv arra invitál, hogy engedjük el azokat az ismereteket és nézeteket, amelyek már nem tesznek jó szolgálatot nekünk, hogy az énképünket inkább a rugalmassághoz, és ne a következetességhez horgonyozzuk le. Ha elsajátítjuk az ártértékelés művészetét, úgy vélem, nagyobb eséllyel érhetünk el sikereket a munkában és boldogságot az életben. Új megoldásokat találhatunk régi problémákra, és új problémákra lelhetünk egy-egy felülvizsgált régi megoldást. Utat nyithatunk arra, hogy többet tanuljunk a körülöttünk élő emberektől, és hogy kevesebb megbánással kelljen együtt élnünk. A bölcsesség jele, ha tudjuk, mikor hagyjunk el néhányat a legértékesebb eszközeink közül – identitásunk egy-egy féltve őrzött részével egyetemben.”

Nézzünk még bele egy kicsit!

Egy különösen fontos tétele: „Miközben gondolkodunk és beszélgetünk, gyakran három különböző hivatás képviselőire – a prédikátorokra, az ügyészekre és a politikusokra – jellemző gondolkodásmódot alkalmazunk. Mindben felvesszünk egy adott identitást, és más-más eszköztárat használunk. Prédikátorüzemmódba akkor lépünk, amikor szent meggyőződésünk veszélybe kerül: prédikációt tartunk eszméink védelme és terjesztése érdekében. Ügyészibe akkor, amikor felismerjük mások okfejtésének hibáit: érveket sorakoztatunk fel, hogy tévedésüket bizonyítsuk, és megnyerjük a pert. Politikusira akkor váltunk, amikor egyfajta közönséget szeretnénk megnyerni: kampányolunk és lobbizunk választóink elismeréséért. Félő azonban, hogy annyira belegabalyodunk igazunk hirdetésébe, a tévedések cáfolatába, a támogatók megnyerésébe, hogy nem bíbelődünk saját nézeteink újragondolásával.”

A *gondolatmenet* íve a fejezetcímekkel, s helyenként egy-egy különösen hasznos részlettel:

I. Rész: *Úragondolás az egyén szintjén – Hogyan aktualizáljuk nézeteinket?*

- *Egy prédikátor, egy ügyész, egy politikus és egy tudós besétál az elménkbe.* – Innen van az előző idézet. Grant felvázolja a *tudósüzemmódot* is, s egy kutatási eredményt: „A tudósok gondolkodásmódját alkalmazó vállalkozók [az erre ki nem képzett kontroll-csoporthoz képest] több mint kétszer olyan gyakran változtattak tevékenységükön. Amikor az eredményeik nem igazolták hipotéziseiket, tudták, hogy ideje átgondolniuk üzleti modelljeiket.”
- *A fotelhuszár és a szélhámos – Találjuk el, mennyi önbizalom optimális!* – „Anton-szindrómaként ismert betegség, az önkép hibájaként, amikor az ember nem vesz tudomást valamely testi fogyatékoságáról, miközben egyébként kognitív szempontból elég jó állapotban van. Én arra a meggyőződésre jutottam, hogy *még agyunk normális működése mellett is mindannyian kiszolgáltatottak vagyunk az Anton-szindróma egyik válfajának.* Mindannyiunk ismereteiben és véleményeiben léteznek vakfoltok. Ezek vakká tesznek bennünket a vakságunkkal szemben, ami hamis önbizalmat ad a véleményformálásban, és visszatart attól, hogy újraértékeljük a dolgokat. A jó hír viszont, hogy *kellő magabiztossággal megtanulhatjuk tisztábban látni önmagunkat, és frissíteni nézeteinket.*” És „[a] ma már Dunning–Kruger-hatásnak nevezett jelenség szerint *leginkább kompetencia hiányában teng bennünk túl az önbizalom.*” – Logikus, mekkora merészséget ad, ha fogalmunk sincs a buktatók létéről. S egy remek alcím: „Van, aki a ’hülyeség hegyén’ reked”.
- *A tévedés öröme – Micsoda izgalom, ha nem ülünk fel mindennek, ami megfordul a fejünkben!* – „A tévedés nem mindig rossz dolog: *annak a jele is lehet, hogy valami újat tanultunk – és már ennek felfedezése önmagában is szerezhet örömet.*” – Az öröm erősen függhet attól, mi az „ára” az új tudásnak: addigi ismereteinknek, rájuk támaszkodó biztonságérzetünknek mekkora hányadát küldi a kukába, s mennyi új sürgősen megtanulandót tár elénk.

Grant sajátos állítása: „A nézeteink nem velünk születettek. Szemben a magasságunkkal vagy a természetes intelligenciánkkal, *az igaznak hitt vélekedéseink felett teljes körű ellenőrzést gyakorlunk. Mi választjuk meg a nézeteinket, és akármikor dönthetünk úgy, hogy ártértékeljük őket.*” – De szép is lenne, ha ez így igaz volna! Valójában a vélekedéseink jelentős – és az informatikai és a kommunikációs technológiák fejlődésével egyre nagyobb – hányada úgy kerül belénk, hogy észre sem vesszük, s egyszerre csak vannak és hatnak. A „gondolkodom, tehát vagyok” új értelmet is nyert: akinek csak csupa kívülről jött vélekedés van a fejében, az szinte már nincs is, csak „visszhangként” létezik. A „teljes körű ellenőrzéshez” pedig – a kellő önkontrollon túl – minde nekfelett olyan tudás kellene az adott témában, amely sokaknak nem adatik meg.

Meredek küldetés: „A tévedés nem mindig kellemes. A hibák elfogadásához vezető út tele van fájdalmas pillanatokkal – ezeket könnyebbé tehetjük, ha felidézzük, milyen

fontosak az előrelépéshez. Ám ha nem tanuljuk meg meglátni, milyen vicces is lehet felismerni egy-egy tévedésünket, szörnyen nehéz lesz bármit is jól csinálnunk.” – Tanácsolni ezt könnyű, megtanulni nagyon nem az.

S egy izgalmas közlése: „Megfigyeltem egy paradoxont a nagy tudósok és a szuperjósok gondolkodásában: *azért nem esik nehezükre tévedni, mert rettegnek a tévedéstől.* Ami a kettőt elválasztja egymástól, az az időhorizont. *Eltökéltek abban, hogy hosszú távon megtalálják a helyes megoldást, és tudják, hogy emiatt rövid távon nyitottnak kell lenniük a botlásokra, a visszalépésekre, az újratervezésre.* A rózsaszín szemüveg helyett inkább a szigorú tükröt választják. *Félelmük egy esetleges jövő évi hibázástól erőteljes motiváció arra, hogy tavalyi hibáikról kristálytiszta képet akarjanak kapni.*” – Fura gondolatmenet. Valójában nagyon sok előrelépés úgy történik, hogy addigi hibákból tanul az ember – másokéból, ha ügyes és okos, s a sajátjaiból. Királyi út nem adatik: ha új ismeretet vagy megoldást keresünk, abban mindig benne van a „tévedés” kockázata.

- *A jó harcosok klubja – A konstruktív konfliktusok pszichológiája:* „A barátságos emberek remek támogatói kapcsolati hálót alkotnak: lelkesen bátorítanak, és szurkolnak a sikerünknek. *A dolgok újragondolásához azonban másfajta, kritikus közegre van szükség: olyan emberek csoportjára, akikről biztosan tudhatjuk, hogy rámutatnak a vakfoltjainkra, és segítenek gyengeségeink leküzdésében.* A kritikus közegek ideális tagjai kellemetlen emberek, mert nem félnek kétségbe vonni, tényleg úgy-e a legjobb intézni a dolgokat, ahogy szoktuk, sem számonkérni rajtunk a dolgok folyamatos újraértékelését. Ők nem kímélnek meg bennünket a kritikus visszajelzésektől, amelyeket talán nem akarunk hallani, de hallanunk kell.”

Candide óta tudjuk (Voltaire: Candide vagy az optimista világnézet), milyen is többnyire a kritika fogadtatása. Grant is ecseteli ezt, és „[e]gyes szervezetek és hivatások azzal ellensúlyozzák ezeket a tendenciákat, hogy *a szervezeti kultúrájuk részévé teszik a kritikuscapatokat.* A Pentagon és a Fehér Ház egy-egy terv és jelölt vizsgáztatására időről időre szigorú bizottságokat, találó néven ’gyilkos testületeket’ (murder boardokat) állít fel, hogy feladatkonfliktusokat gerjessenek. A Google nagyratörő technológiai terveken dolgozó vállalkozása, az X, gyorsértékelő csapatot működtet, amelynek feladata, hogy újragondolási javaslatokat dolgozzon ki.” – Anno fejlesztőmérnökként az új terveinket körülálltuk, és mindenki próbált belekötni. Ha az sikerült, tudtuk, nem érdemes megépíteni – az elektron mindig tudja a fizikát, nem fog működni.

II. Rész: Újragondolás közösen – Hogyan tegyünk nyitottabbá másokat?

- *Tánc az ellenséggel – Hogyan nyerjünk vitát, és befolyásoljunk másokat?* Érdekes dologgal indít: vitabajnokságok. Grant egy konkrét összecsapáson mutatja be, miként használják a felek csata közben az újragondolást. Ugyanakkor felmerül egy sajátos kérdés:

A leírásból úgy tűnik, az győz, aki mellé többen állnak a közönségből. Ám akkor mit is jelent a győzelem: a győztesnek az állításában van igaza, vagy meggyőzőbben tudja előadni azt, amit mond? Utóbbi akár azt is jelentheti, hogy a versenyző az újrarendelődéssel nem a jobb megoldás felé törekszik, hanem a megnyerendő közönség reagálásához alkalmazkodik. Megjelenik itt továbbá, egyebek közt „Az üzletkötés tudománya”, „A háború, a vita és a tánc halmazábrája” (amelyre, olvashatjuk, kapcsolati konfliktus kezelésének stratégiája építhető), és a Graham-féle egyetnemértési piramis is.

- *Rossz vér a gyémánton – Bontsuk le az előítéleteket a sztereotípiák megingatásával!* – A kiindulás „törzsi ellentétek”, pl. fehér felsőbbrendűség vagy épp szurkolótáborok szembenállása lelki gyökereinek feltárása, de „[a] rivalizálás nem csak a sportra jellemző. Akkor is teret nyer, amikor különleges ellenszenvvel viseltetünk egy másik csoporttal szemben, amely, úgy látjuk, verseng velünk az erőforrásokért vagy veszélyeztetni az identitásunkat.” Szól politikai szekértáborokról s márkafanatikusokról is. „Ahogy a sztereotípiáink megmerevednek, és az előítéleteink elmélyülnek, nemcsak a saját csoportunkkal azonosulunk; annyira elhatárolódunk az ellenfeleinktől, hogy már magunkat is aszerint határozzuk meg, kik és mik nem vagyunk. Nem csak a mi oldalunk érényeit hirdetjük; az is önértékelésünk részévé válik, hogy riválisaink bűneit ostorozzuk. Az előítéletes emberek gyakran bármire hajlandók, amitől a saját csoportjukhoz tartozókat magasabb rendűnek tekinthetik, rivalisaikat pedig lealázzhatják.” S a nagy kérdés, amelyet a fejezet tárgyal: „Egyáltalán, miért alakítunk ki sztereotípiákat a rivális csoportokról, és mi kell ahhoz, hogy ártékeljük őket?”

Ehhez: „Minden társadalom tagjai motiváltak arra, hogy keressék a nyájmeleget, és státuszszerezésre törekedjenek. Ha azonosulunk egy csoporttal, két legyet ütünk egy csapásra: a törzs részévé válunk, és büszkéek lehetünk a törzsünk győzelmére.” – Ebben nyilvánvalóan hajtóerő, hogy operációs rendszerünk alapjaiban ma is ott van: az ember törzsi szerveződésű ragadozóként szocializálódott, s tudva vagy épp öntudatlanul sokban ekként kezeli a világát. Ezért szakad ki nehezen a megszokott, biztonságosnak érzett keretéből, ahogy azt Grant is mondja a következőkben. „Ha egyszer a sztereotípiák kialakultak, lelki és társadalmi okokból egyaránt nehéz megszabadulni tőlük. Meggyőződéseinket arra használjuk, hogy rajtuk keresztül értelmezzük a világot, és tájékozódjunk a környezetünkben.” – Az előítélet olykor nem egyszerű ostobaság: az ember valódi tudás hiányában kapaszkodókat keres, s ezt abban találja meg, amit igaznak vél – s ami kívülről nézve előítéletnek bizonyulhat. Rossz esetben ennek nem is vagyunk tudatában, jobb-ban tudjuk, hogy az folyamatos felülvizsgálatra szorul.

- *Oltási tanácsadók és szelíd vallatók – Hogyan motiválja az embereket a változásra, ha eléggé figyelnek rájuk?* – A mai egyik kiemelkedően fontos kérdéskörrel indul: a védőoltáshoz való hozzáállással. Ennek (is) kapcsán egy innovációval ismerkedünk meg a meggyőzésben: a motivációs interjúval. „A motivációs interjú kezdetén az alázat és a kíváncsiság határozza meg a viselkedésünket. Még nem tudjuk, mi motiválhatja a

másikat a változtatásra, de őszinte érdeklődéssel várjuk, hogy kiderüljön. *A cél nem az, hogy megmondjuk neki, mit tegyen, hanem hogy segítsük kitörni a túlzott önbizalom körforgásából, és új lehetőségeket találni.* A mi szerepünk, hogy tükröt tartsunk elé, amelyben tisztábban látja magát, majd alkalmassá tegyük meggyőződéseit és viselkedése felülvizsgálatára. *Ez elindíthatja az újragondolási folyamatot, amelyben tudós módjára közelít saját nézeteihez.* Több alázattal viszonyul tudásához, és több kétséggel meggyőződéséhez, és kíváncsibb lesz az alternatív nézőpontokra.”

III. Rész: Kollektív újragondolás – Hogyan teremtsük meg az élethosszig tanulók közösségét?

- „Erről szól a könyvnek ez a része: hogyan éljünk a dolgok újragondolásának lehetőségével életünk különböző területein, hogy minden korszakunkban folyamatosan tanulhassunk.”

Sajnos nagyon itt az ideje újragondolnunk, folytathatjuk-e még, s az eredmény egyértelmű NEM! Így hát már csak a hátralévő címek jöhetnek.

- Érzelmileg túlfűtött beszélgetések – Hogyan jussunk megállapodásra a megosztó vitáinkban?
- Írjuk át a tankönyveket! – Tanítsuk meg a diákoknak, hogy a tudás megkérdőjelezhető! (Viszont ezt a tanítást is jól gondoljuk át: az így keltett bizonytalanság, gyanakvás hasznos tápszer a jól képzett elmének, de méreg a még éretlennek! Nehogy azt szűrjék le belőle, hogy nem is érdemes megtanulni!
- Ezt nem így szoktuk csinálni – A munkahelyi tanulás kultúrájának megteremtése.

IV. Rész: Következtetések

- A csömlés elkerülése – Életre szóló terveink újragondolása.

Utószó

Gyakorlati teendők – *Harminc gyakorlati tanács az újragondolási készségek fejlesztéséhez.*

Dr. Osman Péter

Åsa Wikforss: *Alternatív tények. A tudás és ellenségei*. Typotex, 2021; ISBN: 9789634931409

„Mivel a meggyőződéseink többsége másoktól származik, gyakran már arról is csak egészen homályos elképzeléseink vannak, mitől jogosak ezek a meggyőzések.”

„A nyelv segítségével nemcsak felhalmozhatjuk a tudást, de terjeszthetjük is, és hamis meggyőződéseket is bebetonozhatunk.”

„A képességeink és az önbizalmunk fordított arányban állnak egymással.”

„A vérbeli összeesküvés-elméletek ismertetőjegye éppen az, hogy a híveik minimális bizonyítékokra alapozzák a teóriáikat, és hajlamosak ezeknek nagyobb jelentőséget tulajdonítani, mint az ellenük szólóknak – ráadásul az a feltételezés húzódik meg a háttérben, hogy az ellenük szóló bizonyítékok valójában az összeesküvés részei, ami miatt az elméletet lehetetlenség tesztelni.”

„Nem csak a hamis információk jelentenek fenyegetést.

A valóság összetett, és az egyszerűsítések csak szítják a tudásrezisztenciát, mert könnyű kétségbe vonni őket.”

(Forrásmegadás nélküli idézetek a könyvből, kiemelések a recenzió szerzőjétől.)

A tudás ellenségei: a modern társadalmak és piacok működési módjával ez roppant fontos és tovább növekvő jelentőségű téma, a könyv pedig pompás intellektuális kalandtúraként járja körül.

Vészterhes szcenárió: „Gőzerővel folyik a vita a valóságról. Elárasztanak minket az álhírek, az összeesküvéselméletek, a féligazságok. Terjed a tudományellenesség, a szakértelem haláláról beszélnek. A világ nagyhatalmait olyan politikusok vezetik, akik fittyet hánynak az igazságra, megosztottságot teremtenek, és tevékenyen hozzájárulnak a félretájékoztatáshoz, valamint a tudományos intézményeinkbe vetett bizalom aláaknázásához. A legszilárdabb tudás sincs biztonságban a tudás ellenségeitől – lehet, hogy a Föld mégis lapos? Az igazságon túl, az alternatív tények korában élünk. Az alternatív tények kifejezés egyfajta szimbólumává vált a körülöttünk zajló folyamatoknak.” – Ezekkel a súlyos megállapításokkal indul Wikforss előszava.

A könyv célja: „Megpróbálok filozófiai és pszichológiai szempontból elmagyarázni, milyen veszély fenyegeti a tudást, és rendelkezésre bocsátani az annak leküzdéséhez szükséges eszközöket. A filozófia lesz a kiindulási pont. Megvizsgáljuk, mi a tudás (merész vállalkás, egészen aligha beteljesíthető – Osman P.), miért olyan nehéz eljutni az igazsághoz (hasonlóképp! – Osman P.), és miért nincsenek alternatív tények (első és második fejezet). Arról is szó lesz, miért esünk mi, emberek olyan könnyen áldozatul a hazugságoknak, és mely pszichés mechanizmusok miatt utasítjuk el a megszerezhető tudást (harmadik fejezet). Ezek a mechanizmusok egyfajta belső ellenségek, amelyek miatt nem tudunk tisztán és érzelemmentesen gondolkodni, és amelyek veszélyes párost alkotnak a tudás külső ellenségeivel: a tudatos hazugságokkal, a félretájékoztatással és a propagandával (negyedik fejezet). Nagy kérdés,

mit tehetünk, hogy megvédjük magunkat attól, ami körülöttünk zajlik. Az oktatásnak természetesen központi szerepe lenne ebben, de sajnos okunk van azt feltételezni, hogy a svéd iskolarendszer nincs eléggé felvértezve, hogy szembenézzon a tudást fenyegető veszélyekkel (ötödik fejezet). Végezetül szót ejtek róla, *hogyan birkózzunk meg a tudás ellenségeivel.* Nem túlzás azt állítani, hogy *ez korunk egyik legnagyobb kihívása*, és mindnyájunknak tennünk kell érte. *Mert a tudás igenis számít.* Persze mindenkinek joga van azt hinni, amit akar. *De ha az ember azt hiszi, amit akar, és nem azt, amit jó oka van hinni, akkor lemond a tudásról, és ennek meglesznek a következményei.* – Megbirkózni a tudás ellenségeivel? Ez alighanem nehezebb, mint az emberiség összes többi célkitűzése megbirkózni a Gonosszal, mert a tudás e könyv témáját alkotó ellenségei a különféle Gonosszal ellentétben nagyon is igaziak. Nem valamiféle misztikus rossz hajtja őket, hanem erős valós érdekek, és ennek megfelelő a fegyverzetük: a mindenkor legmodernebb eszköztáruk, beleértve természetesen az eszméik és nézeteik terjesztéséhez szükséges tőkét is. A misztikus Gonosz ellen a lélek szilárdságával, esetleg jóssággal lehet harcolni – ezzel az ellenséggel szemben viszont mindenkor elsőosztályú felkészültség: tudás és technika kell. Ehhez igyekszik segíteni Wikforss is.

Ki ő, mennyire vehető komolyan? A Stockholmi Egyetem elméleti filozófia professzora, 2019-ben *a Svéd Akadémia tagjává választották, amely így mutatja be őt és könyvét:* „Wikforss igen keresett oktató Svédországban és külföldön. Az utóbbi években bekapcsolódott a tudományokat népszerűsítő fórumok munkájába. Ezzel a könyvével és rádió-előadásaival széles ismertséget nyert, és hozzájárult, hogy Svédországban jelentősen megnőtt az érdeklődés a filozófia iránt. A 2019–2020-as iskolai évben mintegy 110 ezer gimnáziumi tanuló kapta meg e kötetet.”

A Wikipedia bemutatójából: „Az elme, a nyelv és az ismeretelmélet közös területének filozófiáját kutatja, és sokat publikált ennek különféle kérdéseiről. Számos nemzetközi kutatói hálózat és bizottság tagja. E könyve igen nagy hatást keltett Svédországban. 2017-es megjelenését követően, *2018-ban száznál több nyilvános előadást tartott otthon és külföldön,* amelyekben a tudásról és az azzal szembeni ellenállásról beszélt. Gyakran vesz részt ilyen vitákban, írásban, tévében és rádióban.”

Nem állítanánk, hogy mindenben harag és részrehajlás nélkül szól. Elég vehemensen veti bele magát és mondandóját aktuálpolitikai kérdésekbe, nagy lelkesedéssel, sűrűn pocskondiázza pl. Trump elnököt, ettől azonban a tudás körül, valamint az elmék megnyeréséért folyó harcról szóló mondandója nagyon is érdemes a figyelemre.

„Ez a könyv kísérletet tesz rá, hogy leküzdje ezt a csüggedést, bátorságot és bizalmat adjon. Igenis szembe lehet szállni a koholmányokkal és az alaptalan kijelentésekkel, le lehet lépni a hazugságot és a kódósítást, rá lehet találni a megalapozott és kristálytisztá tényekre. Vannak megbízható források és jól működő tudományos intézmények, és mindent el kell követnünk, hogy támogassuk őket. A tudást sok támadás érte a történelem folyamán, de mindig győzedelmeskedett. Végére is az ember racionális állat, ahogy Arisztotelész mondta.”

A modern közgazdaságtan egyik erőteljesen felívelő ága, a viselkedés-gazdaságtan viszont arra a megállapításra jutott, hogy az ember, legalábbis gazdasági viselkedésében, gyakorta cselekszik irracionálisan. Wikforss ezt így kezeli:

„Fontos különbséget tenni a filozófusok által elméleti és gyakorlati racionalitásnak nevezett jelenségek között. Az előbbi az elméleti tudásunkkal függ össze. Arról van szó, mit racionális hinni. Azt, amire jó okunk van. (Visszatérő, meglehetősen sikamlós kritérium ez a 'jó ok'. Röggvest ez után is jön – Osman P.) Azt viszont irracionális hinni, amit jó okunk van nem hinni. Ha pedig valamit nincs okunk sem hinni, sem nem hinni (vagy mind mellette, mind ellene ugyanolyan erős okok szólnak), akkor az a racionális, ha nem alakítunk ki szilárd meggyőződést a kérdésben. A racionalitás és az igazság összefügg, de két külön dolog. Jó okkal hinni valamit, azt jelenti, hogy olyan bizonyítékok alapján hisszük, amelyek valószínűvé teszik. De ahogy azt az első fejezetben már kifejtettem, az is lehetséges, hogy jó okkal hiszünk valamit, mégis tévedünk. Szóval az is teljesen racionális lehet, hogy tévesen vagyunk meggyőződve valamiről. Ugyanakkor gyakrabban tévedünk azért, mert nem vagyunk racionálisak, és rossz okokban hiszünk.”

Témája és mondandója szó szerint döntően nagy gyakorlati jelentőséggel is bír. A tudás ugyanis irányt ad, irányt a döntésekhez, a cselekvésekhez, a választásokhoz – a fogkrémtől a politikai választásokig –, s mindez így-úgy visszahull, hoz jót vagy rosszat arra, aki választ. Ezért valamennyi területre érvényesek a szavai: „Az emberek befolyásolásának legjobb módszere nem a kényszerítés, hanem az átverés. Napjaink félretájékoztató kampányai különösen veszélyesek, mert nem tűnnek annak.” S nem kell politikai híreket nézni, hogy élénk álljon e könyv mondandója – elég a reklámokat, valamint a különféle „közlések” özönét a tömegmédiában, tömegszórakoztatásban és a közösségi hálókön.

Filozófiai elemzést egy recenzióhoz zanzásítani – lehet, már aki meri. Mi inkább arra törekszünk, hogy mutassunk valamit abból, miként kezeli Wikforss a témát és halad a mondandójával.

A filozófus közelítésmódját alkalmazza: elemez, osztályoz – az már a témakör természetéből adódik, mindannyiunk balszerencséjére, hogy ebben nem érhető el olyan egzaktság, mint a természettudományokban. Íme, betekintőül:

Egyik indító tétele: „A gond az, hogy a tudást különböző okokból elutasítjuk, vagy képtelenek vagyunk befogadni. Nem tényreiszisztensek lettünk, hanem tudásreiszisztensek.” – Ez az állítás már attól is igen kényes, hogy miként jelennek meg számunkra a világ „tényei”, hogyan jelennek meg – vagy sokkal inkább jelenítik meg azokat – meg nekünk a barlangunk falán. Mi az, amit a közvetlen érzékelésünk révén megbízhatóan megismerhetünk, s így „tudássá” válik bennünk, s mivel jár, hogy az ezeken kívül eső dolgokról, „tényekről” lényegében a hozzánk elérkező információk révén szerzünk tudomást. Mindezzel máris belebotlunk a könyv egyik fő témájába, az információk teljességének és értelmezésének kérdésébe, nemritkán csapdájába.

„Mik a tények? *A rövid válasz: a tények írják le, milyen a világ.* Legyen szó a legnyilvánvalóbb hétköznapi tényektől kezdve a világmindenség keletkezését leíró tényekig bármiről. (De honnan tudjuk, hogy az valóban tény, nem pedig hamis állítás? – Osman P.) A hosszabb és filozofikusabb válasz szerint *tény az, ami igazzá teszi a tényszerű állításokat, vagyis tény az, ami igazzá tesz.* (Tessék? – Osman P.) A világot leíró állítások attól függően igazak vagy hamisak, hogy milyen a világ, mely tények állnak rendelkezésre.” – Jó kérdés itt az igazság teljessége a rendelkezésre álló tények függvényében, pl. klasszikus fizika vs. mai fizika.

„*Több dolgok vannak....*”: „Rengeteg tény van, amelyről nincs tudomásunk: olyanok, amelyek túl triviálisak ahhoz, hogy foglalkozzunk velük, és olyanok, amelyeket túl nehéz kideríteni (vagy épp ezt hisszük róluk, a kellő ismeretek hiányában – Osman P.). Valószínűleg sok olyan tény is van, amelyről nem lehet tudomásunk, egész egyszerűen azért, mert megvannak a kognitív korlátaink. *Hiába az ember a legnagyobb kognitív kapacitással rendelkező állat, ez a kognitív kapacitás is korlátozott.* [Ezért] biztosan van egy csomó olyan tény is, amelyet az ember nem fog megtudni. Ezért van igazság abban az állításban, hogy rezisztensek vagyunk a tényekre, legalábbis részben.” – Igazából ahogy az emberiség kollektív tudása bővül, mind több olyan „tény” van, amelyhez az emberek messze túlnyomó része nem fér hozzá, vagy nem ért meg, s így az számára nem tud tény lenni – úgy kábé ilyen a modern tudományok, technikák és technológiák csaknem egésze. S van itt egy szinte felmérhetetlenül fontos jelenség: több okból, amelyeket itt nem részletezhetünk, a modern ember látóköre exponenciálisan bővül, ám úgy, hogy az ebben megjelenő „tényekről” szóló információk másod- és sokadkézből jutnak el hozzá, többnyire „tükör által homályosan”, s nemritkán szándéktalanul vagy épp nagyon is célorientáltan torzítva. Ez igencsak kárára lehet a valóság megbízható megismerésének, s „rezisztenssé” tehet az ilyesfajta tudással szemben. Wikforss ezt írja: „Az evolúció olyan képességekkel ruházott fel minket, amelyek garantálják a külvilág információinak hatékony befogadását – például látás meg hallás útján – és kognitív feldolgozását, ami a túlélést elősegítő cselekvésekhez vezet” – ám ez arra a világra érvényes, amelyben az ember kialakult, ahol „a külvilág információi” a természeti környezetből jöttek, s amelyet azóta a civilizációi és technológiai teljesen felülírtak.

Világos? „Az már most is világos, hogy *ami jelenleg a minket körülvevő világban történik, nem írható le egyfajta tényrezisztencia terjedéseként.* Nem az a gond, hogy rengeteg tény van, amelyet egyszeriben képtelenek vagyunk felfogni. *A kutatók és az átlagemberek is tisztában vannak például a klímaváltozásra, a túlnépesedésre, az oltásokra, a bevándorlásra és a munkanélküliségre vonatkozó tényekkel.* A gond az, hogy a tudást különböző okokból elutasítjuk, vagy képtelenek vagyunk befogadni. Nem tényrezisztensek lettünk, hanem tudásrezisztensek. Ahhoz, hogy megértsük ezt a fontos különbséget, meg kell néznünk, mi a tudás.” – Valóban még az átlagemberek is tisztában vannak a fent sorolt „tényekkel”? Honnan is vehetnék a valóban megbízható bizonyosságot olyan kérdésekben, amelyek megítélése mélyreható szaktudást és akár igen sok tényadatot is igényel? Mit tudhat az átlagember, vagy bárki, aki nem erre szakosodott, valódi tudós a klímaváltozásról azon túl, amit külön-

féle indítékokból mondanak neki? A munkanélküliségről, amely egy mérési módszertől is függő statisztikai adat? Az oltásokról, amikor közéleti háború dúl körülöttük, nem is szólva a bennük rejlő óriási profitokért folyó piaci hadakozásról? A további említettekkel együtt Wikforss e pár sora remek példa arra, mennyire „relatívák” lehetnek a tények az élet, a társadalom, a gazdaság területein, s még inkább azok, ha érdekek is kötődnek a besorolásukhoz.

Mi a tudás? Az erre válasszal szolgálni igyekvő alfejezet túlnyomó részének megismerését meghagyjuk az Olvasónak, csupán pár részletet, állítást hozunk ide. *Kemény indítás:* „Természetes dolog, hogy úgy hisszük, a tudás az agyban lakozik. Elolvasok egy szöveget, megjegyzem az információkat, és el tudom mesélni másoknak. De ez alapvetően hamis kép a tudásról. Kezdsnek határoljuk el az elméleti és a gyakorlati tudást! Az elméleti tudás az, amelyet egy könyvben megtalálunk. Mindig van egy meghatározott állítástartalma, amely a 'tudom' szót követi. Tudom, hogy Stockholm Svédország fővárosa. A gyakorlati tudásnak nincs ilyen gondolati tartalma. Inkább egyfajta képességgént, bizonyos cselekvések végrehajtásához szükséges tudásként kell felfognunk. Rendelkezem az olvasás, a teniszezés, a biciklizés képességével.” – Ez mintha igencsak erőltetett lenne. Vannak velünk született képességek, ám a képességeink messze túlnyomó részét tanuljuk, amint bizonyos állatfajok fiatal egyedei is tanulnak egyes képességeket. Az állatokkal ellentétben mi tudatosan tanulunk – olvasni, kerékpározni, teniszezni, s ez az eleinte nagyon is tudatosan végzett művelet sor a gyakorlással válik rutinná, vezérlését átveszik az agy más, állandó tudatos ráhatást nem igénylő részei. A folytatás is eléggé sajátos.

„Ami a gyakorlati tudást illeti, nem nehéz belátni, hogy nem a fejben lakozik. Persze szükségünk van az agyunkra, hogy végrehajtsuk ezeket a cselekvéseket, de természetesebb lenne azt mondani, hogy a képesség az egész testünkben rejlik. (Ha a képesség valójában jól begyakorolt tudás, vajon mi tárolja 'egész testünkben' annak 'szoftverét'? – Osman P.) Az már kevésbé nyilvánvaló, hogy az elméleti tudás sem a fejünkben lakozik. Az elméleti tudás a gondolatainkkal áll kapcsolatban, és azok csak a fejünkben vannak, nem? A válasz az, hogy a tudás egyik fontos összetevője valóban a fejünkben van, de maga a tudás nem.” Erre filozófushoz illően összetett és bonyolult magyarázat következik. Egyik eredménye: „Meghatároztuk tehát a tudás egyik összetevőjét, a hitet vagy meggyőződést, vagyis azt a pszichológiai állapotot, amely döntő szerepet játszik a cselekedeteinkben. Meglehetősen bizonyossággal kijelenthetjük, hogy a (tudatos vagy tudattalan) meggyőződéseink a fejünkben lakoznak, még ha az nem is egyértelműen tisztázott, hol.”

„Azt biztos állíthatjuk, hogy a hit a fejünkben van. Akkor miért nem mondhatjuk el ugyanezt a tudásról?” A menetelés a válasz felé Platónnal kezdődik, s annak sodrában folytatódik. „A későbbi filozófusok elfogadták Platón következtetését. A tudás egyszerre követeli meg azt, hogy az embernek legyen véleménye (meggyőződése), és hogy ez a vélemény igaz legyen.” És „[a]karmilyen erős is a meggyőződés, nem azonos a tudással”, ez pedig egy meglepő tételhez vezet: „Többnyire nem a mi hibánk, ha tévesek a meggyőződéseink. Inkább

csak balszerencsénk van. (Miért nem fogadták el ezt a vizsgákon? – Osman P.) Erre többször is vissza fogok térni a könyvben. Most csupán annyit kell megjegyeznünk, hogy mivel a tudás nemcsak attól függ, ami a fejünkben van (vagyis attól, amit hiszünk), hanem attól is, milyen a világ valójában (vagyis hogy igaz-e, amit hiszünk), a tudás nem személyes.” Ezzel eljutunk az *igazság korrespondenciaelvéhez*. Röviden: *az igazság a gondolat és a világ közötti megfelelés*. Továbbá: „A tudáshoz nemcsak meggyőződésekre, hanem *igaz meggyőződésekre van szükség*. De még ez sem elég. Hiányzik még valami ahhoz, hogy az igaz meggyőződés tudás legyen, és ez a valami a meggyőződés okában keresendő.”

És megérkeztünk: „Ezért a filozófusok egyetértének abban, hogy *a tudásnak (legalább) három feltételt teljesítenie kell*:

- Kell hozzá egy meggyőződés, egy sajátos kognitív gondolati tartalommal járó pszichológiai állapot (esik, a Föld gömbölyű).
- A meggyőződésnek igaznak kell lennie. A gondolat tartalmának bizonyos értelemben meg kell felelnie a világnak.
- A meggyőződésnek valamiféle jó okon vagy bizonyítékon kell alapulnia. Az, aki csak helyesen tippel, nem rendelkezik tudással.”

A legutóbbi mintha döccenne: mi másból lenne az embernek meggyőződése, mint jó okból vagy, ami még szilárdabb alap, bizonyítékból? Mitől „jó” az ok? Wikforss válasza: „Azok a jó okok, amelyek eléggé valószínűvé teszik a meggyőződéseim helyességét ahhoz, hogy az már tudásnak számítsen. Ez azt jelenti, hogy a jó okok bizonyos értelemben objektívek, tőlem függetlenek.” Nézzük ehhez a fent említett klímaváltozást! A földi éghajlat óriási és rendkívül összetett rendszer, amelyben a különféle tényezők változásai és számtalan kölcsönhatása állandó mozgásban lévő dinamikus egyensúlyt alakítanak ki. A „klímaváltozásban” megjelennek viszonylag gyors, pár év(tized)es ingadozások, a valódi felmelegedés/lehűlés pedig évezredes trendekben alakul ki. E hármas kritérium alapján hogyan is lehetnek az átlagemberek tisztában a klímaváltozás tényével? Továbbá: ha a „tippelés” onnan jön, hogy a zsoké megsúgta, az elég jó ok, vagy sem? Mindaz, amit az iskolákban tanultunk közvetlenül meg nem tapasztalható dolgokról, kezdve akár az izzó vas színének és hőfokának összefüggésétől vagy a kémia nagy részétől a felsőfokú matematikán át a kvantummechanikáig, mi volt a „jó ok, bizonyíték”? Az, hogy erre hitelesített intézményben tanították – merthogy utánaolvasással verifikálni aligha tudtuk volna?

A következő alfejezet *A bizonyíték*, utána jön *A kételkedés*. Itt roppant időszerű kérdésbe botlunk. „Cogito ergo sum” – idézi Wikforss, és „a gondolkodás egy én létét feltételezi (bár ezt nem minden filozófus fogadta el)”. Elemzésnél mindig a definíciók csapdájában vergődünk, s itt is kellene pontosítani, mi is a gondolkodás, ám az izgalmas kérdés: ha az önfejlesztő MI elér arra a szintre, amely gondolkodásnak tekinthető, énje is lesz? A fordulatot gondolatmenet egy pontján kijelenti: „A tudáshoz nincs szükség abszolút bizonyosságra vagy kétségbevonhatatlan bizonyítékra. *A bizonyítékhoz való ragaszkodás szkeptikus magol-*

vádához vezet”, továbbá „[a]z nem kifogás a meggyőződésemmel szemben, hogy [esetleg] tévedhetek.”

Következik: *Okok a meggyőződések ellen* – „Az, hogy a bizonyítékokat különféleképpen alá lehet aknázni, és el lehet hinteni a kétség magvait, nagyon fontos a tudásrezisztencia jelensége szempontjából, és erre vissza is fogok térni a negyedik fejezetben, amikor a félretájékoztatást tárgyalom.” S egy alapvető tétele: *„Főként azért vagyunk felelősek, hogy miképp ellenőrizzük a meggyőződéseinket és keresünk bizonyítékokat. Erre még visszatérek az utolsó fejezetben.”*

A *tudásrezisztencia* a kifejtés következő állomása. „A tudás az az állapot, amelybe akkor kerülünk, amikor igaz, megalapozott meggyőződések birtokába jutunk.” Pszichológiai szempontból jogos, s Wikforss helytállóan vázolja fel a tudáshoz vezető aktív folyamatot is. Megkockáztatható viszont egy másik vetület: a tudás az adat és információbázis dolgok megítéléséhez, újabb tudás megszerzéséhez.

A folytatás a *tudás értékét* vizsgálja, s ezúttal is Platontól indul. A gondolatmenet egy érdekes szakasza: „Annak, aki tudással bír, jó oka van hinni, amit hisz, és ennek következményei vannak a cselekedeteire és a másokkal való interakcióira is. A jó okok, azaz a bizonyítékok tehát azért kellenek, hogy meg tudjunk vitatni valamit, és közös döntést hozhassunk. Ezért észszerű az a feltételezés, hogy a tudás elsősorban az embernek rendkívül értékes, mert az emberi lét alapvetően kommunikációra, vitára és együttműködésre épül. („Elsősorban az embernek”? Vajon bármilyen más lény rendelkezhet tudással? Lehet-e a tudás más, mint ismeretek *tudatos* birtoklása, s rendelkezhet-e bármilyen más lény ilyen szintű tudattal? – Osman P.) Erre többször is vissza fogok térni a könyvben. Ehhez kapcsolódik a közelmúltban sokat vitatott kérdés: *mi a tudás jelentősége a demokrácia szempontjából*. Az alapgondolat az, hogy a politikai döntések azt tükrözik, milyennek szeretnék látni az állampolgárok a társadalmat. Ezért kulcsfontosságú, hogy megfelelő információkkal rendelkezzenek a társadalmi tényekről és a különböző célok eléréséhez használható eszközökről. Hogy milyen végső célokra törekszünk, az természetesen irányadó kérdés, és nem lehet tudományosan meghatározni (bár az erkölcsfilozófia sokban segíthet). De *hogyan elérhessük ezeket a célokat (akármik legyenek is), tudnunk kell, hogy néz ki a valóság, és milyen eszközökre van szükségünk, amihez jó okokon és racionális érvelésen alapuló nyilvános párbeszédre van szükség.*” Az ezt követő mondat olyan teret nyit, felvetődő kérdésekkel és implikációkkal, amelyek ugyan döntő jelentőségűek, de kibontásuk, megvitatásuk máshová való: „Szomorú példa az ellenkezőjére a 2016-os elnökválasztás az Egyesült Államokban.”

„Végezetül nézzük meg, mit is jelent az, hogy valaki *tudásrezisztens*! Ahogy a bevezetőben felhívtam rá a figyelmet, *nem az a gond, hogy bizonyos tényeket nem fogadunk be (ilyen tények mindig is lesznek), hanem hogy a tudást nem fogadjuk be.* De mit jelent ez? Azt gondolom, hogy a tudás harmadik feltételére kell összpontosítanunk: a jó okokra, vagyis a bizonyítékokra. A nagy gond az, hogy (bizonyos helyzetekben) bizonyítékrezisztensek vagyunk, és

nem jó okokra, azaz bizonyítékokra alapozzuk a meggyőződéseinket. *Mivel a bizonyíték és az igazság összefügg, ez azt jelenti, hogy nem túl gyakran sikerül az igazság közelébe jutnunk.*

A bizonyíték- vagy tudásrezisztenciának két fajtáját különböztethetjük meg. Egyrészt (többé-kevésbé tudatosan) kerüljük a releváns információk befogadását és a meggyőződéseink alapos ellenőrzését. Nem olvasunk utána dolgoknak, ragaszkodunk a meggyőződéseinket alátámasztó forrásokhoz, és nem fárasztjuk magunkat azzal, hogy ellenőrizzük ezeknek a hitelességét. (Utánaolvasni – valóban rajtunk múlik? Korunkban ez gyakorlatilag szinte lehetetlenné vált. Eleve, a mai életvitel szorításai egyre kevesebb időt és energiát hagynak erre. A csúcstechnológias tömegkommunikáció és – szórakoztatás úgy eláraszt a legkülönbözőbb minőségű információkkal, hogy a legtöbbeknek erősen csökken az igénye a még további utánolvasásra. Aki pedig mégis ezt tenné, a nehezen verifikálható, gyakran tudatosan manipulált információk özönével találja szemben magát, és igen sok energiára és saját tudásra van szüksége ahhoz, hogy kiválogassa a magot az azt elárasztó pelyvából – Osman P.)

Másrészt, ha hozzájutunk is a releváns információhoz, továbbra is azt hisszük, amit nincs jó okunk hinni. *Azt hisszük, amit hinni akarunk, és nem azt, amit okunk van hinni, magyarárn, nem vagyunk racionálisak.* A pszichológusok ezt motivált gondolkodásnak hívják, és ahogyan azt majd látni fogjuk, ez döntő tényező a tudományellenességben. Ahhoz, hogy megértsük, miért van ez így, meg kell vizsgálnunk a tudás külső és belső ellenségeit. *A harmadik fejezetben a kétfajta tudásrezisztencia mögött megbúvó pszichológiai mechanizmusokat fogom tárgyalni. A negyedikben további mechanizmusok, a hazugságok és a félretájékoztatás egyéb formái kerülnek terítékre, amelyek a belső mechanizmusokkal kölcsönhatásba lépve jelentősen hozzájárulnak a napjainkban széles körben megfigyelhető tudásrezisztenciához. De előbb egy alapvetőbb problémával kell foglalkoznunk: annak a kétségbe vonásával, hogy vannak a világon tények, amelyekről objektív tudást szerezhetünk.*

Tény nihilizmus a következő címszó, az indítás pedig kissé sajátos. A Trumpot támogató Scottie Nell Hughes-tól idézi „There is no such thing, unfortunately, anymore as facts. Vagyis: tények sajnos már nincsenek” egy másik hasonlóval együtt, majd oda jut, hogy „[a]zt persze nem tudhatjuk, mi állt ezek mögött a kijelentések mögött (és erre még visszatérek). *Hívjuk azt az állítást, amely szerint tények nincsenek, tény nihilizmusnak vagy ténytagadásnak!*” Ténytagadás? A fizikai valóság tényeit tagadni egy dolog – bár Einstein is milyen hevesen ment szembe a kvantummechanika felemelkedésével –, a társadalmi „felépítmény” „tényei” már más kérdés lehet, azokat csak összefüggéseikkel, hátterükkel együtt szabadna vizsgálni, hogy „mi áll mögöttük”. Még a statisztikai adatoknál is számíthat az alkalmazott módszer, a közvélemény-kutatások eredményét pedig igencsak képes befolyásolni a felmérés technikája – Wikforss maga is hosszan elemzi a közvéleménykutatások megbízhatóságát. Szórakoztatóan érdekes elemzést kapunk a tény nihilizmusról, „Nem mondanak-e ellent a tény nihilisták önmaguknak, amikor azt állítják, hogy a „tények nincsenek” kijelentés igaz?”, majd „[a] tény nihilizmus a filozófia tömegpusztító fegyvere. Úgyhogy tegyük is félre, és

beszéljünk inkább néhány ezzel rokon elméletről, amelyek mind annak megkérdőjelezésén alapulnak, hogy lehet-e teljes bizonyossággal tényekről beszélni!”

Remek és izgalmasan kacsringós filozófiai eszmefuttatások következnek, a társadalmi valóság kérdéseire kötve. Tárgyalja a szubjektív nézetek szerepét – az alfejezet címe *Igazam van?* –, a következő *Társadalmi konstrukciók*, majd *A posztmodern a Trump-érában*. Ebből egy apró, jellemző részlet: „Nehéz meghatározni, mennyit használnak és mennyit ártanak a posztmodern áramlatok azzal, hogy ráirányították a figyelmet a különböző nézőpontok fontosságára. Szerintem bizonyos területeken ártottak, főleg a tudományos világban (kiváltképp a bölcsészet- és a társadalomtudományok egyes ágaiban), de az ezen kívüli hatást nehezebb felbecsülni. A legnagyobb veszély valószínűleg nem abban rejlik, hogy az emberek magukévá teszik a posztmodern elméleteket, és megkérdőjelezzik az objektív valóság gondolatát. Hanem inkább abban, hogy a különböző nézőpontokról folyó diskurzus megnehezíti, hogy egyszerűen azt mondassuk a propagandára és a félretájékoztatásra, hogy: de hát ez nem igaz! Ahogy Timothy Williamson filozófus fogalmaz, posztmodern gondolkodásmódhoz gyakran a tolerancia hívei folyamodnak. Félnék, hogy megsértenek valakit, és úgy vélik, intoleráns dolog igazként vagy hamisként osztályozni a meggyőződéseket. A gond az, hogy ezzel mentséget szolgáltatnak a Trump-féle demagógoknak. Ha minden csak nézőpont kérdése, mi a baj Trump nézőpontjával?”

A folytatás visszajut Scottie Nell Hughes fentebb idézett, kárhóztatott kijelentéséhez. Wikforssnak, a felhívott kritériumait követve mondania kellene, mi a jó okunk hinni, hogy ez tényállítás, és nem képes beszéd? Ő viszont erre futtatja ki: „Hughes egy olyan elképzeléssel kacérkodik, amely igencsak áthatja napjaink társadalmát: minden csak értelmezés kérdése. Azt mondja, hogy a tények olyanok, mint a közvélemény-kutatás vagy a híres félig teli pohár: mindenki a maga módján értelmezi őket. Rendelkezésünkre állnak az adatok (például a közvélemény-kutatások eredményei), de az értelmezésük mindig az egyén nézőpontjától vagy érdekeitől függ, és egyetlen értelmezés sem érvényesebb a másiknál.” Hoszszú elemzés következik az értelmezési kérdésekről, a hozzáállásról, amely szerint „mindent többféleképpen lehet értelmezni”, igazán érdemben a közvéleménykutatásról (nem meglepően az amerikai elnökválasztás kapcsán), majd a *statisztika* kerül a boncasztalra.

Ez nehéz... az alfejezet címe, indítása pedig „[t]ermészetesen előfordul, hogy szándékosan manipulálják az adatokat. Jól példázza ezt a svéd bűnügyi statisztikákról és a bevándorlásról szóló nemrég kirobbant vita. Érdekes módon ennek háttérében is *Trump áll*.” Itt Trump olyan kijelentése áll a háttérben, amellyel „egy dokumentumfilm, az egy ideig Svédországban élő Ami Horowitz egyik kijelentését kommentálta. Horowitz kijelentései részben tévesek, részben félrevezetőek.” Mindezt azért érdemes itt felhozni, mert ha még az amerikai elnök is így melléfog a „tények” kezelésében (tegyük félre a gyanakvó magyarázatokat!), akkor mire számíthatnak az emlegetett „átlagemberek”, és mit várhatunk tőlük? S *hogy a valósághoz mennyire jól választotta az Ez nehéz...*címet: „Úgy tűnik tehát, hogy Horowitz

kijelentéseinek politikai okai voltak, és nem tényeken alapultak. *Ugyanakkor a [svéd] kormány állításai között is vannak megtévesztők.* Az igaz, hogy a Svédországban elkövetett gyilkosságok száma most alacsonyabb, mint 1990-ben, de azt nem említik, hogy ez igaz az Egyesült Államokra, valamint a nyugat- és észak-európai országokra is. Tino Sanandaji egy cikkben rámutat erre, és azt is állítja, hogy a kormány elmulaszt megemlíteni pár fontos számot: a gyilkosságok gyakorisága Nyugat-Európában nagyobb mértékben csökkent, mint Svédországban, Norvégiában még számottevőbben, Nem szabad elfelejteni, hogy *az olyan kis országokban, mint az északi államok, nagyon óvatosnak kell lenni a bűnügyi statisztikákkal.*” S a kegyelemdöfés: „Tanulságos példa erre a norvég, amely 2011-ben kiugró tendenciaváltozást mutatott: a 2010-es százezer lakosra jutó 0,6 gyilkosság 2011-ben hirtelen 2,2-re ugrott. Mitől lett Norvégia egyszeriben ennyire erőszakos? A válasz: Anders Breiviktől.” – Ennyit az egy ponttól egy ponthoz viszonyító statisztikák valóságúságáról!

A folytatásból, ahol épp különféle tények – pl. bevándorlás, másrészt bűnelkövetések, dohányzás, élettani jelenségek – statisztikai adatainak alakulása közti esetleges összefüggésekről szól: „*Honnan tudjuk, hogy oksági összefüggéssel vagy csak korrelációval van-e dolgunk?*” A kérdésről azóta vitáznak, hogy David Hume publikálta híres Értekezés az emberi természetről c. művét. Hume azt mondja, hogy az oksági összefüggéseket nem figyelhetjük meg. Csak azt figyelhetjük meg, hogy történik egyvalami, aztán másvalami. Mi is a helyzet akkor a bűnözéssel és a bevándorlással?” S a *tanulságos konklúzió*: „A svéd bűnügyi statisztikák és a bevándorlás körül forgó vita híven tükrözi, *milyen kihívásokkal kell szembenéznünk, ha összetett tényekről van szó.* Azok, akik ellenzik a bevándorlást, és nem bíznak a médiában, felnagyítják a bevándorlás és a bűnözés közötti összefüggést. Ezzel szemben azok, akik pozitívan állnak hozzá a bevándorláshoz, azt nagyítják fel, ami alátámasztja, hogy nincs valós kapcsolat a kettő között. *Csak ritkán alkotunk teljesen pontos képet arról, amit tudunk.*”

„*A komplexitás problémája az ismeretterjesztésben is felmerül. A tudományos felfedezések gyakran olyan összetettek, hogy nem lehet őket az ismeretterjesztés szintjén elmagyarázni.* Mark Carnall, az Oxfordi Egyetem Természettudományi Múzeumának kurátora kiváló példát mond erre: Mikor éltek a dinoszauruszok? [Wikforss vázolja a kor és egyéb meghatározással kapcsolatos problémákat, és] Carnall úgy véli, hogy ha kikerüljük az ilyen bonyodalmakat, és nem tisztázzuk, mit nem tudunk, akkor a bizonyosság hamis benyomását keltjük. Ugyanakkor, mondja, az is veszélyes, ha hangsúlyozzuk a tudásunk korlátozottságát, mert attól meg az az érzése támad az embernek, hogy csak találgatunk, holott igenis vannak bizonyítékaink, amelyek felettébb valószínűvé teszik az elméleteinket. Ezért jelent kihívást úgy beszélni tudományos felfedezésekről, hogy nem egyszerű és teljes mértékben bizonyított tényeknek állítjuk be őket, de azt az érzetet sem keltjük, hogy csupán okos találgatáson alapulnak.

Minden kutató, aki megpróbálja az ismeretterjesztés szintjén elmagyarázni a tudását, tisztában van vele, mekkora kihívás ez. Az ember mindent elkövet, hogy legalább félrevezető dolgokat ne állítson, de közben tudja, hogy egészen biztosan kénytelen lesz egyszerűsíteni és elkerülni a különféle bonyodalmakat. Ennek két veszélye van. Először is ezzel azt az érzetet keltjük, hogy a tudomány gyerekjáték, mindenki kialakíthatja a maga nézeteit a kérdésben, és a szakértelmet túlértékelik. Másodszor az ismeretterjesztő irodalom egyszerűsítései ahhoz a képzethez vezethetnek, hogy a kutatók folyton váltogatják a véleményüket, ezért nincs értelme rájuk figyelni. Egyik nap azt mondják, hogy a tej egészséges, másnap meg azt, hogy egészségtelen. Eredmény: az emberek nem szerzik meg a tudást, amelyet közvetíteni kívánunk nekik. Persze az sem megoldás, hogy a tudósok nem írnak ismeretterjesztő szövegeket. Akkor egészen biztosan csak rosszul egyszerűsített ismeretterjesztő irodalom fog születni.”

„A következő fejezetben közelebbről is megnézzük azokat a mechanizmusokat, amelyek gátat szabnak a tudás megszerzésének. Idáig megállapítottuk, hogy nincsenek alternatív tények, mert a tények a világot írják le, és az csak egyféle lehet. (Ismét ott tartunk, mekkora különbség van a természet, és a társadalomtudományok által leírt világ között. A világ talán valóban egyféle – bár az utolsó 120 év tanulságai nyomán ki tudja, milyen meglepetések várnak még ránk –, ám a tudományok fejlődésével egyre mélyebb struktúráit, s talán újabb arcait is megismerhetjük. Az is kritikus kérdés, mennyire jól írják le a tények a világot. Eukleidészt sem érvénytelenítették a későbbi felismerések, csak behatárolták tételei érvényességi tartományát. A 19. sz. vége felé jól tartotta magát az állítás, hogy a fizikában már minden lényegeset felfedeztek, s már csak finomítások jönnek – és tudjuk, mi jött! – Osman P.) De ugyanannak a ténynek lehetnek alternatív leírásai. Vannak alternatív fogalmak és osztályozási módok, de azt nem mi döntjük el, hogy egy fogalom megfelel-e a világ egy elemének. (De hiszen nem épp ez a tudományos kutatás egyik alapvető feladata? – Osman P.) Az adatokat alternatív módon lehet értelmezni, de az értelmezés helyességét a világ milyensége dönti el, akkor is, ha sosem tudhatjuk teljesen biztosan, mi a helyes értelmezés.” – Vajon nem helytállóbb-e, hogy „a világ milyensége” a valósággal szolgál, de nem aktív létező, hogy dönthessen, és ez is a tudományos kutatás feladata a világ milyensége megismerésének alapján. – Osman P.)

Ó, fájdalom! – értelmezést nem engedő tény, mit mutat a karakterszámláló. A következő fejezetek tartalmáról már idéztük Wikforss utalásait, így azokon csak átszáguldunk, belső címeiket idézve:

- *Kognitív torzítások:* A racionális állapot / Miért hiszünk furcsa dolgokban? / Megerősítési torzítás / A politikailag motivált gondolkodás / Mi magyarázza a kognitív torzításokat? / A lehorgonyzás és a bumerángthatás
- *Hazugság, állhír, propaganda:* Nyelv és valótlanosság / A hazugság / Miért hazudunk? / A tudás és az internet / A félretájékoztatás / Összeesküvés-elméletek / Félretájékoztatás az autoriter államban

- *A tudás és az iskola: A svéd iskolarendszer hanyatlása / A konstruktivista pedagógia – „kifelé tartunk egy sötét korszakból, ahol a pedagógiát az a félreértés jellemezte, hogy a tanár közvetítheti a tudást” / Oktatóskutatás és ideológia / A tudás konstruktivista szemlélete: a 2000-es évek / Demokratikus tudásszemlélet? / A megértés és a kritikai gondolkodás konstruktivista szemlélete*
- *Mit tegyünk? Viharzóna / A kritikai gondolkodás / Forráskritika (a tömegkommunikáció és az internet korában ennek jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni! – Osman P.) / Megbízni a szakértőkben (monetarizált világunk alapp problémája: létezik-e független szakértő, s hogyan juthat szóhoz? – Osman P.) / Vita és tényellenőrzés / Összefoglalás: mit tegyünk? – Külön-külön sorolja: Mindannyian + Újságíróként + Kutatóként.*

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

THE JUDGMENT OF SAMPLING IN THE EUROPEAN UNION

Zita Mencser

Sampling is a special method of creation, which uses samples taken from already created music and sound recordings to produce new musical works. Can sampling be legal in any cases without the permission of the authors and related rights holders? The dissertation seeks to answer this question by considering the copyright rules of the European Union in comparison with the copyright rules of the United States of America.

THE LONG ROAD TO PARODY EXCEPTION IN HUNGARIAN COPYRIGHT LAW – AN EXPLORER’S LOG

Dr. Dávid Ujhelyi, Ph.D. LL.M.

This paper aims to present three topics that are relevant and in connection with parody and their copyright approach, but are not so widely researched and therefore relatively hard to get an insight into. It will present the European Union copyright regime’s standpoint and case law concerning parody. It also aims to explore connections and potential collisions between uses of parody and moral rights, and will shed light on the long dominant standpoint of Hungarian legal literature on parodies and the critique of this approach. Finally, the paper will highlight every relevant factor that should be considered during the legislative process of a new exception in copyright law – specifically the parody exception –, and it will also examine the final version of the transposed Hungarian parody exception in detail, analysing the building blocks that finally make the use of parody free in the Hungarian copyright regime.

COPYRIGHT INFRINGEMENT IN THE MIRCOM CASE BY THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE THROUGH FILE-SHARING AND RELATED RIGHTS PROCEEDINGS

Zsigmond Ferge

The sharing works that are protected by copyright and related rights on peer-to-peer networks without the authorisation of the holders of those rights is a considerable problem. The systematic registration of IP addresses of users and the communication of their names

and postal addresses to the holder of intellectual property rights or to a third party in order to enable an action for damages to be brought is permissible under certain conditions. The request for information from a holder of intellectual property rights cannot be abusive and must be justified and proportionate.